SIMION SĂVEANU

PE URMELE LUI JULES VERNE ÎN ROMÂNIA

EDITURA ALBATROS

Simion Săveanu

Pe urmele lui Jules Verne în România

Simion Săveanu – Pe urmele lui Jules Verne în România, Editura Albatros, Bucureşti, 1980

Coperta: Gheorghe Marinescu

Ediţia electronică ver. 1.0 Dyo67 & Fizikant

Cuprins

ÎN MEMORIA ILUSTRULUI ROMANCIER
AŞA L-AM CUNOSCUT PE JULES VERNE
O VIAŢĂ DRAMATICĂ
PERIPLUL ROMANESC
„SIRENA” DIN CARPAŢI
MARELE NEDREPTĂŢIT
DOVEZI CONCRETE DESPRE AFINITATEA LUI JULES VERNE PENTRU ROMÂNIA ŞI ROMÂNI
CASTELUL DIN CARPAŢI
CONTELE DIN ŢINUTUL FĂGĂRAŞULUI
AVENTURILE UNUI BUCUREŞTEAN ÎNDRĂGOSTIT
CU DILIGENTA PRIN DELTA DUNĂRII
TREI MII DE KILOMETRI CU BARCA PE DUNĂRE
BANCNOTA ÎNSÂNGERATĂ
BIBLIOGRAFIE

ÎN MEMORIA
ILUSTRULUI ROMANCIER

La trei sferturi de veac de la dispariţia creatorului „poeziei ştiinţei”, cum atât de sugestiv l-a caracterizat Mihai Ralea pe Jules Verne, opera genialului anticipator ştiinţific se bucură de acelaşi larg interes pe toate meridianele globului. Mesajele verniene uimesc pe specialişti datorită previziunii cu adevărat fantastice a unora dintre cele mai importante descoperiri tehnice din zilele noastre. Ele alcătuiesc un veritabil imn închinat ştiinţei şi perspectivelor luminoase ale spiritului uman, ideile generoase şi optimiste lansate în cărţile sale încântând toate generaţiile. Jules Verne a fost captivat de o încredere nelimitată în dezvoltarea progresului datorită aplicării ştiinţei de către omul viitorului, îndrăznind să imagineze tehnica de astăzi într-o epocă în care nimeni nu bănuia măcar apariţia ei. Influenţat de premisele unor cercetări întreprinse de savanţii vremii sale, el şi-a închipuit motoarele care învinge rezistenţa aerului, aeronavele şi maşinile zburătoare sau atât de cunoscutul submarin „Nautilus” ce funcţiona cu ajutorul electricităţii, puţin utilizată pe atunci. Deşi multe dintre năzuinţele romancierului au fost înfăptuite, totuşi neobişnuitele aventuri în necunoscut sunt urmărite cu plăcere şi acum pentru că cele mai fanteziste idei erau demonstrate matematic, scriitorul neintrând în contradicţie cu realitatea. Arta sa de a releva în fiecare roman o serie de întâmplări neobişnuite, elucidate de inteligenţa eroilor care învinge întotdeauna misterul, dialogurile împânzite cu un umor sănătos şi puternic, precum şi ideile de libertate a popoarelor asuprite care luptau pentru eliberarea patriei lor subjugate, – toate la un loc explică motivul pentru care romanele sale sunt citite şi azi, cu deosebită plăcere.

Pe urmele lui Jules Verne în România *este dedicat memoriei marelui prozator francez. Rod al cercetărilor întreprinse pe parcursul a aproape două decenii, volumul aduce un omagiu postum aceluia care, la sfârşitul secolului*

trecut, a manifestat o deosebită afecţiune pentru România şi români, difuzând în lumea întreagă, prin operele sale, idealurile de independenţă şi libertate ale poporului nostru. Cartea aceasta şi-a propus limpezirea unor secvenţe mai puţin cunoscute din viaţa genialului anticipator ştiinţific, la loc de frunte situându-se identificarea epocii când ne-a vizitat ţara şi care au fost motivele ce l-au determinat să tainuiască periplul românesc. Nu este, deci, o monografie sau o povestire romanţată, subiectul lucrării axându-se pe destăinuirile făcute de o nepoată a româncei care a locuit câţiva ani la Amiens şi care s-a împrietenit cu Jules Verne. Descoperirea ineditului filon biografic mi-a îndreptat paşii spre localităţile patriei noastre descrise cu atâta farmec de măiestria penei verniene: în Transilvania, de-a lungul Dunării sau în celelalte regiuni. Încercam să găsesc eventuale reminiscenţe ale trecerii sale pe acolo. Aşa am reuşit, să obţin documente, mărturii şi fotografii ce atestă relaţiile existente odinioară între scriitor şi prietenii săi din România. În acest sens, menţionez corespondenţa între Amiens-Bucureşti, darurile valoroase oferite prietenei sale Luiza, obiecte care, în parte, se mai află în Capitală, precum şi testamentul original al aceleia care l-a însoţit pe autorul romanului Castelul din Carpaţi *în voiajul său incognito spre Homorod etc. La aceste descoperiri s-au adăugat rezultatele îndelungatelor investigaţii întreprinse în Franţa, unde s-au efectuat incursiuni demne de maniera de lucru a unor detectivi. Neobişnuitul gen de investigaţie s-a evidenţiat în titlurile articolelor şi volumelor dedicate de cercetători prestigiosului lor compatriot*; Foarte ciudatul Jules Verne, Necunoscutul Jules Verne. Misteriosul Jules Verne *etc. Toţi reliefau bizara atitudine a unor descendenţi, care au închis în seifuri sute de scrisori verniene, nepermiţând accesul la studierea lor. Ciudata situaţie explică omisiunea editorială românească, – până astăzi neputând fi prezentată cititorilor noştri decât povestirea romanţată scrisă de Dinu Moroianu şi apărută în 1962.*

În urma analizei romanelor cu subiect românesc, a dezvăluirilor criticului literar Marcel Moré şi a interpretării unor pasaje din lucrările Allottei de la Fuye şi Jean Jules

Verne, noile elemente date la iveală au relevat viaţa deloc fără griji a scriitorului. Unele întâmplări sunt atât de ieşite din comun încât par de domeniul senzaţionalului: un nepot care şi-a împuşcat unchiul; drama din familia Verne; prietenia celui care era să fie ucis, cu o inteligentă femeie al cărei nume este încă învăluit de mister etc. Periplul românesc este oglindit, indirect, prin interceptarea unor voiaje tăinuite de prozator sau prin călătoriile fratelui său pe Marea Neagră şi acelea efectuate de Michel Verne pe Dunăre şi în România. La ele se adaugă destrămarea unor mituri, scene amuzante şi o născocire cu privire la originea sa, o plăsmuire lansată mereu până în zilele noastre.

Prima parte a volumului cuprinde declaraţiile farmacistei Margareta Berbier, apoi punctele principale ale biografiei lui Jules Verne, aşa cum a fost cunoscută de lectorii români. Capitolele următoare reproduc toate noutăţile rezultate în urma investigaţiilor întreprinse atât în Franţa cât şi pe teritoriul patriei noastre.

Cel de al doilea mare fragment al lucrării cuprinde amplele rezumate a şase romane din ciclul Călătorii extraordinare. *Cinci dintre ele* – Castelul din Carpaţi, Contele din ţinutul Făgăraşului, Aventurile unui bucureştean îndrăgostit, Cu diligenţa prin Delta Dunării *şi* Trei mii de kilometri cu barca pe Dunăre *sunt povestiri a căror acţiune se desfăşoară în România sau au eroi principali români. A şasea naraţiune* – Bancnota însângerată –, *a fost socotită de criticul Marcel Moré ca fiind autobiografică. Publicarea lor la un loc demonstrează elocvent interesul deosebit al romancierului faţă de poporul român şi ţara noastră. În afară de* Castelul din Carpaţi, *apărut în ultima sa ediţie, în limba română, în 1967, de* Contele din ţinutul Făgăraşului, *ieşit de sub tipar în 1957 şi de romanul* Cu diligenţa prin Delta Dunării, *cunoscut numai de cititorii dinainte de ultimul război mondial, sunt grupate aici alte trei romane care n-au fost traduse la noi în ţară. Este vorba despre* Aventurile unui bucureştean îndrăgostit, Trei mii de kilometri cu barca pe Dunăre *şi* Bancnota însângerată. *Menţionez că titlurile date romanelor mai sus-amintite din ciclul* Călătorii extraordinare *încearcă să sublinieze aspectele lor româneşti, fiind*

intenţionat tălmăcite în acest sens.

La încheierea acestei succinte introduceri îmi exprim speranţa că noile elemente biografice verniene descoperite vor prezenta cititorilor operei ilustrului romancier francez, tineretului şi publicului larg un Jules Verne mai puţin cunoscut, un om genial care a reuşit cu toate greutăţile vieţii sale personale să scrie un ciclu uriaş de romane atractive. Desigur că identificarea unui document concret care să ateste precis vizita sa în ţara noastră ar fi dat o şi mai mare greutate acestei cărţi, dar socotesc că suma noutăţilor pe care le aduce volumul acesta va capta atenţia şi interesul tuturor, că eforturile mele n-au fost irosite în zadar şi că într-un viitor apropiat s-ar putea să fie găsită şi imaginea care a transpus pe peliculă secvenţa care ar dovedi pe „viu” vizita lui Jules Verne în Transilvania.

SIMION SAVEANU

AŞA L-AM CUNOSCUT PE JULES VERNE

ÎNTÂLNIRE CU SCRIITORUL FRANCEZ... la Curtea de Argeş! În primăvara anului 1961 întâmplarea mi-a scos în cale un subiect ieşit din comun. Doctorul docent Traian Orghidan, directorul Institutului de speologie, mi-a sugerat să mă deplasez la Curtea de Argeş pentru a sta de vorbă cu responsabila farmaciei locale, Margareta Berbier, deoarece aflase din surse sigure că bunica acesteia a fost cândva prietena lui Jules Verne. Acolo, în apropierea Argeşului, am ascultat o mini-biografie a celebrului anticipator ştiinţific, o serie de destăinuiri din care consemnez câteva.

Paris, 1848. Bariera oraşului era închisă. Călătorii veniţi cu poştalioanele s-au îndreptat spre un mic han. Doi tineri, Jules Verne şi prietenul său Charles Laclose, căutau şi ei adăpost. Hangiul era însă disperat: nu avea alimente pentru atâţia clienţi. Era un prilej pentru cei doi prieteni de a economisi puţinii lor bani. I-au propus patronului să-i trimită în satele învecinate ca să aducă mâncare. În curând, s-au întors cu o căruţă plină cu păsări, ouă, cartofi etc. Pricepându-se şi la bucătărie, viitorii studenţi s-au învoit să-i servească pe călători. La un moment dat, unul dintre oaspeţi a întrebat dacă nu i se pot face clătite. Jules Verne le-a preparat chiar el, deoarece hangiţa nu cunoştea acest fel de bucate. Clientul a fost extrem de mulţumit şi s-a interesat de tânărul care i-a satisfăcut dorinţa. Gurmandul nu era altul decât cunoscutul romancier şi dramaturg Al. Dumas-tatăl. Din acel moment s-a închegat între cei doi o mare prietenie. Printre cei găzduiţi acolo se afla şi Jacques Arago, fratele directorului Institutului de astronomie din Paris, care se întorcea dintr-o expediţie de cercetări ştiinţifice în Africa. El i-a povestit lui Jules Verne câteva dintre peripeţiile ultimei sale călătorii.

Alt fragment din însemnările luate la Curtea de Argeş se referă la amiciţia viitorului prozator cu fotograful Gaspard Felix Tournachon, numit şi Nadar, pasionat de problema

zborului baloanelor. Realizase tocmai o nouă experienţă, încercând cu ajutorul unui zmeu uriaş să determine puterea curenţilor la diverse altitudini, i-a cerut lui Jules Verne sfatul pentru confecţionarea unui balon din pânză impermeabilă, pe care voia să-l umple cu aer cald. Jules s-a documentat prin diverse biblioteci, a stat de vorbă cu specialişti şi a venit cu ideea: nu aer cald, ci hidrogen. După mai multe peripeţii, fotograful, soţia şi copilul acestora s-au urcat în nacelă, aerostatul s-a ridicat în văzduh şi a dispărut la orizont... Navigatorii aerieni au căzut într-un râu, de unde au fost pescuiţi de localnici şi internaţi într-un spital parizian. Întâmplarea se pare că a stat la baza povestirii *Cinci săptămâni în balon...*

Terminând elaborarea primei sale opere, Jules Verne s-a gândit să arate manuscrisul lui Al. Dumas-tatăl, spre a-i cunoaşte părerea. L-a găsit tocmai când îşi certa servitoarea pentru că... nu ştia să facă clătite. Tânărul a pus textul adus pe birou, promiţând că va face el desertul preferat. Când s-a întors de la bucătărie, gazda era atât de cufundată în lectură încât i-a făcut semn să tacă, să pună clătitele undeva şi să plece. A doua zi a fost chemat de Dumas, care l-a felicitat spunându-i că are o imaginaţie foarte bogată. I-a dat câteva rânduri de recomandare către editorul său Hetzel şi l-a trimis neîntârziat la acesta...

După ce farmacista a povestit şi alte momente din viaţa lui Jules Verne, a ajuns la un capitol deosebit de interesant pe care-l reproduc aproape integral, în continuare.

Homorod, 1859. În Transilvania, la Homorod, lângă Rupea, familia învăţătorului din comună se pregătea de nuntă. Fiica acestuia, Luiza, terminase cursurile Şcolii Ursulinelor din Sibiu şi întoarsă acasă a aflat despre intenţia părinţilor de a o mărita cu un cizmar bogat. Dar ei nici prin gând nu-i trecea să se căsătorească. Cum o colegă, Wilhelmina, care era orfană, găsise la Bucureşti un serviciu bun ca brodeză, s-a hotărât să facă acelaşi lucru. Tocmai când urma să se celebreze cununia, mireasa a dispărut. Ajunsă la Braşov a luat diligenţa spre Predeal şi după patru zile de drum cu poştalionul a intrat în oraşul de pe malurile Dâmboviţei. Şi-a căutat prietena, a găsit unde locuia şi a

reuşit să se angajeze şi ea. Acolo a făcut cunoştinţă cu elveţianul Oscar Fabre, un negustor care aducea în capitala Ţării Româneşti catifele şi pânzeturi fine din Occident. După puţin timp cei doi îndrăgostiţi au schimbat verighetele, mutându-se într-o casă de pe strada Fetiţelor, din preajma Halei Traian, într-o clădire înconjurată de o grădină. Fericirea lor a fost de scurtă durată, deoarece soţul a răcit grav în urma deselor călătorii în străinătate. Aflând că la Amiens, în Franţa, unde Oscar avea o rudă, există un specialist în bolile de plămâni, ei s-au pregătit de drum. Voiajul cu diligenţa şi trenul a durat... trei săptămâni! S-au stabilit la domiciliul celor două fiice vitrege ale lui Jules Verne, unde era guvernantă verişoara lui Fabre. Informat de prezenţa bueureştenilor, scriitorul s-a întâlnit adeseori cu ei şi, în curând, între cei doi bărbaţi s-a legat o strânsă amiciţie. Era atras nu numai de relatările oaspeţilor despre îndepărtata lor patrie, ci şi de trataţia, nouă pentru el, după moda orientală: cafea turcească şi dulceaţă. Îi plăceau, de asemenea, gustoasele mâncăruri româneşti preparate de femeia originară din ţinutul Carpaţilor.

La un moment dat, banii soţilor Fabre fiind pe terminate, Luiza a început să brodeze pentru a se putea întreţine. Pe acele vremuri se purtau bluze împodobite cu gulere, jabouri şi manşete ornamentate cu flori cusute în relief. Gazdele i-au procurat româncei o numeroasă clientelă. Cu toate îngrijirile, boala lui Oscar Fabre s-a agravat şi după trei ani acesta s-a stins din viaţă. Atunci soţia lui a vrut să se reîntoarcă în ţară, dar atât fetele vitrege ale lui Jules Verne cât şi romancierul au intervenit pe lângă aceasta ca să mai rămână la Amiens. Se obişnuiseră cu ea şi o considerau ca pe un membru al familiei. Mai târziu, când a fost înştiinţată de moartea părinţilor, transilvăneanca s-a decis să revină acasă pentru a aranja diverse acte legate de moştenire. Jules Verne a profitat de aceşti prilej şi a însoţit-o în drumul ei spre Homorod, voind să cunoască peisajele româneşti descrise adeseori de prietena sa...

Partea finală a destăinuirilor Margaretei Berbier cuprinde un fapt necunoscut atât în România cât şi în Franţa. Pentru a fi relevate descoperirile rezultate în urma celor mai

recente investigaţii este absolut necesar să fie urmărite punctele esenţiale ale biografiei verniene, aşa cum au fost difuzate până acum.

AVENTURA CĂTRE „ŢARA MINUNILOR”. La 8 februarie 1828, în familia notarului Pierre Verne din oraşul Nantes avea loc un eveniment fericit: se năştea primul copil, Jules. După un an a venit pe lume Paul, urmat apoi de Annie, Mathilde şi Marie. Când cei doi băieţi au atins vârsta cuvenită, au fost înscrişi la şcoala de la Saint-Stanislas şi apoi, după absolvirea ei, la liceul din localitate. Mult mai târziu, Charles Maisonneuve, un fost coleg, a povestit o amintire de pe vremea când Jules Verne avea numai 9 ani.[1] Într-o dimineaţă de iulie cei doi fraţi Verne călătoreau împreună cu tatăl lor şi cel care relatează întâmplarea, într-un omnibus. Era un vehicol tras de cai şi din cauza căldurii copleşitoare animalele mergeau încet, deşi vizitiul le biciuia. În acelaşi timp pe apele fluviului Loara cobora zgomotos un piroscaf, o navă cu roţi în genul zbaturilor. În acel moment, Jules s-a adresat părintelui său, spunându-i: „Ar trebui să se construiască omnibuse asemănătoare piroscafelor; s-ar putea fabrica nişte trăsuri puternice din fier, care ar avea forma unui cal uriaş asemenea celui din Troia, sau poate înfăţişarea unui elefant. S-ar pune în mijlocul trupului elefantului o maşină cu aburi, la fel cu aceea a piroscafului, aburii ar ieşi prin trompa animalului şi ar face să-i alerge picioarele”. Surprins de imaginaţia copilului său, tatăl l-a întrebat unde vor sta călătorii. Băieţelul, fără a sta mult pe gânduri, ar fi răspuns: „În elefant, când va fi frig, Iar când va fi cald pe spinarea lui, cu o platformă şi un cort; ar fi foarte comod, fiecare s-ar duce unde ar vrea, dar mult mai repede”.

Câţiva ani mai târziu, fermecat de mulţimea corăbiilor şi vapoarelor ce acostau sau plecau în direcţii necunoscute, Jules Verne privea fascinat măreţul spectacol şi discuta adesea cu prietenii săi despre locurile de unde veneau

[1] Relatare extrasă din prefaţa la volumul *Le livre de Jules Verne (Cartea lui Jules Verne)* scrisă de M. Allotte de la Fuye şi apărută la Paris în anul 1928.

acele vase. În oraşul de pe malul Loarei îndrăzneţele călătorii efectuate în ţinuturile îndepărtate erau încă proaspete în mintea localnicilor. Înconjurat de marinari şi pescari, moştenind de la strămoşi visul expediţiilor, – un străbunic fusese armator, altul navigator, – micul Jules, care nu avea nici 12 ani, era atras de chemarea mării. Aşa a prins contur în mintea lui marea aventură către „Ţara minunilor”, faimoasa tentativă de voiaj clandestin. Se spune că într-o zi, fiind rugat de o vecină să ducă mâncare soţului ei, lucrător în port, s-a urcat pe vasul „Coralie”, o corabie care urma să plece spre misterioasele Indii. A aşteptat un moment de neatenţie al marinarilor şi s-a ascuns într-o barcă de salvare. Tatăl a aflat, între timp, de dispariţia copilului şi cu ajutorul unei ambarcaţiuni cu pânze a ajuns nava la prima escală şi şi-a găsit fiul dormind zdravăn în adăpostul său provizoriu... Evocând acele timpuri, scriitorul se va confesa astfel unui prieten: „Nu puteam să văd cum pleacă o navă, fără ca să mă închipui îmbarcat pe ea”.

TINEREŢE AGITATĂ. O decepţie sentimentală l-a determinat pe tânărul bacalaureat să plece din Nantes la Paris, unde s-a înscris la Facultatea de drept. Prieteniile şi cunoştinţele făcute în rândul scriitorilor şi oamenilor de ştiinţă din metropolă îi schimbă complet viziunea asupra viitoarei sale cariere. Deşi dorinţa tatălui era să devină avocat, Jules era atras de celelalte cursuri de la Universitate. Zilnic audia ba o prelegere despre matematică, ba una despre fizică sau chimie şi numai rareori era văzut la Facultatea de drept. Aşa se face că după un an şi jumătate părintele său află cu surprindere că fiul mai avea examene restante din anul întâi. Foarte supărat, i-a pus în vedere să recupereze urgent întârzierea, altfel nu-i mai trimite niciun ban. Jules Verne n-a putut să realizeze ceea ce i se cerea, iar tatăl său s-a ţinut de cuvânt... Nevoind să se întoarcă cu niciun chip la Nantes, se zbătea în grele lipsuri materiale, mânca o singură dată pe zi, tot timpul liber citind la Biblioteca Naţională orice găsea despre multiplele descoperiri ştiinţifice, aflate în fază de proiect sau de ipoteză. În acest mod a întrevăzut apariţia

unui nou gen literar, „romanul ştiinţei”, în care acţiunea trebuia să îmbine realismul cu anticipaţia. Discuta adeseori despre aceste planuri cu protectorul şi îndrumătorul său, Al. Dumas-tatăl, care era entuziasmat de idee. Atunci i-a scris lui Pierre Verse: „Îmi ceri să mai reflectez încă (...) La ce bun? Cunoşti opinia lui Dumas. Spiritul meu este irevocabil fixat de acum înainte”.

Se angajase ca secretar la Teatrul Liric cu salariul de o sută de franci pe lună, sumă derizorie pe acele vremuri. Preocupat încă din primii ani ai adolescenţei de scrierea unor piese dramatice în versuri, realizează câteva comedii, dintre care unele vor fi prezentate pe scenele diverselor teatre. Astfel, la 12 iunie 1850 parizienii vor lua cunoştinţă de numele lui Jules Verne, autorul comediei *Les pailles rompues (Paiele frânte),* a cărei premieră a avut loc pe scena Teatrului Istoric condus de Al. Dumas-tatăl. Fiind prieten cu muzicianul Aristide Hignard, a scris librete pentru opere şi operete sau texte pentru melodiile compuse de acesta. Veniturile obţinute erau însă atât de neînsemnate încât corespondenţa sa din epoca respectivă ni-l arată îmbrăcat extrem de sumar sau mâncând în tavernele Parisului „...biftecuri tari ca pingelele cizmelor unchiului Prudent, după şapte călătorii pe jos de la Nantes la Pornic”. Situaţia lui materială extrem de precară se poate vedea din rândurile adresate mamei, Sophie Verne, în 1852, stilul lor reflectând din plin umorul viitorului scriitor: „Vai! Cămăşile mele îţi provoacă visuri urâte! Mă sfătuieşti să le cumpăr piepţi noi, dar scumpa mea mamă, ele nu mai au nici măcar spate (...) Îmi văd prea bine cămăşile şi, din câte mi s-a spus, doar femeile frumoase sunt plăcute dacă le priveşti dezbrăcate”. Puţin după aceea i-a trimis un text tot pe atât de savuros şi în acelaşi timp dezvăluitor de triste adevăruri: „Te asigur, dragă mamă, că nu arăt a poet liric şi că sunt bine pus la punct când ies pe bulevardele Parisului (...) Nu ignor faptul că există cai şi câini de rasă mai bine îmbrăcaţi decât mine, dar nu-i sortit oricui să se fălească în caleşti sau să se culce pe perniţele de puf ale duceselor. Dar, în sfârşit, ca bărbat sunt destul de bine îmbrăcat, aproape la fel de bine ca un lacheu din mahalaua Saint-Germain. E

drept că nu ţi-am trimis încă modelul de cămaşă cu măsurile corespunzătoare, fiindcă n-o am. S-a întâmplat că mâneca uneia dintre ele a rămas în haină; altele sunt împodobite cu franjuri care s-ar potrivi de minune la un şal. Mai am una din care nu s-a păstrat decât partea superioară şi nu ştiu de ce o mai onorez cu numele de cămaşă, când de fapt este un guler fals! Şi articolul ciorapi, dragă mamă! Mai întâi, ciorapii mei de lână sunt morţi şi îngropaţi cu toate onorurile cuvenite (...) Ciorapii de bumbac pe care-i port seamănă cu o pânză de păianjen în care a locuit pentru câteva ore un hipopotam. Unchiul Prudent, vestit în materie de ciorapi, e departe de a concura cu mine. Niciodată vreo gaură nu s-a dovedit mai prolifică...”

Pe lângă opere dramatice, fiul notarului din Nantes a scris şi câteva nuvele care i-au apărut în revista „Musée des Familles”, dar situaţia sa materială nu s-a îmbunătăţit. S-a zbătut de unul singur până la vârsta de 29 de ani, când a constatat că toţi prietenii s-au căsătorit, fapt care l-a determinat să-şi întemeieze şi el o familie. Participând la cununia unui prieten a făcut cunoştinţă cu Honorine Morel din Amiens, o tânără văduvă cu două fetiţe şi s-a însurat cu ea în ianuarie 1857. Cu sprijinul rudelor soţiei şi datorită unui ajutor acordat în cele din urmă de părinţi, a devenit agent de bursă. Se părea că năzuinţele de aproape un deceniu ale celui ce visa să devină scriitor s-au împotmolit; dar el n-a abandonat nici pentru o clipă vechea lui pasiune, literatura, mai ales că slujba la bursă nu-i plăcea şi nu-i aducea nici venituri mari, nici satisfacţii. Prima croazieră în străinătate i-a deschis şi mai mult orizonturile. Invitat de fratele muzicianului Hignard a călătorit în 1859 în Anglia şi Scoţia, iar peste doi ani a plecat din nou spre fiordurile norvegiene şi Islanda. Cu părere de rău a fost nevoit să-şi întrerupă ultimul voiaj pentru a se întoarce în ţară şi a fi prezent la naşterea singurului său fiu, Michel, eveniment petrecut la 3 august 1861.

Avea 34 de ani când a luat contact cu editorul Hetzel prezentându-i manuscrisul primului său roman, *Cinci săptămâni în balon.* Trecuse aproape un deceniu şi jumătate de când s-a stabilit la Paris şi în această perioadă

a scris aproximativ 30 de comedii şi nuvele; cu toate acestea numele său era încă aproape necunoscut marelui public. Succesul literar şi financiar va fi consfinţit în urma colaborării cu scriitorul şi editorul Hetzel. Dar cine a fost omul atât de providenţial pentru Jules Verne? Pierre Jules Hetzel era cu 14 ani mai în vârstă decât acesta şi în 1843 a întemeiat o editură. Prieten cu marii prozatori şi poeţi ai vremii, Honoré de Balzac, Paul şi Alfred de Musset, George Sand, Charles Nodier, Jules Janin şi alţii, celebrul editor a publicat el însuşi câteva opere literare sub pseudonimul Stahl. Îndrăgea tineretul şi voia să scoată o revistă de popularizare a ştiinţei. Când a citit manuscrisul vernian i-a plăcut subiectul, dar i-a cerut autorului să efectueze câteva modificări, să suprime unele lungimi şi să întărească momentele emoţionante. Acceptându-i fără rezerve sugestiile, Jules Verne a căpătat în Hetzel unul dintre cei mai buni prieteni şi sfătuitori; acesta l-a ajutat la alcătuirea cunoscutei serii de romane ştiinţifico-fantastice pe care le-a înglobat sub titlul *Călătorii extraordinare.* Mare a fost surpriza debutantului când i s-a întins spre semnare un contract pe 20 de ani cu obligaţia de a scrie câte trei volume în fiecare an. Ele urmau să apară mai întâi în foileton în revista „Magazin de educaţie şi recreaţie” editată tot de Hetzel. Atunci i s-a înmânat un aconto de câteva mii de franci, o sumă enormă pentru el. Se pare că nu degeaba viitorul romancier a exclamat imediat după aceea, în mijlocul unui grup de prieteni: „Băieţi, m-am căsătorit cu o fată extrem de bogată...”

ASCENSIUNEA LITERARĂ... Primul roman a fost pus în vânzare în anul 1863 şi datorită imaginaţiei fabuloase a scriitorului, documentării riguroase şi talentului său descriptiv, noul gen literar lansat pe piaţă s-a bucurat de mare succes. El a scris aproximativ 90 de volume care au fermecat copilăria şi tinereţea cititorilor de pretutindeni, cărţile sale fiind traduse în aproape toate limbile pământului.

Marea contribuţie a lui Hetzel la finisarea subiectelor verniene este oglindită într-o vastă corespondenţă dintre

cei doi colaboratori, o parte din ea fiind prezentată în volumul *Istoria unui editor şi a autorilor săi, P.-J. Hetzel (Stahl),* semnat de A. Parmenie şi C. Bonnier de la Chapelle. Iată un fragment semnificativ din scrisoarea lui Jules Verne adresată lui Hetzel la 25 aprilie 1864: „Cât de puţin mă cunoşti dacă te gândeşti o clipă că scrisoarea dumitale nu a fost bine venită. Îţi spun că voi ţine cont de ea, deoarece toate observaţiile sunt juste. Chiar eu simţeam în timp ce scriam puerilitatea acestui antagonism împins atât de departe, dar nu sunt încă destul de stăpân pe mine pentru a nu face decât ceea ce vreau. Nu mi-a scris un director, mi-a scris un prieten în care am cea mai mare încredere. De altfel, ţi-o repet, gândesc ca dumneata. Duelul va fi suprimat dintr-un condei; iar împăcarea celor doi oameni o voi face să aibă loc mai devreme (...). Ţi s-a părut vreodată că aş fi recalcitrant în ceea ce priveşte tăieturile sau rearanjările? Nu ţi-am urmat sfaturile în privinţa *Balonului,* n-am scos lunga poveste a lui Joe, şi totul fără părere de rău? De altfel, am să-ţi spun tot ce gândesc, dragul meu Hetzel; nu ţin deloc să fiu un rânduitor de fapte; în consecinţă voi fi întotdeauna gata să modific pentru binele general. Ce aş vrea să devin, înainte de toate, este să fiu scriitor, ambiţie lăudabilă, pe care o vei aproba din toată inima”.

În anul 1865 prestigiosul cotidian „Journal des Debats” a inserat în foileton povestirea *De la pământ la lună.* Fantasticele aventuri i-au uimit atunci pe cititori şi, deşi a trecut mai bine de un secol, şi astăzi specialiştii sunt miraţi de exactitatea unor date ştiinţifice prezentate. Adesea însuşi scriitorul se întreba dacă incursiunile sale în necunoscut vor putea fi vreodată realizate. Iată ce îi scria tatălui său în 1868: „Am terminat primul volum din *20.000 de leghe sub ape* şi sper că toate lucrurile de necrezut vor pare verosimile... (...). Nu sunt, oare, incredibile? Ţi-am scris că-mi vin în gând lucruri neverosimile. De fapt, ele nu sunt aşa. *Tot* ce *un om este capabil să imagineze, alţi oameni vor fi capabili să le realizeze*”, (subl. n.)

Subiectul care a contribuit cel mai mult la gloria literară a lui Jules Verne şi i-a adus o veritabilă „ploaie de aur”, a fost

Înconjurul lumii în 80 de zile. Apărut în 1873 în foiletonul ziarului „Le Temps”, acesta şi-a triplat tirajul datorită deosebitului interes manifestat de cititori. Atât de mare a fost curiozitatea publicului pentru aventura acelora care încercau să facă ocolul globului, încât corespondenţii presei americane au transmis prin cablu, în fiecare seară, la New York, peripeţiile eroilor principali. Deplinul succes financiar i-a fost asigurat însă de transpunerea pe scenă a romanului. Repetiţia generală a piesei a avut loc la 8 noiembrie 1874, ziarul „Figaro” prezentând pe larg evenimentul. Iată cum era descris autorul: „Jules Verne, de talie mijlocie, cu privire pătrunzătoare, musculos, un frumos tip de marinar cu barbă, cu vorba scurtă a unui om obişnuit să comande. Se spune numai bine despre el, deşi nu-l cunosc decât prietenii”. Cu acel prilej scriitorul i-a declarat unui ziarist: „Adevăratul triumfător nu e nici d’Ennery, nici eu. Este elefantul. De-a lungul primei părţi a piesei spectatorii sunt distraţi pentru că-l aşteaptă, iar în partea a doua sunt trişti deoafece îl regretă. Şi să nu mai vorbesc cât datorez şerpilor articulaţi!” Relativ la aceste animale „Figaro” a menţionat o întâmplare amuzantă: „În timpul uneia dintre repetiţii, o cutie lunguiaţă şi bine legată a fost depusă în magazia de rechizite a teatrului. O femeie de serviciu a furat cutia şi a fugit cu ea fără să-şi dea seama că un agent de poliţie o urmărea. S-a întors acasă şi poliţistul a auzit după câteva minute ţipete îngrozitoare. A împins uşa şi a găsit hoaţa tăvălindu-se pe jos în mijlocul unei sarabande de reptile care ţopăiau pe cozile lor scoţând limba la ea”.

Perioada dintre anii 1872 şi 1886 a constituit apogeul gloriei şi averii marelui romancier. De atunci ne-au rămas cuvintele sale: „Viaţa mea este plină, niciun loc pentru plictiseală. Am realizat aproape tot ce am vrut”. În această epocă a publicat 20 de romane şi pentru că unii considerau că ştiinţa sa geografică era doar pură fantezie, Hetzel i-a propus să elaboreze o vastă lucrare intitulată *Descoperirea pământului.* După apariţia ei, Jules Verne a fost întrebat despre motivele care l-au determinat să introducă în acţiunile romanelor sale multiple noţiuni geografice. „Ideea mi-a venit – a răspuns zâmbitor scriitorul – pe când

ascultam într-un salon domni şi doamne punând întrebări unui călător... O femeie i s-a adresat voiajorului: «Spuneţi-mi, domnule, acest faimos Bosfor de ce nu poate fi cucerit?» Mi-am dat seama că ea credea că Bosforul este o fortăreaţă deosebit de apărată. În acelaşi salon, un om înşelat fără îndoială de desinenţa cuvântului «Tanganika», afirma că lacul cu acel nume se află în Polonia, ţară în care toate numele se termină cu «ska» sau cu «ski» ”. Tot atunci Jules Verne îi scria tatălui său: „Un om de litere n-ar duce lipsă de lucru, dacă s-ar apuca să-i înveţe geografia pe contemporanii lui”.

O altă întâmplare amuzantă a fost descrisă într-o nuvelă în care este înfăţişată participarea la prima şi singura lui vânătoare: „Zăresc un fel de animal cu blană neagră şi albicioasă, cu ochi rotunzi şi roşii care mă privesc fără să clipească. Ochesc, trag, părul zboară. Mândru de această primă lovitură mă reped să-mi ridic vânatul... era bicornul unui jandarm, pe care îl atinsesem în plină cocardă. Bineînţeles, proprietarul sforăia alături, ca orice jandarm credincios datoriei sale. Din nenorocire, focul de puşcă l-a trezit şi a sărit asupra mea cerându-mi un permis cu care n-am avut timpul să mă înarmez. De aici proces-verbal, confiscarea armei, despăgubiri pentru bicornul mutilat, cumpărarea altuia, cazier judiciar, amendă etc... N-o să mă mai prindă la vânătoare!”

LOVITURILE SOARTEI. Începând cu anul 1886, tocmai când era bogat şi adulat de public, se petrec în viaţa sa mai multe evenimente tragice. Întâmplarea care i-a schimbat complet dispoziţia sufletească şi l-a obligat să renunţe la voiajele peste hotare s-a petrecut chiar în faţa casei sale. Tentativa de asasinat de la Amiens a fost cunoscută în ţara noastră într-o versiune care este foarte departe de adevăr. Menţionez textul extras din lucrarea *Jules Verne* de Dinu Moroianu: „În momentul, când, scoţând cheia din buzunar, o vârî în broasca porţii, o detunătură răsună în imediata apropiere a lui Jules Verne. Scriitorul se întoarse brusc şi tocmai la timp pentru a zări pe trotuarul de peste drum un tânăr cu părul vâlvoi, cu ochii de halucinat şi cu un revolver

în mână. Deşi simţea o vie usturime la picior, Jules se repezi asupra agresorului, îi smulse arma şi-l propti de zidul unei case. Apoi, gemu uşor şi leşină, lunecând încet până jos, la pământ". Când Jules Verne a fost întrebat de prietenul său Nadar cine era atentatorul, scriitorul a răspuns: „E nebun; nimic altceva, nebun! La interogatoriu a mărturisit că voia să mă omoare – fiindcă scrierile mele sunt imorale şi zăpăcesc minţile tinerilor..." Aceasta a fost o primă versiune cu privire la atentat, o variantă inspirată din biografia publicată de Marguerite Allotte de la Fuye în 1928.

La scurt timp după tragicul eveniment a murit editorul Hetzel; seria loviturilor continuă, prin decesul mamei sale, la care ţinea foarte mult, moarte survenită la 15 februarie 1887. Semnificativ este un fragment dintr-o scrisoare verniană din acele vremuri: „Mai întâi mi-a murit tatăl, mama i-a mai supravieţuit încă 15 ani; uite că dispare şi ea. Aceste două morţi mi-au provocat durere, dar aşa este soarta! Îi pierzi şi pe aceia la care ţii, precum şi pe aceia la care nu ţii. Să încercăm, deci, să fim dintre aceia, la care ţii, când vom dispare la rândul nostru". Omul care se remarcase prin optimism şi umor s-a schimbat dintr-odată devenind taciturn, văzând totul în negru. De câte ori era întrebat de prieteni sau gazetari nu voia să vorbească nimic despre viaţa lui, ci numai despre operele sale. „Ce furtună necunoscută a străbătut inima lui? Nimeni n-a ştiut. La 53 de ani a renunţat la activitatea pariziană, la croaziere (...) Robur şi-a strâns aripile, Nemo, vagabondul mărilor, a aruncat ancora..." – scria Allotte de la Fuye.

Câţiva ani mai târziu starea de spirit a lui Jules Verne este oglindită cu prilejul botezului unei nave, căreia nepoţii voiau, să-i dea numele său. Nu participă la lansarea vasului şi la 1 august 1894 i se adresează fratelui: „...am prea multe şi prea grave motive de tristeţe pentru a mă amesteca în bucuriile familiei nanteze. Toate veseliile mi-au devenit, insuportabile. Caracterul meu este profund denaturat şi am primit lovituri de pe urma cărora nu-mi voi reveni niciodată". Retras la Amiens, devine consilier municipal, membru al Academiei picarde şi al Societăţii de horticultură din oraş. Cu toate că era imobilizat fizic,

mergând cu ajutorul unor cârje, Jules Verne continuă să exploreze viitorul. Astfel, în *Castelul din Carpaţi* descrie fonograful, cinematograful, video-telefonul; în *Cu faţa la drapel* prevede hidroavionul. De altfel, în toate romanele ce vor apărea după 1886 previziunile sunt deosebit de importante. Spre a-şi verifica anticipaţiile apela adesea la sprijinul fratelui său. La 5 iunie 1894 îi scria: „Recurg la tine pentru a pune la punct *Insula cu elice* (...) Crezi că se poate, teoretic, ideal, să fie condus cu un sistem de elice la bord şi babord mişcate de dinamuri care au un milion de cai putere? S-ar putea dispensa de conducere pentru o navigaţie lentă, în sensul contrar al mişcării elicelor?" Peste trei luni a revenit cu o nouă rugăminte: „Rectifică erorile hidrografice, dacă sunt. Dacă găseşti în tirajul apei tonajul, forţa în cai-vapori, indică-mi adevăratele-cifre (...) Îţi repet că, după părerea mea, cel de al doilea volum al *Insulei cu elice* va fi mult mai ciudat decât primul. *Totul se raportează la obiceiuri şi la fapte actuale, dar sunt romancier înainte de toate şi cărţile mele vor prezenta totdeauna aparenţa unor ficţiuni* (subl. n.)

Dorinţa scriitorului ca nimeni să nu cunoască momentele grele prin care a trecut este evidentă şi din corespondenţa lui cu italianul Mario Turriello. Fiind întrebat, la 10 aprilie 1895, despre anumite date biografice, Jules Verne i-a răspuns: „Mă simt cel mai necunoscut dintre oameni". După şapte ani îi scria aceluiaşi: „În acest an (1902) îmi apare cel de al 83-lea volum, dar am alte 16 gata şi cel de care mă ocup acum va fi al o sutălea. Totul mă face să cred că ultimele vor fi postume!" La insistenţele lui Turriello, care nu putea înţelege motivele bizarei hotărâri a prozatorului, i-a răspuns: „Povestea vieţii mele n-are nimic cu adevărat interesant, relatarea călătoriilor mele n-ar fi nici ea mai atrăgătoare. Un scriitor nu interesează ţara sa sau lumea întreagă decât ca *scriitor".*

Cu tot pesimismul acestui autor atât de prolific, tinerii descopereau noi semnificaţii ascunse în opera sa. Cea mai bună dovadă a fost încercarea americanei Bly de a face ocolul pământului urmând aceeaşi cale străbătută de eroul vernian. Întreaga presă a oglindit atunci temerarul voiaj şi

sosirea îndrăzneţei femei la New York a fost salutată cu 10 salve de artilerie. Întâmplarea s-a petrecut în anul 1889 şi Jules Verne n-a putut rămâne impasibil faţă de euforia generală, care l-a determinat să trimită redacţiei ziarului „World” următoarea telegramă: „Nu m-am îndoit niciodată de succesul Nellyei Bly. Ea a făcut dovada perseverenţei şi a curajului. Bravo ei!”

Cu câţiva ani înainte de a muri, scriitorul şi-a presimţit sfârşitul. În 1903 nota: „Văd din ce în ce mai greu (...). Am pierdut o ureche; în acest mod nu risc să mai ascult toate prostiile care curg pe lume (...). Este şi aceasta o mare consolare.” În 1904 a avut o criză violentă de diabet şi la 24 martie 1905, înconjurat de soţie, fiul şi nora sa împreună cu cei trei nepoţi, Jules Verne a rostit ultimele cuvinte: „Să fiţi buni!” A fost îngropat la cimitirul Madeleine, în apropiere de Amiens. După dorinţa fiului său Michel, pe monumentul funerar s-a scris în piatră: „Către nemurire şi veşnică tinereţe”.

DECEPŢII SENTIMENTALE. Scurta biografie prezentată în capitolul precedent a reflectat numai câteva aspecte din etapele mai importante ale vieţii romancierului. Dar, aşa cum vom vedea, în existenţa sa s-au petrecut întâmplări cu adevărat dramatice, care l-au determinat pe Jules Verne să ia toate măsurile pentru a nu fi cunoscute de marele public. Descoperirile făcute în ultimul timp de investigatorii care cercetau viaţa prozatorului se referă la momentele dificile din copilărie, la situaţia de neinvidiat a adolescentului şi apoi a tânărului, care până la 29 de ani a suferit grele lipsuri materiale; necazurile îl urmăreau chiar şi atunci când atinsese apogeul gloriei şi averii. Vorbind despre problemele majore care l-au hărţuit pe scriitor, aproape toate studiile literare recente nu uită să reliefeze în primul rând şocurile morale care i-au fost provocate de eşecurile sale sentimentale. Ele amintesc de iubirea precoce a micuţului Jules pentru frumoasa lui verişoară, Caroline Tronson, dragoste neîmpărtăşită care l-a stăpânit multă vreme. În această privinţă, Jean Jules Verne ne oferă amănunte interesante[2]. Semnalează că fetiţa care i-a inspirat bunicului său un sentiment atât de puternic, era mai mare decât temerarul erou ce s-a îmbarcat clandestin pe o corabie. Deşi nu împlinise – încă 13 ani, aceasta era o adevărată femeie în miniatură, toţi tinerii din anturajul ei o curtau şi băiatul care visa să se căsătorească cu aceea căreia a vrut să-i aducă un colier de mărgean din îndepărtatele Indii, era foarte gelos. Diferenţa de vârstă, chiar foarte mică fiind, a contat mult când Caroline a devenit adultă iar adoratorul ei a rămas un adolescent. Cu ocazia primului bal, domnişoara a început bătălia de cucerire, făcând uz de toate armele cu care natura a înzestrat-o şi, în curând, s-a răspândit vestea că e pe cale să se mărite. Profund decepţionat, cel săgetat de arcul lui Cupidon s-a hotărât să-şi părăsească oraşul natal. Se spune

[2] Jean Jules Verne: *Jules Verne,* Librairie Hachette, Paris, 1973.

că din acele vremuri de restrişte sunt cuvintele adresate prietenului său Aristide Hignard; „Bine, plec, pentru că nu m-au vrut. Dar vor vedea unele şi altele din ce material este alcătuit acest sărman tânăr numit Jules Verne”. De la Paris îndrăgostitul va evoca în numeroase rânduri iubirea sa neîmpărtăşită: „Este totuşi adevărat! Această nuntă execrabilă va avea loc”. Sau: „Ce s-o fi întâmplat, apropo de căsătoria unei anumite domnişoare pe care voi o cunoaşteţi prea bine, mariaj care trebuia să aibă loc marţi? Mărturisesc că nu mi-ar displace să cunosc amănunte despre acest subiect”...

Referitor la nefericitul episod erotic al bunicului său, Jean Jules Verne remarcă ironic faptul că cel care fondase la Paris o asociaţie de celibatari a încercat adeseori să se însoare, dar a suferit eşec după eşec. Se întreabă chiar cine i-a insuflat ideea că dragostea pentru o femeie nu se poate vindeca decât prin iubirea alteia. În acest sens, au fost date publicităţii o serie de scrisori care reflectă situaţia. „Mă căsătoresc cu femeia pe care mi-o vei găsi, cu ochii închişi, cu punga deschisă”, – îi scrie mamei sale în septembrie 1853, iar atunci când i se fac anumite propuneri ce nu-i convin le refuză în acest mod: „Ce ţi-am făcut, dragă mamă, de vrei să mă însori? Probabil că mă urăşti de moarte, fără ca să ştiu de ce?” Cinci ani după umilinţa provocată de atitudinea Carolinei, Jules Verne o iubea încă, dovadă fiind următoarele rânduri: „Să-mi spui dacă domnişoara Caroline şi nu mai ştiu cum, care mi-a refuzat mâna, s-a căsătorit sau e pe cale s-o facă; ştii că port un viu interes acestei tinere, pe care am visat-o nu o dată, şi care a avut privilegiul de a-mi ocupa gândurile (...) Mi-ar plăcea să mă ţii la curent despre existenţa şi înclinările inimii sale; ea nu vede, nefericita, ce partidă strălucită a refuzat, pentru a se mărita într-o zi cu un melc ca Jean Cormier sau un altul?” Grav rănit în amorul propriu, n-o putea uita pe aceea care i-a înşelat speranţele. Astfel, la doi ani după venirea la Paris, aspirantul la succese literare a scris comedia într-un act, în versuri, *Les pailles rompues (Paiele frânte),* al cărei subiect surprinde exact drama amoroasă care i-a afectat profund viaţa. Acţiunea are ca personaje principale o tânără cochetă

de 18 ani, iubită de vărul ei şi se aminteşte chiar legendarul colier. Tema este semnificativă, relevând că încă din acele timpuri scriitorul se va inspira în povestirile sale din întâmplările survenite de-a lungul vieţii.

Terapeutica preconizată de părinţi pentru a o uita pe Caroline şi anume aceea de a-şi găsi o fată tânără care să-l atragă, i-a surâs lui Jules Verne. La un bal mascat dat la Nantes, în februarie 1854, a întâlnit-o pe graţioasa Laurence Janmar şi s-a decis să-i facă curte. Dar vocabularul obişnuit în metropolă i-a jucat o festă. Auzind-o pe fată că-i şopteşte unei prietene despre o balenă a corsetului care o jena, rănindu-i coastele, a riscat o glumă nevinovată: „Ah! – a spus el, înclinându-se, – de ce nu pot să pescuiesc balena pe aceste coaste?” Laurence a izbucnit în râs, dar cuvintele au ajuns la urechile tatălui ei, care a fost scandalizat de acel mod de exprimare neobişnuit în societatea nanteză. Şi când i-a cerut mâna fiicei sale, a fost refuzat!... Exasperat de nereuşita planului său matrimonial îi scria mamei: „...acum e momentul să mă căsătoreşti (...) De aceea te însărcinez să porneşti campania. Înarmează-te cu tot ce trebuie pentru a mă prezenta ca un bărbat de casă, cu toate calităţile şi tocmai bine copt; pe scurt, fă-mi reclamă – băiat de însurat – şi aruncă-mă în braţele unei tinere bine crescute şi bogate*...”* Corespondenţa următoare reflectă din plin amărăciunea eşecurilor din acest domeniu: „Toate delicioasele tinere fete pe care le onorez cu amabilităţi se logodesc, invariabil, cu altul, în următoarele 15 zile. Am o bizară proprietate...” Şi: „Nu văd de ce nu descopăr o soţie în lumea pariziană, o tânără bogată care ar vrea să facă o greşeală”... Exasperat de bizara lui situaţie, face pasul hotărâtor atunci când întâlneşte genul de femeie preferat. Nu mai ţine seama de faptul că ea n-are avere, că mai fusese căsătorită şi avea două fetiţe. În schimb era tot atât de veselă şi frumoasă ca şi verişoara Caroline...

UN SOŢ PUŢIN MALEABIL. Stabilit la Paris, noul familist şi-a reluat contactele cu lumea literară, bursă nereţinându-l decât câteva ore pe zi. Honorine a avut din primele momente deziluzii. A constatat că nu-i este apreciată arta

culinară şi că nu putea să-şi ajute soţul în munca sa. De altfel, considera nefolositoare activitatea de creaţie, exprimându-şi adesea părerea că Jules Verne îşi neglijează slujba, fără rezultate concrete. Când bărbatul ei a terminat povestirea *Cinci săptămâni în balon* a respirat uşurată, sperând că va fi debarasată de numeroasele hârtii împrăştiate în toate locurile. Dar, după puţin timp, scriitorul şi-a întins din nou manuscrisul pe masă spre a opera corecturile necesare. În aceste condiţii neprielnice s-a născut primul volum din serialul devenit apoi celebru; atmosfera din jurul autorului nu era dintre cele mai vesele. Despre viaţa cuplului Honorine – Jules Verne biografii dau prea puţine amănunte. Totuşi, scurtele adnotări dezvăluie adevărul. La zece ani de căsnicie cei doi membri ai menajului au stabilit o înţelegere tacită: în timp ce unul se aventura pe meridianele globului, celălalt se rezuma la toalete şi petreceri. Mai ales atunci când lucra, prozatorul uita aproape întrutotul de existenţa soţiei. Pentru a fi cât mai izolat el şi-a cumpărat în 1868 o şalupă unde şi-a amenajat o încăpere specială, un birou adevărat. Pleca de acasă fără a anunţa unde se duce sau călătorea singur în străinătate. Atunci Honorine şi-a manifestat astfel neliniştea: „Venit de curând, Jules m-a părăsit. Şi-a pus în cap ideea să meargă la Paris cu «Saint-Michel». Pe această secetă va eşua pe un banc de nisip. Îi va fi o lecţie, pentru că nu pot să-l ţin pe loc”.

În perioada 1867–1870 a fost elaborată trilogia *Copiii căpitanului Grant, 20.000 de leghe sub mări* şi *Insula misterioasă.* Lectura lor i-a determinat pe unii critici literari să se întrebe de ce au fost abordate respectivele subiecte cu atâta acuitate. Se bănuia că în viaţa lui Jules Verne s-au petrecut o serie de întâmplări nefericite care l-au tulburat profund. O scrisoare a Honorinei dezvăluie situaţia îngrijorătoare a căminului vernian. Mesajul adresat lui Hetzel era un veritabil S.O.S.: „...cât de trist şi de prost dispus este Jules de câteva luni încoace! (...) pare descurajat şi mă împovărează cu toate necazurile născute din deprimarea lui. Observ că se apucă greu de lucru; de cum începe, se ridică de la birou, se plânge de această

stere şi mă acuză pe mine. Ce să fac? Ce să spun? Plâng şi sunt disperată. Când menajul îl plictiseşte şi-l oboseşte prea mult îşi ia vaporul şi pleacă, de cele mai multe ori nici nu ştiu unde. Dv. (...) consideraţi că trebuie să abandonez ideea de a-l transforma într-un soţ acceptabil? (...) Poate găsiţi o soluţie pentru a ne scoate din acest impas al încordării şi necazurilor. (...) dragă prietene, iertaţi-mă şi plângeţi-mă, soţul meu îmi alunecă printre degete, ajutaţi-mă să-l reţin.

Drama sa familială a ajuns la urechile tatălui său, care s-a confesat astfel unui prieten: „Sunt bucuros de faptul că succesul lui Jules rămâne de bună calitate. Cititorii săi sunt nenumăraţi, dar ce-i serveşte, omului să câştige Universul, dacă-şi pierde inima?”

Între anii 1874 şi 1876, în urma triumfalului succes al piesei *Ocolul pământului în 80 de zile,* – transpunerea pe scenă a cunoscutului roman cu acelaşi titlu, – Jules Verne a primit numeroase scrisori de adulare din partea femeilor. Bucle blonde şi brune i-au fost expediate în plicuri parfumate. Autorul răspundea la felicitări, însă ardea buclele şi exclama: „Nu iubesc decât sirenele!” Privitor la aceste cuvinte, Allotte de la Fuye a consemnat, pentru prima dată, prezenţa unei prietene în viaţa lui Jules Verne. Nepoata-biografă nota: „...unii oameni afirmau că o muritoare, una singură, îi captiva de mai multe sezoane inima extrem de secretă”. Aceeaşi rudă prin alianţă a strecurat, mai târziu, în însemnările sale aluzii cu iz de mister ca aceasta: „Moartea a tăiat firul unei corespondenţe intime. Sirena, unica sirenă, este îngropată în cimitirul de corali”.

Jean Jules Verne oferă şi alte aspecte inedite. Aflăm că în anul 1885, la balul mascat organizat în casa lor din Amiens, romancierul n-a făcut decât un simplu act de prezenţă şi pe la orele 10 seara a dispărut. Unde s-a dus? Plăcerea lui era să se îndrepte spre Paris, unde se întâlnea cu Hetzel şi dejunau împreună la cafeneaua Caron. După aceea, se întorceau la librărie şi discutau. Uneori Hetzel îl găzduia acasă, alteori rămânea la editură. Faptul nou menţionat era acela că prozatorul dispunea de un adăpost parizian la un

prieten sau la o prietenă. Prietenul era editorul, dar prietena? Misterul este dezlegat doar în sensul că Jules Verne se întâlnea cu o doamnă, al cărei nume nepotul îl dezvăluie cu destulă prudenţă: Duchesne; la fel ca şi locul unde domicilia: Asnières. De ce cu prudenţă? Pentru că acelaşi biograf îşi exprimă regretul de a fi pus la dispoziţia rudei sale, Allotte de la Fuye, această informaţie, pe care romantica biografă a făcut-o publică. După părerea fiului lui Michel Verne ar fi vorba despre o persoană serioasă cu un spirit deschis, cu care bunicul său putea să discute subiectele ce-l interesau şi în preajma căreia el avea posibilitatea de a lucra în linişte. În ceea ce priveşte numele ei adevărat, se arată că după cercetări zadarnice n-ar fi reuşit să afle cine putea fi acea prietenă. În continuare, se emit unele ipoteze: deoarece femeia respectivă a decedat cu aproximativ 20 de ani înaintea lui Jules Verne, n-ar fi exclus ca ea să fi fost din generaţia lui sau poate chiar mai în vârstă şi în felul acesta să deducem că scriitorul a reluat o veche legătură. Despre relaţiile dintre cei doi se lansează ideea că ar fi existat o mare intimitate intelectuală, interlocutoarea dovedindu-se admirabilă. Mai mult chiar, la un moment dat biograful scrie: „Veţi spune că afecţiunea dintre un bărbat şi o femeie se numeşte dragoste; o ştiu bine, dar fac observaţia că dragostea are diferite nuanţe şi că, de exemplu, amorurile Laurei cu Petrarca n-au depăşit cadrul efuziunilor verbale”.

Criticul literar Marcel Moré a ajuns şi el la concluzia că trei femei au captivat sentimentele prozatorului; dintre acestea ultima a rămas enigmatică. Mergând pe acest drum, investigatorul a observat că din majoritatea povestirilor verniene lipsesc aproape cu totul eroinele, deşi subiectele la ordinea zilei se inspirau din dramele amoroase. Curiozitatea i-a sugerat ziaristei engleze Marie Belloc, de la revista „Strand Magazine” să-l întrebe pe Jules Verne, în februarie 1895, care sunt motivele acestei ciudăţenii. Succint redat, răspunsul a fost următorul: „Amorul este o pasiune absorbantă care nu lasă decât puţin loc pentru alte lucruri în inima omului. Eroii mei au nevoie de toate facultăţile lor, de toată energia, şi prezenţa unei

tinere şi fermecătoare femei în jurul lor i-ar fi împiedicat să realizeze giganticele proiecte”...

FIUL RECALCITRANT. Amintirile nepotului direct al lui Jules Verne dezvăluie şi alte secvenţe necunoscute din viaţa ilustrei sale rude, unele dintre ele reliefând grijile provocate scriitorului de creşterea şi educarea singurului copil, care încă de mic devenise o gravă problemă. Amuzantă este introducerea folosită spre a anunţa naşterea aceluia care a fost tatăl său: „La 3 august 1861 s-a realizat şi prima pagină a unei alte comedii: naşterea lui Michel”. Nervozitatea micuţului, ţipetele lui îl împiedicau pe romancier să lucreze şi din acest motiv se închidea într-o cameră retrasă, lăsând întreaga povară a creşterii moştenitorului atât de turbulent pe seama soţiei. Într-o zi, enervat de urletele băieţelului, a ieşit furios din încăpere şi când a aflat motivul gălăgiei, fără să stea pe gânduri, i-a spus Honorinei să-i dea orice vrea, numai să tacă. Michel dorea neapărat să se joace cu pendula!... Cu altă ocazie, se relatează despre o poznă a încăpăţânatului ştrengar de numai 5 ani care, nefiind pedepsit, îşi permitea să facă orice îi trecea prin cap, iar mama râdea de năzbâtiile lui. Lipsa de educaţie a lăsat amprente adânci, şi, pe la vârsta de 8 ani, copilul a devenit o sursă de îngrijorare pentru părinţi, care l-au internat într-un colegiu. Regimul la care a fost supus n-a dat însă roade, aşa cum reiese dintr-o scrisoare adresată de Jules Verne lui Hetzel: „Michel e iar bolnav şi are febră (...). Sănătatea acestui copil ne dă de furcă. N-a fost bine educat, de acord, dar cum să pedepseşti (...) un ştrengar care are zilnic temperatură?” Severitatea metodelor practicate a dat greş, nervozitatea elevului atingând o asemenea anvergură încât a fost necesară intervenţia medicilor psihiatri. În anii 1873 şi 1874 a stat într-o casă de sănătate, unde tratamentul a ameliorat starea pacientului. Situaţia n-a durat mult timp, deoarece tulburările de comportament au reapărut, fapt care l-a obligat pe scriitor să recurgă la maniere forte: închiderea într-o casă de corecţie!... Constrângerea a înteţit şi mai mult revolta adolescentului şi după opt luni, la sugestia directorului coloniei, căruia îi era

teamă ca deţinutul să nu se sinucidă, a fost readus în mediul familial. A urmat o scurtă perioadă de acalmie, când Michel a fost înscris la cursurile liceale, dar nevroza şi reacţiile impulsive caracterizau din plin manifestările tânărului. Ori de câte ori i se opunea cineva crizei de originalitate juvenilă, băiatul răspundea prin insolenţă şi revoltă. În asemenea condiţii, tatăl său se hotărăşte să acţioneze mai energic, spre a-l face să înţeleagă că trebuie să respecte anumite reguli sociale. Iată răspunsul lui Jules Verne din 1878 la sfaturile date de Hetzel: „Admirabila dvs. scrisoare m-a impresionat profund, dar Michel desigur nu va înţelege. Vanitatea lui e fără leac. Lipsa totală de respect pentru tot ceea ce e demn de respect îl face surd la orice observaţie. Dar voi acţiona în consensul unanim al familiei (...) şi dacă nu va vrea să se supună va fi îmbarcat pentru câţiva ani”.

S-a ajuns până acolo încât autorităţile judiciare şi administrative din Amiens i-au propus nefericitului tată o ultimă soluţie: încarcerarea. După semnarea ordinului judecătoresc, Michel a fost condus la închisoare. Depăşit de împrejurări şi înspăimântat de marea încurcătură în care se afla, scriitorul s-a înţeles cu căpitanul unei nave care trebuia să plece în India. Atât de tulburat era Jules Verne încât n-a avut curajul de a asista la plecarea fiului recalcitrant. I-a scris lui Paul, la 4 februarie 1878: „Ce se va întâmpla cu el? Nu ştiu, dar medicii au căzut de acord că acest băiat în stare de criză e total iresponsabil. Îi va ajuta, oare, marea?”

Angajat ca timonier, în curând călătoria s-a transformat pentru Michel într-o croazieră. Ajuns în insula Mauriciu, vestea că fiul celebrului romancier se găseşte la bordul vasului s-a răspândit repede. În aceeaşi seară un plantator a oferit în onoarea lui un banchet. Evocând acea epocă, Jean Jules Verne nota: „Ceea ce pot să vă spun este că tata a păstrat o frumoasă amintire despre acea minunată escală”. Tot el ne informează asupra unei amuzante întâmplări. Când vasul a ajuns în India, spre stupefacţia autohtonilor, tânărul francez a debarcat pe un soare arzător îmbrăcat... în redingotă şi joben! „Mai râdea încă, 40 de ani

mai târziu, de isprava făcută atunci”.

Şapte luni după aceea, prozatorul este zguduit citind corespondenţa sosită din Calcutta. „Am primit cea mai oribilă scrisoare pe care o poate primi un tată”, – îl informează pe Hetzel. Misiva cuprindea câteva pagini şi analiza starea sufletească a celui exilat, aruncând din loc în loc veritabile săgeţi către inima părintelui său. „...e foarte trist să te vezi târât, împotriva voinţei tale, fără putinţă de a face ceva, departe de familie, de ţară şi de tot ceea ce iubeşti. În sfârşit, e vina mea, nimic de zis. Dar nu este oare o tiranie fără seamăn a gândului, a sentimentului, adică a creierului şi a inimii, a tot ce e mai sfânt într-o fiinţă gânditoare?” Şi mai departe: „Spiritul meu nu are aici nevoie să fie educat şi nici dezvoltat, e şi aşa prea mult pentru cei 17 ani ai mei. De ceea ce are nevoie este de a se instrui şi îţi întreb conştiinţa dacă aici e locul potrivit? (...) Nu-ţi cer nici măcar să mă chemi înapoi, deşi nu văd de ce ar fi necesar să continui vindecarea unui om sănătos (...). Poate că nebunul are încă nevoie de bucurii. Mă tem că vei începe să mă sprijini. Deocamdată încă nu, (...), dar cine poate şti ce rezervă viitorul?”

Reîntors acasă în iulie 1879, manifestările revoltătoare ale tânărului s-au repetat şi părintele său a cerut din nou sfatul lui Hetzel: „Să-l gonesc de acasă pe nefericit, la 17 ani şi jumătate, la Paris, de capul lui... Viitorul e teribil (...), dacă-l alung, nu-l voi mai revedea niciodată (...). Ah! Sărmanul meu Hetzel, ce nenorocit sunt, trebuie să se termine odată! Ce ai face în locul meu? Să-l alung, să nu-l mai văd niciodată? Va trebui totuşi să ajung şi la asta. E de necrezut cât de mult sufăr!” Urmează o scenă violentă între tată şi fiu, o ceartă după care Michel a fost dat afară din casă. O nouă mobilizare a autorităţilor puse să-l supravegheze îndeaproape, este elocventă pentru dificila situaţie în care se afla scriitorul. Acum intervine un nou fapt: în loc să plece la Paris, tânărul s-a îndrăgostit de o actriţă de la Teatrul municipal din Amiens, pe nume Dugazon. Fermecătoarea cântăreaţă l-a cucerit pe adolescentul care voia să se căsătorească cu ea. Jules Verne, considerând că era ceva trecător, s-a opus,

ameninţându-l cu închisoarea. Metoda n-a dat nici acum rezultate, deoarece neascultătorul băiat n-a ţinut seama de hotărârea părintelui său, fapt comunicat astfel lui Hetzel: „Michel a părăsit Amiens-ul în urmă cu opt zile împreună cu tânăra actriţă. Sunt la Havre, unde ea joacă. Devenindu-i amantă, nu cred că se vor duce să se căsătorească în Anglia, deoarece s-au făcut strigările la Amiens. Datorii şi reclamaţii din toate părţile, nu ştiu ce să mai fac!” Cu toate protestele sale, romancierul i-a asigurat băiatului o pensie lunară de o mie de franci, sumă deloc neglijabilă pe vremea aceea, iar atitudinea sa imprudentă a avut urmări asupra vieţii noului cuplu, care-şi stabilise locuinţa la Nîmes. Tânărul soţ era deja tatăl a doi copilaşi când a profitat de primele neînţelegeri ivite în căsnicia sa. În timp ce cântăreaţa făcea vocalize, uşuraticul ei bărbat se plimba călare în căutarea unei noi aventuri. Remarcase o pianistă de 16 ani, pe care n-a stat mult pe gânduri şi a răpit-o. Fata nu ştia că elegantul ei adorator era însurat. Este uşor de imaginat surpriza întregii familii, când a auzit de noua ispravă. Mama celei înşelate a apelat la scriitor pentru rezolvarea paşnică a situaţiei. Acesta a fost obligat să intervină pe lângă soţia părăsită, oferindu-i o pensie. Regreta deoarece observase că actriţa avea calităţile necesare unei femei bine crescute şi poate că dacă n-ar fi intervenit această dragoste mistuitoare legătura ar fi putut fi durabilă. Înţelegătoare, ea şi-a dat consimţământul la divorţ şi Michel s-a putut căsători cu Jeanne instalându-se la Paris. Supraveghindu-l îndeaproape, noua soţie i-a imprimat echilibrul necesar, schimbându-i caracterul şi reuşind să-l determine să muncească serios. Pentru prima dată Jules Verne putea să respire liniştit. O binecuvânta pe aceea care-i domesticise neîmblânzitul fiu. Raporturile familiare şi-au reluat astfel cursul normal, iar atunci când s-a născut al treilea nepot, legăturile erau atât de strânse încât prozatorul împreună cu Honorine s-au dus la Fourberie, în Bretania, unde Michel închiriase o casă în perioada verii şi au stat acolo o lună de zile...

Prin 1885 Michel Verne s-a lansat într-o afacere industrială, dar lipsa de experienţă l-a făcut să se

îndatoreze cu 30.000 de franci. A încercat apoi să scrie, dar nu a perseverat. Între anii 1898 şi 1902 a călătorit în Austria, Ungaria, România şi Bulgaria, perioadă în care a navigat şi pe Dunăre. Se consacrase prospectărilor miniere, profesie în care a dobândit oarecare competenţă. Reîntors în patrie, Jules Verne asculta cu plăcere peripeţiile petrecute în acele voiaje, mai ales că acţiunile mai multor povestiri ale sale se derulau pe teritoriile ţărilor respective. După moartea scriitorului, fiul său a încercat să devină producător de filme şi în acest scop a transpus pe peliculă romanele: *Cele cinci sute de milioane ale Begumei, Jean Morenas, Steaua sudului* şi *Indiile negre.* Deoarece cinematografia făcea pe atunci primii paşi şi cerea investirea unor mari sume de bani, a renunţat la scrierea scenariilor după operele tatălui său şi s-a îngrijit de publicarea naraţiunilor postume. Pe unele le-a găsit în sertarele biroului părintesc, în prima fază de creaţie. Le-a transcris şi corectat, predându-le apoi editurii. A murit în anul 1925.

MITUL DESTRĂMAT. În rubricile de curiozităţi ale revistelor din ţara noastră şi de peste hotare se putea întâlni, până nu demult, următoarea ştire: „Jules Verne a dus o viaţă modestă şi liniştită. Omul care a povestit atâtea călătorii minunate nu a pus niciodată piciorul pe o navă. Se plimba doar prin călimara sa...” Astăzi pare hazlie o asemenea viziune, deoarece se ştie cu precizie că el a voiajat mult în afara graniţelor patriei sale. Mitul care considera că Jules Verne a fost doar un „şoarece de birou”, iar subiectele lui proveneau numai din lectura unor lucrări ştiinţifice şi o fantastică imaginaţie, s-a dovedit în parte fals. În parte, deoarece nimeni nu poate concepe că ilustrul prozator ar fi pătruns în centrul pământului, ar fi străpuns atmosfera, s-ar fi dus la poli sau s-ar fi scufundat în adâncurile mărilor şi oceanelor. Dacă romanele respective exprimau şi prodigioasa lui fantezie, totuşi ele se inspirau din întâmplări sau evenimente reale. În ceea ce priveşte majoritatea celorlalte povestiri s-a constatat că geneza lor îşi găsea explicaţia în numeroasele croaziere întreprinse de

scriitor pe meridianele globului. Astăzi se afirmă deschis că multe dintre operele verniene au avut la baza lor însemnările luate în timpul acelor călătorii. Se ştie că îşi alcătuia jurnale de bord cu prilejul fiecărui drum peste hotare, ba mai mult, chiar şi atunci când făcea escapade fără vreun scop literar, unul dintre pasagerii iahtului său avea misiunea să consemneze toate întâmplările survenite pe parcurs. Pornind de la aceste însemnări, unul dintre ultimii săi biografi, Jean Jules Verne, a analizat fiecare naraţiune scrisă de bunicul său, făcând ipoteze asupra genezei lor.

Operele apărute în Franţa care au ca obiect de investigaţie viaţa scriitorului acordă un spaţiu limitat relatării croazierelor întreprinse de acesta. În linii mari sunt cunoscute şapte-opt călătorii, arhivele familiale verniene putând da la iveală, în viitor, multe lucruri interesante privitoare la alte peripluri. Primul voiaj este menţionat într-o scrisoare din 1859, adresată tatălui său: „Alfred Hignard, agent la Saint-Nazaire al unei companii de navigaţie, îmi oferă o călătorie gratuită dus şi întors în Scoţia”, Cu acel prilej a vizitat oraşele Edinburgh şi Londra văzând pe şantierul Tamisei o mare navă în construcţie, „Great-Eastern”. În faţa colosalului vas Jules Verne a jurat că va face cu el o traversare peste ocean dacă va fi favorizat de succesul literar... Se mai ştie că la 15 iunie 1861 a făcut cunoştinţă cu mirificele peisaje din fiordurile norvegiene şi a străbătut Islanda vulcanică, Ţara gheţii şi a focului.

Una dintre cele mai interesante deplasări le-a realizat în anul 1867, când s-a îmbarcat cu fratele său Paul la Liverpool pe bordul lui „Great-Eastern”. Uriaşa navă avea ca prim obiectiv montarea cablului telefonic submarin între Anglia şi Statele Unite. În apropiere de Terra Nova s-a dezlănţuit o puternică furtună şi Jules Verne a asistat la teribila scenă a smulgerii unui om din echipaj de către rafalele vântului. Au debarcat în America la 9 aprilie, după patru zile de întârziere, din această călătorie el făcând „provizie de emoţii pentru tot restul zilelor”, aşa cum va nota într-o scrisoare. Au vizitat rapid New York-ul şi câteva oraşe americane, după care s-au îndreptat spre frontiera

canadiană, terminând scurta excursie pe pământul de peste ocean în faţa cascadei Niagara. La sfârşitul lunii aprilie s-au întors acasă.

Primul vas cumpărat de prozator a fost o şalupă simplă de pescuit folosită de el în scopul unor voiaje de plăcere. Cu ajutorul acestei ambarcaţiuni, căreia i-a dat numele de „Saint-Michel” după cel al fiului, a întreprins numeroase escapade pe Marea Mânecii sau pe Sena. Despre această navă a scris: „Sunt îndrăgostit de asamblajul de scânduri şi cuie, cum eşti la 20 de ani de o metresă”. Mateloţii ambarcaţiunii cunoşteau multe drame petrecute pe mare, dar cea mai zguduitoare se petrecuse în urmă cu 30 de ani. Atunci, doctorul Petit din Amiens, un îndrăgostit de navigaţia submarină, îşi construise un aparat cu ajutorul căruia făcea încercări de scufundare. Dar într-o zi n-a mai revenit la suprafaţă, fiind găsit asfixiat în mecanismul imaginat de el. Se pare că relatările marinarilor l-au inspirat pe romancier la crearea celebrului său Nautilus...

Micul vas a fost schimbat după câţiva ani cu un velier de un tip mai bun, înlocuit şi el de un frumos iaht. Croazierele efectuate la bordul acestuia au fost citate într-un memorandum scris de Paul Verne şi publicat de Hetzel. Astfel, prima călătorie a fost făcută în anul 1878. Itinerarul a cuprins porturile Vigo, Lisabona, Cadix, Tanger, Gibraltar, Malaga, Tetuan, Mostaganem, Oran şi Alger. Reîntorcându-se din frumoasa plimbare pe întinsurile albastre ale apelor, Jules Verne îi scria fratelui: „Ah! Dacă tu şi eu am fi liberi, liberi, liberi! Ce viaţă...” Un an mai târziu, când naviga pe coasta Angliei şi a Scoţiei, surprins de o furtună care a avariat iahtul, a reuşit cu mare greutate să ancoreze în rada portului Saint-Nazaire. În 1880 sunt semnalate alte două voiaje: unul către Norvegia, Irlanda şi Scoţia, al doilea, mult mai interesant prin peripeţiile sale, a fost descris mai pe larg de Jean Jules Verne. Obiectivul era vizitarea oraşului Petersburg. Iniţial, traseul urma să treacă prin Christiania, Copenhaga şi Stockholm. Iahtul a plecat de la Treport, a mers către Deal şi Yarmouth, pe coasta engleză, ajungând la Rotterdam. Din cauza timpului nefavorabil s-a reîntors la Anvers, prin canalele care legau Meusa de Escaut. De la

Wilhelmshaven a trecut prin canalul Eider, dorind să iasă la Marea Baltică, dar a avut surpriza să constate că nava este mai latã decât ecluzele şi a fost obligat s-o demonteze. La Kiel, Jules Verne a văzut enormul tun care putea lansa o bombă de 500 de kilograme, fapt ce demonstra pregătirile militare ale germanilor începând cu acele vremuri. Ajungând la Copenhaga în ziua de 18 iunie, scriitorul a observat un fenomen astronomic deosebit: o cometă deasupra stelei polare. Specialiştii i-au comunicat că a făcut o descoperire interesantă, deoarece din calculele lor reieşea că ea nu putea fi vizibilă în acel loc.

Croaziera din Mediterana, efectuată în 1884, este mai bine cunoscută, la ea participând mai mulţi membri ai familiei Verne. La 15 mai iahtul a părăsit portul Nantes îndreptându-se spre Vigo, a trecut apoi prin Lisabona şi a făcut o mică escală la Gibraltar. La 27 iunie a ajuns la Oran, unde Societatea de geografie locală a ţinut o şedinţă în onoarea scriitorului. De Asemenea, la Alger populaţia i-a făcut romancierului o primire emoţionantă. Călătoria a continuat până la Bone, unde din cauza mării agitate au debarcat şi au pornit spre Tunis mergând pe jos, cu diligenţa şi cu trenul. Vasul îi aştepta la Goulette, de unde au plecat spre Malta. Peripeţiile acestui voiaj nu s-au terminat, deoarece uriaşe valuri i-au silit să se îndrepte din nou către ţărmul african. Au coborât la Sidi-Yussuf, un loc protejat de dune şi cu o plajă minunată. Acolo s-au zbenguit veseli până în momentul când fiul scriitorului, Michel, care rămăsese la bordul vasului, a tras câteva focuri de armă. Faptul a provocat riposte arabilor de pe ţărm, obligându-i să se întoarcă repede pe navă. În apropierea coastelor Maltei iahtul a fost în primejdie să se scufunde. Numai datorită unui pilot experimentat, nava a putut intra în portul La Valette. După mici reparaţii, au străbătut cei 100 de kilometri care separau Malta de Catania şi întregul grup a făcut o ascensiune pe Etna. Voiajul a urmat apoi pe calea apelor până la Neapole şi Civitta Vecchia. Din acest punct, Honorine, care nu suporta răul de mare, n-a mai vrut să se urce pe vas. Au luat trenul până la Roma. La 7 iulie scriitorul a fost primit în audienţă de Papa Leon al XIII-lea. Obosit de

manifestaţiile de simpatie ale publicului, Jules Verne a încercat să efectueze restul drumului ca simplu turist. Dacă a putut să se strecoare incognito la Florenţa, n-a mai reuşit acelaşi lucru la Veneţia, deşi s-a înscris la hotelul „Oriental” sub numele de Prudent Allotte. A fost trădat de soţia sa, care prinsese gustul onorurilor. Veneţienii i-au întâmpinat cu focuri de artificii, demonstrând cu banderole pe care scria „Eviva Giulio Verne”, deoarece italienii îl considerau compatriot. Despre această călătorie Allotte de la Fuye a notat că a fost „triumfală”, iar Bernard Frank, alt biograf, a exclamat: „Este un eveniment! Pentru prima dată familia a fost adunată în întregime”.

Niciun cercetător n-a reuşit până acum să cunoască vreo însemnare care să ateste alte croaziere realizate după aceea în Mediterana... Enigma a fost sesizată de Marcel Moré, care şi-a pus întrebarea: de ce n-a folosit Jules Verne iahtul său între anii 1884–1886? Într-adevăr, o taină se ascunde şi aici, dacă se ţine seama de puternica pasiune a prozatorului pentru periplurile peste hotare. N-ar fi singura încercare de excludere sau de metamorfozare a unor importante momente verniene, o probă directă fiind oferită de acelaşi meticulos investigator prin dezvăluirea adevăratului atentator la viaţa romancierului.

DRAMA DIN AMIENS. În capitolul „Aşa l-am cunoscut pe Jules Verne” era menţionată versiunea difuzată în ţara noastră cu privire la atentatul petrecut în 1886. Deoarece textul conţinea unele erori importante, este necesară o revenire. La 10 martie din acel an ziarele din întreaga Franţă au anunţat cu titluri mari ştirea despre încercarea de asasinat a lui Jules Verne. La 42 de ani după tragicul eveniment, Allotte de la Fuye nota în biografia rudei sale: „Într-o seară de martie a anului 1886, întorcându-se acasă pe întuneric, Jules Verne a fost victima, chiar în faţa porţii sale, a unui accident, pe cât de tragic, pe atât de neaşteptat; al cărui autor iresponsabil, mai de compătimit decât victima, a văzut umbra acestei fapte necugetate întinzându-se asupra întregii sale vieţi... Un adolescent (...), cuprins de o febră cerebrală (...), a fugit de acasă cu o armă

de foc (...). Jules Verne a văzut moartea cu ochii, împuşcătura, care a deviat, l-a rănit numai". Mai departe, ea scria: „Presa s-a agitat, apoi a tăcut brusc".[3]

Citind această relatare, Marcel Moré a fost frapat de ciudatele aprecieri care minimalizau până într-atât tentativa de crimă considerând-o un simplu „accident", iar autorului abominabilei fapte îi găseau într-o oarecare măsură circumstanţe atenuante. Dar ceea ce i-a dat cel mai mult de gândit a fost menţiunea că presa „a tăcut brusc", neoferind publicului amănunte despre atentat. Pornind pe firul acestei sesizări, criticul literar şi-a pus întrebarea: de ce n-au mai scris nimic ziariştii despre un asemenea caz important, pentru că, după cum este bine cunoscut, ei n-au niciodată obiceiul să-şi oprească anchetele decât dacă li se impune tăcerea spre a evita un scandal? Ajungând cu analiza la acest punct, o altă nedumerire îl intriga: pe cine putea să indigneze darea în vileag a împrejurărilor care au periclitat viaţa unui scriitor celebru? Justeţea interpretărilor l-au condus, în final, la descoperirea adevăratei identităţi a aceluia care a încercat să-l ucidă pe Jules Verne. Şi când a cunoscut numele persoanei care a tras câteva focuri de revolver în prozator, a rămas stupefiat: era chiar nepotul acestuia! Lovitura de teatru l-a încurajat să-şi continue cercetările şi a reuşit să dezvăluie alte elemente necunoscute. Primul document care i-a oferit dezlegarea enigmei, în ceea ce priveşte identitatea atentatorului, a fost textul unei conferinţe ţinute la 8 februarie 1928 la Societatea industrială din Amiens şi reprodusă în „Buletinul Societăţii Jules Verne" nr. 3, sub titlul *Jules Verne amienezul.* Conferenţiarul Maurice Garet a vorbit, la un moment dat, despre drama din Amiens şi atunci cei prezenţi au aflat cu surprindere că tânărul care a tras două focuri de revolver în marele scriitor era propriul său nepot, pe care-l ajutase de mai multe ori. Bizar era faptul că nu se amintea numele aceluia care comisese teribila nelegiuire. Investigaţiile s-au îndreptat spre toate lucrările ce conţineau

[3] Am reprodus fragmentul biografei scriitorului deoarece conţine unele informaţii care completează ştirea inserată de Dinu Moroianu în volumul său. (n. a.)

unele date asupra vieţii romancierului. În volumul lui Charles Lemire intitulat *Jules Verne* şi apărut la Paris în 1908 a găsit următorul pasaj: „Mare a fost uimirea lui Jules Verne când a recunoscut în autorul atentatului pe una din propriile sale rude, nepotul său Gaston Verne (...), acest tânăr de 25 de ani s-a dovedit atins de mania persecuţiei. A părăsit ministerul pentru a se duce să se odihnească la Blois. Scăpând de sub supravegherea familiei, a luat un bilet pentru Dover, s-a oprit la Amiens şi a comis acel gest de neînţeles (...). Nepotul a fost dat pe mâna medicilor specialişti şi s-a făcut tăcere”.

În capitolul intitulat semnificativ „Seria neagră” Jean Jules Verne dă alte informaţii interesante. Prima ştire se referă la greutăţile financiare pe care le-ar fi avut Jules Verne cu puţin timp înainte de nefericita întâmplare care era să-l ucidă. La 15 februarie 1886 şi-a vândut iahtul. Al doilea eveniment dureros intervenit în viaţa scriitorului a fost semnalat de o telegramă primită de Hetzel, chiar a doua zi, pe când se afla la Monte Carlo, grav bolnav. Avocatul amienez Robert Godefroy a fost expeditorul următoarelor cuvinte: „Gaston, atins de nebunie, a tras două focuri de revolver asupra lui Verne. Un singur glonte l-a nimerit. Verne uşor rănit la picior”. Neaşteptata veste a avut repercusiune asupra sănătăţii editorului, care după o săptămână a decedat!... Inexplicabilul gest al lui Gaston Verne pare şi mai ciudat după ce aflăm antecedentele date de fiul lui Michel. Se aminteşte că Paul Verne a avut trei băieţi, pe Gaston, Maurice şi Marcel, dar singurul care s-a remarcat prin inteligenţă şi studii strălucitoare a fost tocmai atentatorul. Devenit, mai întâi, funcţionar la Consiliul de Stat, a intrat apoi în cadrul Ministerului afacerilor externe şi atât tatăl său cât şi Jules Verne îi prevedeau un viitor deosebit. Din acest motiv prozatorul era ataşat de Gaston, al cărui caracter serios contrasta vădit cu lipsa de ponderaţie a fiului său. În contextul menţionat, pare ieşită din comun brusca „dereglare mentală” a tânărului descris atât de frumos, mai ales că până în acea clipă nu s-a afirmat nimic în acest sens. De altfel, chiar şi formularea dată de Jean Jules Verne este echivocă: „Subit, creierul ce

părea atât de bine organizat, s-a dereglat. La întoarcerea dintr-o călătorie la Blois, unde a asistat la căsătoria unei verişoare, i-a venit cheful să plece la Amiens”.

Autorul noii biografii verniene relatează apoi unele amintiri povestite de tatăl său, Michel Verne, despre, cazul Gaston. Se arată că acesta ar fi apărut lângă unchiul său în momentul când voia să deschidă uşa casei şi l-a somat să-l apere de duşmanii care-l urmăreau. Zadarnic i-a spus Jules Verne că nu era nimeni pe urmele lui, deoarece Gaston a început să strige furios: „Ah! Nici tu nu vrei să mă aperi!” După aceea şi-a descărcat revolverul. Întrebat de tatăl său a motivat gestul criminal într-un mod nu mai puţin absurd: ar fi vrut să atragă atenţia lumii asupra unchiului, care nu era destul de apreciat... Soarta nefericitului tânăr a umbrit viaţa lui Paul şi Jules Verne, el petrecându-şi restul zilelor în diverse sanatorii şi decedând într-o clinică de psihiatrie din Luxemburg, în anul 1914.

Cât despre ipoteza lansată de Marcel Moré asupra unei întâlniri prealabile între Gaston şi unchiul său, după opinia lui Jean Jules Verne nimic nu pledează în favoarea ei, singurele elemente sigure în cazul respectiv fiind scrisorile expediate imediat după drama din Amiens de fratele bunicului şi tatăl său.

Iată un fragment din textul trimis de Paul Verne lui Leon Guillon: „Ce nenorocire îngrozitoare! M-am întors de la Amiens unde l-am văzut pe bietul Gaston care a fost internat, la cererea unchiului său, la infirmeria spitalului. Sărmanul copil nu e conştient de actul comis (...). Nimic nu ne-a făcut să prevedem o asemenea nenorocire... Jules este rănit la picior, (...) glontele n-a fost extras şi probabil nici nu va fi”. Michel Verne a adresat şi el câteva rânduri mătuşii sale Marie: „Gaston (...) aşteaptă decizia medicilor care l-au examinat (...). Bietul om este foarte nefericit. E un necaz teribil pentru toată familia. Să sperăm că se va vindeca într-o zi, ceea ce este posibil, în linii mari”.

Rana de la piciorul atins de glonte a început sa supureze şi din această cauză s-a renunţat, la extragerea cartuşului. După moartea prietenului său Hetzel, la scurt timp a urmat decesul mamei sale, apoi infirmitatea. Se spune că în

aceeaşi perioadă s-ar fi despărţit pentru totdeauna de o inteligentă prietenă...

Atât de misterioasă, de necunoscută este încă viaţa lui Jules Verne încât după mai bine de şapte decenii de la dispariţia sa, în revista „L'Express", din 22–28 mai 1978, Marc Soriano a publicat articolul intitulat *Cine a fost adevăratul Jules Verne*? La loc de frunte se afla îndoiala, incertitudinea... dacă marele romancier a existat în realitate! Era o nouă manifestare a unui zvon fals răspândit pe la sfârşitul secolului al XIX-lea în rândul oamenilor de litere nu numai din străinătate, ci chiar din Franţa. Pe alt plan, dar tot atât de bizar, a fost incidentul hazliu provocat de o confuzie de nume, incident ale cărui reminiscenţe au generat suspiciuni cu privire la originea prozatorului. Despre aceste ciudăţenii vom relata în continuare.

ÎNTÂMPLĂRI AMUZANTE. În 1895 se şoptea în diverse cercuri literare că Jules Verne a îmbătrânit şi ar fi dispărut din lumea pariziană. Se pretindea chiar că Hetzel (fiul editorului) i-ar fi falsificat semnătura, mergând până acolo încât cei ce continuau serialul *Călătorii extraordinare* aparţineau unui consorţiu „Jules Verne et Co", o asociaţie de scriitori cu un pseudonim colectiv. Rumoarea a trecut Alpii ajungând la povestitorul milanez Edmondo de Amicis, care s-a hotărât să plece la Amiens pentru a constata adevărul. Voia să lămurească ciudatul caz al scriitorului francez ale cărui opere erau cunoscute în întreaga lume, dar, cu toate acestea, îi era ignorată personalitatea. În memoriile cu privire la vizita întreprinsă se arată momentul întâlnirii cu prozatorul: „Nimic dintr-un literator. Fizicul său seamănă puţin cu cel al lui Verdi. Are înfăţişarea unui marinar în retragere. Nu se distinge decât prin reflexii, extrema acuitate a privirii şi forma foarte artistică a limbajului. Vorbeşte de lucrările sale cu o alură distantă, detaşată, ca şi cum ar discuta despre altul sau de o colecţie de timbre poştale..." Oaspetele italian s-a oprit mai mult timp în bibliotecă, unde se aflau sute şi sute de volume de toate formatele, în toate limbile. Pe şemineu erau busturile lui Molière şi Shakespeare, autorii favoriţi ai gazdei. În

camera de lucru, severă ca şi aceea a unui comandant de navă, a văzut patul de campanie, iar pe masă o imensă planisferă pe care Jules Verne îşi puncta cu ace itinerarele parcurse de eroii romanelor sale. Înainte de a-şi lua rămas bun, de Amicis i-a cerut fotografia şi l-a rugat să scrie câteva cuvinte pe ea pentru că voia s-o arate compatrioţilor. Înapoindu-se la Milano, le-a spus colegilor că „profetul ştiinţific nu este un Buda cu sute de mâini”...

Exact înainte cu 20 de ani, în 1875, în luna mai, un necunoscut a cerut să vorbească cu Jules Verne. Atunci a putut fi auzit următorul dialog pe care mai târziu l-a relatat biografa sa Allotte de la Fuye:

„— Domnule, tot universul vă crede francez, dar este inutil să o tăinuiţi. Ştiu, din sursă sigură, cine sunteţi şi cunosc întreaga dumneavoastră existenţă.

— Vorbiţi, domnule – spuse Jules Verne impasibil.

— Sunteţi evreu polonez şi v-aţi născut la Plock, în Polonia, aproape de Varşovia. Numele dumneavoastră veritabil este Olschewitz, nume care provine de la Olscha, care corespunde cuvântului polonez Arin. Ori, acest arbore se numea în vechea franceză Vergne sau Verne şi dumneavoastră l-aţi tradus franţuzindu-vă numele. Prin 1861, pe când vă aflaţi la Roma, aţi abjurat religia ebraică, înainte de a vă logodi cu o bogată prinţesă poloneză. Părinţii resurecţionişti, o congregaţie poloneză, au primit abjuraţia, după care aţi fost catehizat de reverendul Semenko”.

În timp ce pe faţa scriitorului a apărut consternarea, vizitatorul şi-a urmat dezvăluirea: „Logodna cu prinţesa Kryzanowska a fost ruptă, Franţa cumpărându-vă condeiul şi oferindu-vă, la sfaturile Sfântului Scaun, un serviciu la Ministerul de interne”.

Jules Verne a râs cu hohote şi a răspuns sarcastic: „Greşiţi asupra câtorva puncte, domnule, acea poloneză se numea prinţesa Crac...ovitz. Am răpit-o şi am trăit împreună pe malul lacului Leman, dar în urma unei certe s-a aruncat în apă. A fost eterna remuşcare a existenţei mele. Dar, tăcere... Nimic despre originea mea. Ţin să trec aici drept creştin complet”.

Revenind în sala de mâncare, romancierul le-a povestit Honorinei şi celorlalţi meseni hilara şi nebuloasa scenă petrecută cu câteva clipe înainte.

Comentând hazlia istorioară, amintita biografă menţionează că Jules Verne n-a acordat nicio atenţie incidentului, deoarece pe atunci nu avea nici 50 de ani, „inima sa ardea încă” şi pentru creatorul celebrilor Nemo, Michel Ardan şi Robur constituia un alibi în plus, ignorând problema naşterii sale. Dar falsa aserţiune s-a perpetuat în asemenea mod încât până şi un ziar parizian din anul 1925 îşi mai punea încă candid întrebarea: „Jules Verne a fost francez, sau nu?” De altfel, ginerele său, Georges Lefèvre, mai râdea încă după 50 de ani de la amuzantul dialog. Ecourile acestei denaturări se datorau atât acelui Olschewitz, care n-a retractat născocirea, precum şi relansării dubioasei ştiri în mai multe cotidiene străine. Astfel, puţin timp după moartea scriitorului s-a reluat vestea despre pretinsa sa origine în presa poloneză şi într-un ziar din Petersburg, motiv care l-a determinat pe arheologul Durville, din Nantes, să publice extrase din arhivele locale asupra actelor care restabileau adevărata filiaţie a marelui dispărut. De asemenea, în anul 1924, fostul său prieten Raymond Joëssel a reprodus copii autentificate de primăriile din Nantes şi Provins. Intrigată de îndrăzneala mistificării, Allotte de la Fuye a ajuns la o concluzie de-a dreptul neaşteptată: „Da, creierul lui Jules Verne era ciudat, previzionar. Se datora aceasta, oare, harului profetic despre care unii perseverează să creadă că provine din rasa ebree?”...

De necrezut, dar adevărat! Acum câţiva ani o americancă i-a trimis lui Jean Jules Verne o scrisoare, fiind convinsă că este verişoara lui, deoarece bunicul ei... purta numele de Olchevitz! Incredibilul demers l-a hotărât pe fiul lui Michel Verne să reia investigaţiile asupra bizarei şi artificialei probleme. Aşa a aflat că profesorul Edmondo Marcucci, dorind să cunoască motivul intervenţiei ziaristului polonez, a dat peste un articol inserat în cotidianul „Giornale d'Italia”, din aprilie 1928, care se ocupa de o temă analogă. Surprins de persistenţa falsului, s-a adresat superiorului

resurecţioniştilor, părintele Thaddée Olejniezak, rugându-l să verifice actele păstrate în arhivele Ordinului său. La 26 mai 1928 a primit următorul răspuns; „Afacerea Verne se bazează în întregime pe un echivoc. Răposatul părinte Paul Smolikowski, după moartea celebrului scriitor, a expus în ziarele poloneze pretinsa lui origine iudeo-poloneză. Din neatenţie a comis o eroare *„circa personna”,* confundându-l pe francezul Jules Verne cu fostul evreu polonez Olszewiez, care îşi luase numele de Julien de Verne”. Textul acesta a fost publicat în „Buletinul Societăţii Jules Verne” nr. 2, pe anul 1931 şi se părea că legendara mistificare s-a încheiat. Dar urmele ei au ajuns până în zilele noastre, dovadă misiva expediată recent de peste ocean! Reminiscenţele confuziei au pătruns şi în ţara noastră, având repercusiuni nefaste asupra celor bănuiţi de rudenie cu prozatorul, în epoca de tristă amintire a dictaturii fasciste. De altfel, ciudata aserţiune mai figura în Enciclopedia britanică, aşa cum nota cu sarcasm Jean Jules Verne. Cu toate acestea, el nu împărtăşea indignarea acelora care s-au ridicat cu violenţă împotriva legendei, considerând-o un minunat omagiu internaţional adus operei verniene. După opinia sa, faptul că la un anumit moment polonezii, italienii sau ungurii l-au socotit pe Jules Verne compatriot, ar vorbi de la sine...

SECRETELE LABORATORULUI VERNIAN. Atras de mirajul mării încă din copilărie, pentru a înţelege poezia întinsurilor albastre romancierul se folosea de toate ocaziile spre a-şi satisface pasiunea. Timp de două decenii navele i-au servit nu numai pentru cunoaşterea unor ţări îndepărtate, ci şi drept cabinete de lucru. După vizita în Statele Unite i s-a confesat editorului său: „«Great Eastern», în ciuda masei sale, a dansat ca o călimară pe ocean (...). Am făcut provizii de emoţii pentru restul zilelor (...). Ah! Marea, ce element admirabil”. În urma notiţelor luate cu acel prilej a scris romanul *Un oraş plutitor.* Când şi-a cumpărat primul vas n-a rezistat tentaţiei de a face un voiaj mai mare şi, entuziasmat, i-a trimis fiului lui Hetzel următorul mesaj: „Da! Vă scriu din Londra, unde am venit de câteva ore (...). Am terminat primul volum din *20.000 de leghe suh mări* ca

şi cum aş fi în biroul din strada Lefèvre. Este aşa de frumos şi ce element pentru imaginaţie!” În culmea gloriei şi a prosperităţii, după ce a achiziţionat luxosul iaht şi-a exprimat astfel bucuria: „...ce vapor şi ce voiaje în perspectivă! Mediterana, Baltica, mările Nordului, Constantinopole şi Saint-Petersburg, Norvegia, Islanda etc. Şi pentru mine, ce câmp de impresii şi de idei spre a le recolta”.

Sub masca fantasticului, scriitorul a plasat în diverse acţiuni eroi cunoscuţi de el, inspirindu-se, de cele mai multe ori, din întâmplările survenite pe parcursul croazierelor în diverse ţări. Cel mai concludent exemplu este subiectul unei anticipaţii, nerealizată încă, şi anume o călătorie spre centrul pământului. Citind romanul care cuprinde extraordinara expediţie, cu greu şi-ar putea închipui cineva că la baza lui a stat un sâmbure de adevăr. Totuşi, acum s-a dezvăluit geneza neobişnuitului voiaj. Pe scurt, este vorba despre un grup de oameni de ştiinţă care pătrund prin craterul unui vulcan din Islanda şi în adâncurile pământului întâlnesc un ocean şi uriaşe animale preistorice, în final, exploratorii sunt aruncaţi la suprafaţa Terrei tocmai în Sicilia, datorită erupţiei lui Stromboli. S-ar părea că aripile imaginaţiei celebrului vizionar au adresat omenirii un mesaj straniu, dar cercetările au dovedit că n-ar fi o simplă fantezie. În prestigioasa revistă turistică „Connaissance du monde”, criticul literar Samivel a relevat că povestitorul s-a deplasat în Islanda şi a făcut investigaţii. Ba, mai mult, a stat de vorbă cu localnicii spre a cunoaşte cât mai exact legendele acelei ţări. Acum se ştie că gazda din Rejkjavik a celor trei expediţionari amintiţi în roman, profesorul Fridrikson, a existat în realitate, fiica acestuia deţinând mult timp preşedinţia Alianţei Franceze din Islanda. De unde s-a tras concluzia că aceştia au fost informatorii lui Jules Verne. Alt fapt concludent. Fermecat de temerara acţiune petrecută pe teritoriul patriei sale, un tânăr islandez, care studia la Amiens, Jon Sveinsson, convins de autenticitatea extraordinarei călătorii, s-a dus să-l viziteze pe autorul naraţiunii şi l-a rugat să-i dea câteva precizări, deoarece ar dori şi el să întreprindă minunata expediţie. Foarte măgulit,

dar puţin jenat, romancierul a căutat să eludeze problema, însă adolescentul islandez a plecat foarte decepţionat; era convins că Jules Verne n-a voit să-i divulge „marele secret”. Mult mai târziu, în 1962, putea fi întâlnit la Rejkjavik un om care venise special pentru a intra în legătură cu... atlanţii, locuitorii misterioasei Atlantide, care ar supravieţui în mod tainic sub continente şi mări...

Un alt aspect al documentării prestigiosului scriitor se referă la contactele sale cu oamenii de ştiinţă. În acele vremuri, cercetătorul Charles Deville, exploratorul vulcanilor din Antile şi Tenenerife, coborâse într-unul din craterele lui Stromboli şi, după reuşita curajoasei sale acţiuni; a ţinut o serie de conferinţe, relatând peripeţiile prin care a trecut. Atras de noutatea şi îndrăzneala aventurii seismologului, Jules Verne a participat la prelegerile lui şi a stat de vorbă cu expediţionarul.

Cele mai greu de identificat sunt însă tainele existenţei sale strecurate în vasta-i operă literară. Numeroase evenimente din viaţa scriitorului au fost transpuse în cadrul povestirilor şi pentru a nu fi recunoscute persoanajele, numele lor au fost schimbate, uneori prin simple înlocuiri de litere, Astfel, în *Călătorie de la pământ la lună,* Ardan n-ar fi decât vestitul fotograf Nadar, iar Briant din *Doi ani de vacanţă* l-ar reprezenta pe elevul de odinioară Aristide Briand. Secretele laboratorului de creaţie al prolificului romancier sunt mult mai vaste şi Marcel Moré a ajuns la concluzia că ar fi „blindate”, deoarece au fost luate toate precauţiunile pentru ca tragicele evenimente din viaţa lui Jules Verne să rămână necunoscute. După opinia acestui critic literar, ele ar constitui o imensă criptogramă, unde au fost relatate, sub forme voalate, dramele intime ale autorului. Obsedat de şarade, rebusuri, logogrife, anagrame şi criptograme „scriitorul a pus la baza a cel puţin trei subiecte documente de acest fel. O criptogramă cu caractere runice l-a determinat pe profesorul Lidenbrock să întreprindă călătoria spre centrul pământului; un mesaj cifrat descoperit de poliţie a dus la dezvăluirea conspiraţiei urzite de Mathias Sandorf şi un „rebus indescifrabil” a stat la baza operei postume *Eternul Adam.* De altfel, după

decesul prozatorului s-a găsit o culegere inedită de 3–4000 de careuri sau logogrife... Într-o anumită manieră, el şi-a prezentat prin eroii săi propriul destin, lucrările povestite cuprinzând un veritabil „buletin al vieţii” sale. Umorul întâlnit în majoritatea acţiunilor nu ar fi decât expresia paradoxală a aceluia care, nevoind să înfăţişeze direct suferinţele prin care trecea, le masca printr-un râs plin de amărăciune. În ceea ce priveşte opiniile asupra căsătoriei şi mai ales cu privire la văduve, ele se oglindesc în romanele *Familie fără nume, Întâmplări neobişnuite* şi *Kéraban încăpăţânatul,* unde acestea din urmă sunt descrise nefavorabil. Descoperirile efectuate de Marcel Moré – numele atentatorului, coincidenţele dintre subiectul romanului *O dramă în Livonia,* o povestire imaginară şi tragedia din Amiens, o dramă reală, – alăturate confidenţelor înscrise în volumul *Claudius Bombarnac* relevă din plin secretele laboratorului de creaţie vernian. Din acest motiv, remarc părerea criticului literar amintit, care subliniază că „opera lui Jules Verne nu este decât un vast bal mascat, unde familia, prietenii, cunoştinţele şi mai ales el însuşi sunt ascunşi sub deghizările cele mai diferite”.

Excepţionala previziune verniană, care în anul 1865 a imaginat o călătorie de la Pământ la Lună, i-a uimit pe specialiştii de astăzi în astronautică. Frapantele coincidenţe dintre obuzul aruncat în spaţiu de Columbiad şi nava spaţială americană pornită spre acelaşi drum după mai bine de un secol au dovedit precizia datelor tehnice publicate de scriitor. În acest sens, biografii săi au consemnat faptul că ele au fost verificate minuţios de Henric Garcet, profesor de matematică superioară şi cosmograf, precum şi de Bertrand, secretarul Academiei de ştiinţe din Paris. Când la 21 decembrie 1968 Apollo 8 îşi începea primul zbor al unui echipaj omenesc în jurul Lunii, printre milioanele de telespectatori care priveau extaziaţi epocala expediţie se afla şi Jean Jules Verne. În revista „Paris Match”, din 4 ianuarie 1969, a apărut o scurtă relatare privitoare la impresiile nepotului genialului anticipator, intitulată semnificativ: „Bunicul a avut dreptate!” Iată textul relatării:

„Imaginile cursei spre Lună se succed pe micul ecran.

Jacques Sallebert (reporterul televiziunii) enumeră caracteristicile rachetei americane. Interiorul: un aliaj de aluminiu; viteza: 38.720 km/h; lungimea: 3,68 m; greutatea: 5621 kg.

Stupefiat, Jean Jules Verne se ridică, deschide un sertar şi scoate nişte foi îngălbenite: manuscrisul romanului *De la pământ la lună.* Febril, caută pasajele unde bunicul său a descris proiectilul lunar locuit de trei oameni, ca şi Apollo. El citeşte: „...tub în fontă dublat cu aluminiu. Viteza: 40.000 km/h. Lungimea: 3,65 m. Greutatea: 5347 kg. Şi, în timp ce găseşte şi alte asemănări, înţelege cuvintele spuse de Jules Verne: «Micul meu Jean, păzeşte cu străşnicie acest preţios manuscris. Va veni o zi când oamenii vor merge spre Lună şi vei înţelege atunci că eu am prezis bine»".

Astronautul american Frank Borman, comandantul lui Apollo 8, referindu-se la bizarele asemănări dintre nava imaginată în veacul trecut şi excepţionalul succes al lui Apollo 11, şi-a exprimat părerea că nu se poate vorbi de simple coincidenţe, când ambele vehicole au plecat din Florida, aveau aproape aceeaşi greutate şi înălţime şi au căzut în Pacific la mică depărtare unul de altul. Concluzia sa este aceea că Jules Verne poate fi considerat unul dintre pionierii explorării spaţiului aerian.

O menţiune concretă asupra modului cum se documenta prozatorul reiese din fragmentul unui mesaj trimis lui Hetzel în 1874: „Mă dăruiesc în întregime lui Robinson sau, mai bine spus, *Insulei misterioase* (...), îmi petrec timpul cu profesori de chimie şi prin fabrici de produse chimice (...), căci *Insula misterioasă* va fi un roman chimic". Momente din viaţa autorului au fost transpuse în *Indiile negre* şi *Mathias Sandorf,* unde se relatează fragmente din voiajele întreprinse în Scoţia şi pe Mediterana. Acelaşi lucru se poate observa în *Fraţii Kip* şi *Agenţia Thomson and Co* ce se referă fie la afecţiunea pentru fratele său Paul, fie la afacerile neizbutite ale lui Michel. De asemenea, în *Secretul lui Wilhelm Storitz* imaginea casei dictatorului Roderich este aidoma aceleia a lui Jules Verne din Amiens.

Din succinta analiză reiese că multe dintre subiectele verniene s-au inspirat din întâmplări cunoscute de Jules

Verne sau datorită numeroaselor sale voiaje pe întinsurile apelor. Această concluzie are o legătură directă cu vizita marelui scriitor francez în ţara noastră.

UN DAR IEŞIT DIN COMUN. Importantele descoperiri realizate de cercetătorii francezi ai vieţii lui Jules Verne au elucidat, în parte, motivele care l-au determinat pe romancier să nu dezvăluie nimănui dramaticele întâmplări prin care a trecut. Succint, cunoaştem acum momentele grele survenite încă din adolescenţă, continuate în tinereţea lui extrem de agitată şi urmată de o căsătorie considerată chiar de unii descendenţi ca nepotrivită. Am aflat apoi despre prezenţa unei femei în apropierea prozatorului, numele ei plutind încă în mister, o încercare premeditată de asasinat comisă de un nepot şi bizarele metode de educaţie folosite împotriva fiului său recalcitrant. Toate la un loc ar explica, oarecum, comportarea singulară a autorului celebrelor *Călătorii extraordinare.* Curios era faptul că niciunul dintre investigatori nu numai că nu amintea de un voiaj vernian în spaţiul carpato-pontic, dar nici n-a încercat să lanseze vreo ipoteză în această direcţie. Chiar dacă Marcel Moré s-a întrebat de ce scriitorul n-a folosit iahtul său între anii 1884–1886, scăpându-i din vedere că acelaşi hiatus cuprindea şi epoca 1882–1884, nici el n-a întrevăzut probabilitatea unei asemenea călătorii. S-ar părea, deci, că nimeni în Franţa nu ştie despre periplurile româneşti, deşi există serioase premize asupra efectuării lor. Pe ce se bazează o asemenea afirmaţie? În primul rând, pe concluzia ce se degajă din intervalele rămase albe pe lista croazierelor cunoscute până în prezent. Este imposibil de crezut că pasionatul „turist acvatic” nu s-a urcat pe bordul splendidei sale nave în perioadele amintite şi n-a lăsat însemnări privitoare la drumurile străbătute pe întinsele căi albastre. Apoi, pe constatarea că prozatorul a scris între anii 1882 şi 1889 trei povestiri ale căror acţiuni se derulau, fie chiar şi parţial, pe teritoriul ţării noastre, ceea ce însemna o documentare realizată înainte de 1882 şi în orice caz înainte de atentat. *(Kéraban încăpăţânatul* a fost elaborat în 1882, *Castelul din Carpaţi* între anii 1887 şi 1889, iar

Mathias Sandorf în 1884–1885.) De aici ideea că Jules Verne s-a inspirat pentru cele trei romane din voiajele întreprinse în România tocmai în vremea când unele dintre călătoriile sale au rămas necunoscute. Dar enigmaticele lapsusuri ale biografiilor verniene nu se rezumă la această ciudăţenie. Ele sunt şi mai tăcute în ce priveşte amiciţia dintre prestigiosul anticipator ştiinţific şi transilvăneanca Luiza, deşi ea a stat la Amiens mai mulţi ani. În schimb, rudele care au povestit viaţa scriitorului au evocat, în treacăt, o prietenie de acelaşi gen, fără a da prea multe amănunte...

Ciudata situaţie necesita intense cercetări şi, într-adevăr, ele s-au transformat într-o veritabilă aventură pe urmele prozatorului francez în România. După cum ştiţi, din destăinuirile Margaretei Berbier se evidenţia noutatea că Jules Verne a vizitat şi ţara noastră. Dar de unde cunoştea acest fapt doctorul docent Traian Orghidan? Întrebarea a căpătat răspuns datorită declaraţiilor soţiei sale, Georgeta Orghidan, asistentă la Facultatea de medicină. Iată-le: „Mă aflam într-o excursie organizată la Curtea de Argeş, când una dintre colegele din grup, care lucrase la farmacia din acea localitate, mi-a atras atenţia asupra unei interesante întâmplări. Şefa acelei unităţi i-a povestit prietenei mele despre o rudă a ei care a stat în Franţa mai mulţi ani, l-a cunoscut pe Jules Verne şi când s-a reîntors în ţară a venit împreună cu scriitorul vizitând şi oraşul de pe valea Argeşului”. Pasul următor al investigaţiilor s-a îndreptat spre fratele Margaretei, Alexandru Berbier, farmacist la sanatoriul din comuna Drajna de Sus, judeţul Prahova. El s-a oferit să participe la clarificarea interesantei teme. I-a surâs ideea de a încerca să ridice vălul, colbuit de vreme, mai ales că subiectul îl preocupa încă din tinereţe. Când auzise despre aura misterioasă ce plana în jurul frumoasei şi inteligentei sale bunici. Dispunea de numeroase acte şi documente de familie, pe care până atunci nu le cercetase. Se hotărâse să pună la dispoziţie toate mărturiile ce le poseda, dar în cadrul discuţiilor şi-a adus aminte că o verişoară a sa deţinea câteva obiecte personale ale lui Jules Verne. Locuia în Bucureşti, strada Polonă nr. 21 şi era soţia arhitectului Radu Dudescu. Vestea depăşea cadrul unei

simple informaţii, ea reliefând un punct extrem de preţios în eşalonul descoperirilor inedite privitoare la Jules Verne şi relaţiile sale cu prietenii săi din România. În apartamentul cunoscutului proiectant a numeroase edificii monumentale din Capitală şi din ţară se aflau câteva micro-modele ale iahturilor verniene, machete sculptate în lemn chiar de mâinile prolificului autor de romane ştiinţifico-fantastiee. De mici dimensiuni, ele păreau nişte jucării. Pe două erau gravate numele celebrului submarin „Nautilus”, pe altul se putea citi cuvântul „Dunean”, iar pe al patrulea, „Saint-Michel I”. De asemenea, pe al doilea model al vasului „Nautilus” se afla semnătura vestitului constructor de nave Gustave Zédè, prietenul lui Jules Verne. Prezenţa lor în acea locuinţă a fost explicată astfel de Angélle Lucie Gaillac-Dudescu: „Cele patru machete şi mica pendulă pe care o vedeţi pe perete au fost dăruite de Jules Verne unui membru al familiei mele, cu care era prieten şi, după diverse peripeţii, ele au sosit la Bucureşti”. Mama doamnei Dudescu era una din fiicele Luizei, Eugènie Müller, iar bunicul ei, elveţianul Gustave Müller, ar fi fost amic al scriitorului. Între romancier şi Gustave Müller s-ar fi dus o vastă corespondenţă care, din păcate, s-a pierdut. Îşi mai amintea despre numeroasele scrisori primite din Amiens, care aveau un aspect original, fiind alcătuite într-o asemenea manieră, încât după terminarea spaţiului existent pe hârtie, misiva se continua în rânduri verticale...

Alte amănunte, au fost oferite de Alexandru Berbier. Nepoata Luizei Müller studiase în tinereţe în Elveţia şi a locuit un timp la Amiens, în casa Louisei Berthon, verişoară atât cu Honorine Verne, soţia prozatorului, cât şi cu Gustave Müller. Existenţa obiectelor verniene se datorează moştenirii lăsate de Louise Berthon, care n-a avut rude mai apropiate. Lulu Dudescu a primit atunci toată mobila şi, odată cu ea, micro-modelele iahturilor dăruite de prozator verişoarei soţiei sale. În succesiunea amintită au existat şi alte lucruri, o parte dintre ele aflându-se acum la Nineta Gaillac, o soră vitregă a doamnei Dudescu, care s-a stabilit în Franţa. Aceasta deţine şi o machetă a frumosului iaht „Saint-Michel III”. De asemenea, Ştefan Gailiac, tatăl soţiei

arhitectului, a avut în casa sa şi biroul care a aparţinut lui Jules Verne, mobilă trimisă în Franţa cu prilejul unei expoziţii retrospective privitoare la viaţa romancierului.

Doi ani după aceea, Catinca Muscan a publicat o succintă relatare cu privire la prezenţa micro-modelelor verniene în Bucureşti. De această dată, posesoarea preţioaselor piese n-a mai ezitat să afirme că bunica ei, Luiza, a fost la un moment dat în casa lui Jules Verne. Era, indirect, de acord cu legătura amicală dintre transilvăneancă şi scriitor...

Pentru a clarifica gradul de rudenie al descendenţilor Luizei şi legăturile lor cu Jules Verne şi unele persoane stabilite la Amiens, Alexandra! Berbier a alcătuit un arbore genealogic şi o adevărată cronică de familie, notând în trei caiete tot ce reuşise să afle în urma verificării actelor ce le poseda. Pe baza acelor texte, ce conţin numeroase şi valoroase amintiri, se reconstituie unele întâmplări petrecute în urmă cu mai bine de un secol... Dosarul familiei Berbier se deschide cu fişa Luizei Müller, născută Teutsch, în anul 1845. Era originară din Homorod, lângă Rupea. Viaţa ei a fost nu numai îndelungată, deoarece a decedat în anul 1930, ci şi deosebit de bogată în evenimente. Primul soţ se numea Bratschi şi cu el a avut un băiat, Ludwig. După decesul lui Bratschi, Luiza s-a recăsătorit cu Oscar Fabre. Cu el a venit în Franţa, unde l-a cunoscut pe Jules Verne. Se presupune că prin 1880 a murit şi Fabre, iar prima ei fiică, Eugènie, s-a născut puţin timp după aceea. Luiza a avut patru copii: Ludwig, Eugènie şi gemenele Angèlle şi Georgette, născute în anul 1884, când mama lor era văduvă. Pe un extract de naştere al lui Gustave Müller[4], eliberat în anul 1884. S-a înregistrat, trei ani mai târziu, adică în 1887, căsătoria dintre Luiza Teutsch şi Gustave Müller şi tot pe acest act au fost legitimaţi copiii. Referitor la Eugènie, Berbier ştie că ea a stat de mai multe ori la Amiens, unde locuia Louise Berthon, verişoara lui Fabre. „După părerea mea, notează Alexandru Berbier, este foarte probabil că înainte de 1880 l-a cunoscut bunica pe Jules

[4] Extractul de naştere se află în posesia lui Alexandru Berbier. Pe el sunt consemnate atât căsătoria amintită cât şi înregistrarea celor două gemene.

Verne şi împrietenindu-se cu el l-a invitat să vină în Transilvania". Din actele farmacistului mai reiese că Luiza avea în Bucureşti o casă pe strada Polonă nr. 2, probabil rămasă de la soţul ei şi vândută când s-a recăsătorit cu Gustave Müller, elveţian şi el şi care locuia în acelaşi imobil în anul 1834. Cum Jules Verne s-a născut în anul 1828 iar Luiza în 1845, între ei era o diferenţă de vârstă de 17 ani...

Versiunile privitoare la gradul de rudenie al Louisei Berthon – verişoară a soţiei prozatorului, a lui Fabre sau a lui Müller – relevă trecerea a aproape un secol de atunci şi nu impietează asupra relaţiilor existente odinioară. Semnificativ, în acest sens, este un pasaj din scrisoarea Edithei Endrejat, o altă nepoată a Luizei, domiciliată acum în R. F. Germania[5], care îi menţiona lui Alexandru Berbier următoarele: „Mama mea, o fiică a Luizei, mai ţine minte conţinutul telegramei pe care verişoara Louise Berthon din Amiens a trimis-o când a murit bunicul Gustave Müller: „Je pleure avec vous, cousine Louise Berthon" (Plâng împreună cu voi, verişoara Louise Berthon). Mama ştie că bunica, împreună cu bunicul nostru, au fost de câteva ori la Amiens. De asemenea, ştiu şi în ce împrejurări a murit soţul bunicii, Fabre, aceasta mi-a povestit ea foarte exact şi ceea ce a moştenit de la el, sau mai bine zis fiul ei, Ludwig, care a murit încă copil, la 12 ani şi pe care Fabre l-a adoptat, bunica noastră avându-l de la primul soţ, Bratschi. Ea a fost deci de trei ori măritată. Cu Fabre n-a avut copii, deoarece era grav bolnav de plămâni".

În continuare, Alexandru Berbier relatează despre vasta corespondenţă existentă odinioară între Luiza, Gustave Müller, Jules Verne şi celelalte rude din Franţa şi Elveţia. Ea s-a păstrat, se pare, mult timp în casa părinţilor săi, din Calea Moşilor 137, într-un scrin vechi, care a dispărut. Dar şi despre această problemă, nepoata din R. F. Germania i-a scris vărului ei, farmacistul: „În casa din Calea Moşilor

[5] La momentul elaborării acestei lucrări Germania era împărţită în Republica Federală Germania (R.F.G.) şi Republica Democrată Germania (R.D.G.). La data de 3 octombrie 1990 cele 5 landuri noi ale Republicii Democrate Germane s-au alipit oficial la Republica Federală Germania, statul redevenind Germania. (nota corector)

stătea jos, în sală, un scrin vechi cu trei sertare şi, în ultimul, bunica ţinea scrisorile de dragoste şi amintiri din tinereţea ei. Ea mi-a dat o cheie cu care puteam deschide sertarul, numai după ce va muri. Alexandre, poţi să afli unde a rămas acel scrin şi cine l-a deschis după decesul bunicii? În anul 1936, când am fost la Bucureşti, scrinul nu se mai afla în sală şi Pimpy (Margareta) mi-a spus că a fost dat croitoresei Nicolau. Am fost foarte mâhnită aflând despre aceasta".

Importantele indicaţii mi-au sugerat cercetarea adresei unde putea locui acea croitoreasă, dar trecând peste patru decenii de atunci n-am reuşit să identific unde se află valorosul scrin care conţinea scrisorile lui Jules Verne către Luiza. Regret că n-am investigat mai atent toate posibilităţile pentru descoperirea corespondenţei ce ar fi putut lămuri, concret, multe dintre semnele de întrebare existente încă. Totuşi, mai sper că ea nu este definitiv pierdută, că o întâmplare fericită o va scoate la iveală. Poate chiar vreun cititor al acestor rânduri se va fi aflat în posesia ei şi nu şi-a dat seama de importanţa unor file de hârtie scrise în limba franceză şi într-un mod asemănător unui rebus.

Confesiunile lui Alexandru Berbier s-au referit apoi la prietenia dintre sora sa Margareta şi verişoara Edith Endrejat, care în copilărie fiind de o vârstă apropiată, îşi petreceau vacanţa împreună şi discutau adesea cu bunica lor Luiza. „Ceea ce ştiu astăzi se datoreşte mai ales diverselor convorbiri avute cu sora mea, pe parcursul anilor". Astfel, aflăm că Gustave Müller a fost administratorul hotelului „Boulevard", din Bucureşti. La Amiens, în afară de Louise Berthon, locuia şi fratele său, Achile. Despre relaţiile dintre Jules Verne şi soţii Müller, verişoara Edith i-a scris între altele: „M-a interesat foarte mult viaţa bunicii noastre, ea povestindu-mi multe din tinereţea ei încă de pe vremea când eram copilă, iar acum şi mama îmi relatează adeseori. Demult m-am gândit să-i descriu viaţa, deoarece merită osteneală, pentru că a fost foarte interesantă. Şi astăzi port inelul pe care mi l-a dăruit cu prilejul celei de a 18-a aniversări a naşterii, un inel cu

două smaragde şi un rubin, piesă considerată de un specialist ca având 300–400 de ani vechime şi fiind o preţioasă bijuterie veneţiană. Bunica l-a purtat când s-a fotografiat cu prilejul logodnei cu Qscar Fabre (...). În ceea ce priveşte întrebările puse de prietenul tău, ziaristul, nu înţeleg de ce se interesează el, aşa, deodată despre viaţa bunicii noastre. *Probabil, pentru că a fost un timp iubita lui Jules Verne* (subl. n.) dar despre asta Lulu ştie foarte precis, cum mi-a scris Pimpy acum câţiva ani, şi anume că ea a fost în legătură cu o societate de filme".

O ultimă informaţie privitoare la soţii Müller este şi aceea că Luiza l-ar fi cunoscut pe Gustave prin intermediul prietenei sale din copilărie, Wilhelmina Mărgăritescu, iar după ce au legalizat legătura lor s-au mutat pe Calea Călăraşi la nr. 58–60, casele existând şi astăzi la adresa amintită...

Descoperirile de până acum ne dezvăluie importante mărturii despre o latură a cauzelor afinităţii lui Jules Verne pentru ţara noastră, fie ea chiar, şi numai pe plan sentimental. În primul rând, prezenţa unor obiecte personale ale scriitorului în Bucureşti i-a uimit până şi pe cercetătorii francezi ai vieţii romancierului, care nu ştiau nimic despre vreo legătură cu o familie din România. Dar, privitor la preţioasele piese, nu s-a găsit încă un răspuns la un mare semn de întrebare: cum au ajuns ele în capitala patriei noastre? Explicaţia că au fost dăruite verişoarei Louise Berthon şi apoi lăsate moştenire mamei soţiei arhitectului Radu Dudescu, pare extrem de confuză, pentru că numai serioase obligaţii morale ar fi putut să-l decidă pe romancier să ofere, un asemenea dar, ieşit din comun, unei rude mai îndepărtate. Chiar dacă Margarete de la Fuye a menţionat: „La ultima sa mutare a lăsat să se disperseze amintiri şi daruri preţioase", este imposibil de imaginat că scriitorul ar fi dat biroul şi pendula din cabinetul său de lucru... unei verişoare a soţiei! De ce ar fi făcut un asemenea gest? Ce îndatoriri ar fi avut faţă de acea femeie? Şi când putea să se întâmple un asemenea fapt? Conform datelor inserate în biografia verniană, scriitorul şi-a schimbat locuinţa în anul 1901, mutându-se într-o casă mai

modestă de pe B-dul Longueville nr. 44. Însemnările lui Jean Jules Verne arată că era în momentul când ilustra sa rudă devenise bătrână şi bolnavă... Atunci să fi dăruit prozatorul atât de îndrăgitele machete ale navelor ce-i aminteau de furtunoasa sa viaţă, de minunatele voiaje întreprinse odinioară? Pare de necrezut!... Dacă interpretez altfel două documente, care au ajuns în posesia mea, atunci bănuiesc că enigma dăruirii valoroaselor cadouri se va lămuri pe deplin. Într-un mic plic, pe coperta căruia Luiza a notat: „Se va deschide după moartea mea", se afla testamentul original, scris cu cerneală, în limba germană, al fostei soţii a lui Gustave Müller, act redactat la 15 martie 1927. Printre alte indicaţii, Luiza îşi exprima astfel una din ultimele ei dispoziţii: „Doresc ca după moartea mea, lucrurile care-mi aparţin (...) să le împartă cele două fiice ale mele Angèlle şi Georgette, deoarece fiica mea Eugènie, care a murit, a primit încă în timpul vieţii ei toate lucrurile mai preţioase de la mine: *un ceas de perete valoros astăzi* (subl. n.), un lanţ lung de aur pentru gât, două pahare din argint aurit, un cleşte de argint ipentru zahăr..." Al doilea act, ce se dovedeşte, în cazul de faţă, o mărturie, este o scrisoare. Nepoata din R. F. Germania m-a informat că modelele lui Nautilus şi celelalte obiecte care se află în casa Dudescu *au fost date chiar de Luiza.* În finalul misivei, Edith Endrejat sublinia: *„Aceste daruri dovedesc că legătura dintre Jules Verne şi bunica mea a fost reală".* Deci, este clar că scriitorul a oferit prietenei sale, şi nu verişoarei soţiei, acele daruri, gestul său semnificând o îndatorire faţă de aceea pentru care a manifestat o deosebită afecţiune. Aşa s-ar putea înţelege şi ar fi mult mai plauzibilă apariţia în ţara noastră a obiectelor verniene. Legătura sentimentală semnalată de Margareta Berbier şi apoi de cealaltă nepoată, Edith Endrejat, a stârnit interesul cineaştilor, dacă la un moment dat s-a plănuit realizarea unui film artistic cu acest subiect. Ar fi interesant de ştiut scenariul acestei pelicule, care desigur că nu putea ocoli vizita lui Jules Verne în ţara noastră şi, foarte probabil, secvenţe referitoare la relaţiile de amiciţie ale romancierului cu Luiza...

UN VALOROS DOCUMENT. Din arborele genealogic întocmit de Alexandru Berbier este interesant să urmărim câteva date biografice ale unor ascendenţi ce au aparţinut unei familii franceze stabilite în România, personajele fiind direct implicate în subiectul dezbătut acum.

Gustave Felix Müller, soţul Luizei, s-a născut la 10 iulie 1844, ca fiu al lui Jean Müller, pe atunci prim-locotenent al gărzii elveţiene din castelul Fontainebleau. Mama lui se numea Marie Buffet. După războiul franco-german din 1870 a venit la Bucureşti, unde a administrat hotelul „Boulevard". A decedat la 15 noiembrie 1900 şi a fost înmormântat la cimitirul catolic Bellu.

Bunicul lui Alexandru Berbier, din partea tatălui, s-a născut la Saint-Omer, în Franţa, în anul 1820 şi făcea parte dintr-o familie care a avut 21 copii. Alexandre Joseph Berbier a fost adus în România, după anul 1870, de dr. Carol Davilla, cu care era prieten. S-a stabilit în comuna Haimanale, judeţul Prahova, ca maestru tăbăcar la atelierele armatei. A fost căsătorit cu Henriette Bastagne, de origine belgiană, şi au avut doi copii: Guillaume şi Alexandrine. A decedat în anul 1882, iar soţia sa a ocupat, după aceea, postul de profesoară de limba franceză la azilul „Elena Doamna", din Bucureşti. Ea a murit în anul 1917.

Guillaume Berbier, născut în comuna Haimanale, în anul 1873, l-a cunoscut pe I. L. Caragiale, care era originar din acelaşi sat. Rămas orfan la vârsta de 9 ani, a fost ajutat să-şi termine studiile de dr. Carol Davilla şi, după ce şi-a luat licenţa, a devenit proprietarul farmaciei de pe actualul Bulevard al Republicii nr. 45, azi unitatea nr. 22.[6] Prin decret special i s-a acordat cetăţenia română în anul 1900, iar în campaniile din 1913 şi 1916–1918 a luptat pe front, ajungând până la gradul de colonel în rezervă. A decedat la Bucureşti în 1945 şi, peste 15 ani, a fost comemorat, fiind socotit un reprezentant distins al farmaciei române.

Angèlle Berbier, fiica lui Gustave şi Luiza Müller, s-a născut în Bucureşti, în anul 1884. După ce a urmat cursurile Şcolii evanghelice s-a căsătorit cu farmacistul Guillaume

[6] Datele sunt valabile la momentul elaborării acestei lucrări. (n. cor.)

Berbier. Au avut doi copii: pe Alexandru şi Margareta. A decedat la Curtea de Argeş în anul 1951.

Margareta Berbier a văzut lumina zilei în 1906, în casa părintească aflată pe Calea Moşilor 137. Licenţiată în farmacie, era pasionată de literatură, scriind o povestire intitulată *De sub colbul anilor de odinioară* şi o piesă de teatru. George Călinescu, care o cunoştea, a solicitat-o pentru a-i corecta un fragment din valoroasa sa lucrare *Istoria literaturii române de la origini până în prezent.* A decedat în anul 1962, fiind înmormântată la cimitirul Bellu.

O filă inedită din istoria farmaciei bucureştene surprinde momentul înfiinţării unităţii din B-dul Republicii 45. Dosarul întemeierii acestei farmacii ne redă secvenţe de pe la începutul secolului trecut, oglindind transmiterea din generaţie în generaţie a profesiunii respective. Un interesant şi valoros document, scris cu litere chirilice, este atestatul de spiţer, acordat la 29 iulie 1822, lui Mihail Doctor Spiţerul. Fondatorul acelui local „pentru vinderea şi prepararea medicamentelor" a obţinut aprobarea caimacamilor Ţării Româneşti spre a ţine acea farmacie. Actul a fost semnat de Gheorghe Buzău, Dumitrache Racoviţă, Barbu Văcărescu, Constantin Bălăceanu, Mihalache Manu şi vel-logofăt Scarlat Michălescu. Iată rezumatul textului înscris în atestat: La moartea sa, Mihail Doctor „Spiţer", diplomat din Viena, a lăsat moştenire farmacia fiului său Leonard Doctor. După decesul acestuia, localul a trecut în stăpânirea urmaşilor săi, Mihail şi Emil Doctor. În 1902, farmacia a devenit proprietatea lui Iosef Rissdorfer, iar în 1904 unitatea a fost preluată de Guillaume Berbier şi apoi de fiul său, Alexandru. Iată, deci, o farmacie bucureşteană care funcţionează şi astăzi, în acelaşi local, după aproape 160 de ani de la înfiinţare![7]

O ENIGMĂ PE CALE DE DEZLEGARE. Într-un articol intitulat „Jules Verne la Homorod", prof. Univ. Dr. Alexandru Culcer, din Cluj-Napoca, scria la puţin timp după ce aflase despre dezvăluirile Margaretei Berbier: „De dragul Luizei a

[7] Datele sunt valabile la momentul elaborării acestei lucrări. (n. cor.)

întreprins Jules Verne călătoria în Transilvania, unde nu spera să găsească un pretext atât de potrivit pentru unul din romanele lui celebre". Universitarul clujean a făcut atunci o excursie la cetatea Colţ şi a ajuns la concluzia că ruinele acesteia i-au inspirat prozatorului ideea de a transpune acolo acţiunea *Castelului din Carpaţi.* Interesul manifestat de omul de ştiinţă mai sus amintit pentru identificarea adevărului asupra periplului vernian în ţara noastră, s-a concretizat prin investigaţii proprii în acest domeniu atât de fascinant, investigaţii care au atras şi semnalarea venerabilului medic Dominic Stanca, din oraşul de pe malurile Someşului Mic. Auzise despre prezenţa unui frate al lui Jules Verne, care ar fi lucrat ca inginer pe un şantier de căi ferate din România. Se indica până şi locul său de muncă: la construcţia liniei dintre Simeria şi Petroşani. Dar arhivele şi bibliotecile din Deva, Cluj-Napoca, Oradea şi Timişoara nu cuprindeau nimic referitor la depistarea inginerului francez. Documentele vremii arătau că linia ferată amintită a fost edificată între anii 1866 şi 1869, ori pe atunci fratele scriitorului era marinar, iar fiul său, Michel Verne, nu putea avea decât 5–8 ani!... Până la urmă, a apărut o vagă indicaţie, rămasă încă în atenţia unor viitoare căutări. Într-o broşură apărută în 1938 şi intitulată *Oraviţa de altădată şi teatrul cel mai vechi din România,* autorul ei, S. Moldovan, menţiona printre funcţionarii francezi ai STEG-ului, ulterior uzinele Reşiţa, un oarecare G. Verne. Din acelaşi text reieşea că o întreprindere cu capital francez luase în exploatare, la 12 ianuarie 1855, minele şi uzinele din regiune. Dar cine a fost G. Verne, nu se ştie încă precis, deoarece printre rudele romancierului n-am găsit, niciun nume asemănător...

În legătură cu această taină a ieşit la iveală, la un moment dat, un nou gen de indicii, care se refereau, indirect, la cazul respectiv. Se ştie că adeseori tradiţia populară a păstrat multe elemente demne de prospectat, mai ales fapte auzite din bătrâni. Aşa s-a întâmplat şi cu prof. univ. Ion Poporugu, de la Institutul de mine din Petroşani. Fostul director al Muzeului mineritului aflase de la diverse persoane vârstnice că la Iscroni, un sat pe drumul

spre Vulcan, a locuit pe vremuri soţia unui fost proprietar din Valea Jiului, care ar fi fost în corespondenţă cu Jules Verne. Se întrezărea, deci, o nouă perspectivă, o altă prietenă a scriitorului, tocmai în regiunea unde s-a desfăşurat acţiunea romanului *Castelul din Carpaţi.* Informaţia părea deosebită. Datorită sprijinului acordat de maistrul electro-mecanic Venţel Romulus, din Petroşani. Iată ce am reuşit să aflu. Autoarea scrisorilor expediate în Franţa şi, de altfel, destinatara celor primite de la Amiens, avea 70 de ani la sfârşitul secolului trecut. Vorbea curent limbile germană, italiană şi maghiară, fiind în acelaşi timp o bună pianistă. Ana Margarete Maderspach a locuit într-o casă din Iscroni, edificiu ce se asemăna cu un mic castel. Numit de localnicii mai bătrâni şi „Casa cu turnuri", era iluminată, pe atunci, cu acetilenă şi încălzită prin orificii implantate în pereţi, datorită unui cuptor situat în beci. În preajma „castelului" se aflau o grădină dendrologică şi o seră îngrijită de specialişti aduşi din Argentina. Originari din Austria, o parte din descendenţii celor din Iscroni s-au stabilit la Reşiţa, iar altă parte a familiei Maderspach în regiunea Petroşani. O broşură apărută cu ocazia centenarului începerii lucrărilor de extracţie a cărbunilor din Valea Jiului semnalează că fraţii Hoffman şi Carol Maderspach au contribuit, pe la 1840, la realizarea mineritului în această zonă. În amintita lucrare *Oraviţa de altădată...* se menţiona şi faptul că între 10 august şi 15 septembrie 1860 a avut loc, în acel oraş, o expoziţie la care a participat şi industriaşul Louis Maderspach, fostul administrator al STEG-ului. Curios este că în aceeaşi vreme au figurat la Reşiţa un G. Verne şi un Maderspach. Să fi fost, oare, vreo legătură de prietenie între ei, care apoi s-a continuat prin corespondenţa dintre Jules Verne şi Ana Margarete Maderspach?...

Dacă nici Jean Jules Verne, nepotul prozatorului, nu pomeneşte nimic despre faptul că unchiul său, Paul, ar fi lucrat ca inginer în România, în schimb, el ne oferă o altă informaţie deosebit de interesantă. Se arată că în anul 1353 fratele scriitorului a participat ca marinar la luptele din zona Mării Negre, cu prilejul războiului Crimeei. De aici se poate

trage concluzia că nu era de-a dreptul imposibil ca el să fi cunoscut ţărmurile româneşti şi chiar să fi trecut pe la noi prin ţară. Din păcate, nu ni se spune nimic amănunţit referitor la acea perioadă, succinta biografie a lui Paul Verne cuprinzând numai perioada în care a fost căpitan de vas şi cea care a urmat demisiei din marină, când s-a ocupat cu diverse operaţii de bursă. Eventuala cercetare a arhivelor verniene ar putea dezvălui şi alte episoade necunoscute din viaţa lui, chiar unele tangenţe cu vizita romancierului în Transilvania şi în celelalte provincii româneşti...

Tot pe atât de laconică este o altă ştire, extrem de preţioasă în contextul tematicii urmărite. Ea se referă, de astă dată, la Michel Verne, fiul prozatorului, şi este redactată în mai multe variante, plasate la oarecare depărtare una de alta. Pentru a detecta fragmentele cu o întindere redusă cercetătorului îi sunt necesare răbdare şi pasiune. Atât de lipsite de importanţă le-a socotit autorul, încât le-a împrăştiat, superficial, pe toată întinderea cărţii. De ce a folosit acest procedeu? Oare nu intenţionat? Considerând că la baza ciudatei optici a lui Jean Jules Verne despre călătoriile tatălui său au stat motive serioase, ne simţim datori să reproducem textele aşa cum pot fi ele găsite. La pagina 221: „În timpul mai multor ani s-a consacrat cercetărilor miniere şi în acest domeniu a căpătat o veritabilă competenţă. A prospectat în Rusia, Siberia şi în România". Peste mai bine de o sută de pagini: „A făcut mai multe călătorii în Rusia, în Siberia, în Silezia, în România pentru a stabili explorări miniere" (pag. 325). În fine, ultima însemnare: „Între 1898 şi 1902 Michel a avut ocazia să voiajeze în Austria, Ungaria, România, Bulgaria şi să navigheze pe Dunăre" (pag. 353). După cum se poate lesne observa, fiecare variantă conţine elemente noi, necunoscute până acum. În prima, ni se comunică despre cercetările miniere întreprinse mai mulţi ani pe teritoriul nostru. În a doua relatare suntem încunoştiinţaţi că Michel Verne a făcut mai multe călătorii în străinătate, pe lângă România şi Rusia fiind adăugată şi Silezia, iar cea din urmă ne oferă încă două noutăţi şi anume perioada când a

efectuat voiajele în ţara noastră – între 1898 şi 1902 – şi faptul că a navigat pe Dunăre. De asemenea, se trec în revistă ţările vizitate: Austria, Ungaria, România şi Bulgaria. Cu toate că am încercat să găsesc vreun amănunt privitor la localităţile unde a stat, pe cine a cunoscut în acea perioadă, dacă a întreţinut vreo corespondenţă cu cineva, n-am putut găsi niciun cuvânt despre aşa ceva. Totul a fost lăsat învăluit în taină, de parcă nu fiul lui Michel Verne a scris acea carte!... De ce n-a descris amănunţit voiajele tatălui său, pentru că nu se poate admite că n-ar fi avut la dispoziţie documentele necesare? De ce a strecurat vestea într-un asemenea mod, încât nu pot fi sesizate decât cu greu diversele nuanţe? Este foarte probabil ca Michel Verne să fi călătorit pe la noi şi în alţi ani decât cei indicaţi şi n-ar fi deloc exclus ca Jean Jules Verne să posede scrisori ale tatălui său, oare ar constitui o dovadă că acesta a corespondat cu prieteni din România. După cum s-ar putea să existe unele familii româneşti care să mai păstreze asemenea urme scrise... Acestea sunt, desigur, probabilităţi, ferestre deschise către noi şi revelatoare descoperiri, aşteptate în viitor. Cunoscând acum voiajele întreprinse de Paul şi Michel Verne, se pare că enigma referitoare la un frate al scriitorului, care a lucrat în ţara noastră, conţine şi un sâmbure de adevăr. Ea poate fi dezlegată în sensul că rude apropiate ale vizionarului de la Amiens au fost în România, ne-au cutreierat plaiurile şi au muncit aici extrăgând avuţiile naturale ale subsolului românesc.

O FOTOGRAFIE INEDITĂ. Ridicarea vălului ce acoperea unele momente din viaţa lui Paul şi Michel Verne, vestea că ei ne-au cunoscut îndeaproape ţara, ridică din nou problema voiajelor verniene. Din datele sumare publicate de biografi reiese că scriitorul a efectuat două croaziere pe Marea Mediterană, dar nu s-a dat niciun cuvânt referitor la o incursiune prin Bosfor şi Marea Neagră, deşi este aproape sigură o asemenea deplasare. Cum ar fi putut altfel să descrie atât de minuţios toate aşezările situate de-a lungul malurilor acestei mări, în povestirea *Kéraban încăpăţânatul?*

Desigur că l-ar fi putut ajuta fratele său, care navigase pe acolo în urmă cu 30 de ani, dar pare puţin probabil că s-a inspirat numai din amintirile lui Paul şi din lucrările elaborate de diverşi călători. Întâmplarea a jucat şi de astă dată un rol primordial în elucidarea acestei taine. În volumul *Le livre de Jules Verne (Cartea lui Jules Verne),* apărut la Paris, în anul 1928, prefaţatoarea dă anumite lămuriri în legătură cu autorul romanelor atât de îndrăgite de tineret. Este aceeaşi Marguerite Allotte de la Fuye care, printre altele, a scris: „Desigur acest iaht nu l-a dus atât de departe pe cât au voiajat personajele romanelor sale; totuşi, el a navigat mult pe mările nordului, în Atlantic, în Mediterana. Din aceste felurite călătorii a adus însemnări care l-au determinat să scrie povestirile *Raza verde*, *Indiile negre, Chancellor, Kéraban încăpăţânatul".* pe lângă modul cum se documenta Jules Verne, în acest pasaj se relevă, indirect, şi periplul său prin Dobrogea şi Marea Neagră. De unde reiese acest fapt? Din simplul motiv că scriitorul nu se putea inspira pentru un roman în care descria înconjurul Mării Negre voiajând... pe Marea Mediterană! Probabil că, făcând ocolul acelei mări, s-a aventurat prin strâmtoarea Bosfor şi aşa a cunoscut Dobrogea şi întregul perimetru al Mării Negre.

Pledoaria mea nu poate avea sorţi de izbândă pe lângă cei care susţin că nu se poate afirma nimic precis atâta timp cât nu există documente, dar viaţa lui Jules Verne cuprinde încă multe semne de întrebare şi ele nu vor primi răspuns decât atunci când va putea fi studiată întreaga corespondenţă şi actele personale lăsate de scriitor. În ce priveşte periplul românesc, judecata este valabilă dacă ar fi vorba de un voiaj normal al marelui prozator francez, dar când se pune problema venirii lui incognito, aşa cum am mai subliniat, cade de la sine ideea păstrării vreunui atestat despre vizită sau eventuale interviuri sau declaraţii făcute presei. Totuşi, se pare că ziariştii vremii n-au scăpat ocazia de a intercepta adevărata identitate a străinului ce cutreiera tainic meleagurile noastre şi l-au fotografiat. Preţioasa imagine a apărut, se pare, într-o revistă ilustrată de la sfârşitul secolului trecut, din Transilvania. O

confirmare, în acest sens, a fost făcută în primăvara anului 1978 de poetul şi dramaturgul de expresie maghiară Hajdu Zoltán, care şi-a amintit că în copilărie a văzut, în casa părinţilor săi, figura genialului anticipator ştiinţific surprinsă într-un instantaneu, de un reporter fotografic transilvănean. Apăruse într-un vechi periodic ilustrat şi, din explicaţia imaginei, reieşea că scriitorul călătorea prin frumosul ţinut intracarpatic de peste munţi. Regreta că n-a reţinut numele revistei şi a indicat un bun prieten al său, care ar fi putut să ajute la detectarea ei. Deoarece nu se cunoaşte nici măcar titlul acelei publicaţii ieşite de sub teascurile tipografiei în urmă cu aproape un secol, nu a fost posibilă identificarea fotografiei, cu toate cercetările făcute la câteva biblioteci şi arhive. Cu toate acestea, trebuie să sperăm încă în descoperirea acelui instantaneu, unul dintre cele mai grăitoare documente privitoare la vizita lui Jules Verne în România.

Cazul Jules Verne nu este singular, deoarece piesa noastră a dezvăluit şi alte călătorii ale unor personalităţi marcante care au folosit aceeaşi metodă. Astfel, două informaţii de acelaşi gen au apărut în ziarul „Flamura Prahovei”, în urmă cu câţiva ani. În 1972, gazetarul Emil Georgescu a semnalat sosirea la Ploieşti, pe data de 1 iulie 1843, a romancierului francez Honoré de Balzac. Făcea o escală, în drumul spre Petersburg, unde urma să se întâlnească cu iubita sa, contesa Eveline Hanska. Atunci, deşi autorul *Comediei umane* nu-l înştiinţase decât pe consulul Franţei, i-au ieşit în întâmpinare Vasile Alecsandri, Ion Ghica, Petrache Poenaru şi dr. Kreţulescu, care îl cunoşteau de la Paris. Spre amintirea acelei întrevederi, i-au oferit în dar o cutioară de malachit, încrustată cu fildeş, obiect păstrat astăzi în casa memorială a scriitorului din oraşul Tours. Acelaşi cotidian a inserat o relatare despre o vizită incognito a domnitorului Alexandru Ioan Cuza în centrul urban prahovean, secretul ei fiind dezvăluit peste nouă ani de... Ferdinand de Lesseps, constructorul Canalului de Suez. Articolul menţionat, semnat de Horia Dobrian, arăta că întâmplarea s-a petrecut la 6 septembrie 1860 şi n-a fost consemnată în niciun act al protocolului Curţii. Un

trimis special al celor care munceau la importanta cale navigabilă a cerut atunci sprijinul ţării noastre pentru continuarea lucrărilor, având nevoie de instalaţii de foraj, de oameni care se pricepeau la amenajarea puţurilor de apă potabilă şi de o cantitate însemnată de lemn de brad şi fag. Când, la 12 noiembrie 1869, a avut loc festivitatea dării în funcţiune a Canalului de Suez, Ferdinand de Lesseps s-a oprit în faţa grupului celor 30 de români care l-au ajutat, le-a strâns mâinile şi le-a spus: „Vă mulţumesc, prieteni. Despre voi se va vorbi cândva”, Deci, un obiect dăruit lui Honoré de Balzac atestă călătoria în ţara noastră a aceluia ce-i plăcea să se autodefinească drept „ocnaş al peniţei şi al cernelii”. După cum o declaraţie şi însemnările lui Ferdinand de Lesseps relevă o deplasare incognito a domnitorului Alexandru Ioan Cuza la Ploieşti şi un sprijin românesc acordat realizării Canalului de Suez...;

SCRISORI VERNIENE ÎN ROMÂNIA. O preocupare interesantă a fost cea care a avut drept scop detectarea unor eventuale „urme scrise” ale prozatorului francez în patria noastră. Existenţa unor asemenea dovezi ar fi putut să suplinească dispariţia corespondenţei dintre Luiza şi Jules Verne sau a aceleia dintre scriitor şi Ana Margarete Maderspach, din Iscroni. Într-adevăr, în acest mod se dovedeşte că ilustrul anticipator ştiinţific a avut admiratori în România. Dar semnificativ este că cei ce au intrat în legătură cu vizionarul din Amiens, prin corespondenţă, s-au vădit a fi, cel puţin până acum, numai de sex feminin... De exemplu, la Biblioteca Judeţeană „V. A. Urechia”, din Galaţi, se află patru scrisori semnate de Jules Verne. Toate sunt scurte misive adresate doamnei Rovena Schwartz, care domicilia în acel oraş pe strada Spiridon, în nr. 25. Cea mai veche poartă data 20 februarie 1892, un mesaj este din 10 aprilie 1895, altul din 31 mai acelaşi an şi al patrulea din 3 ianuarie 1896. Ultimul cuprinde refuzul scriitorului de a trimite corespondentei sale o fotografie, motivând că este bătrân şi bolnav. Reproduc textul tradus al primei scrisori:

„Amiens, 30 februarie 1892

Domnişoară,

Iată cele câteva rânduri pe care le doreaţi şi pe care vi le expediez împreună cu mulţumirile mele pentru amabila Dvs. Scrisoare.

Complimentele unui bătrân povestitor
Jules Verne"

A cincea corespondenţă verniană trimisă admiratorilor din România a fost publicată de revista „Manuscriptum" nr. 2, pe anul 1975. Este o carte de vizită expediată din Amiens, la 2 mai 1894, către domnişoara Elena Cristodorescu, din Focşani. Mesajul este păstrat în arhiva Bibliotecii Academiei şi cuprinde următorul text:

„Domnişoară,
Regret profund că nu vă pot răspunde în limba română, dumneavoastră care aţi avut amabilitatea să-mi scrieţi în franceză. Dar, în fine, în franceză sau în română, mă declar şi vă rog să mă consideraţi al dumneavoastră foarte respectuos servitor.

Jules Verne",

Mai '94

INVESTIGAŢIE LA CASTELUL COLŢ. Ideea de a compara, pe cât posibil, descrierile verniene din romanul *Castelul din Carpaţi* cu realitatea m-a atras încă din 1961, când am fost informat despre excursia întreprinsă de universitarul clujean dr. Al. Culcer la poalele Retezatului, dar abia în 1970 mi-am îndeplinit dorinţa. Ajuns în satul Suseni, situat la aproximativ 20 de km de Haţeg, zăreşti cetatea ridicată pe o culme împădurită. Plecând din faţa casei unui fierar, după aproape o jumătate de oră de urcuş, o vastă panoramă ţi se înfăţişează. În faţă se află vestigiile unui grandios edificiu, cu ziduri înalte şi groase de câţiva metri. Privindu-le, te gândeşti cu uimire la forţa şi iscusinţa necunoscuţilor constructori care au reuşit să transporte acolo materialele necesare. De o parte, era poteca extrem de abruptă, de alta, o prăpastie ameţitoare.

Cetatea de pe acel colţ de stâncă a străjuit de veacuri drumul din vale, care făcea legătura cu zona celor două Jiuri. Pe mai multe tăbliţe sunt menţionate părerile arheologilor care au studiat complexul arhitectonic şi vechimea lui. Confruntând datele notate cu cercetările întreprinse de dr. Radu Popa, director adjunct al Institutului de arheologie din Bucureşti şi *Ghidul turistic al regiunii Hunedoara,* elaborat de dr. docent Octavian Floca, iată, pe scurt, câteva informaţii despre bătrânul palat. Castelul mai era încă în folosinţă în anul 1648, el aparţinând uneia dintre familiile de cneji români din Ţara Haţegului. Cel mai vechi vlăstar al stăpânilor fortăreţei, atestat documentar, pare a fi Nicolae Cînde, care a construit, se pare, turnul-locuinţă din incintă şi paraclisul cu turn. Faptul s-a petrecut în preajma anului 1300. Se mai ştie că pe la mijlocul veacului al XV-lea, câţiva descendenţi ai acelei spiţe de nobili români s-au încadrat în oastea lui Ioan de Hunedoara şi pe acele vremuri au fost ridicate puternicele ziduri de apărare, care au transformat edificiul într-o reşedinţă fortificată.

Monumentul avea o formă triunghiulară, două din laturi

fiind prevăzute cu turnuri şi pereţi masivi, iar a treia se deschidea spre prăpastie. Apărarea veritabilului cuib de vulturi se baza pe rezistenţa curtinelor şi a turnului principal, donjonul, încadrat de ziduri groase de peste doi metri. Această parte are o vechime de aproape cinci secole, pe când turnurile poligonale, care erau în legătură cu podul mobil, au fost adăugiri ulterioare, meterezele largi fiind caracteristice artileriei uşoare şi indicând secolul al XVII-lea. Astăzi, se poate intra în interiorul fortăreţei printr-o fostă poartă aşezată în partea de nord, iar dincolo de ea se văd pereţi ce ating înălţimea de aproximativ opt metri. În colţul de nord-vest există urmele a două încăperi dreptunghiulare, probabil locuinţa stăpânului cetăţii, în partea culminantă a stâncii era aşa-numitul turn pătrat cu două etaje, însă din celelalte bastioane, şi ele cu mai multe niveluri, nu se mai păstrează decât porţiuni ce indică, totuşi, măreţia lor de odinioară şi înaltul stadiu de amenajare în scopuri de apărare. Dacă te apropii mult de sectorul de vest, care se termina cu un hău adânc „de sute de picioare”, – cum a menţionat Jules Verne –, vezi departe, spre centrul Munţilor Retezat sau, întorcându-te, se profilează în zare Haţegul şi împrejurimile sale. Coborând spre şosea poţi vizita micul lăcaş situat de cealaltă parte a apei Râuşorului, pe o terasă. Era locul de unde ar fi început tunelul amintit în roman. Aici, curios era faptul că intrarea se făcea prin latura de nord, deoarece zidurile de miazăzi şi apus dădeau spre panta dealului, iar deasupra altarului, de formă pătrată, se înălţa un turn de apărare etajat, cu un acoperiş în formă de piramidă.

Incursiunea realizată la castelul Colţ mi-a prilejuit comparaţii care au dus la rezultate de-a dreptul revelatoare. Citind cu mare atenţie, atât în original cât şi traducerea românească a volumului vernian, am avut adeseori impresia că urmăresc descrieri ce-mi readuceau în minte momente din excursia la care am participat. Redate extrem de plastic, peisajele româneşti au fost descrise uneori şi din imaginaţie, ca, de exemplu, atunci când au fost înfăţişate aspectele cetăţii Colţ înainte de explozie. Totuşi, unele fragmente sunt adevărate copii fotografice ale

realităţii. Dintre asemenea „coincidenţe”, câteva sunt demne de amintit. Jules Verne scria că monumentul feudal ar merita să fie vizitat de turişti şi iubitorii de antichităţi, care, urcându-se pe platforma superioară a donjonului, ar vedea o panoramă vrednică de admirat: „În spate unduie lanţul înalt şi atât de capricios ramificat care alcătuieşte hotarul cu Valahia. În faţă se adânceşte sinuosul pas Vulcan, singurul drum practicabil între provinciile limitrofe (...). În sfârşit, dincolo de valea Haţegului şi de albia Mureşului se ivesc îndepărtatele profiluri, înecate în neguri, ale Alpilor Transilvaniei centrale”. Alt pasaj indică greutăţile întâmpinate de pădurarul Nic Deck şi doctorul Patak în ascensiunea lor spre castel: „Trecerea pe un sfert de milă prin mijlocul brădetului a fost cumplită. Pentru a urca blocurile era nevoie de o mlădiere a mijlocului, de o vigoare a gleznelor pe care doctorul Patak nu le mai avea. Cu toate acestea, dacă suitul pe costişă era tot mai anevoios, pe marea ridicătură a Pleşei copacii începeau să se răărească”. Textele amintesc de priveliştea minunată văzută de pe marginea abisului şi de ascensiunea pe poteca abruptă, când după multe osteneli reuşeşti să atingi platoul pe care este situat castelul. Imagini asemănătoare apar în diverse capitole ale romanului. Astfel, în pasajul în care pădurarul ajunge seara pe podiş, scriitorul surprinde următoarea priveliştе: „În faţa ochilor lui se desfăşura incinta crenelată, apărată de un şanţ adânc, a cărui singură podişcă era ridicată şi lipită de poarta înconjurată de un brâu de piatră”. Într-adevăr, specialiştii menţionează existenţa atât a şanţului cât şi a podului mobil...

ADEVĂRURI TULBURĂTOARE. Dacă unii dintre cititorii acestui volum îşi mai exprimă vreo îndoială în legătură cu faptul că Jules Verne a urcat şi el pe cărarea ce ducea spre complexul arhitectonic medieval spre a vizita vestigiile castelului, probabil că vor fi adânc tulburaţi urmărind explicaţia dată de scriitor motivelor care i-au obligat pe localnici să ia asemenea măsuri de apărare: „Castelul din Carpaţi datează din cel de al XII-lea sau al XIII-lea secol. Pe vremea aceea, sub cârmuirea căpeteniilor sau

«voievozilor», mănăstiri, biserici, palate şi castele se fortificau cu tot atâta grijă ca târguşoarele sau satele. Boieri şi ţărani trebuiau să se păzească de atacuri de tot felul. Împrejurarea asta explică de ce vechea zidărie a cetăţii, bastioanele şi donjonul îi dădeau înfăţişarea unei construcţii feudale, gata de apărare. Ce arhitect a ridicat-o pe podişul acela, la asemenea înălţime? Nu se ştie, iar îndrăzneţul artist a rămas necunoscut, de n-o fi cumva românul Manole, cel atât de glorios cântat de legendele valahe şi care a zidit la Curtea de Argeş celebrul castel al lui Radu Negru”.

Partea finală a citatului reprodus reflectă din plin cunoştinţe uimitoare pentru un străin şi ele nu puteau fi asimilate decât dacă ar fi călătorit prin acele locuri sau i-ar fi povestit cineva despre ele. Ori, din declaraţiile Margaretei Berbier reieşea că Jules Verne a trecut şi pe la Curtea de Argeş...

Introducerea în contextul istoric ne oferă alte surprize, deosebit de plăcute, neaşteptate de la un literat de peste hotare. Iată ce a notat romancierul, imediat după fraza de mai sus: „Dacă în jurul arhitectului mai stăruie îndoieli, nu există niciuna cu privire la familia care stăpânea cetăţuia. Boierii Gortz făceau parte dintre nobilii ţării, din vremuri imemoriale. Au fost amestecaţi în toate războaiele care au însângerat provinciile transilvănene (...); numele lor figurează în «cântecele» şi «doinele» unde se perpetuează amintirea acestor dezastruoase perioade; ei aveau drept deviză faimosul proverb valah: „Da pe moarte[8] – Dă până la moarte!” Şi şi-au dat, şi-au vărsat sângele lor pentru cauza independenţei, acest sânge care le venea de la romani, strămunii lor. Se ştie că atâtea eforturi, sacrificii şi jertfe n-au dus decât la cea mai nedemnă asuprire a descendenţilor acestei rase viteze (...). Trei călcâie au zdrobit-o. Dar valahii din Transilvania nu deznădăjduiesc că-şi vor scutura jugul. Viitorul le aparţine şi ei repetă cu încredere de nezdruncinat cuvintele în care li se concentrează toate aspiraţiile: *Roman on péré!* – «Românul nu va pieri!»[9]”. Referitor la celălalt boier, al doilea personaj principal al povestirii, se dau

[8] În româneşte, în textul original.

[9] Sublinierea şi explicaţia termenilor au fost făcute de Jules Verne.

amănunte tot pe atât de semnificative: „Familia conţilor Telek, una dintre cele mai vechi şi mai ilustre din România, a jucat un rol de frunte înainte ca ţara să-şi fi dobândit neatârnarea, către începutul secolului al XVI-lea. Amestecată în toate peripeţiile politice care au format istoria acestei provincii, numele respectivei familii s-a înscris glorios”. Despre Craiova, prestigiosul prozator scria pe la sfârşitul secolului trecut că era unul din principalele oraşe ale României şi era situată la sudul Carpaţilor transilvăneni...

Deoarece în ultima traducere a romanului numele celor doi eroi principali, de origine română, au fost reconstituite şi am avut impresia că cel puţin noua denumire dată contelui Telek nu poate fi conformă cu realitatea, i-am solicitat dr. Nicolae Stoicescu, cercetător principal la Institutul de istorie „Nicolae Iorga”, o identificare mai credibilă. Iată care sunt opiniile specialistului:

„În ceea ce priveşte regiunea Haţegului, unde este plasată acţiunea romanului, ea este o veche zonă românească, pe teritoriul căreia în vestita diplomă a Ioaniţilor (1247) se aminteşte despre existenţa unui voievodat în partea de nord a Olteniei şi cea de sud a Transilvaniei, pe Valea Jiului. Se ştie că în Haţeg a existat o numeroasă populaţie românească condusă de cneji, care au construit în secolele XII-XIII cetatea Colţ, bisericile Densuş, Strei, Strei-Sângeorgiu, Râu de Mori, Gurasada. Anul 1290 a fost socotit drept an tradiţional al descălecatului pe care l-a făcut Radu Negru, legendarul Negru Vodă, pe care cei mai mulţi istorici l-au identificat cu Radu I. Cu prilejul împlinirii a 600 de ani, la 1890, a avut loc chiar o şedinţă aniversară a Academiei; deci, în vremea la care se referă Jules Verne, problema descălecatului era foarte discutată şi probabil că scriitorul a aflat despre Radu Negru şi a înregistrat această tradiţie, nu adevărul istoric. În concluzie, boierul numit de romancier Gortz ar putea fi un urmaş al lui Litovoi, care stăpânea regiunea Gorjului şi partea de sud a Transilvaniei, Ţara Haţegului.

Identificarea făcută în trecut mi se pare neverosimilă, ţinând seama de faptul că familia Slătineanu nu a jucat un

rol politic însemnat în acea vreme şi nu avea moşii în preajma Craiovei. Celălalt boier ar putea fi un membru al familiei Craiovescu, spiţă care avea întinse domenii în acele locuri şi a fost legată de existenţa capitalei Olteniei, care era altădată reşedinţa marilor bani, ridicaţi din rândul respectivilor nobili. Ea a jucat un rol politic deosebit de însemnat la sfârşitul secolului al XV-lea şi începutul secolului al XVI-lea, când a dat ţării lor pe domnul Neagoe Basarab. După părerea mea, aserţiunile romancierului francez privitoare la genealogia acestor familii de boieri români se bazau pe vechi tradiţii istorice”.

INEDITUL VERNIAN. Lectura romanului *Castelul din Carpaţi* mi-a prilejuit nu numai uimire, ci şi o deplină satisfacţie atunci când am constatat că Jules Verne a plasat în zeci de locuri, în citate, cuvinte neaoşe româneşti, aşa cum erau ele pronunţate de localnici. Nu cunosc un alt caz asemănător în ceea ce priveşte un romancier străin şi de aceea, pentru mine, este o nouă mărturie în sprijinul temei pe care o dezbat: vizita prozatorului pe pământul românesc. Atunci când descrie un câmp plantat cu porumb, nu uită să noteze şi cuvântul popular „cucuruz”, iar când hangiul oferă clienţilor săi o fiertura din fructul acelei plante, aminteşte că oamenii din partea locului îi spun „mămăligă”. Voievozi, barăci, intabulări, balauri, catrinţă, şerpi de casă, zmei – sunt numai câteva dintre numeroasele cuvinte româneşti, plasate aşa cum se vorbesc, în textul francez. Acolo unde socoteşte că cititorii nu vor înţelege despre ce a consemnat, prozatorul dă explicaţii. De exemplu, când aminteşte despre rachiu, spune, în continuare, că ar fi un gen de alcool, o băutură straşnică „a cărei vânzare e considerabilă în Ţara Carpaţilor”. Alături de legenda meşterului Manole sunt inserate numeroase altele, fapt ce denotă cunoaşterea folclorului transilvănean. Rând pe rând se menţionează legenda Stâncii Virginei, unde o domniţă a scăpat de urmărirea tătarilor, cea a grotei Dragonului din valea Pietrei Craiului, povestea fortăreţei din Deva, care a fost construită „pe vremea zânelor”, legenda Detunatei, cea lovită de trăsnet, vestitul munte de bazalt care seamănă cu o uriaşă

vioară, povestea Retezatului, cu vârful său tăiat de o vrăjitoare, legenda Cheilor Turzii, despicate de o straşnică lovitură de sabie... Obiceiurile româneşti nu sunt nici ele uitate, expresivă fiind descrierea vestitului „Târg de fete” de pe muntele Găina, care avea loc în fiecare an, sau băncile de piatră puse de localnici la răscrucile de drumuri, – locuri de odihnă şi de astâmpărare a setei călătorilor.

Conturând aspectul satului Werst, scriitorul indică un element caracteristic zonei şi anume că majoritatea locuinţelor aveau faţadele spre grădină, singurul lor etaj fiind alcătuit dintr-un pod cu ferestruică. Interesant este că asemenea clădiri mai pot fi văzute în diverse locuri din Transilvania, deşi unele au suferit oarecari transformări. Îmi amintesc că le-am întâlnit în oraşul Râşnov, din apropierea Braşovului şi am fost surprins de ciudatul lor stil arhitectonic.

Ataşamentul prozatorului francez faţă de lupta de veacuri a populaţiei româneşti pentru libertate şi independenţă este evidentă şi din precizarea făcută de el, şi anume că în satuh Werst ca şi în toată acea parte a Transilvaniei nu se vorbea decât limba română, iar atunci când prezintă personajele principale ale romanului, aceentuând că sunt români, le atribuie calităţile caracteristice unor oameni cinstiţi, hotărâţi şi admiraţi de localnici. Astfel, Miriota este înfăţişată ca o tânără cu trăsături fermecătoare şi o bună gospodină, iar logodnicul ei, Nic Deck, ca fiind un bărbat înalt, cu părul negru acoperit de o căciulă albă, cu privirea deschisă şi cu picioarele atât de zvelte, încât, se pot lua la întrecere cu ale cerbului.

O DOCUMENTARE „PE VIU”. Făcând abstracţie de eventualitatea unui periplu românesc vernian, am încercat să verific şi cealaltă posibilă sursă de inspiraţie a autorului *„Castelului din Carpaţi”.* Deoarece Jules Verne a notat în primele rânduri ale povestirii câteva cuvinte referitoare la doi oameni de ştiinţă, cunoscuţi pe atunci, şi însemnarea sa a fost înţeleasă ca o menţiune asupra singurului său izvor de documentare, o citez: „Dl. de Gérando a descris aceste provincii ale extremei Europe, Élisée Reclus le-a vizitat.

Amândoi n-au spus nimic despre ciudata poveste pe care se întemeiază acest roman". Parcurgând textul naraţiunii am constatat însă un fapt care, indirect, combătea aserţiunea: scriitorul, de câte ori a reprodus ceva luat de la Reclus a pus fragmentul între ghilimele. Ori, ce rost ar mai fi avut asemenea semnalări, dacă la baza întregii lucrări s-ar fi aflat operele amintite? De unde concluzia logică: numai cuvintele indicate expres pot fi considerate *sigur* de sorginte reclusiană.

Cu totul alta este situaţia laturii politice a însemnărilor prozatorului, deoarece se remarcă o tangenţă care reflectă, într-o oarecare măsură, influenta marelui geograf Élisée Reclus şi a lui Gérando. Într-adevăr, în vol. III din *Nouvelle géographie universelle,* apărut în anul 1884, la capitolul ce se referă la Transilvania, valahii sunt consideraţi descendenţi ai vechilor daci latinizaţi şi Reclus semnalează aici un fenomen etnologic deosebit: limba valahă, care devenise pe atunci o limbă de conversaţie generală în provincia românească de peste munţi.

Într-o emisiune televizată, scriitorul Ion Hobana, specializat în literatura „science-fiction" şi traducător al mai multor romane verniene, semnala că Reclus şi-a publicat notele sale de drum despre călătoria în Transilvania în revista „Le tour du monde" („Înconjurul lumii"). Impresiile geografului purtau titlul *Călătorie în regiunile miniere ale Transilvaniei occidentale,* apărând în anul 1873. Venit la frontiera cu Transilvania, de la Oradea omul de ştiinţă francez a luat din nou trenul pe o linie ce se construise atunci şi ajuns la Ciucea a consemnat: „Un pământ locuit de români. Simpatia profundă pe care o simt pentru această populaţie misterioasă m-a făcut să-mi bată inima. Pentru ce această emoţie? – mă întrebam. Să fie pentru că naţiunea română a suferit timp de lungi secole toate mizeriile ocupaţiei şi sclaviei? Sau poate pentru că limba ei este de aceeaşi origine ca şi idiomurile latine ale popoarelor occidentale şi instinctul marii familii vorbea în mine?" Când a întâlnit un tânăr român, a scris: „Era cel mai frumos tip de dac pe care l-am văzut. Înalt, bine făcut, solid aşezat pe picioarele sale fine şi nervoase, avea o privire frumoasă şi

era îmbrăcat cu un costum elegant şi simplu. L-am întrebat dacă este «Roumoun» şi el mi-a răspuns că da. Mă gândeam cu tristeţe la sărmana sa naţiune, la toate nenorocirile care poate o aşteaptă încă. Ciudat destin este acela al românilor din Transilvania! Ei populează ţara aproape în întregime şi nu sunt consideraţi ca având o existenţă politică. Nu au alt drept decât acela de a fi oprimaţi şi teritoriul lor este oficial divizat în trei naţiuni". Continuând lectura deosebit de valoroaselor note de drum am întâlnit şi câteva cuvinte româneşti: catrinţă, mălai, cucuruz. De asemenea, Reclus a descris munţii Vulcan, fortăreaţa Deva, castelul de la Hunedoara şi minele de fier din împrejurimi. Trecând pe lângă ruinele romane din valea Haţegului le-a semnalat, aşa cum a făcut şi cu minele de cărbuni de la Petroşani, Livezeni şi Petrila. Un fapt ce trebuie evidenţiat este acela că atunci când Reclus a ajuns la descrierea munţilor Retezat, a reprodus un desen după o imagine fotografică a castelului Colţ şi i-a dat următoarea explicaţie: „Valea care închide intrarea în această parte a câmpiei Haţegului este străjuită de un castel ale cărui ruine se mai văd pe un promontoriu acoperit de mărăcini. O veche biserică ruinată se ridică pe versantul opus şi niciodată nici biserica, nici fortăreaţa n-ar fi avut de ce să fie aşezate acolo dacă n-ar fi fost populaţia din vale".

Celălalt om de ştiinţă amintit de Jules Verne în originala sa „prefaţă" a fost Auguste de Gérando. Date despre acest scriitor şi om politic sunt inserate de prof. Iacob Mârza în revista muzeului din Alba Iulia, „Apulum" nr. 8, apărută în anul 1970. Născut la Lyon, în anul 1820, Gérando cunoaşte la Paris; probabil în timpul studiilor, pe contesa Emma Teleki, cu care se căsătoreşte. În 1840, Gérando s-a stabilit în Transilvania, în localitatea Păuleşti, astăzi în judeţul Satu Mare, unde a trăit o mare parte a vieţii sale. Prin căsătorie el intră în cercul familiei de latifundiari Teleki şi, după înfrângerea revoluţiei de la 1848, a fost silit să fugă din ţară, murind în pribegie la Dresda. În 1842 a întreprins o călătorie în diferite zone ale Transilvaniei, publicând, trei ani mai târziu, lucrarea *La Transylvanie et ses habitants (Transilvania şi locuitorii săi).* Aşa cum semnalează în

articolul său prof. Iacob Mârza, studiul cuprinde numeroase descrieri geografice şi impresii, consideraţii de ordin istoric şi unele priviri retrospective asupra trecutului populaţiei româneşti de dincolo de Carpaţi. Dar, important pentru tema dezbătută acum este ceea ce a scris Gérando despre români, idei ce l-ar fi putut influenţa pe Jules Verne. Să urmărim numai două fragmente care sunt edificatoare: „Valahii sunt în Transilvania cei mai vechi locuitori ai pământului. Ei ocupau ţara şi au întemeiat un principat când ungurii şi-au extins dominaţia asupra munţilor vechii Dacii". Iar în altă parte: „...dedesubtul celor trei naţiuni unite se află valahii, vechii stăpâni ai solului şi cei mai numeroşi locuitori, care nu posedă niciun teritoriu".

Înainte de a comenta operele celor doi călători care au trecut prin Transilvania în sensul stabilirii unei eventuale inspiraţii verniene, sunt necesare şi câteva elemente biografice despre Reclus. Renumitul geograf Jean Jacques Élisée Reclus s-a născut în anul 1830, a participat la revoluţia din 1848, după care a fost silit să părăsească Franţa, călătorind prin Europa şi America. Reîntors în patrie, a luat parte la Comuna din Paris din 1871 şi, după înfrângerea ei, a fost exilat, trăind în Italia, Elveţia şi Belgia. Opera sa capitală a fost *Noua geografie universală* în 19 volume. A decedat în 1905.

Conform extraselor reproduse s-ar părea că lui Jules Verne i-au fost de mare folos operele celor doi oameni de ştiinţă, mai ales în ceea ce priveşte domeniul istoric. Cu toate aparenţele, lucrurile nu s-au petrecut aşa. Recitind povestirea verniană, se observă o mare distanţă între înflăcăratele manifestări afective ale romancierului şi simplele notaţii ale unei situaţii. Cele mai impetuoase formulări, ce cuprind profunde nuanţe istorice, au fost introduse de scriitor în caracterizările familiilor celor doi boieri români, care au luptat timp de veacuri pentru independenţa ţării lor. Desigur, nu se poate contesta o oarecare reflectare a însemnărilor lui Reclus şi Gérando, dar numai din lectura scrierilor acestora sau din eventuale discuţii purtate cu aceşti autori n-ar fi putut rezulta o acţiune atât de realistă, cu detalii de peisaje inexistente în

niciuna din lucrările amintite. Cea mai evidentă dovadă a faptului că prozatorul a fost în Transilvania o constituie descrierea drumurilor parcurse de eroii romanului, pe două căi diferite, spre acelaşi obiectiv: castelul. Ar fi putut cineva care nu cunoaşte precis zona să o înfăţişeze atât de exact? Numai cineva care a mai străbătut acele trasee era capabil să le evoce atât de amănunţit, pe distanţe de zeci de kilometri, având în vedere numeroasele ore cât a durat parcurgerea lor. Ori, între castel şi aşezările din Valea Jiului este o asemenea depărtare. Ar fi aproape de domeniul incredibilului ca numai simplul desen al castelului Colţ şi explicaţia lui lapidară, publicate de Reclus, să fi putut servi drept sursă de documentare scriitorului. Oricât de genial a fost Jules Verne, nu pot să accept ideea că şi-a imaginat atât de precis istoria seculară a fortăreţei medievale, compoziţia şi stilul arhitectonic al acesteia. Numai dacă romancierul n-a avut la dispoziţie vreo relatare mai amplă despre cetate... O altă taină, la prima vedere un fapt ce pare inexplicabil, este bizara denumire dată celor doi boieri români. Nu se poate concepe că ar fi vorba despre o simplă lacună sau o lipsă de informaţie, pentru că pe la sfârşitul secolului trecut, mai precis prin anul 1887 când a început elaborarea povestirii, numeroşi reprezentanţi ai ţării noastre puteau fi întâlniţi pe străzile Parisului. Este greu de imaginat că la un deceniu după declararea Independenţei de Stat a României, unul dintre literaţii cei mai ataşaţi cauzei noastre să nu fi cunoscut două nume româneşti. Este aproape sigur că motive imperioase l-au împiedicat pe Jules Verne să rezolve normal problema respectivă. Misterul acestei ciudate atitudini se elucidează numai dacă se ţine seama de interesul pe care-l avea să nu destăinuie vizita sa incognito.

O altă sursă de inspiraţie, mai puţin cunoscută, a fost o povestire scrisă de „părintele său literar”, Alexandre Dumas-tatăl. Romancierul şi dramaturgul francez a publicat nuvela *Strigoiul Carpaţilor,* unde a înfăţişat o acţiune ce se desfăşura într-un castel situat în codrii seculari ai Ceahlăului. Conform părerii cercetătorului Alexandru I. Gonţa, se descria un mit păstrat de locuitorii din Carpaţii orientali de la străbunii lor, carpii, până în secolul al XIX-lea.

Această naraţiune a fost tradusă de Dumitru Anghel şi Şt. O. Iosif şi a apărut în „Biblioteca Minerva” nr. 38, în anul 1909. Acţiunea se desfăşoară pe teritoriul Moldovei, amintindu-se cetatea Neamţului, râul Bistriţa şi un castel care exista pe locul unde astăzi se află schitul Hangu. Subiectul se aseamănă, întrucâtva, cu cel relatat în *Castelul din Carpaţi* mai ales datorită faptului că este vorba despre o dramă macabră petrecută datorită unei credinţe străvechi în vampiri şi strigoi... Este limpede că Jules Verne a citit această lucrare şi a fost influenţat de ea, fapt care ar fi putut să fie unul dintre punctele de atracţie către acele ţinuturi îndepărtate, unde populaţia era încă atât de superstiţioasă...

„Frământările unei naţiuni – scria Jean Chesneaux în studiul *Une lecture politique de Jules Verne (O lectură politică a lui Jules Verne)* – apar adeseori în universul *Călătoriilor extraordinare.* Astfel, răscoalele ţăranilor din Transilvania sunt evocate în *Castelul din Carpaţi* pentru a localiza mai bine figura ciudată a boierului Gortz «care nu uitase în lungile sale peregrinări patria-i transilvăneană». Jules Verne era foarte familiarizat cu luptele de eliberare şi cu sentimentul de patriotism al micilor naţiuni din Europa”. Acelaşi autor arată că în opera vernianã a constatat trei grupe de referinţă: tradiţia paşoptistă, ecoul socialismului utopic şi individualismul anarhic, cele trei curente fiind întotdeauna prezente ca şi marile probleme politice şi sociale care se puneau în ultima parte a secolului al XIX-lea.

OMAGIU ADUS IUBITEI. Reamintesc că prin anii 1874–1876, după marele succes al dramatizării romanului *Ocolul lumii în 80 de zile,* Jules Verne ar fi exclamat: „Nu iubesc decât sirenele!” După aceea, povestitorii vieţii scriitorului au notat că el şi-a schimbat complet atitudinea, devenind melancolic, chiar deznădăjduit. Acum ştim de ce era atât de taciturn, chiar impulsiv: din cauza numeroaselor greutăţi provocate de fiul său. Prin 1870, tatăl său, Pierre Verne, afirma într-un grup de prieteni: „...Jules şi-a pierdut inima”. A urmat încercarea de asasinat şi, între timp, ni s-a dezvăluit şi un alt motiv: apariţia unei femei la care ţinea

foarte mult, o prietenă care ar fi decedat prin 1896. Rudele-biografi, Marguerite Allotte de la Fuye şi Jean Jules Verne, lasă să se înţeleagă că reminiscenţe ale acelei pasiuni secrete ar fi fost înglobate în subiectul *Castelului din Carpaţi,* povestire scrisă în acei ani.

Criticul literar Marcel Moré, investigând această pistă sentimentală, ajunge la concluzia că, într-adevăr, se resimte prezenţa unei persoane de sex feminin care a jucat un rol deosebit în existenţa romancierului. El constată o bizară coincidenţă, în sensul că vârsta excentricului boier Gortz ar fi fost aproximativ aceeaşi cu a lui Jules Verne. Mergând mai departe pe firul acestui drum, sesizează o exclamaţie verniană de-a dreptul neaşteptată. După moartea eroinei romanului mai sus-amintit pe scena teatrului „San Carlo" din Milano, scriitorul a notat cuvintele: „Există răni care nu se închid până la moarte" şi de aceea Marcel Moré consideră că textul reflectă tragedia mută trăită de autor; dar, din nefericire, nu se mai dau alte relaţii. După părerea cercetătorului, naraţiunea respectivă ocupă un loc de excepţie în opera lui Jules Verne, ea fiind o creaţie singulară, o sumbră dramă, lipsită de orice trăsătură de umor. Ar fi singurul roman unde dragostea a căpătat un accent veritabil, o tragedie care se bazează pe o decepţie sentimentală. „Trebuie să sperăm – conchide Marcel Moré – că fiinţa cu care prozatorul a rămas în corespondenţă timp de mai mulţi ani putea, contrariu Stillei, să trăiască sentimente mai puternice ale sufletului"...

Descoperirile lui Marcel Moré au adus la lumină şi alte noutăţi, alte revelaţii. Intrigat de semnalarea în roman a unui compozitor cu numele Arconati şi a unei opere denumită „Orlando", profesorul Mario Turiello a scris în „Buletinul Societăţii Jules Verne", nr. 7: „Cunoscând şi pe cei mai mici compozitori ai ţării, nu mai am nevoie să fac cercetări, deoarece cele două nume – Arconati şi Orlando – au fost o pură invenţie a lui Jules Verne, inutilă şi inexplicabilă". Comentând această luare de poziţie, Marcel Moré arată că profesorul Turiello a ignorat, fără îndoială, gustul prozatorului pentru criptograme, deoarece personajul cu acel nume a existat în realitate, dar nu era muzician, ci

un conte care a donat în anul 1636, la Ambrosienne, câteva manuscrise ale lui Leonardo da Vinci, Institutului Franţei. Se ştie că Jules Verne s-a interesat îndeaproape mult timp de Leonardo da Vinci şi în acest mod a cunoscut gestul lui Arconati, folosindu-i numele, aşa cum a procedat el adeseori. În ceea ce priveşte cuvântul Orlando, s-ar putea referi la opera „Othello" de Verdi.

Dar nu numai acestea sunt singurele ciudăţenii întâlnite în roman. Astfel, acelaşi Marcel Moré a dorit să afle de unde s-a inspirat povestitorul pentru alte nume ale unor personaje. Şi a descoperit unele „coincidenţe" frapante. În volumul *Voyages au theâtre (Călătorii la teatru)* de A. Ennery şi Jules Verne, apărut în 1881, se aminteşte despre femeia care „fermeca şerpii" la Teatrul Porte Saint-Martin, în piesa transpusă după *Ocolul lumii în 80 de zile.* O chema Berthe Mariotti, un nume nu prea îndepărtat de Miriota din *Castelul din Carpaţi.* De asemenea, Offenbach a montat, în anul 1877, la „Bouffes-Parisiens", o operetă al cărei subiect era luat din povestirea vernianã *Doctor Ox* şi consultând partitura a aflat că solista se numea... Stella! Ciudate potriviri – notează criticul literar –, socotind că în acest mod autorul a dorit să sustragă atenţia cititorilor săi de la numele reale ale eroilor.

Celălalt biograf, Jean Jules Verne, consemnează, când ajunge la *Castelul din Carpaţi,* că este vorba de un roman, unde dragostea este pe primul plan: în timp ce unul dintre boieri manifestă o puternică iubire pentru Stilla, celălalt nu este atras decât de vocea ei. Naraţiunea exprimă, se pare, un regret, pe care noi nu-l putem decât cu greu sesiza printre rândurile romanului care s-a născut numai din transpunerea propriilor sentimente ale scriitorului în planul ficţiunii. Nepotul consideră că ar fi vorba de ataşamentul bunicului său pentru o oarecare doamnă Duchesne şi că numai pe plan fictiv el a lăsat să transpară faptul că iubea două femei. Pasiunea boierului Gortz, pur artistică şi intelectuală, s-ar suprapune amintirii agreabilelor discuţii avute odinioară cu o femeie extrem de inteligentă, confidenta părerilor sale. Iar ideea că acest erou era un îndrăgostit de muzică, ar oglindi atracţia lui Jules Verne încă

din copilărie pentru pian, iar mai târziu el a scris libretele unor opere şi operete. În final, se arată că acest roman este un omagiu adus aceleia pe care scriitorul o iubea fără să-i mărturisească.

Jean Jules Verne, unul dintre ultimii biografi ai prozatorului, a analizat aproape toate povestirile verniene făcând ipoteze asupra genezei lor. S-ar părea că în acest domeniu nu mai este nevoie de investigaţii, dacă nu se ţine seama că avem de-a face cu un membru al familiei. Sesisez aceasta, pentru că, spre regretul nostru, s-a continuat embargoul lansat de bunicul său în ultimii ani ai vieţii. Este curios, dar nici acum, după mai bine de şapte decenii, nu cunoaştem exact ce s-a petrecut în anumite momente ale existenţei marelui scriitor. Iată un exemplu edificator. Atunci când aminteşte de acea doamnă Duchesne, se fereşte să-i dea cu precizie numele, spunând că n-o cunoaşte. În schimb, la un moment dat este indignat de acuzaţia adusă de fiicele Honorinei, care lansează ideea că ascunde un secret în arhivele pe care le posedă. Menţionează că este vorba despre un vechi conflict familial, pus de el pe seama recăsătoririi tatălui său, Michel Verne, şi a altor asperităţi survenite între rude. Incidentul nu este lămurit, amintindu-se numai de o scrisoare „veninoasă” a soţului Valentinei, cea de a doua fiică a Honorinei, „care-şi scotea şi ea ghearele”. Textul acelei scrisori, care ar fi putut lămuri „secretul”, n-a fost dat publicităţii şi cred că nu sunt prea departe de adevăr socotind că acolo s-ar fi putut releva ceva despre idila scriitorului cu Luiza... În acest sens, de ce nu se poate emite ipoteza că enigmatica prietenă a lui Jules Verne era tocmai transilvăneanca din Homorod? Faptul că rudele-biografi au socotit-o decedată, nu ar fi exclus să se refere la recăsătorirea Luizei şi, deci, la ruperea legăturilor de odinioară. De altfel, modul cum prezintă situaţia nepotul pare adesea de necrezut. Atunci când Honorine a aflat de adevăratul motiv al deselor deplasări ale soţului ei la Paris, nu s-a formalizat, nedând acestui fapt nicio importanţă. Aşa afirmă descendentul scriitorului, – lucru greu de admis! Având în vedere această optică, se pot pune la îndoială şi supoziţiile privitoare la

personajul feminin din roman, unde autorul ar fi transpus imaginea acelei doamne pariziene de care a fost ataşat. Este o sugestie franceză care indică drept eroină o franţuzoaică, dar mult mai plauzibilă, mai apropiată de realitate, este latura românească a inspiraţiei, prietena transilvăneancă. După cum se observă, drama familială care s-a petrecut în viaţa prozatorului mai conţine multe necunoscute, din textele biografice neputându-se releva decât puţine, aspecte, unele dintre ele marcând tocmai asperităţile ei. Iată un asemenea exemplu: când se referă la Honorine, la un moment dat nepoata lui Jules Verne exclamă: „Sărmana femeie!”...

Jean Chesneaux analizează şi el problema „singurei sirene”, amintind despre eşecul căsniciei verniene, detaşarea romancierului de soţie şi adâncirea lui într-o solitudine din ce în ce mai aspră „trăind ca un străin în propria lui casă”. Şi, atunci când face aluzii la apariţia unei alte femei, se întreabă: „Ce s-a întâmplat cu ea? S-au despărţit? A murit?” Sesizările sunt juste, pentru că nimeni n-a dezvăluit adevărata identitate a aceleia care „a îndulcit pentru un timp această singurătate”.

Introspecţiunea realizată de Marcel Moré s-a îndreptat apoi către o ipoteză ce pare verosimilă şi se referă la cauza rivalităţii dintre cei doi boieri, eroii aceluiaşi roman. Dacă acceptăm că Jules Verne s-a întruchipat în boierul Gortz, atât prin vârstă cât şi prin înfăţişare, atunci situaţia ia un nou şi interesant contur: doi bărbaţi, unul mai tânăr decât celălalt care-şi manifestă afecţiunea pentru aceeaşi femeie. Dacă eroina ar fi prietena sa româncă, înlocuind personajele, vom ajunge la următoarea schemă: de o parte Jules Verne şi Luiza, de alta, Gustave Müller, care era cu 16 ani mai tânăr decât scriitorul. În acest caz, se poate presupune că atunci când transilvăneanca s-a recăsătorit şi a plecat în ţară. Prozatorul a suferit acel şoc puternic menţionat de biografi.

Printre descoperirile efectuate de cei ce au analizat cu atenţie *Castelul din Carpaţi,* semnalez că încă din 1961 prof. univ. Al. Culcer a remarcat ciudatele nume date învăţătorului şi primarului din Werst, care după opinia

doctorului clujean ar fi, în mod cert, reminiscenţe ale locurilor pe unde a călătorit Jules Verne. Folosind sistemul anagramelor şi criptogramelor, autorul a împrumutat numelui primarului denumirea castelului Colţ, iar celui al învăţătorului, pe aceea a comunei Homorod, locul de obârşie al Luizei. Un al treilea element, tot pe atât de semnificativ, a fost identificat de scriitorul Ion Hobana, şi anume că Patak, numele doctorului, nu ar fi decât traducerea în limba maghiară a cuvântului Râuşor, apa ce curge la poalele cetăţii...

„CU JULES VERNE ÎN ŢARA HAŢEGULUI”. Am fost plăcut surprins când am aflat că Ministerul Turismului şi Oficiul Naţional de Turism „Carpaţi” au organizat excursii pentru străinii care voiau să viziteze rutele indicate de Jules Verne în romanul *Castelul din Carpaţi.* Conform unui studiu semnat de Camelia Surdulescu şi Oliver Velescu de la Centrul de cercetări economice pentru promovarea turismului internaţional, s-a constatat o cerere crescândă pentru trasee inspirate din evenimente istorice, subiecte literare celebre şi călătorii spre locuri evocatoare de mare rezonanţă istorică. Astfel, ţinând seama de solicitările de pe piaţa turistică internaţională, americanii au iniţiat excursii pe fluviul Mississipi, de-a lungul drumurilor urmate de personajele lui Mark Twain, Oficiul de turism din Pakistan a făcut publicitate temei „Pe urmele lui Alexandru cel Mare”, iar întreprinderile turistice din Australia şi Japonia au colaborat cu cluburile „Sherlock Holmes” pregătind voiaje după trasee extrase din cărţile lui Conan Doyle. În acelaşi sens, se mai citau călătoriile realizate cu pachebotul „Renaissance” pe urmele lui Bonaparte la piramide sau de-a lungul malurilor Mării Negre, conform subiectului romanului vernian *Kéraban încăpăţânatul.* Planul românesc de publicitate turistică, stabilit încă din 1973, menţiona acţiunea plasată de Jules Verne pe teritoriul ţării. În anul 1977, revista „Vacances – circuit en Roumanie” a publicat trei trasee de acest gen, toate înglobând obiective surprinse de prozatorul francez în *Castelul din Carpaţi.* Cu aceste prilejuri, turiştii au putut vizita Craiova, reşedinţa unuia

dintre eroii principali ai naraţiunii verniene, valea Haţegului şi ruinele castelului secular, Alba Iulia, Sibiu şi alte puncte amintite în roman.

Pe alt plan, dar tot atât de remarcabilă, a fost vestea că s-a realizat un film românesc după subiectul acestei povestiri. Dorind să cunosc amănunte despre peliculă, i-am solicitat criticului cinematografic Nicoleta Gherghel un succint interviu asupra documentarului artistic care a rulat câţiva ani pe ecranele din străinătate. Interlocutoarea a prezentat următorul text: „Deşi niciun document nu pare să ateste că Jules Verne ar fi fost cel puţin «turistul» în trecere prin nişte locuri româneşti, romanul *Castelul din Carpaţi* pare să fie scris de un cunoscător inspirat cel puţin din paginile bine însuşite ale unei literaturi de profil. Chiar dacă numai o documentare beletristică l-a condus pe autor la descrierea cu fidelitate a peisajului românesc, a obiceiurilor sau costumelor dintr-o anumită parte a ţării, unde-şi situează acţiunea, interesul românilor pentru lecturarea şi descifrarea misteriosului castel devine pasionant, în sensul desfăşurării pe mai multe planuri a unei analize în paralel a trimiterilor din text cu realitatea vie, a ideii de nesupunere şi permanentă dăinuire a neamului românesc din ieri spre azi, din azi spre totdeauna. Astfel s-a născut şi filmul «Cu Jules Verne în Ţara Haţegului», realizare pe peliculă Eastman-color din anul 1974 a O.N.T. «Carpaţi», a agenţiei «Publiturism» şi a Studioului «Al. Sahia». Chiar dacă filmul demarează cu un moment de mizanscenă, înseilat pe ficţiunea romanului doar pentru a ne introduce în atmosfera de mister *à la* Jules Verne, realizatorii peliculei au abandonat anecdotica destul de facilă, de altfel, a povestirii, propunându-şi să urmărească, pe baza unor extrase-citate materializarea vizual-cinematografică a descrierilor verniene. Desigur, filmul nu şi-a propus nici să eludeze, nici să epuizeze misterul *Castelului din Carpaţi.* Că ruinele de azi ale castelului Colţ sunt sau nu rămăşiţele cetăţii în care Jules Verne şi-a plasat acţiunea, rămâne o problemă deschisă cercetătorilor, interesul descinderii noastre nediminuându-se cu nimic. Cum acest film nu avea un scop ştiinţific, ci unul cultural, de îndemn spre cunoaştere, spre

călătoria visării, a reconfortării, desfăşurarea lui descriptiv-romantică purtând amprenta dinamismului şi a vigorii noilor ritmuri, impune spectatorului de aici sau de aiurea să vină la faţa locului, să afle, să cunoască şi mai ales să simtă prin toţi porii fiinţei sale vibraţia vieţii, a poeziei românului, a beţiei culorii şi formelor ce exprimă structura interioară a unui popor la el acasă. Film de descriere poetică şi de mare frumuseţe imagistică, «Cu Jules Verne în Ţara Haţegului» este o peliculă de atracţie turistică, ce duce peste hotare faima nu doar a Ţării Haţegului, ci a întregii Românii".

OPINII VECHI ŞI NOI. Prima traducere în limba română a *Castelului din Carpaţi* a apărut în 1897 şi puţin timp după aceea revista „Familia", din 16 noiembrie 1897, a publicat o scurtă recenzie despre roman. Opiniile lui Ilarie Chendi reflectă viziunea unui om de litere de pe acea vreme, bineînţeles departe de a bănui eventualitatea ca scriitorul să se fi inspirat din realităţile româneşti văzute la faţa locului. Pe atunci dăinuia celebrul mit, amintit, al „plimbării doar prin călimară", de unde şi izul satiric al textului său. „Jules Verne, bărbatul ştiinţelor empirice, romancierul cu vioiciune pariziană, răsfoind prin filele celebrului geo şi etnograf Élisée Reclus, dă cu ochii de nişte pagini pe care citeşte despre un popor de rasă latină, care trăieşte în Carpaţii cei romantici, trăind o viaţă primitivă, dar idilică, tulburată numai de duşmani care vor să-l răpună, luându-le drepturile. Fantezia romancierului *productiv* se aprinde, iute îşi găseşte un sat (...), îndată îl colonizează cu popor de-acesta, aşază satul la picioarele Carpaţilor, inventează în apropiere şi un castel faimos, spaima satului şi – iată, e gata romanul, *roman din viaţa poporului român!* Iar pentru ca să fie scris (...) original, asemenea celorlalte romane ale sale, îi mai dă coloritul ştiinţific, arătând ce minuni pot produce invenţiile lui Edison".

Dacă optica criticului literar din anul 1897 era atât de necruţătoare cu omul care a scris cu atâta dragoste despre oamenii Văii Jiului, astăzi cu totul alta este opinia răspândită nu numai în cercul literaţilor, ci şi al tuturor cititorilor din ţara noastră. Părerile, în acest sens, au căpătat un contur

mult mai vast, mai apropiat de adevăr. Iată ce crede dr. docent Victor Tufescu, profesor de geografie la Universitatea din Bucureşti, despre subiectul analizat: „Dacă Jules Verne ne-ar fi vizitat ţara şi dacă pe baza propriilor lui cunoştinţe culese de pe teren ar fi scris *Castelul din Carpaţi* este greu de precizat. Profesorii mei m-au obişnuit încă din facultate cu ideea că omul de ştiinţă nu are voie să facă afirmaţii fără dovezi certe, fără un document care să întărească aserţiunea lui. Tot ce este dincolo de asemenea dovezi intră în domeniul ipotezelor, al posibilităţilor. Nu există – după câte ştiu – nicio dovadă scrisă după care Jules Verne să fi călătorit în România. Descrierile romancierului francez din *Castelul din Carpaţi* se potrivesc pe alocuri cu realitatea, dar sunt, de regulă, vagi şi frecvent pur imaginative. O călătorie a lui în Carpaţii ţării noastre nu este exclusă, dar nici sigură. Descrierile lui pot să fi fost făcute din unele, relatări ale altora, prelucrate literar atât de atrăgător, cum numai geniul lui era în stare să o facă”.

Un alt universitar, dr. Paul Popescu-Neveanu, îşi exprimă în acest mod regretul său faţă de vălul de iluzie romantică ce reiese din idilizarea idealurilor naţionale ale poporului nostru: „Cu privire la romanul *Castelul din Carpaţi,* pe care l-am citit şi recitit în franceză şi română, sunt nevoit să mărturisesc o impresie ambiguă. Pe de o parte, satisfacţia de a vedea proiectate şi asupra ţării noastre o lumină fantastică şi o idealizare, chiar idilizare a tendinţelor progresiste de luptă şi colaborare care existau. Pe de alta, regretul pentru că unele realităţi mai dure şi dureroase nu sunt în suficientă măsură înfăţişate în roman şi, de asemenea, nu prefigurează cu claritate un destin naţional, aşa cum năzuieşte orice român ce-şi trăieşte cu pasiune istoria frământată a patriei sale. Într-adevăr, latura de frumuseţe a Carpaţilor este realizată încântător. Noi, românii, suntem însă fiii acestei crâncene şi multiseculare lupte pentru libertate şi stat naţional şi de aceea suntem uneori stingheriţi de vălul de iluzie romantică. Cauza noastră este în chip total cauza vieţii noastre şi, de aceea, o dorim prezentată clar şi categoric şi mai puţin învăluită în

tainã. Ştiu cã Jules Verne a implicat ţara noastrã şi pe românii şi în alte romane. Este clarã simpatia pentru românii şi ţările româneşti. Uneori îţi vine sã crezi cã într-adevăr a cãlătorit la Bucureşti, via Braşov, şi nu doar s-a aflat în Franţa în societatea patrioţilor români. A avut doar un fiu care a lucrat pe teritoriul României de azi...”

UN VOIAJ INCOGNITO. Rezultatele investigaţiilor de până acum m-au determinat să alcătuiesc un punctaj cu elementele noi descoperite, gruparea lor relevând un Jules Verne cu adevărat necunoscut, ele constituind mai ales o dovadă în plus în sprijinul subiectului acestei lucrări: vizita scriitorului în ţara noastră. Iată-le expuse schematic:

1. La Bucureşti există o pendulă şi patru micro-modele de iahturi care au aparţinut romancierului francez şi au fost dăruite prietenei sale Luiza;
2. A corespondat cu soţii Müller şi cu alţi prieteni din România;
3. Prozatorul a avut posibilitatea să vină pe teritoriul românesc între anii 1882–1884 sau 1884–1886, epoci despre care nu se ştie unde a voiajat;
4. Atras de necunoscut, a trecut Bosforul, a străbătut Dobrogea şi a călătorit de-a lungul coastelor Mării Negre;
5. Fratele lui a navigat pe Marea Neagră şi este foarte, probabil că a fost şi în ţara noastră;
6. Michel Verne, fiul său, a prospectat mine în România timp de mai mulţi ani şi a mers cu vaporul pe Dunăre;
7. La Reşiţa a lucrat un membru al familiei Verne, neidentificat încă, iar la Iscroni locuia Ana Margarete Maderspach, despre care tradiţia aminteşte că ar fi corespondat cu scriitorul;
8. Poetul şi dramaturgul Hajdu Zoltán susţine că a văzut într-o veche revistă ilustrată un document extrem de preţios: o imagine fotografică care-l înfăţişa pe Jules Verne în momentul când voiaja în Transilvania;
9. Mentorul literar al romancierului a scris o povestire a cărei acţiune se petrecea într-un castel din Moldova;
10. Jules Verne a dovedit un ataşament nemaiîntâlnit la vreun alt autor străin pentru România şi poporul ei.

Faptele sunt convingătoare, pentru a vă prezenta modul cum îmi imaginez că s-a desfăşurat, acum aproape un secol, călătoria incognito realizată de Jules Verne. Deocamdată, pare încă un voiaj imaginar, dar el are toate şansele să devină real într-un viitor nu prea îndepărtat...

Anul 1882. Un iaht sub pavilion francez a coborât pe Dunăre până în faţa Giurgiului, unde a aruncat ancora. După formalităţile vamale de rigoare, un bărbat în jurul vârstei de 55 ani însoţit de o femeie mai tânără au intrat pe teritoriul românesc. S-au interesat despre primul tren care se îndrepta spre Bucureşti, apoi s-au urcat într-un vagon şi au călătorit până în capitala României. Din gara Filaret ei au luat o trăsură, tânăra femeie indicând birjarului adresa casei sale, de pe strada Fetiţelor, din apropierea Halei Traian. Perechea a stat câteva zile în oraş şi l-a vizitat; apoi cei doi s-au urcat din nou în tren, de astă dată cu direcţia Braşov. A doua zi au ajuns la Homorod. Cine erau eroii acestui voiaj? Bărbatul viguros şi cu figura înconjurată de o frumoasă barbă, îmbrăcat după moda timpului, nu era altul decât marele scriitor francez Jules Verne, care, spre a nu fi recunoscut de gazetari sau de alte persoane, îşi schimbase identitatea, aşa cum mai făcuse el o dată la Florenţa şi încercase acelaşi lucru la Veneţia. Dar femeia? Era văduva Luiza Fabre, revenită în ţară spre a lichida moştenirea lăsată de părinţi, prilej folosit spre a-i arăta bunului ei prieten frumoasele locuri natale.

Jules Verne a stat câteva zile la Homorod, până când Luiza a vândut casa părintească unui bogat consătean. Chiar din prima zi, oaspetele a fost atras de impunătorul monument din comună şi s-a dus să-l vadă de aproape. Situată în centrul aşezării, biserica fortificată avea ziduri groase de trei metri, contraforturi impresionante şi un turn înalt de 38 de metri. Vechi de aproape cinci secole, edificiul reflecta vremurile tulburi de odinioară, când populaţia se retrăgea acolo. Dar nu numai acest bastion i-a demonstrat romancierului traiul localnicilor. La cinci kilometri de Homorod, pe o culme de deal, era aşezată o cetate puternic întărită, care domina orăşelul Rupea. Plimbarea făcută pe sub monumentalele arcade ale porţilor acelui punct de

străjă, minunata grădină din incinta înconjurată de ziduri înalte, clădirile în care a stat garnizoana şi fântâna adâncă i s-au întipărit atunci pe retine călătorului străin... O lună de zile a cutreierat curiosul turist teritoriul intracarpatic, fie pe jos, fie cu trenul sau diligenţa. Aşa a cunoscut regiunea carboniferă din Valea Jiului, s-a urcat pe platoul castelului Colţ şi a vizitat oraşele Alba Iulia, Cluj, Sibiu, Timişoara. Numeroasele cetăţi medievale şi castele întâlnite l-au fermecat prin măreţia şi originalitatea stilului lor arhitectonic. Numai astfel, oprindu-se din când în când spre a admira splendorile peisajului românesc, prozatorul a reuşit să cunoască „pe viu” oamenii şi teritoriul dintre munţi. Aşa s-a documentat despre obiceiurile şi idealurile localnicilor, aşa a aflat despre istoria străveche a celor ce se trăgeau din daco-romani.

Ce s-a întâmplat după periplul românesc, ce a intervenit în viaţa vestitului scriitor? Se ştie că a continuat să scrie ciclul de povestiri gustate atât de mult şi aşteptate cu nerăbdare de public. Din informaţiile obţinute reiese că tânăra sa prietenă s-a reîntors de mai multe ori la Amiens şi Paris, ba chiar şi după recăsătorirea ei cu Gustave Müller au corespondat în continuare. Un singur element lipseşte la ora aceasta pentru ca viziunea călătoriei lui Jules Verne în Românâa să nu mai pună niciun fel de probleme: un document care s-o ateste. Poate că fotografia văzută cândva de poetul şi dramaturgul Hajdu Zoltán ar putea să suplinească ciudata dispariţie a corespondenţei care a existat atât în Franţa cât şi în România cu privire la acest tulburător subiect...

ROTAŢIA DE 180 DE GRADE. Când era la apogeul prestigioasei sale cariere literare, Jules Verne încă se mai considera cel mai necunoscut dintre oameni şi aceasta numai din cauză că opera sa era ignorată de majoritatea criticilor. Genul beletristic adresat copiilor şi tineretului era atât de subapreciat încât enciclopediile nu-i rezervau romancierului decât câteva rânduri. Ecoul straniei manifestări care-l plasau la periferia mişcării literare a epocii l-au determinat pe Jules Verne să refuze de a-şi depune candidatura la Academie, cu toate insistenţele prietenului său Hetzel. Desconsiderarea a mers atunci până acolo încât Anatole France a comentat astfel subiectul celebrului roman *De la pământ la lună:* „Băieţii prea naivi îşi închipuie, dând crezare domnului Verne, că se merge cu obuzul în lună şi că un organism poate să se sustragă fără urmări legilor gravitaţiei. Aceste caricaturi ale nobilei ştiinţe a spaţiilor celeste ale anticei şi venerabilei astronomii sunt lipsite de adevăr, ca şi de frumuseţe” *(Cartea prietenului meu*, 1885). La antipodul acestei opinii s-a situat 36 de ani mai târziu poetul Raymond Roussel: „El este, de departe, cel mai mare geniu literar al tuturor veacurilor; el va rămâne când toţi ceilalţi autori ai epocii noastre vor fi uitaţi demult”. Într-adevăr critica literară din zilele noastre a făcut o rotaţie de 180 de grade situându-l pe prolificul prozator printre genii; Jules Verne rămâne unul dintre scriitorii cei mai îndrăgiţi de tineret, romanele sale fiind traduse pe toate meridianele globului. Omul care a încântat copilăria şi adolescenţa a numeroase generaţii, cel care a insuflat pasiuni oamenilor de ştiinţă, anticipatorul unor epocale descoperiri este socotit acum un fruntaş al literaturii franceze şi mondiale, unul dintre cei mai citaţi romancieri din lume.

La semicentenarul dispariţiei creatorului *Călătoriilor extraordinare,* opera verniană a fost omagiată pe toate meridianele. Jean Marcenac scria în revista „L’Avantgarde”

că Jules Verne este, alături de Balzac şi Hugo, cel mai răspândit dintre autorii francezi. Tot atunci, Pierre Abraham nota în revista „Europe” despre un fapt care l-a uluit. Cercetând un vechi chestionar, care circula în familia lui pe vremea când era copil, a găsit că Jean-Richard Bloch considera că formaţia sa profesională a fost influenţată de Jules Verne. De asemenea, Joseph Bertrand, matematician şi Pierre Janssen, astronom, citind romanul *De la pământ la lună* au verificat calculele balistice şi au constatat cu surprindere că erau exacte...

Citǎm, în continuare, câţiva oameni de ştiinţă care au declarat că au fost influenţaţi de operele verniene: Hermann Oberth, născut la Sibiu în 1894, considerat fondator al astronauticii moderne, autorul lucrării *Racheta în spaţiile interplanetare,* apărută în anul 1923, Robert Goddard, născut în anul 1882, fizician american care a lansat în 1926 prima rachetă cu combustibil lichid şi K. E. Ţiolkovski, savantul de numele căruia se leagă teoria zborului rachetelor, – au mărturisit că impulsul spre cercetare le-a fost dat, încă din copilărie, de lectura celor două romane scrise de Jules Verne cu privire la zborul spre lună. Pe aceeaşi temă, exploratorul polar Jean Baptiste Charcot nota: „Citesc şi recitesc cu pasiune *Călătoriile extraordinare.* Biblioteca lui «Pourquoi pas» le are pe toate şi nu o dată le văd în mâinile membrilor Statului Major, dar ele sunt cerute în orele dificile şi de oamenii echipajului”. Inventatorul belinografului, E. Belin, afirma că entuziasmul luminos al lui Jules Verne, vederile sale cosmice, simţurile sale pentru o viaţă internaţională şi intermondială grandios realizate, au avut asupra lui o influenţă preponderentă pentru a construi, prin deducţie, aparatul cu ajutorul căruia se transmiteau la distanţă fotografii. Charles Richet nota că a devenit un pasionat aviator după ce a citit cartea *Cinci săptămâni în balon,* iar cel ce a efectuat în 1926 primul zbor deasupra Polului Nord, Richard Byrd, a declarat în momentul când se pregătea să decoleze: „Jules Verne m-a îndemnat”. Omul care a reuşit să coboare sub apă cu ajutorul unui submersibil, Simon Lake, spunea că a urmărit zi de zi realizarea unui perfect „Nautilus” după inspiratorul

său, Jules Verne, în timp ce marele chimist Georges Claude afirma că romancierul francez este mai mult decât un autor citit cu plăcere de tineri şi că prodigioasele sale anticipaţii i-au dat ambiţia de a pune în slujba umanităţii una dintre numeroasele resurse ale naturii: energia termică a mărilor.

Pe alt plan, cel literar, sunt interesante de semnalat câteva manifestări semnificative, omagii aduse făuritorului romanului ce anticipa marile descoperiri ştiinţifice. Iată caracterizarea lui Théophile Gautier: „În naraţiunea sa exactă şi minuţioasă ca un jurnal de bord, domnul Jules Verne trezeşte în cititor senzaţia deplină a realităţii. Chiar dacă nu au fost cu adevărat întreprinse şi chiar dacă nu vor putea fi întreprinse încă, aceste călătorii oferă cea mai riguroasă posibilitate ştiinţifică, iar cele mai îndrăzneţe dintre ele nu sunt decât paradoxul sau amplificarea unui adevăr ce va fi, nu peste mult timp, recunoscut". Sau opinia lui Alexandre Dumas-fiul: „Jules Verne îmi este tată bun, cu deosebirea că personajele sale folosesc în loc de spadă, revolverul". Elogiul lui Eugen Ionescu: „Jules Verne, ultimul scriitor călător. Ceea ce a imaginat a devenit realitate". Şi acela al lui Mircea Eliade: „Citesc *Călătorie spre centrul pământului* de Jules Verne şi sunt fascinat de îndrăzneala simbolurilor, precizia şi bogăţia imaginilor (...). Cât de exacte sunt imaginile acestor lumi subterane – cealaltă lume – şi, de asemenea, de o admirabilă precizie şi coerenţă mitologia abia camuflată sub jargonul ştiinţific al lui Jules Verne! Cum au putut psihologii şi criticii literari să ignore, până acum, un asemenea excepţional document, această inepuizabilă comoară de imagini şi arhertipuri? Desigur, cineva o să scrie, într-o zi, istoria imaginaţiei moderne. Capitolul consacrat lumilor subterane va trebui să ţină seamă de *Călătoria spre centrul pământului*..." (Fragmente dintr-un „Jurnal" – Ascona, 1957).

La muzeul memorial „Lev Tolstoi" din Moscova, printre scrisori şi manuscrise se păstrează şi 17 desene realizate de acest prozator celebru cu cerneală neagră pe mici bucăţi de hârtie. Deoarece ediţia în limba rusă a volumului *Ocolul lumii în 80 de zile* nu avea ilustraţii, Tolstoi şi-a imaginat 17 secvenţe din povestire şi le-a desenat. „Operele lui Jules

Verne sunt încântătoare. Le-am citit şi m-au captivat”, a consemnat romancierul rus. Iar Ilia, unul dintre fiii săi, a notat în amintiri: „Noi, copiii, eram pasionaţi după Jules Verne. Tata aducea cărţile acestuia de la Moscova şi în fiecare seară ne adunam şi ne citea cu glas tare”.

„ANUL JULES VERNE”. Cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la naşterea lui Jules Verne, în 1978 s-a sărbătorit în întreaga lume „Anul Jules Verne”. Presa şi revistele de specialitate din Franţa au oglindit această aniversare prin articole şi numeroase eseuri privitoare la viaţa marelui scriitor. Au avut loc manifestări omagiale, s-au înfiinţat cluburi ce purtau numele ilustrului prozator, iar la Nantes, în oraşul de pe malurile Loirei, s-a organizat „Muzeul Jules Verne”. El cuprinde obiecte personale ale romancierului, o reconstituire a încăperii sale de lucru, diverse manuscrise şi ediţii ale vastei sale opere, afişe ale adaptărilor dramatice şi ulterior cinematografice. Muzeografii nantezi aflând despre prezenţa mini-machetelor iahturilor verniene la Bucureşti au solicitat fotografierea lor, spre a le expune.

Societatea Jules Verne din Paris a iniţiat diverse trasee turistice spre locurile unde scriitorul şi-a plasat câteva dintre acţiunile cărţilor sale, iar ziarista Claude Mosse, corespondentă a Radiodifuziunii, a reeditat celebrul ocol al lumii în 80 de zile, în timp ce temerara traversare a Atlanticului cu balonul a readus în discuţie geniul anticipativ al lui Jules Verne.

La Nantes s-a desfăşurat un colocviu intitulat „Jules Verne, scriitorul secolului al XIX-lea”, organizat de Societatea Jules Verne, Societatea studiilor romanice, Universitatea din Picardia şi Centrul de cercetări verniene. În acelaşi timp, editurile au retipărit în diverse colecţii cele mai valoroase opere ale romancierului, ultima ediţie completă apărând într-un tiraj de cinci milioane exemplare! Deţinătorii de vechi volume au avut plăcuta surpriză să afle că, la o licitaţie, un exemplar din povestirea *Sens dessus dessous* (traducerea românească purtând titlul *Întâmplări neobişnuite),* apărută în 1896, s-a vândut cu 10.300 de franci noi. De altfel, bibliofilii oferă, în continuare, mari

sume pentru volumele din prima ediţie scoase de casa Hertz într-un tiraj mai mic.

În anul sărbătoririi s-au organizat 14 expoziţii, s-au tipărit 28 cataloage şi mai mult de 20 de studii ştiinţifice. Primul mare scriitor francez de science-fiction se bucură azi de atenţia publicului chiar mai mult decât în vremea când trăia... O menţiune specială merită, în acest sens, colecţia *Integrale Jules Verne,* lansată recent în Franţa, apariţia ei constituind un remarcabil act de cultură şi totodată de respect faţă de opera vernianã. Ea reproduce integral textele, inclusiv vestitele sale gravuri de epocă.

JULES VERNE ŞI ROMÂNIA. Operele prestigiosului romancier francez au fost îndrăgite de români, fapt atestat de traducerea majorităţii lor, aproape imediat după apariţie. Ele au figurat, la început, în foiletoanele revistelor literare de pe vremuri. Cea mai veche însemnare poate fi găsită în „Familia", nr. 4, din 25 ianuărie 1876, când a apărut primul fragment din *Călătoria de pe pământ în lună,* traducere semnată de Iosifu Holodanu, pseudonim al lui Iosif Vulcan, într-o notă, plasată la subsolul textului, se atrage atenţia cititorilor asupra autorului francez astfel: „...tratează ştiinţa în formă de roman, de aceea operele sale sunt foarte citite şi traduse în toate limbile culte". În acelaşi hebdomadar, la 28 februarie 1876, a fost inserată ştirea: „Jules Verne a scris un nou roman. Acesta e întitulat *Mihai Strogoff* şi conţine călătoria aventuroasă din Petersburg până la Kirigizi". Doisprezece ani mai târziu, tot în „Familia", nr. 31, din anul 1888, se putea citi o informaţie care avea titlul „O operă nouă a lui Jules Verne" şi care cuprindea următorul text: „Aflăm că Jules Verne, cunoscutul scriitor francez, a spus unor amici că ar avea intenţiunea de a alege scena viitoarei sale scrieri oraşul Viena şi eroul operei sale pe clopotarul (păzitorul) turnului Sfântului Ştefan. Se înţelege că autorul va atribui eroului său felurite întâmplări romantice. El a comunicat amicilor lui că a studiat diferite cronici vieneze în care a găsit destule evenimente misterioase şi foarte interesante, a căror descoperire o va atribui păzitorului turnului. Îndemnarea la această operă i-a procurat-o, după

cum însuşi afirmă, doamna baronească Ruttenstein”.

Personalitatea marelui dispărut a fost omagiată imediat ce s-a aflat de moartea sa. Astfel, colegul Ilie Ciutescu a „descoperit” la Biblioteca Academiei, două necrologuri. Primul este extras din „Familia”, nr. 13, din 27 martie (9 aprilie) 1905, semnat cu iniţialele E.I. Este vorba de poetul şi publicistul Emil Isac. Iată câteva pasaje: „Moşneagul din Amiens, genialul romancier Jules Verne, încărcat de ani grei şi mulţi – se stinse. Acea pană din care ieşiră atâtea basme, rămase orfană şi se rugini (...) Jules Verne a fost mentorul meu. Lucrările lui mi-au fost cele mai plăcute, dintre câte aflai în biblioteci – romanele lui au întărit în pieptu-mi fraged credinţele de bine; ele au oţelit inima mea şi ele au încălzit creierii mei cu flacăra ştiinţelor naive. Îmi aduc bine aminte de acele clipe, când ca un tânăr şcolar citeam în colţul şcolii, cu ochii înfierbântaţi, povestea eroului din romanul *Dardentor Clovis* al lui Verne (...) Şi pare că mi se aşază lacrime pe inima-mi, când privesc în juru-mi cătând strălucita zare a copilăriei mele, aurită de minunatul povestitor Jules Verne. Care să fie răsplata cea mai bine meritată, pentru clipele ce mi le-a făurit Jules Verne? Care *poate* fi răsplata? *Pot eu* să răsplătesc acelui trup răcit, căldura ce mi-o aprinse în frageda-mi tinereţe? (...) O lacrimă şterg din gene şi-n lacrima mea e topită o parte a sufletului meu”. Cu acelaşi prilej, revista „Luceafărul”, nr. 7, din 1 aprilie, a publicat o interesantă viziune cu privire la modul de concepţie vernian: „În fine, sunat-a clopotul şi pentru bătrânul uncheaş cu grai fermecat şi condei măestru. Sunat-a să plece în călătoria pe care nu ne-o mai poate descrie. În anumit sens, toţi anii bărbăţiei i-a consumat prin călătorii. Cutreierat-a pampele Americei de Sud, preriile Australiei, rătăcit-a prin codrii «nevăzuţi şi neauziţi» ai Africei; avântatu-s-a în câteva rânduri pe la poli, ba şi prin centrul pământului a făcut un voiaj în, felul său. Pe sub mare a alergat neted 20.000 de leghe, în lupta cu elementul turbat şi cu polipii îngrozitori. Graţie colosului de locomotivă (invenţie proprie), care duce trei vagoane şi e adaptată cu astfel de meşteşug încât merge nebună şi pe apă şi pe uscat – s-a avântat prin Indii, convingându-se de

avuţiile fabuloase ale ţării, de fanatismul sepoylor, de voinţa de fier a (...) englezilor. Înconjurat-a pământul în 80 de zile, întrecând mult şi bine pe olandezul zburător, căruia până la Batavia îi trebuiau trei luni în capăt. Ba abătutu-s-a şi prin Carpaţii noştri, aducând aparate de proiecţie şi fonografe. În realitate, a călătorit foarte puţin. În total şi rotunjit: de la Nantes (oraşul său natal) la Paris şi de aici la Amiens, locul de origine al femeii sale, unde a lucrat ultimii 20 de ani în retragere de zgomotul lumii (...) Acest spirit ingenios, inventiv, fertil urmărea pas cu pas descoperirile şi invenţiile ştiinţifice, îmbrăcându-le în haina atrăgătoare a fanteziei, exagerând unele, prevăzând altele...”

Despre Jules Verne şi opera sa ne-au rămas câteva caracterizări elogioase, care merită să fie consemnate. În prefaţa publicată cu ocazia traducerii romanului *Minunile şi grozăviile Indiei,* în 1908, scriitoarea Sofia Nădejde, insera, printre altele, următoarele: „Numai Alexandru Dumas a avut atâta trecere în lumea cititorilor cât Jules Verne. Dumas, prin romanele sale istorice, a învăţat istoria Franţei pe o mulţime care, altfel, n-ar fi ştiut-o niciodată; Jules Verne a popularizat astronomia, geologia, ştiinţele naturale, geografia, oceanele, luna, botanica, fizica, chimia, munţii cei mai neumblaţi şi chiar polii pământului. Jules Verne a făcut ştiinţa plăcută ca un basm, din care vedem lupta omului şi supunerea treptată a naturii. (...) Pe Jules Verne, împreună cu Alexandru Dumas şi cu Emile Zola îl citesc mai mult străinii şi scrierile lui s-au tradus mai în toate limbile. Tinerii englezi din şcoli făcuseră o Societate şi i-au trimis, ca dar, un baston cu mâner de aur, în semn de dragoste din partea cititorilor tineri englezi ai romanelor sale”.

Un semn al simpatiei ce o purta creaţiei verniene ne-a lăsat şi cel căruia i se spunea „poetul ţărănimii” – George Coşbuc. Captivat de fantezia previzionarului francez, el nu pleca la drum fără a lua cu el unul sau două romane scrise de Jules Verne şi în timpul liber se entuziasma de misterele ştiinţifice înglobate în atractivele povestiri. Dovada interesului său, manifestat la începutul secolului, se poate observa cercetând cu atenţie fişierul Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România. Acolo sunt trecute trei titluri

de romane verniene, traduse în limba germană, care conţin adnotări manuscrise făcute de poet. Sunt trei volume, frumos legate, apărute între anii 1903 şi 1905, – conform unei indicaţii de pe coperta interioară, ele făcând parte din donaţia Elena G. Coşbuc. Le-am răsfoit cu interes, deoarece pe numeroase pagini am observat scurte însemnări, exclamaţii sau chiar întrebări. De exemplu, George Coşbuc citind *20.000 de leghe sub mări* a subliniat cu creionul pasajul despre monstrul marin identificat de echipajul navei. Iar atunci când membrii vasului sunt luaţi prizonieri la bordul submarinului şi constată că pe fiecare obiect există o inscripţie în limba latină, lectorul consemnează pe margine: „Şi tot nu ştiu latineşte?” De asemenea, poetul a fost mirat de aplicaţiile electricităţii efectuate de căpitanul vasului „Nautilus” şi a scris: „Nu se izbea de stânci?, nu intra în munţi, stânci de corali?” Unde i s-a-părut ceva de domeniul fanteziei, a notat: „Imposibil!” Adnotările se repetă şi la romanele *Spre centrul pământului* şi *Călătorie în jurul lunii,* marele nostru poet naţional amuzându-se deseori de imaginaţia lui Jules Verne. Printre remarcile de acest fel sunt: „Căldură interplanetară”, „hoho!” „cum a putut cădea «câţiva kilometri»?”, „greu”, „fantasic”, „ce lumină era?”. Datorită însemnărilor acum se ştie că George Coşbuc a citit cu atenţie cele trei povestiri, comentând, uneori sarcastic, elementele fantastice care l-au frapat. Ar fi necesar să fie cercetate îndeaproape sublinierile şi opiniile poetului în legătură cu respectivele opere verniene, – opinii care au rămas până acum inedite. În ceea ce priveşte epoca în care Coşbuc a dialogat cu eroii acelor naraţiuni, se pare că cele câteva cuvinte înscrise pe coperta volumului *Călătorie în jurul lunii* dezleagă enigma. Sunt notate, cu creionul, următoarele impresii: „Zăpadă la Brenner, în Tirol, pe munţi, foarte aproape de gară şi linii şi nu e greu de suit...”

Dar nu numai Coşbuc a fost atras de operele lui Jules Verne, ci şi alţi literaţi de seamă din ţara noastră. Concepţia scriitorului francez a fost comentată de criticul şi istoricul literar George Călinescu. Într-un articol, apărut mai întâi în revista „Contemporanul” nr. 45, din 14 noiembrie 1958 şi grupat împreună cu alte tablete călinesciene în volumul

Cronicile optimistului, acesta scria: „Omul pe care-l propune în cărţile sale e un erou modern (...). Calitatea fundamentală a eroului julvernian este încrederea în raţiunea umană. Pentru el nu există forţe incognoscibile, ci numai necunoscute temporare. Universul e un sistem de probleme rezolvabile, iar eroul, înainte de a-şi începe aventura, face un studiu amănunţit asupra obstacolelor pe care urmează a le întâmpina, examinând toate ipotezele şi pregătindu-se în consecinţă. Adversarii săi sunt, în primul rând, natura, oamenii numai accidental. Eroul pozitiv este deci inteligent, plin de prezenţă de spirit, brav fără bravadă şi cu deosebire calm. Arma lui capitală este ştiinţa. (...) O altă însuşire a omului superior este curiozitatea". Despre modalitatea de exprimare a lui Jules Verne: „Stilul e încântător, spiritual şi foarte plastic. Impresia de halucinant provine din îndrăzneala de a se situa concret în condiţii ipotetice, sugerate de ştiinţă. Istoriile par nişte basme moderne, obstacolele şi accidentele, simple himere. Toate sunt însă probabile şi în parte verificate şi se rezolvă raţional".

Eseul *Actualitatea lui Jules Verne* apărut în volumul *Portrete, cărţi, idei,* în 1966, relevă opiniile sociologului Mihai Ralea. Semnificativ este pasajul: „Ideile lui Jules Verne sunt exact acelea care frământă lumea noastră contemporană: antirasismul, antimilitarismul, credinţa în puterile nelimitate ale ştiinţei, importanţa acordată tineretului, desfiinţarea sclavajului, lupta pentru eliberarea naţională, concepţia unei munci totodată creatoare şi colective, alegerea ca ideal de umanitate a unui personaj care să fie în acelaşi timp inventator, explorator şi justiţiar (...). Esenţa şi farmecul basmelor lui Jules Verne este *poezia ştiinţei.* Descoperirile ştiinţifice, minunile tehnicii sunt simţite cu lirism grefat pe un realism metodic şi meticulos. După moartea, lui Jules Verne a rămas o «cărticică» imensă, cuprinzând 25.000 de fişe, în care el consemnase toate noutăţile apărute în ştiinţă şi industrie..."

O altă latură a răsunetului creaţiei verniene în România se referă la dramaturgie. Răsfoind volumul III din vasta monografie *Teatrul românesc* de Ioan Massoff, am citit o

relatare despre jucarea pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti a piesei *Ocolul pământului în 80 de zile.* În anul 1893, un impresar vienez a închiriat primei noastre scene teatrale decorurile, accesoriile şi „trucurile” spectacolului care a avut un mare succes în metropola de pe malurile Dunării. Se menţionează că acel organizator artistic ar fi primit, 800 de lei pentru fiecare reprezentaţie, sumă exorbitantă pe acele vremuri. Într-un dosar al fondului Teatrului Naţional, păstrat la Arhivele Statului, pe anul 1893, se arată că Ministerul de Război a împrumutat teatrului costume de marinari, mantale, pantaloni şi căşti jandarmereşti şi a trimis un grup de soldaţi pentru figuraţie. Spectacolul, însoţit de muzica lui Franz Suppé, s-a jucat de 12 ori în şir, cu săli aproape pline. Dintre actorii care au apărut în această piesă sunt amintiţi Constantin Nottara, care l-a interpretat pe Phileas Fogg, Al. Catopol, în rolul detectivului Fix, şi Ion Niculescu, în Sfredeluş.

ORIGINALA „MASĂ ROTUNDĂ”. Ce gândesc oamenii de ştiinţă români din zilele noastre despre „Marele nedreptăţit”? Au şi ei păreri asemănătoare iluştrilor înaintaşi? Au fost, oare, influenţaţi în alegerea profesiunii de lectura operei verniene? Cu aceste gânduri m-am adresat unor personalităţi din lumea ştiinţei: geografului dr. docent Victor Tufescu, biospeologului dr. docent Traian Orghidan şi psihologului dr. Paul Popescu-Neveanu. Din discuţiile avute, sau din textele înmânate drept răspuns la ancheta iniţiată, s-a alcătuit această originală „masă rotundă”. Este un tur de orizont, care începe în epoca adolescenţei, se continuă în momentul concretizării pasiunilor şi se desăvârşeşte când interlocutorii au în faţa lor decenii de experienţă şi cercetare ştiinţifică. Este o retrospectivă, bogată în amintiri scumpe, şi în acelaşi timp o privire de ansamblu asupra operei prestigiosului anticipator al unora dintre descoperirile epocale ale civilizaţiei secolului nostru.

Din multitudinea de idei lansate cu acel prilej o semnificaţie majoră au, în primul rând, învăţămintele reţinute de adolescenţii de odinioară. Cu nostalgia evocării trecutei tinereţi, s-au formulat unele dintre aplicaţiile

concrete efectuate încă de pe băncile liceului, în acest mod: „Câţi dintre noi citind *Insula misterioasă* n-am încercat să aprindem un chibrit sau o hârtiuţă, concentrând cu o lupă razele soarelui în focarul acesteia? La câte experienţe de fizică şi chimie nu ne-a instigat marele făurar, ce pusese stăpânire definitivă pe mintea şi sufletele noastre de copii? Îmi aduc aminte cu câtă stăruinţă îl rugam pe profesorul de chimie să mă ajute să fabric hidrogen din zinc şi acid clorhidric. Încercasem de unul singur, dar neştiind să usuc gazul, nu reuşisem să înalţ baloanele de cauciuc. Eram, desigur, sub impresia romanului *Cinci săptămâni în balon”.* Şi, tot din acele vremuri, profesorul Orghidan semnalează un fapt pe care nu-l poate uita. Pe la vârsta de 11 ani citise *Uimitoarea aventură a Misiunii Barsac,* fiind entuziasmat de maşinile zburătoare descrise de Jules Verne. Locuind la Braşov, copilul de pe atunci se ducea la aeroport şi privea îndelung la decolările şi aterizările navelor aeriene, dar nu putea înţelege cum a putut scriitorul francez să-şi imagineze aspectul viitoarelor avioane. Mai târziu, a înţeles că acesta anticipase cu 40 de ani tipologia şi tehnologia respectivelor aparate, pe care nu avea să le vadă niciodată... „Adolescenţa celor din generaţia mea – îşi amintea prof. Victor Tufescu –, desfăşurată în cel de al treilea deceniu al secolului nostru, era indestructibil legată, ca lecturi preferate, de scrierile lui Jules Verne. Hazardul mi-a pus în mână, pe la 12–13 ani, ca primă lectură din Verne, romanul *Cinci săptămâni în balon. O* traversare a Africei, printr-o zonă puţin cunoscută pentru vremea aceea, bineînţeles pentru copiii de vârsta mea, la care descrierile şi peripeţiile acelei neobişnuite călătorii înteţeau curiozitatea şi dorinţa de cunoaştere. Această lectură m-a făcut să caut la o bibliotecă publică o prezentare a explorărilor lui David Livingston, apoi cartea lui Stanley, pe care le-am citit cu nesaţ, ceea ce mi-a lărgit mult sfera de cunoaştere asupra interiorului Africei. Îndeosebi *Copiii căpitanului Grant,* o călătorie în jurul pământului, a fost determinantă pentru apropierea mea de studiul geografiei.” Psihologul Paul Popescu-Neveanu menţionează că în copilărie, dar şi mai târziu, s-a „hrănit” cu Jules Verne citind tot ce-i cădea în

mână. „Erau zece romane deja traduse în perioada 1930–1940 şi îmi este imposibil să precizez care a fost primul pe care l-am parcurs. Mi se pare că fiecare a fost primul, aceasta pentru că opera sa este perfect unitară şi, la orizont, fiecare roman apare ca un vârf aureolat de un fantastic neagresiv, luminos şi blând, generos. Jules Verne este cu totul altceva decât Edgar Poe.”

Personalitatea ilustrului prozator a fost evidenţiată adeseori pe parcursul opiniilor celor solicitaţi. Să ne oprim doar la câteva intervenţii. „Sunt convins că niciodată nu va mai apare un scriitor care să ştie să atragă în aşa măsură întregul tineret de pe glob pe căile infinite ale înţelegerii naturii şi poeziei acesteia. Anticiparea ştiinţifică a lui Jules Verne este aspectul cel mai frapant, aş putea spune că este chiar uluitor să constatăm că pe mai multe linii pe care s-a dezvoltat ştiinţa modernă există devansări extraordinare în romanele verniene. Jules Verne «a inventat» o bună parte din tehnica de azi şi bănuiesc că dacă oamenii de ştiinţă de pe atunci ar fi avut încredere în anticipaţiile sale şi le-ar fi pus în aplicare, l-am fi considerat astăzi drept cel mai mare inventator al tuturor timpurilor, iar explozia ştiinţifică a secolului nostru ar fi avut loc în urmă cu un veac!” (Traian Orghidan). Un alt aspect al valoroasei creaţii verniene a fost analizat de prof. Paul Popeseu-Neveanu: „La Jules Verne anticipaţia nu este doar de ordin tehnico-ştiinţific ci şi social-istoric. Sub acest raport sunt în egală măsură semnificative romanele cu tematică americană, ca şi cele cu tematică est-europeană şi orientală. Interesant este faptul că, dacă pe seama Statelor Unite marele scriitor pune cele mai neobişnuite înfăptuiri tehnice, pe seama ţărilor estice pune excepţionale acţiuni revoluţionare, menite să ducă la eliberarea şi la realizarea idealurilor naţionale. Este acest artist cu o minte de geniu şi un om cu o inimă mare, care simpatizează cu cei asupriţi, le recunoaşte drepturile la viaţă şi îi proiectează pe un fond fericit. Tocmai de aceea, justificând lupta fermă împotriva asupritorilor, Jules Verne insistă asupra unităţii, colaborării şi solidarităţii naţiunilor asuprite. În concluzie, mă înscriu printre cei care omagiind fără rezerve pe artist, tratez cu mult respect intuiţiile sale

de gândire ştiinţifică”.

Prima parte a volumului se încheie aici, deşi au rămas unele semne de întrebare, elemente învăluite încă în taină, privitoare la vizita lui Jules Verne pe teritoriul ţării noastre. Sper ca într-un viitor nu prea îndepărtat ele să fie elucidate, cu sprijinul cercetătorilor literari care frecventează marile biblioteci sau al persoanelor care deţin informaţii legate fie de ciudata dispariţie a corespondenţei verniene, fie de prezenţa fratelui şi fiului romancierului pe meleagurile noastre.

Înainte de a prezenta în rezumat cele cinci romane din ciclul românesc vernian şi a ipoteticei povestiri autobiografice, publicate acum pentru prima oară laolaltă, mă gândisem să compar imaginile de acum un secol ale localităţilor descrise, cu situaţia lor de astăzi. Dar, când am trecut la realizarea acestui deziderat, am constatat că scriitorul a dat referinţe mai pe larg numai asupra zonei carbonifere a Văii Jiului şi despre Medgidia şi Tulcea. Câteva puncte de reper interesante mi-au fost oferite de alcătuirea unei reproduceri grafice a traseelor verniene prin ţara noastră: numele Bucureştilor este amintit în trei romane, iar alte numeroase oraşe din Oltenia, Muntenia, Transilvania şi Dobrogea figurează de asemenea în operele prozatorului. Cel mai bogat în ceea ce priveşte evidenţierea localităţilor româneşti s-a dovedit a fi Castelul din Carpaţi, *unde pe lângă Bucureşti sunt semnalate Craiova, Curtea de Argeş, Sibiu, Cluj, Alba Iulia, Deva şi Hunedoara. Străbaterea Dunării de la izvoare până la vărsarea în mare i-a prilejuit descrierea frumosului defileu de la Porţile de Fier şi a porturilor Orşova, Giurgiu, Chilia şi Sulina. Imposibilă s-a dovedit a fi identificarea castelului din Artenak, acesta fiind definit geografic numai prin puncte de orientare greu de localizat.*

Scriitorul Ion Hobana a publicat, nu demult volumul intitulat 20.000 de pagini în căutarea lui Jules Verne. *Preţioasa suită de eseuri literare şi-a propus elucidarea genezei operelor verniene, cel mai interesant capitol referindu-se la* Castelul din Carpaţi, *unde se fac o seamă de*

consideraţii, unele inedite. Analiza se opreşte îndeosebi la interesul lui Jules Verne faţă de spaţiul carpatin şi, cu toate că autorul opinează pentru o inspiraţie din operele lui Gérando şi Reclus, el lasă o poartă deschisă către o eventuală descoperire ce ar putea spulbera supoziţia.

(Bucureşti, martie 1961 – ianuarie 1970)

DOVEZI CONCRETE DESPRE AFINITATEA LUI JULES VERNE PENTRU ROMÂNIA ŞI ROMÂNI

În această ediţie publicăm subiectele celor cinci romane verniene ale căror acţiuni se desfăşoară pe teritoriul ţării noastre sau au eroi români:

1. *Castelul din Carpaţi (Le château des Carpathes)*[10]
2. *Contele din ţinutul Făgăraşului (Mathias Sandorf)*[11]
3. *Aventurile unui bucureştean îndrăgostit (Claudius Bombarnac)*[12]
4. *Cu diligenţa prin Delta Dunării (Kéraban le Têtu)*[13]
5. *Trei mii de kilometri cu barca pe Dunăre (Le Pilote du Danube)*[14]
6. Un roman considerat autobiografic: *Bancnota însângerată (Un drame en Livonie)*[15]

[10] Romanul *Castelul din Carpaţi* a fost tradus de Vladimir Colin şi a apărut în anul 1980 în volumul 23 al colecţiei Jules Verne apărută la Editura Ion Creangă. (n. cor.)

[11] Romanul *Mathias Sandorf* a fost tradus de Ovidiu Drîmba şi a apărut în anul 2010 la Editura Corint. (n. cor.)

[12] Romanul *Claudius Bombarnac – carnetul unui reporter* a fost tradus de Sanda Radian şi a apărut în anul 1989 în volumul 40 al colecţiei Jules Verne apărută la Editura Ion Creangă. (n. cor.)

[13] Romanul Kéraban încăpăţânatul a fost tradus de Sanda Radian şi a apărut în anul 1989 în volumul 40 al colecţiei Jules Verne apărută la Editura Ion Creangă. (n. cor.)

[14] Romanul *Pilotul de pe Dunăre* a fost tradus de Maria Brăescu şi a apărut în anul 1985 în volumul 36 al colecţiei Jules Verne apărută la Editura Ion Creangă. (n. cor.)

[15] Romanul O tragedie în Livonia a fost tradus de C. Starcu şi a apărut în anul 2011 la Editura Erc Press. (n. cor.)

CASTELUL DIN CARPAŢI[16]

SURPRIZA PĂSTORULUI. Cititorii sunt avertizaţi de autor, chiar din primele rânduri ale acestei povestiri, că nu este vorba de ceva fantastic şi chiar dacă unora li s-ar părea neverosimilă întâmplarea, ea nu trebuie să fie considerată neadevărată. Dacă pare de necrezut în momentul relatării, ar putea fi reală în viitor, datorită realizărilor ştiinţifice şi atunci nimeni n-o va mai trece în rândul legendelor. Acţiunea se petrece în ultimii ani ai secolului al XIX-lea.

Într-o după-amiază a zilei de 29 mai, un cioban îşi păzea turma la liziera unui podiş înverzit de la poalele Retezatului, platou care domina o vale fertilă, presărată cu arbori şi bogate culturi cerealiere. Păstorul Frik, din satul Werst, stătea cu picioarele încălţate în saboţi la marginea Jiului valah. Lungit pe o movilă, supraveghea oile, suflând din când în când din bucium. Pe la orele patru după-amiază, când soarele începea să scapete, păstorul s-a ridicat şi şi-a pus mâna pe jumătate închisă la ochi. În zare se profilau contururile unui vechi castel, situat pe o culme singuratică a pasului Vulcan, pe partea superioară a podişului Orgal. Cu toate că paznicul oilor părea să aibă peste 60 de ani, a distins precis un bătrân fag din faţa cetăţii, căruia îi căzuse încă o cracă. Frik, care răspândise legenda pieirii fortăreţei când ultima ramură a pomului va cădea, voia să ducă noutatea în sat, spre a le spune tuturor că ea nu mai are decât trei ani până la dispariţie...

În contextul naraţiunii, prozatorul arată că regiunea descrisă făcea parte din „porţiunea cea mai sălbatică a Transilvaniei, cunoscută sub denumirea de comitatul Clujului”. El aminteşte că era vechea ţară a dacilor, cucerită de Traian şi anexată de austrieci pe la sfârşitul secolului al XVII-lea, iar în ceea ce priveşte populaţia, sunt menţionaţi în primul rând valahii sau românii, care trăiesc pe aceste pământuri alături de unguri, secui şi saşi.

---

[16] În original: *Le château des Carpathes.* Subtitlurile din text aparţin autorului.

Imaginaţia populară l-a transformat pe ciobanul Frik într-un veritabil vrăjitor, un om care stă de vorbă cu planetele. Înlătura farmecele şi nimeni nu trecea pe lângă el fără să-l salute. Păstorul a ştiut să folosească naivitatea localnicilor şi mai ales credinţele străvechi în descântece, în existenţa fiinţelor supranaturale şi alte elemente mistice. În afară de îndeletnicirile sale obişnuite, vindea licori, prafuri de dragoste şi mulţi credeau în puterea sa magică. Oile aparţineau judecătorului şi primarului Colţ şi acesta îl preţuia pe păcurar pentru că se pricepea nu numai la tunsul animalelor, ci şi la vindecarea lor de gălbează, streche sau dalac. Iată-l ieşind din izlaz şi apucând pe o potecă care trecea pe lângă câmpuri cultivate cu grâu şi „cucuruz”, aşa cum se numea porumbul prin partea locului. Drumul ducea către marginea unei păduri de pini şi brazi, nu departe de Jiul cu ape limpezi pe care pluteau buştenii tăiaţi de joagărele de pe deal. Werstul era numai la trei bătăi de puşcă, dincolo de un şir des de sălcii care se întindeau până către povârnişurile pasului Vulcan, unde exista un sat care purta acelaşi nume. La ora aceea de înserare câmpiile erau pustii, deoarece plugarii se întorseseră acasă. La cotul Jiului, ciobanul văzu un neguţător care vindea lunete, termometre, barometre şi alte obiecte de acest fel. Le ţinea într-un sac purtat pe spate şi legat zdravăn de gât şi de brâu prin curele. Era un evreu, care i s-a adresat în limba română, spunându-i că vine de la Sibiu şi se duce la Cluj. Frik observă la cingătoarea marchitanului atârnând câteva dintre piesele pe care le avea de vânzare. Negustorul i-a dat o lunetă şi păstorul n-a vrut deloc să creadă că ar putea să vadă mai bine cu ea decât cu ochii lui. A închis ochiul stâng şi a dus vizorul la cel drept. Într-adevăr, se petrecea o adevărată minune, se gândea Frik. Privind spre sat l-a zărit pe pădurarul Nic Deck şi apoi pe o fată care ieşea din casa judecătorului Colţ, frumoasa lui fiică, Miriota. Uimit de calităţile instrumentului, ciobanul şi-a adus aminte de fagul legendar din faţa cetăţii. A îndreptat luneta în acea direcţie şi a constatat un lucru neobişnuit: din hornul donjonului castelului se prelingea un fir de fum care se vedea clar. Faptul l-a neliniştit, pentru că ştia bine că fortăreaţa era de

mult părăsită. Dându-şi seama de importanţa lunetei a cumpărat-o cu un florin şi jumătate, cu gândul s-o vândă stăpânului său cu doi florini şi apoi să se poată uita cu toţii, chiar din sat, până la castel. Grăbit, Frik a luat instrumentul şi s-a îndreptat repede spre comună...

ENIGMATICUL CASTEL. În ţinutul celor două Jiuri se înălţa castelul, îndărătul pasului Vulcan. La fiecare extremitate erau bastioane de colţ, cel din dreapta având şi o gheretă lângă faimosul fag legendar. La stânga, erau ziduri întărite cu contraforturi şi clopotniţa unei capele. La mijloc, un donjon încununat cu o platformă ce conţinea creneluri avea trei rânduri de ferestre, iar la primul etaj o terasă circulară. Dincolo de incintă nu se mai ştia de ani de zile dacă mai existau clădiri bune de locuit. „De la depărtarea respectuoasă la care teama îi oprea pe cei mai îndrăzneţi locuitori din Werst şi împrejurimi, nu se descoperea privirilor decât uriaşul morman de pietre al unei cetăţui în ruină – nota romancierul. Dar (...) la adăpostul puternicelor ziduri, clădirile rămase întregi ale vechii fortăreţe feudale ar mai fi putut găzdui o întreagă garnizoană”. De pe platforma superioară a donjonului se putea vedea sinuosul pas Vulcan, care se adâncea în apropiere, iar peste valea Jiurilor se zăreau târguşoarele Livezeni, Lonea, Petroşani şi Petrila, renumite pentru extragerea cărbunelui. Cetatea a aparţinut boierilor Gorj[17], către mijlocul secolului al XIX-lea, ultimul reprezentant al familiei fiind Radu Gorj. Născut în castelul din Carpaţi, la vârsta de 22 de ani a rămas orfan, fără rude, fără prieteni. Având o irezistibilă pasiune pentru muzică, mai ales pentru vocile marilor cântăreţi ai vremii, a abandonat singuraticul său domeniu şi a dispărut. Mai târziu, s-a aflat că-şi cheltuia averea considerabilă frecventând principalele centre lirice din Germania, Franţa şi Italia, unde-şi putea satisface patima. Cu toate acestea, amintirea ţării i-a rămas adânc întipărită în inimă şi de aceea a revenit acasă, pentru a lua parte la una din

[17] Gortz, în originalul francez. Numele de Gorj a fost preluat din traducerea românească a romanului efectuată de scriitorul Vladimir Colin, în anul 1967.

sângeroasele revolte ale ţăranilor români împotriva asupririi. Când descendenţii vechilor daci au fost învinşi şi pământurile lor împărţite, boierul Radu a părăsit definitiv cetatea, care a rămas în părăsire. În ceea ce priveşte stăpânul acesteia, se spunea că a fost ucis în timpul unei lupte, dar nu era adevărat, cu toate că n-a mai revenit în ţară şi localnicii nu se îndoiau de moartea lui.

Castel părăsit, bântuit de forţe supranaturale, imaginaţia celor ce trăiau prin apropierea lui l-au populat cu fantome şi spirite despre care se spunea că apar acolo către orele înaintate ale nopţii. Asemenea lucruri, menţionează povestitorul, se puteau întâlni şi în alte centre superstiţioase din Europa, dar Transilvania ocupa, pe atunci, primul loc în această privinţă. Oamenii din satul Werst aveau prejudecăţi datorită, mai ales, învăţătorului, care-i educa pe copii răspândind idei fantastice despre vârcolaci şi vampiri sau alte fiinţe miraculoase. În regiune se credea că în adâncurile pădurilor se ascund balauri şi zmei, monştri cumpliţi, cărora poporul le opunea blândul şarpe de casă, ce trăia prietenos în fundul vetrei fiecărei gospodării şi pe care ţăranii îl hrăneau cu cel mai bun lapte. În aceste condiţii, dacă vreo cetăţuie a fost amenajată spre a servi de refugiu unor personaje fantastice, nu putea fi alta decât castelul din Carpaţi. Pe podişul izolat, inaccesibil, dacă se exceptează partea stângă a pasului Vulcan, bastionul adăpostea fără îndoială, după credinţa localnicilor, dragoni, iele, strigoi şi poate chiar câteva stafii ale familiei boierilor Gorj. Din această cauză, nimeni nu se hazarda să-l viziteze, pentru că exista credinţa că dacă te apropiai la un sfert de milă de el, puteai să-ţi rişti viaţa. Şi aceste superstiţii erau răspândite în mod curent la şcoala dascălului Hermod!... Conform legendei, trista stare de lucruri trebuia să ia sfârşit odată cu dispariţia ultimei crăci a bătrânului fag din faţa cetăţii. Se ştia că atunci când boierul Radu a fost văzut pentru ultima oară pe platforma donjonului, pomul avea 18 ramuri, iar acum rămăsese numai cu trei. Deci, numai trei ani ar urma să mai existe cetatea, dacă s-ar adeveri miraculoasa prezicere...

Venirea păstorului Frik în sat şi mai ales vestea adusă i-a

înspăimântat pe toţi. Judecătorul Colţ, pădurarul Nic Deck şi alţi vecini strânşi în jurul lor s-au uitat prin lunetă şi au văzut şi ei şuviţa de fum care se înălţa din vârful donjonului cetăţii. Se întrebau dacă nu cumva a luat foc, dacă n-a fost trăsnită, însă de o săptămână niciun nor nu brăzdase cerul. Şi oamenii aceştia de ispravă, subliniază scriitorul, n-ar fi fost mai uluiţi dacă li s-ar fi spus că gura unui crater s-a căscat în vârful Retezatului, pentru a face loc aburului de sub pământ...

LIMBA ROMANĂ PREDOMINANTĂ. Satul Werst era atât de neînsemnat, încât majoritatea hărţilor nu-i indicau aşezarea. Deşi situat în zona importantului bazin minier, n-a câştigat nimic de pe urma vecinătăţii cu marele centru industrial. Cei aproximativ 500 de locuitori îşi aveau gospodăriile de-a lungul unei uliţe largi, care servea drept drum natural între frontiera valahă şi cea transilvană. Pe acolo treceau cirezile de boi, turmele de oi şi porci, negustorii de carne proaspătă, de fructe şi cereale, precum şi rarii călători care se aventurau prin defileu. Cu toate că natura a înzestrat regiunea cu bogate zăcăminte minerale, nivelul de trai al populaţiei era scăzut, în satele Vulcan şi Werst neexistând niciun fel de clădiri mai deosebite. În Werst erau vreo 60 de case împrăştiate pe singura stradă, edificii cu pereţi de chirpici plasate pe cele două laturi ale trecătorii. Totuşi, peisajul era încântător, oamenii amenajându-şi cu dragoste localitatea: flori la porţi şi la ferestre, perdele de verdeaţă care căptuşeau pereţii, numeroşi arbori ce dădeau un aspect pitoresc caselor. Un alt fapt, demn de subliniat, este acela că în comuna respectivă ca şi în toată acea parte a Transilvaniei nu se vorbea nici germana, nici maghiara, ci numai limba română...

În satul din acea porţiune meridională a Carpaţilor exista un învăţător şi un judecător şi normal ar fi fost ca locuitorii să beneficieze de prezenţa acestora în ceea ce priveşte îmbogăţirea cunoştinţelor. Dar dascălul Hermod nu ştia, din păcate, decât puţină citire, scriere şi aritmetică. În materie de ştiinţă, geografie, literatură nu cunoştea decât cântecele populare şi legendele ţinutului înconjurător. Cât despre

judecătorul Colţ, acesta avea între 55 şi 60 de ani, îndeplinea şi funcţia de primar şi se ocupa mai ales de administraţie, rareori intervenind pentru rezolvarea unor pricini între vecini. Cu o situaţie destul de bună, locuinţa sa fiind cea mai frumoasă din aşezare, – o casă de piatră cu faţada spre grădină, înzestrată cu mobile alese, – se mândrea cu Miriota, fiica sa, o blondă graţioasă de 20 de ani, care era seducătoare în chipeşul ei port. Purta o bluză brodată cu fir roşu la gât, la încheieturi şi la umeri, o fustă strânsă cu o centură ce avea paftale de argint, catrinţa vărgată în albastru şi roşu, care-i prindea mijlocul, cizmuliţe de piele galbene şi năframă subţire aruncată deasupra părului lung, împodobit cu o panglică şi un bănuţ. A învăţat la şcoala lui Hermod şi de acolo cunoştea multe dintre legendele transilvănene. Numele ei, conform explicaţiei date de prozator, s-ar referi la o oiţă, o mieluşea şi se încadra în seria onomasticei valahe: Florica, Doina, Aurica. El ar reprezenta, de fapt, cunoscuta Mioriţa, căreia autorul i-a inversat câteva litere. Tânăra era logodită cu Nic Deck, un frumos tip de român, care era paznic de pădure şi avea ogoare în preajma Werstului. Căsătoria lor urma să se celebreze peste 15 zile cu deosebit fast, deoarece primarul Colţ voia să organizeze o nuntă care să devină prilej de sărbătoare pentru tot satul.

Un alt personaj, doctorul Patak, avea vreo 45 de ani şi îşi exercita profesiunea fără să fi urmat niciun fel de şcoală, nefiind decât un fost infirmier al postului de carantină de la frontieră. Rareori era nevoie de prafurile sau consultaţiile lui pentru că, în general, sătenii erau sănătoşi şi datorită aerului curat de la munte epidemiile erau necunoscute în acel colţ al Transilvaniei. Deci, cu asemenea medic şi învăţător se înţelege de ce localnicii credeau în mituri străvechi, superstiţii şi fiinţe supranaturale...

GLASUL MISTERIOS. Vestea adusă de ciobanul Frik s-a răspândit repede, fumul observat pe hornul castelului luând proporţiile unui fenomen neobişnuit, care-i îngrozea pe toţi sătenii considerându-l „opera diavolului”. În seara aceleiaşi zile, jupânul Colţ, dascălul Hermod, pădurarul Deck, Frik şi

alţi oameni s-au adunat în sala hanului. Situat peste drum de casa primarului, de la fereastra localului se putea vedea întreaga vale inferioară a Vulcanului mărginită de torentul Nyad, care izvora din înălţimile podişului Orgal şi se vărsa în Jiul valah. Discuţiile despre gravul eveniment survenit erau aprinse. Şi în timp ce se dezbătea nemaipomenita descoperire de la cetatea părăsită, hangiul Ionas, bucuros de oaspeţi, le oferea „un soi de fiertură de porumb, cunoscută şi sub numele de mămăligă, deloc neplăcută dacă este îmbibată cu lapte proaspăt muls, iar altora le prezenta păhărele cu acele licori tari, care curg ca apa curată prin gâtlejurile româneşti, alcoolul «şnaps», ce nu costă nicio jumătate de ban paharul şi îndeosebi «rachiul», o violentă ţuică de prune”.

Se făcuse opt şi jumătate seara şi mesenii nu ştiau ce hotărâre să ia în cazul eventualei locuiri a castelului de către necunoscuţi. Deşi nu credea în aşa ceva, păstorul a sugerat ideea ca unul dintre ei să meargă la faţa locului spre a constata cine s-ar fi putut ascunde printre acele ruine ca să facă foc. Hangiul era de acord, deoarece, se temea că niciun călător nu se va mai aventura să-i mai viziteze adăpostul, dar majoritatea îl aproba pe dascălul Hermod, care susţinea că nu poate fi vorba decât de nişte duhuri necurate, „niscai babe, spiriduşi sau poate chiar câteva ştime primejdioase”. Pădurarul Deck asculta părerile fiecăruia şi se gândea că cetatea, cu zidurile-i misterioase şi originea ei străveche, îi inspira nu numai respect, ci şi curiozitate. Ar fi vrut s-o vadă şi nu s-ar fi dat în lături de la o astfel de escapadă, mai ales că nimeni nu se oferea s-o facă. Atunci şi-a făcut apariţia doctorul Patak, cunoscut drept omul care nu crede în stafii, superstiţii şi altele de acest fel. La propunerea primarului de a merge el acolo, a refuzat net, declarând că n-are rost să facă o asemenea deplasare, numai pentru apariţia unei şuviţe de fum. Surpriza tuturor a fost mare când Deck a afirmat că se duce el, cu condiţia să fie însoţit de doctor. Hărţuit de toţi, fostul infirmier a trebuit să primească. Mulţumiţi, se pregăteau să plece din han, când s-a auzit distinct o voce care a pronunţat lent „Nic Deck, nu te duce mâine la castel!... Nu

te duce... Dacă vei pleca, va fi rău de tine!”

De unde provenea acel glas, pe care nimeni nu-l cunoştea? Ce gură invizibilă l-a rostit? Nu putea fi decât o voce supranaturală, un glas de pe altă lume... Spaima i-a cuprins pe toţi, niciunul nu se uita la celălalt, nimeni nu scotea vreun cuvânt. Cel mai curajos a fost Deck, care a încercat să afle cine a vorbit. Pentru el era clar că cineva a rostit acele ameninţări chiar în sala în care se aflau. A cercetat dulapul, s-a dus în celelalte odăi şi a verificat şi mobilele, a ieşit pe terasă, dar n-a văzut pe nimeni. Peste puţin timp, cu toţii au părăsit hanul, lăsându-l pe Ionas singur şi acesta a închis uşa de două ori cu cheia. În noaptea aceea, locuitorii satului s-au baricadat în casele lor... Teroarea domnea în aşezare!

LUMINI ŞI ZGOMOTE BIZARE. A doua zi, Nic Deck şi doctorul Patak au plecat spre castel, însoţiţi de localnici până la cotul trecătorii. Au mers puţin de-a lungul torentului, pătrunzând apoi în zona inferioară a pădurilor Pleşei, singura cale abordabilă spre cetate. Pe vremea când locuia boierul Radu în fortăreaţă, comunicarea între satul Werst, pasul Vulcan şi valea Jiului valah se făcea pe o potecă, greu de găsit acum după 20 de ani de părăsire. Dându-şi seama de primejdiile la care se expunea, Patak ar fi vrut să se întoarcă, dar pădurarul era hotărât să-şi ţină cuvântul şi îşi făcea loc cu securea prin labirintul vegetaţiei abundente. Au suit până au dat din nou de pârâu şi pe malul apei au făcut un popas. Doctorul a încercat din nou să-şi abată consăteanul de la temerara acţiune, bazându-se pe faptul că după 6 ore de mers se aflau numai la jumătatea drumului, ceea ce însemna că vor ajunge noaptea în faţa castelului. Refuzat şi de data aceasta, au urmat cursul pârâului spre izvoarele lui şi spre seară au atins platoul Orgal. În depărtare se zărea cetatea. În faţa ochilor celor doi se desfăşura o incintă crenelată apărată de un şanţ adânc iar singurul pod mobil era ridicat şi lipit de poarta înconjurată cu un brâu de piatră. Nimeni nu se vedea deasupra parapetului curtinei, nici pe platforma superioară a donjonului sau, pe terasa circulară a primului etaj. Nicio

şuviţă de fum nu se învârtea în jurul ciudatei morişti de vânt roasă de rugină. Din cauza întunericului care se lăsase brusc Deck şi-a dat seama că nu va putea trece peste şanţ şi trebuia să aştepte zorii zilei...

Era o noapte întunecoasă, din fericire fără ploaie sau furtună şi cei doi îndrăzneţi locuitori ai Werstului erau obligaţi să rămână sub cerul liber până dimineaţa. În jurul lor nefiind copaci s-au aşezat în spatele unei stânci care servea odinioară drept bancă pentru călători. Doctorul era îngrozit că va petrece o noapte în acea pustietate şi şi-a amintit că era marţi seara şi oamenii din partea locului se fereau să iasă din casă după apusul soarelui temându-se că s-ar putea întâlni cu vreun duh necurat... Pădurarul era însă liniştit, a început să mănânce şi după aceea s-a culcat. Rămas treaz, Patak privea cu îngrijorare terenul din apropiere. Totul i se părea că se mişcă şi percepea zgomote ciudate care veneau din toate părţile. Spre miezul nopţii, când Deck dormea, a văzut deodată nişte forme bizare scânteind sub o lumină spectrală şi trecând din zare în zare, urcând, coborând, descinzând odată cu norii. Păreau tot soiul de monştri cu coadă de şarpe, cai înaripaţi, vampiri care se năpusteau spre el gata să-l apuce în gheare... Apoi a avut impresia că totul este mobil pe platoul Orgal, când a auzit şi clopotul vechii capele a cetăţii. La lugubrele vibraţii Patak a fost cuprins, de o panică de nestăpânit... Înfricoşătorul dangăt l-a trezit pe pădurar, care a încercat să străpungă cu privirea tenebrele ce învăluiau castelul. Acum Patak era convins că numai diavolul a tras clopotul. Cu un şuierat puternic s-au dezlănţuit adevărate urlete, iar o lumină cu fulgerări orbitoare a ţâşnit din donjonul central. Ce focar producea jerba de raze atât de puternice încât iradierile lor se plimbau în pânze lungi pe suprafaţa podişului? Din ce cuptor izvora incendiul care părea să aprindă stâncile scăldându-le într-o stranie paloare? Fiecare din cei doi drumeţi erau înspăimântaţi, uluiţi de tot ce vedeau şi auzeau. Cumplitul fenomen a durat un minut, apoi ciudatele raze au scăzut treptat, ţipetele s-au potolit şi împrejurimile au reintrat în linişte şi tăcere. Vă închipuiţi că nimeni n-a mai putut să doarmă şi amândoi au stat treji

până la ivirea zorilor.

Când s-a luminat, castelul îşi contura din ce în ce mai precis formele. Se vedea donjonul, care se desprindea din negurile ce se lăsau peste pasul Vulcan, capela, galeriile, zidul, bastionul din colţ şi fagul din faţa lui, însă nicio dâră de fum nu ieşea pe hornuri. O podişcă închidea poarta aflată între doi stâlpi de piatră pe care era sculptată stema cu armele boierilor Gorj. Întâmplările din cursul nopţii nu clintiseră hotărârea pădurarului. Nici glasul misterios care-l ameninţase direct în sala hanului, nici inexplicabilele sunete şi lumini de pe platou nu-l puteau împiedica să treacă dincolo de zidul cetăţii. Un ceas i-ar fi fost deajuns spre a umbla prin galerii, a cerceta donjonul şi apoi să se întoarcă acasă. Deck s-a dus în recunoaştere. Zidul nu avea nicio spărtură pe unde ar fi putut să intre şi era înalt de aproximativ 40 de picioare de la baza şanţului. Căuta un mijloc de escaladare, când a observat deasupra porţii o ferestruică, probabil o ambrazură prin care altădată se fixa o armă de foc. Folosind lanţurile podului ar fi putut să se caţăre până acolo şi să pătrundă în incintă.

Au coborât împreună în şanţul prin care se mai vedeau urmele vechiului canal de scurgere a apei, acum aproape secat. După ce l-au depăşit, pădurarul s-a oprit în dreptul lanţului ce spânzura lângă poartă. A început să se urce pe el în timp ce doctorul a încercat să-l convingă pentru ultima oară să renunţe. Nefiind ascultat, Patak a vrut să se îndepărteze, însă a constatat cu surpriză că nu poate mişca picioarele prinse solid într-o capcană care-i ţinea strâns cizmele lipite de pământ. Între timp Deck, ajuns la înălţimea porţii, a pus mâna pe o ferecătură. La simpla ei atingere a scos un ţipăt sfâşietor de durere şi a făcut un salt înapoi de parcă ar fi fost trăsnit. Din fericire, s-a prins de lanţ şi a alunecat de-a lungul acestuia, prăbuşindu-se la baza peretelui...

Pe alt plan, povestirea ne descrie nelinişte care domnea în satul Werst după plecarea pădurarului şi doctorului. Oamenii scrutau mereu castelul, spre a observa dacă mai iese fum din hornurile lui, iar hangiul nu ştia ce să facă spre a-şi readuce clienţii în local. Miriota aştepta cu nerăbdare

veşti despre logodnic şi era înfricoşată de întârzierea lui; se înserase şi se gândea la răzbunarea duhurilor rele... Îl iubea mult pe tânărul Deck, deoarece nu o peţise la fel ca pe celelalte fete din regiune. De obicei, acestea erau cerute în căsătorie în ciudate împrejurări. Despre acel obicei tradiţional prozatorul arată: „În fiecare an de sărbătoarea Sf. Petru începea «târgul logodnicelor», în acea zi se adunau toate fetele din comitat. Veneau cu cele mai frumoase căruţe trase de cei mai buni cai. Aduceau cu ele zestrea lor, adică veşminte ţesute, cusute, brodate cu mâinile lor şi închise în cuiere viu colorate; erau însoţite de membrele familiei, prietene, vecine. Atunci soseau flăcăii împodobiţi cu haine superbe, încinse cu eşarfe de mătase. Ei cutreierau târgul, împăunându-se; alegeau fata care le plăcea şi îi dădeau un inel şi o năframă în semn de logodnă, iar căsătoriile se făceau după întoarcerea de la sărbătoare”. Pădurarul n-o întâlnise pe Miriota la un asemenea târg, ci se cunoşteau din copilărie şi se iubeau. Biata fală n-a putut dormi toată noaptea, mai ales datorită vocii enigmatice care-i ameninţase logodnicul.

A doua zi, în zori, întreaga populaţie a satului ieşise pe uliţă spre a vedea dacă nu se întorc cei doi soli îndrăzneţi. Până la urmă primarul Colţ, hangiul şi ciobanul au pornit în întâmpinarea lor. Ei au revenit spre orele două după-amiază, transportându-l pe pădurar cu o targă, Patak a povestit tuturor întâmplările ieşite din comun prin care au trecut, mai ales în timpul înfricoşătoarei nopţi de pe platoul Orgal. Cum adevăraţi balauri sau dihănii de foc s-au ivit printre nori gata să-i înghită, iar atunci când clopotul capelei a început să bată, urlete înspăimântătoare au umplut văzduhul şi o flacără drăcească a ţâşnit de la fereastra donjonului... Cu toate acestea, a relatat el în continuare, Deck s-a urcat pe lanţul podului şi când doctorul a vrut să fugă de acolo a simţit că nu se poate mişca, picioarele fiindu-i prinse de pământ. A auzit apoi teribilul strigăt al pădurarului, care s-a prăbuşit. Imediat, farmecul care-l ţintuia a încetat şi Patak a putut să meargă. I-a umezit faţa rănitului şi împreună au urcat pe podiş, pornind după aceea încet spre casă.

Groaza era acum deplină în mica aşezare din valea celor două Jiuri. Mulţi voiau să părăsească zona crezând că în cetate s-au adăpostit făpturi supranaturale. În prima săptămână a lunii iunie nimeni nu se mai aventură să treacă dincolo de hotarele comunei, nu-şi mai lucrau ogoarele, ciobanul se temea să-şi ducă oile în lunca Jiului. Teroarea pusese stăpânire pe toţi; stăteau cu uşile şi ferestrele închise iar primarul voia să ceară intervenţia autorităţilor din Cluj. Atunci s-a produs o schimbare a situaţiei. În seara zilei de 9 iunie doi călători străini au cerut găzduire la han. Cel mai tânăr părea să aibă vreo 32 de ani. Era de statură înaltă, avea o figură frumoasă, ochi negri, păr castaniu închis, barba elegant tăiată, toată înfăţişarea lui trăda un om de seamă. Era contele Franz Telek. Întrebat din ce ţară este, a răspuns simplu: din Craiova. „Craiova este unul dintre principalele târguri ale României, – menţionează Jules Verne, – care se mărgineşte cu provinciile transilvănene la sudul lanţului carpatic”. Deci oaspetele era de obârşie românească, iar cel care îl însoţea purta raniţă ostăşească, avea în jur de 40 de ani şi era tot aşa de înalt şi robust, cu mustaţă stufoasă şi înfăţişare milităroasă. Tânărul boier, care de acum înainte îl vom numi Craiovescu[18], călătorea ca turist, mai ales pe jos. De umeri îi atârna o manta, capul era acoperit cu o căciulă îmblănită, purta o bluză strânsă la mijloc cu o centură, care avea o teacă din piele, în care se afla un cuţit valah. Drumeţii, după ce au vizitat ţinutul până la Mureş şi au făcut o ascensiune pe munte, veneau să se odihnească puţin acolo, urmând ca apoi să suie prin valea celor două Jiuri. Localnicii au aflat despre sosirea celor doi drumeţi şi s-au adunat în faţa hanului. Stăpânul acestuia i-a îndemnat să intre, mai ales că avea acum în gazdă „un gentilom român, dintr-o foarte veche familie românească”. Primarul Colţ le-a cerut călătorilor taxa de trecere prin sat şi oaspeţii l-au invitat la

[18] Cititorii au fost şocaţi, desigur, de numele boierului român, încercând să reconstituie existenţa unui personaj real, care a trăit în acele vremuri în apropierea Craiovei, dr. Nicolae Stoicescu a considerat că ar fi mai aproape de realitate dacă l-ar numi F. Craiovescu.

masă. Încet, încet, fruntaşii comunei au intrat în han şi discuţia s-a referit la frumuseţile peisajului din acea parte a Transilvaniei. Datorită intervenţiei ciobanului Frik, boierul F. Craiovescu a aflat despre neobişnuitele evenimente petrecute în castelul din Carpaţi. Necrezând în năluci, considera că fumul de deasupra donjonului şi bătăile clopotului puteau fi uşor explicate, în schimb fulgerele şi zgomotele provenite din incinta cetăţii erau, probabil, efectul unor halucinaţii. Singurul fapt neîndoielnic părea acela că cineva s-a adăpostit între zidurile fortăreţei. Constatând însă că oamenii erau stăpâniţi de teamă, le-a promis că va înştiinţa autorităţile din Alba Iulia spre a trimite jandarmi care să-i aresteze pe cei ce se ascundeau acolo. În final, tânărul boier i-a întrebat cine este proprietarul faimoasei cetăţui şi când a auzit că ea aparţinea lui Radu Gorj, a tresărit. Rămas singur, se plimba pe terasa hanului şi repeta mereu, în neştire, cu glas tare, numele lui Radu Gorj...

DRAMA DE LA TEATRUL „SAN-CARLO”. Familia boierilor Craiovescu, una dintre cele mai vechi şi ilustre din România, a jucat un rol de frunte înainte ca ţara să-şi cucerească independenţa, către începutul secolului al XVI-lea. Amestecată în toate peripeţiile politice care au format istoria acestei provincii, numele Craioveştilor s-a înscris glorios. Acum rămăsese numai un ultim vlăstar, tânărul care venise în satul Werst. În copilărie, el n-a părăsit niciodată castelul strămoşesc, deoarece părinţii se deplasau numai o dată pe an pentru afaceri în marele târg situat la câteva mile depărtare de domeniile lor. Acest fel de viaţă a influenţat educaţia unicului fiu, care se ocupa mai ales cu vânătoarea. Mama i-a murit când avea aproape 15 ani, iar tatăl când nu împlinise 21, într-un accident. După aceea s-a mai dus o dată sau de două ori la Bucureşti şi apoi s-a hotărât să călătorească în străinătate. L-a luat cu el pe Roşea, prietenul expediţiilor sale vânătoreşti, voind să viziteze capitalele şi oraşele mai de seamă ale Europei. Primul popas l-a făcut în Italia, mai ales că vorbea destul de bine limba poporului din peninsulă, limbă învăţată de la

bătrânul său dascăl. Atras de acel pământ atât de bogat în amintiri, a rămas acolo timp de patru ani. De la Veneţia a plecat la Florenţa, de la Roma la Neapole şi s-a reîntors mereu în aceste vestite centre artistice care-i plăceau atât de mult. Când a sosit ultima oară la Neapole avea 27 de ani şi credea că nu va sta acolo decât câteva zile, deoarece plănuise să se ducă în Sicilia şi apoi să se întoarcă în castelul de lângă Craiova pentru a se odihni timp de un an. Dar o împrejurare neprevăzută i-a schimbat gândurile şi viaţa...

Dacă tânărul boier nu reuşise să dobândească cunoştinţe ştiinţifice în cei câţiva ani petrecuţi în Italia, era în schimb entuziasmat de capodoperele picturii şi sculpturii din muzeele Neapolelui, Veneţiei, Romei şi Florenţei. De asemenea, teatrele prezentau opere lirice vestite în epocă şi era pasionat de interpretările marilor artişti. Într-o seară stătea într-o lojă a teatrului „San-Carlo” din Neapole şi asculta o renumită cântăreaţă, care provoca admiraţia auditorilor. Se numea Stilla şi nu cânta decât muzică italiană. Apăruse pe scenele celor mai mari teatre din peninsulă, concertele ei fiind, triumfale. În vârstă de 25 de ani, era de o frumuseţe răpitoare, cu părul lung şi auriu, ochii negri şi carnaţia fierbinte. Avea o talie pe care nici dalta vestitului sculptor Praxiteles n-ar fi putut s-o mlădieze mai armonios. Această femeie era o artistă sublimă, glasul ei atrăgând tot mai mulţi auditori. Deşi se străduia să redea cu desăvârşire accentele duioşiei, sentimentele cele mai puternice ale sufletului omenesc, niciodată inima ei nu le-a resimţit, deoarece n-a iubit niciodată; ochii ei n-au răspuns miilor de priviri care o învăluiau cu dragoste. Părea că nu vrea să trăiască decât numai pentru artă. Din primul moment când a văzut-o, Craiovescu a simţit irezistibila pornire a primei iubiri. De aceea a renunţat să plece în Sicilia şi a rămas la Neapole până la sfârşitul stagiunii. Asista la toate reprezentaţiile Stillei şi a încercat de câteva ori să se apropie de ea, dar uşa cântăreţei era mereu închisă, pentru că nu voia să răspundă fanaticilor admiratori. Bineînţeles că tânărul boier nu se gândea decât la ea, nu trăia decât pentru a o vedea şi a o auzi şi

sănătatea lui n-a întârziat să-i fie pusă la încercare din cauza tensiunii inimii şi spiritului său. Gândiţi-vă ce ar fi suferit dacă ar fi avut un rival. Dar, o ştia prea bine, nimeni nu-i putea da de bănuit, nici măcar un ciudat personaj, pe care peripeţiile acestei povestiri ne obligă să facem cunoştinţă cu trăsăturile şi firea lui.

Era un om de 50–55 de ani, puţin comunicativ, nu se ştia nimic de familia, situaţia şi trecutul lui. Putea fi întâlnit astăzi la Roma, mâine la Florenţa, urmând-o pe artistă oriunde se deplasa. În realitate, nu i se cunoştea decât o pasiune: aceea de a o asculta pe primadona care avusese un răsunet extraordinar şi care ocupa atunci primul loc printre interpreţii cântecului italian.

Dacă boierul din regiunea Craiovei nu trăia decât pentru Stilla din ziua când a văzut-o la teatrul din Neapole, excentricul necunoscut o urmărea cu asiduitate şi extaz de şase ani; vocea artistei devenise pentru el la fel de necesară ca şi aerul pe care-l respira. Cu toate acestea n-a încercat s-o întâlnească în alt loc decât pe scenă, niciodată nu i s-a prezentat şi nici nu i-a scris. Dar ori de câte ori trebuia să cânte ea, indiferent la ce teatru, putea fi văzut trecând prin faţa controlorilor un bărbat de statură înaltă, înfăşurat într-un pardesiu lung, cu capul acoperit de o pălărie mare care-i ascundea figura. Acest om se grăbea să ia loc în fundul lojii reţinute în prealabil, unde stătea nemişcat şi tăcut pe toată durata reprezentaţiei, iar când adorata sa îşi termina aria, pleca pe furiş. Cine era acel spectator atât de constant? Stilla încercase zadarnic să afle şi fiind foarte impresionabilă s-a speriat de prezenţa acelui bărbat bizar, de privirile lui insistente, fapt care a tulburat-o în asemenea măsură încât nu mai auzea aplauzele publicului când intra în scenă. Deşi nu încercase s-o cunoască, ciudatul personaj cumpărase cel mai frumos dintre portretele cântăreţei, realizat de marele pictor Michel Gregorio şi îl plătise în atâta aur cât cântărea el. Pasionatul meloman o achiziţionase astfel pe Stilla interpretând cel mai frumos rol al ei. Era însoţit adesea de un oarecare Orfanik, un inventator nerecunoscut în lumea ştiinţifică, şi până la urmă, datorită curiozităţii reporterilor, i s-a aflat

identitatea: îl chema Radu Gorj şi era român...

Aşa stăteau lucrurile când boierul Craiovescu sosea la Neapole. Teatrul „San-Carlo” era arhiplin şi succesul Stillei sporea mereu. Niciodată nu arătase atât de minunat şi nu trezise atâtea ovaţii. La fiecare reprezentaţie, în timp ce tânarul craiovean ocupa fotoliul de orchestră, stăpânul castelului din Carpaţi, Radu Gorj, ascuns în loja sa asculta entuziasmat glasul ei fermecător. N-au trecut decât câteva luni şi s-a răspândit în lumea artiştilor zvonul că Stilla se va retrage din activitate odată cu încheierea stagiunii. Faptul era adevărat şi, fără s-o bănuiască, boierul Radu era pricina acestei hotărâri. Spectatorul misterios mereu prezent, deşi invizibil, îi pricinuise cântăreţei o emoţie nervoasă şi de câte ori intra în scenă se tulbura, fapt care i-a zdruncinat sănătatea. Ştia că nu putea scăpa de admiratorul ei asiduu chiar dacă ar fi părăsit oraşul şi s-ar fi dus în altă parte.

În urmă cu două luni, înainte ca zvonul retragerii cântăreţei să se fi răspândit, Craiovescu izbutise să fie primit de artistă şi i-a propus să se căsătorească. Stilla aflase că o iubea, era nobil şi bogat şi s-a hotărât să scape de ciudatul ei urmăritor, acceptând oferta. Aşa s-a anunţat această căsătorie, veste care a avut un efect deosebit în lumea teatrului. În acelaşi timp se spunea că Radu Gorj ar fi încercat să se sinucidă, dar el a fost văzut din nou zi de zi în loja lui împreună cu prietenul său, inventatorul.

A venit şi seara reprezentaţiei de adio. Primadona cânta rolul Angelica din „Orlando”, capodopera maestrului Arconati. Sala teatrului era arhiplină şi entuziasmul publicului atinsese delirul. Nerăbdător, viitorul soţ stătea în culise aşteptând finalul. Când a urmat scena dramatică în care eroina moare, artista a interpretat-o pătimaş. Atunci, din loja boierului Radu s-a ivit capul acestuia, care o privea fix. Stilla s-a emoţionat, s-a oprit brusc din cântec, speriată de chipul ce o învăluia cu privirea şi o teama inexplicabilă a paralizat-o. Cu greu şi-a dus mâna la gură şi aceasta s-a umplut cu sânge. S-a clătinat şi a căzut pe podea... Publicul neliniştit s-a ridicat în picioare. Un strigăt a pornit din lojă, în timp ce tânărul boier craiovean s-a urcat pe scenă şi a luat-o pe cântăreaţă în braţe. Murise; o arteră îi plesnise în

inimă...

Este greu de descris deznădejdea lui F. Craiovescu. A fost dus la hotel într-o stare vecină cu nebunia. N-a putut asista nici la funeraliile iubitei, care a fost urmată pe ultimul ei drum de populaţia napolitană. În seara înmormântării, la cimitir a venit şi Radu Gorj. După aceea a plecat împreună cu Orfanik într-o direcţie necunoscută. O scrisoare trimisă de el pe adresa tânărului său rival cuprindea următorul text: „Tu ai ucis-o!... Vai ţie, boier Craiovescu!”...

PRIZONIER ÎN CASTELUL DIN CARPAŢI. După dramatica moarte a Stillei viaţa boierului Craiovescu a fost în pericol şi numai datorită tinereţii şi îngrijirilor medicale s-a însănătoşit. Retras pe întinsele sale domenii a stat cinci ani într-o singurătate deplină, până când la rugăminţile lui Roşca s-a hotărât să plece într-o călătorie îndelungată, mai întâi în Transilvania şi apoi în alte ţări europene. Străbătuseră câmpiile valahe până la impunătorul masiv al Carpaţilor şi prin cheile pasului Vulcan au ajuns în preajma castelului bănuit că ar fi bântuit de fantome. Stătea acum pe marginea terasei hanului şi privea în direcţia cetăţii. Acolo, deci, a trăit ciudatul spectator din loja de la „San-Carlo”, omul care i-a inspirat iubitei sale atâta spaimă, cel care îl ameninţase... Iată că întâmplarea îl adusese în preajma teribilului său rival. Spre a afla noi amănunte despre încercarea pădurarului Deck de a pătrunde în fortăreaţă s-a dus să vorbească cu el. Dar, ciudat, i s-a spus că stăpânul castelului dispăruse în urmă cu 20 de ani...

După-amiază, tânărul rămas singur în camera lui se gândea la fermecătoarea artistă. Era pe cale să adoarmă, când s-a petrecut ceva uimitor: avea impresia că cineva cântă în apropiere melodia interpretată de primadonă chiar înainte de reprezentaţia de adio. Armonioasa succesiune muzicală a continuat un timp, apoi s-a stins. A crezut că a visat, că a auzit glasul Stillei... A doua zi intenţiona să meargă spre Cluj, prin Alba Iulia. Dar destăinuirile peripeţiilor prin care trecuse Deck şi Patak, atmosfera de panică ce domnea în jurul lui şi mai ales suavul cântec al celei dispărute l-au hotărât să vadă de aproape castelul.

Spre a nu da nimănui de bănuit voia să pornească pe drumul spre Alba Iulia şi apoi să se întoarcă să urce pe culmile Pleşei.

Către prânz a coborât prin trecătoare, a atins malul drept al torentului, a părăsit Jiul şi a suit coasta podişului prin grohotiş, denivelări bruşte şi falii adânci. După multe ore de eforturi era în faţa zidului nordic al bătrânului edificiu, barieră greu de trecut din cauza înălţimii. Se înserase şi mormanul de cărămidă şi piatră căpătase culoarea stâncilor. La stânga bastionul făcea un cot în apropierea unui fag ale cărui ramuri contorsionate dovedeau violenţa vântului la acea altitudine. Tăcut, tânărul privea clădirea dominată de donjonul din centru şi bănuia că ea ascundea săli boltite, culoare labirintice, tainiţe îngropate în fundul pământului. Cu cât se uita mai mult, cu atât se gândea că era foarte probabil ca Radu Gorj să se fi adăpostit între zidurile singuraticului său palat. Nu se vedea nimic care ar fi putut atesta prezenţa cuiva, – niciun fir de fum, niciun zgomot nu tulbura împrejurimile. Soarele coborâse şi valea celor două Jiuri a început să se întunece. Cu toate insistenţele lui Roşca de a pleca, boierul stătea pironit locului. Deodată o formă nedesluşită s-a ivit pe ridicătura de pământ a bastionului, profilul se contura puţin câte puţin. Părea o femeie cu părul despletit, cu mâinile întinse, înfăşurată într-un lung veşmânt alb. Rochia semăna cu aceea purtată de Stilla în scena finală din „Orlando”... Da! Era cântăreaţa, nemişcată, cu braţele îndreptate spre ei, cu privirea aţintită asupră-i... Ea!... – a strigat ca un nebun boierul năpustindu-se în acea direcţie şi s-ar fi prăvălit în şanţ dacă Roşca nu l-ar fi oprit. Vedenia a pierit pe neaşteptate.

Să fie, oare, posibil? Stilla, pe care o credea moartă, s-a arătat acolo? Nu fusese victima unei iluzii? Nu! Deoarece a văzut-o şi Roşca. Era marea artistă aşa cum se prezentase publicului în ultimul ei rol. Aşadar, femeia mult iubită era închisă de cinci ani acolo, cea pe care o crezuse dispărută pentru totdeauna, supravieţuise! Deci, când el a fost dus aproape mort la hotel, Radu Gorj a răpit-o şi a dus-o în castelul lui din Carpaţi, iar populaţia napolitană a urmat la

cimitir un sicriu gol!... Totul părea neverosimil, dar de vreme ce era în cetăţuie, o văzuse dincolo de zid, nu mai exista pentru el nicio îndoială. Gânduri peste gânduri îi veneau tânărului, tulburat la culme de apariţia neaşteptată; voia să i-o smulgă lui Radu pe cântăreaţă, să pătrundă chiar în seara aceea în clădire, deoarece credea că ea l-a văzut şi i-a cerut ajutor. Va căuta o intrare, o spărtură în zid... Nu voia să-l ia pe Roşca cu el, va încerca să rezolve singur acţiunea sa, iar omul lui de încredere va sta la Vulcan până a doua zi şi numai în cazul când el nu va veni acolo ar urma să înştiinţeze poliţia din Alba Iulia.

Roşca nu şi-a putut convinge stăpânul de primejdiile la care se expunea şi, obligat să facă ceea ce i se cerea imperios, a mai rămas puţin timp şi apoi s-a îndepărtat. Boierul Craiovescu înainta cu precauţiune din cauza întunericului. Pipăia cu mâna şi piciorul terenul până a trecut de bastion spre zidul sudic, unde era podul. După o oră credea că s-a rătăcit. Disperat, a început s-o strige pe Stilla, de parcă ea l-ar fi putut auzi. Ecourile i-au întors numele atât de drag, când o licărire a apărut în direcţia donjonului. În starea lui de surescitare, tânărul era sigur că iubita îl recunoscuse şi îi semnala drumul spre poartă. S-a îndreptat către strălucirea care creştea pe măsură ce înainta. A văzut podişca lăsată şi, fără să stea pe gânduri, a trecut peste ea. Se afla într-o boltă întunecoasă şi n-a făcut decât câţiva paşi când a auzit cum podul s-a ridicat brusc închizând poarta. Boierul era acum prizonier în castelul din Carpaţi...

UN PLAN DIABOLIC. Localnicii şi turiştii nu cunoşteau decât aspectul exterior al castelului din Carpaţi, care de la depărtare părea în ruine. Dar puternicele ziduri adăposteau încă clădiri rămase întregi ce ar fi putut găzdui o întreagă garnizoană. Acolo se aflau vaste săli boltite, coridoare întortocheate, pivniţe adânci, scări ascunse în pereţi, cazemate luminate de îngustele deschideri ale curtinei, iar donjonul central avea trei etaje cu apartamente destul de bune pentru locuit. De asemenea, construcţiile din incintă aveau culoare interminabile care suiau până la movilele de

pământ ale bastioanelor sau coborau spre nivelul temeliilor. În cisterne se aduna apa de ploaie, iar un lung tunel făcea legătura cu pasul Vulcan.

Boierul craiovean, care trecuse dincolo de podul mobil, ar fi trebuit să fie neliniştit de închiderea porţii în urma lui, însă el era bucuros că a reuşit să depăşească obstacolul. Pasajul în care intrase era larg şi cufundat în întuneric deplin. A mers de-a lungul unui perete până la un coridor din care se deschideau alte galerii. Se întorcea adesea, pentru că dădea de fundături şi înainta încet, de teama de a nu se prăvăli într-o închisoare subterană. După o oră de rătăciri prin ramificaţiile culoarelor a dat de o scară. N-a şovăit şi a coborât multe trepte până la o altă sală pe care a parcurs-o până ce în faţa lui s-a ivit un punct luminos. Era un fel de criptă, unde se putea vedea datorită unui glob de sticlă prins de tavan. Un pat, o masă şi pe ea o cană cu apă, o farfurie cu puţin vânat rece şi o bucată de pâine fuseseră pregătite pentru prizonier. Epuizat de oboseală şi foame, a mâncat şi apoi s-a întins pe pat. Nici nu s-a aşezat bine şi sclipirile sticlei s-au stins, rămânând în întuneric. Când s-a trezit i s-a părut că aude paşi. Şi-a lipit urechea de zid şi a avut plăcuta surpriză să asculte aceeaşi melodie care-l făcuse să creadă că a visat când era la hanul din Werst. Puţin slăbit, dar cu toate modulaţiile lui, glasul Stillei l-a entuziasmat din nou pe tânărul care a început s-o cheme pe nume. Dar vocea a încetat brusc şi paşii s-au depărtat, lăsându-l dezamăgit pe cel închis în subterane. Un gând cumplit i-a trecut atunci prin minte: iubita şi-a pierdut minţile, de vreme ce nu l-a recunoscut şi n-a răspuns la disperatele sale apeluri...

Cum să fugă de acolo? S-a târât de-a lungul pereţilor până când a simţit o adiere. Se afla pe fundul unui puţ, de unde venea un strop de aer şi lumină, dar nu putea să se urce prin tubul de piatră înalt de vreo sută de picioare, în cele din urmă a reuşit să deschidă o uşă şi să pătrundă într-o curticică, unde după câţiva paşi a întâlnit o scară pe care s-a urcat. Acolo a intrat într-un coridor şi după o jumătate de oră i-a barat calea un obstacol. Era un zid la baza căruia a constatat existenţa unei crăpături unde cărămizile se

mişcau uşor. A început să le scoată una câte una până când un fascicul de raze s-a strecurat prin deschidere. Privind prin ea a văzut vechea capelă a castelului cu bolţile pe jumătate prăbuşite şi arcadele ogivale gata să cadă. În interiorul lăcaşului se afla cineva cu un felinar în mână. Boierul Craiovescu l-a recunoscut imediat: era omul de încredere al lui Radu Gorj. Plecat spre pământ, Orfanik ridica mai mulţi cilindri de fier de care lega un fir desfăşurat de pe o bobină. După câteva minute a intrat şi castelanul. Fizionomia de neuitat a acelui personaj nu se schimbase. Nu părea îmbătrânit, cu faţa lui palidă şi prelungă, cu pletele date pe spate şi începând a încărunţi. S-a apropiat să vadă ce face slujbaşul său şi l-a întrebat dacă a făcut racordarea dintre bastioane şi capelă. S-a interesat apoi asupra timpului necesar fugii lor prin tunelul ce corespundea cu pasul Vulcan, când se va da drumul curentului, precum şi despre situaţia din Werst. Inventatorul l-a informat că atacul agenţilor de poliţie veniţi din Alba Iulia urma să aibă loc a doua zi în zori. Înfuriat de această veste, Radu Gorj i-a declarat că vor plăti scump cei ce vor încerca să forţeze bătrâna cetate, deoarece aceasta va sări în aer îngropând sub dărâmăturile ei atât pe boierul Craiovescu cât şi pe toţi aceia ce îi vor veni în ajutor...

Scriitorul a socotit nimerit să dea cititorilor explicaţii privitoare la geneza fenomenelor neobişnuite relatate pe parcursul acestei povestiri, lămuriri care se remarcă şi ele prin previziunea unor descoperiri. În acea epocă a ultimilor ani ai secolului al XIX-lea, subliniază prozatorul, folosirea electricităţii considerată drept „sufletul universului” atinsese perfecţiunea. Între alte aparate electrice telefonul funcţiona cu atâta precizie încât sunetele ajungeau la urechile auditorilor fără cornete. „Ceea ce se spunea, se cânta, se murmura chiar, putea fi auzit de la orice depărtare şi două persoane, separate prin mii de leghe, vorbeau între ele de parcă ar fi stat una în faţa celeilalte”.

Orfanik, care se specializase în utilizarea practică a acestei energii, se refugiase după incidentul din Neapole, împreună cu Radu Gorj, în castelul din Carpaţi. Existând o comunicaţie secretă cu pasul Vulcan se aprovizionau cu tot

ce le trebuia în aşa fel încât nimeni să nu bănuiască prezenţa lor. Mai mult, pentru a şti ce se petrece în satul cel mai apropiat, inventatorul a stabilit o linie telefonică între cetate şi sala mare a hanului printr-un fir îngropat sub apele torentului Nyad. Aparatul nu numai că recepta convorbirile, dar putea să şi emită. Datorită lui castelanul l-a avertizat pe pădurar să nu meargă spre fortăreaţă. O altă aparatură concepută de Orfanik a produs în noaptea aceea o serie de fenomene luminoase şi auditive de natură să înspăimânte tot ţinutul. Au fost proiectate imense flăcări amestecate cu sare marină, care dădeau obiectelor o înfăţişare spectrală, – aerul comprimat ţâşnea dintr-un tub cu mugete teribile, iar reflectoare puternice au proiectat siluietele fotografice ale unor monştri. De asemenea, plăci metalice aşezate în iarba şanţului şi legate prin fire cu baterii au făcut ca o descărcare electrică să fixeze cizmele potcovite ale doctorului şi să-l curenteze pe pădurar. Inexplicabilele manifestări i-au îndreptăţit pe localnici să creadă şi mai mult în prezenţa unor făpturi supranaturale. În acest moment a apărut la han boierul Craiovescu şi convorbirea lui cu oamenii a fost interceptată prin firul telefonic. Ura lui Radu Gorj împotriva tânărului său rival s-a reaprins la amintirea evenimentelor petrecute la Neapole. S-a hotărât să-l atragă în castel şi a transmis vocea Stillei în sala localului din Werst. Apariţia imaginii cântăreţei pe movila de pământ a bastionului i-a insuflat îndrăgostitului dorinţa irezistibilă de a pătrunde în interiorul cetăţii. În fine, lumina de la fereastra donjonului l-a îndreptat către poarta deschisă, iar glasul răscolitor al artistei, auzit în cripta subterană, l-a zbuciumat la culme pe prizonier...

Aflând despre sosirea agenţilor de poliţie din Alba Iulia, cei doi complici ştiau că nu se pot apăra împotriva unor atacatori numeroşi şi au hotărât să nimicească cetatea cu ajutorul dinamitei. Un fir electric urma să declanşeze explozia, în aşa fel încât să le lase răgazul necesar pentru a fugi prin tunel. Orfanik a plecat imediat, iar Radu Gorj voia să părăsească fortăreaţa în ultima clipă, căci după dezastru el trebuia să-şi întâlnească omul de încredere la Bistriţa; voia să audă încă o dată vocea fermecătoarei cântăreţe în

cea din urmă noapte de existenţă a castelului din Carpaţi...

Din discuţia auzită Craiovescu a înţeles cum au fost provocate fenomenele ce păreau ieşite din comun, dar şi faptul că asupra lui plana o primejdie de moarte. A reuşit să-şi facă loc să treacă dincolo prin spărtura peretelui, a găsit uşa pe care dispăruseră inamicii săi şi a dat într-o galerie ce corespundea într-o cazemată. Printr-o ferestruică a observat că pe podiş erau de acum câţiva oameni, fără îndoială cei ce se pregăteau să atace cetatea. A urcat pe o scară la etajele donjonului şi la al treilea palier a zărit un fir de lumină care se strecura prin broasca unei uşi. A deschis-o şi a pătruns într-o sală mare, mobilată eu vechi tapiserii şi perdele groase la geamuri. În stânga lui o estradă drapată în stofe negre primea un fascicul de raze ce proveneau dintr-un aparat care nu se vedea. În faţa scenei era un fotoliu cu spătar înalt, iar lângă el o măsuţă pe care era aşezată o cutie dreptunghiulară încrustată cu pietre preţioase, care conţinea un cilindru metalic. Cum a intrat în încăpere tânărul şi-a dat seama că scaunul era ocupat de cineva. Şedea o persoană cu capul lăsat pe spătar şi cu mâna sprijinită pe lădiţă. Era Radu Gorj. S-a apropiat de el şi ridicase de acum cuţitul, când a văzut-o pe Stilla. De surpriză a scăpat arma pe covor. Cântăreaţa era în faţa lui pe estradă, în plină lumină, cu părul despletit, cu braţele întinse, minunat de frumoasă în rochia albă a Angelicăi din opera „Orlando”, aşa cum i se arătase şi pe bastionul cetăţii. Ochii artistei erau îndreptaţi spre el şi cu toate acestea nu făcea niciun gest pentru a-l chema. A început să cânte tocmai în momentul când Craiovescu voia s-o ia în braţe. S-a oprit îmbătat de farmecul vocii aceleia pe care o credea moartă de cinci ani. Era vie, acolo, de parcă un miracol i-ar fi readus-o îndrăgostitului. Când aria se apropia de sfârşit, primadona a scos un strigăt, acelaşi ţipăt de neuitat auzit în finalul tragicei scene de la teatrul napolitan. Cu singura deosebire că acum ea nu s-a mai prăbuşit, ci a rămas în picioare, nemişcată. Atunci tânărul a vrut să se repeadă spre ea, dar s-a întâlnit cu rivalul său. Uimit de prezenţa celui pe care-l credea închis în cazemate şi dându-şi seama că boierul craiovean credea în reînvierea artistei,

Gorj a izbucnit în hohote de râs. Observând apoi cuţitul l-a luat şi s-a îndreptat către imaginea din faţa lui. S-a auzit zgomotul unei oglinzi sfărâmate şi odată cu miile de cioburi împrăştiate pe podea a dispărut şi Stilla...

Craiovescu nu putea înţelege ce s-a întâmplat şi surescitat la culme a vrut să se repeadă asupra castelanului, dar a căzut fără cunoştinţă la picioarele estradei. Radu Gorj a luat cutia de pe masă şi a coborât pe terasa de la etajul întâi pregătindu-se să iasă pe uşa ce dădea spre tunel. Atunci un glonte de revolver i-a distrus lădiţa pe care o ţinea în mână. A urmat un strigăt cumplit scos de stăpânul cetăţii. Disperat că vocea atât de preţioasă pentru el a pierit pentru totdeauna, a fost văzut alergând de-a lungul terasei cu părul vâlvoi şi mâinile crispate. Tocmai în clipa când Roşca şi Deck încercau să escaladeze zidurile, o formidabilă explozie a cutremurat tot masivul Pleşei. Jerbe de flăcări s-au ridicat până la nori şi o avalanşă de pietre a căzut pe drumul Vulcanului. Din bastioane, curtine, don-jon, din capela castelului Carpaţilor n-au mai rămas decât ruine fumegânde la suprafaţa platoului Orgal...

EPILOG. Explozia trebuia să se declanşeze după plecarea lui Radu Gorj, dar el n-a mai avut timp să fugă prin tunel şi a fost găsit mort printre sfărâmături. Roşca, Deck şi majoritatea agenţilor au scăpat teferi şi au început să-l caute pe Craiovescu. L-au găsit la primul etaj al donjonului, sub o boltă, cu privirea rătăcită. Tânărul suferise un puternic şoc nervos şi la orice întrebare răspundea murmurând ultimele cuvinte ale melodiei cântate de Stilla...

Nimeni n-ar fi aflat ce s-a întâmplat în noaptea aceea la castel fără revelaţiile făcute după câteva zile de Orfanik. Acesta l-a aşteptat pe stăpânul său la Bistriţa şi văzând că întârzie s-a apropiat de cetate. Arestat, a fost obligat să dea relaţii anchetatorilor. În primul rând a declarat că Stilla murise în urmă cu cinci ani şi era înmormântată la Neapole. Cerându-i-se explicaţii cu privire la glasul cântăreţei auzit în sala hanului, inventatorul a dezvăluit că datorită unor aparate fonografice instalate în loja teatrului a imprimat

principalele arii ale repertoriului primadonei şi le-a transmis cu ajutorul unui fir telefonic. Castelanul asculta în fiecare seară cântecele îndrăgite, dar, mai mult, Orfanik reuşise să găsească o modalitate ca artista să apară vie în faţa ochilor melomanului. Un simplu artificiu optic îi dădea această impresie în urma reflectării portretului Stillei în câteva oglinzi înclinate după un anumit unghi. Cu acest aparat, transportat noaptea pe movila de pământ a bastionului, Craiovescu a crezut c-o vede pe iubita lui. Este de nedescris deznădejdea lui Radu Gorj când a constatat că i-a fost distrusă cutia pe care o ţinea în mână; era vorba despre maşinăria care conţinea cântecul de adio al primadonei, obiectul cel mai valoros pentru cel atât de pasionat de vocea adoratei sale.

Castelanul a fost înhumat în cimitirul din Werst, iar tânărul boier a fost dus într-un conac de lângă Craiova unde Roşca şi-a închinat viaţa îngrijirii stăpânului. Orfanik i-a dăruit celelalte fonografe, care aveau imprimate ariile celebrei artiste şi când bolnavul auzea glasul ei îşi regăsea luciditatea de odinioară, trăind momente de neuitat...

La o săptămână după aruncarea în aer a fortăreţei, în satul din apropierea frontierei cu Valahia, a fost sărbătoare; toţi oamenii au participat la nunta încântătoarei Miriota cu chipeşul pădurar Deck, iar când, peste câteva luni, boierul Craiovescu s-a însănătoşit, au fost cunoscute toate amănuntele dramaticelor întâmplări petrecute în ultima noapte de existenţă a castelului din Carpaţi...

CONTELE DIN ŢINUTUL FĂGĂRAŞULUI[19]

MESAJUL CIFRAT. În ziua de 18 mai 1867 doi aventurieri se strecurau prin mulţimea ce forfotea în portul Triest. N-aveau niciun ban şi erau gata să facă orice pentru a-şi potoli foamea. Tripolitanul Sarcany, un escroc înrăit, nu mai putea conta pe sprijinul unuia din complicii săi de odinioară, bogatul bancher Silas Toronthal. L-a şantajat de numeroase ori şi acum acesta, cu orice risc, voia să scape de el. Celălalt vagabond, Zirone, trăia tot din asemenea expediente şi s-au cunoscut în Sicilia, cu prilejul unor afaceri necinstite.

Mergeau fără vreo ţintă pe străzile înguste ale vechiului oraş. De sus, de pe terasa dealului Karst, li se deschidea o privelişte minunată: se vedea tot golful Triestului până în largul Adriaticei. Au intrat apoi într-un cimitir şi s-au plimbat pe aleile lui. Zirone se uita atent la crengile unui copac. Observase un porumbel, care de oboseală nu se mai putea ţine pe picioare. Când a căzut, sicilianul l-a prins. Sub o aripioară a găsit o punguliţă în care se afla un bilet; într-un limbaj cifrat erau înscrise 18 cuvinte. Sarcany şi-a dat imediat seama de valoarea capturii. Au copiat literele din mesaj, au pus la loc textul în ascunzătoare, iar după aceea au căutat câteva grăunţe şi puţină apă. Hulubul a mâncat cu lăcomie şi şi-a astâmpărat setea întremându-se repede. Hrănit şi odihnit, agentul poştal înaripat putea să-şi continue misiunea. Spre a-i urmări zborul, cei doi s-au urcat în turnul catedralei din apropiere. De acolo i-au dat drumul porumbelului, care a făcut mai multe volte şi s-a lăsat pe acoperişul ascuţit al unei clădiri, dispărând printr-o ferestruică a mansardei. Observatorii au zărit destul de bine cuibul, care avea şi o morişcă de vânt deasupra. S-au îndreptat spre cartierul respectiv, unde nu le-a fost prea greu să identifice casa. De la vecini au aflat şi cine domicilia acolo: contele Ladislau Zathmar. Bucuroşi de succesul

[19] În original: *Mathias Sandorf.*

investigaţiilor, se gândeau cum să fructifice mai bine preţioasa descoperire. Reîntorşi la modestul hotel unde erau cazaţi au avut o altă surpriză plăcută. Îi aştepta un plic cu 200 de florini şi un avertisment al bancherului: le oferea şansa de a pleca din localitate...

CASTELUL DIN ARTENAK. Într-unul din comitatele Transilvaniei, în districtul Făgăraşului, se aflau domeniile contelui Mathias Sandorf. Latifundiarul locuia la Artenak, într-un castel medieval ridicat pe versantul nordic al Carpaţilor meridionali, care pe atunci despărţeau Transilvania de Valahia. Edificiul era renumit pentru frumuseţea şi măreţia lui, iar bogatele mine de fier şi de cupru din vecinătate îi aduceau castelanului venituri considerabile. Popularitatea contelui se datora nu numai sprijinului acordat tuturor celor ce i-l solicitau, ci, mai ales ideilor sale înaintate. Din spirit patriotic milita pentru independenţa îşi eliberarea ţării de sub dominaţia austriacă. Manifestările sale erau cunoscute autorităţilor habsburgice, care-l supravegheau.

În vremea relatării noastre, stăpânul castelului avea aproape 35 de ani şi asimilase o vastă cultură. Pasionat de fizică şi chimie, a urmat în tinereţe cursurile Şcolii normale din Timişoara şi cele ale Şcolii regale de mine din Schemnitz (Cehoslovacia de astăzi), studii continuate apoi la Universitatea din Pesta şi Academia de ştiinţe din Bratislava...

Castelul din Artenak şi împrejurimile sale erau vestite prin vânătorile ce se organizau în pădurile seculare ale Carpaţilor. Numeroşi prieteni ai familiei Sandorf participau la ele, iniţiatoarea şi sufletul petrecerilor fiind tânăra şi frumoasa contesă Rena. Pe neaşteptate însă, voioşia şi freamătul zgomotos al gonacilor s-a întrerupt brusc. S-a întâmplat o nenorocire: amfitrioana a decedat. Contele, ajutat de soţia intendentului, şi-a concentrat preocupările pentru creşterea orfanei, o fetiţă de doi ani. Trăia cu amintirile trecutului şi n-a părăsit castelul mult timp. Numai desfăşurarea unor importante evenimente externe l-au determinat să iasă din pasivitate, să considere că a sosit

momentul pentru declanşarea acţiunii revoluţionare de mult plănuite.

La 3 mai 1867 s-a deplasat la Pesta pentru a lua legătură cu simpatizanţii mişcării pe care o conducea şi apoi s-a îndreptat spre Triest. Sediul conspiratorilor a fost stabilit în acel port adriatic unde avea doi devotaţi prieteni: contele Ladislau Zathmar şi Ştefan Bathory. Se întâlneau adesea în casa Zathmar şi cu ajutorul porumbeilor călători comunicau cu membrii organizaţiei din principalele oraşe ale imperiului. Totul s-ar fi desfăşurat în taină, dacă unul dintre mesajele cifrate n-ar fi fost interceptat de Sarcany şi Zirone. Conspiratorii, nu bănuiau nimic şi îl aşteptau pe contele Sandorf să se întoarcă dintr-o călătorie întreprinsă la castelul său din Carpaţi. Revenit în mijlocul tovarăşilor săi, i-a informat că a fost şi la Cluj şi s-a sfătuit cu principalii colaboratori. Aşteptau nerăbdători semnalul declanşării luptei. S-au înţeles ca revolta să izbucnească peste tot în acelaşi timp, dar până atunci trebuiau să înlăture orice suspiciune a autorităţilor. Pentru finanţarea complotului contele şi-a ipotecat moşiile, iar suma rezultată – peste două milioane de florini – a depus-o la banca Toronthal din Triest. Urma să-i fie restituită imediat, la caz de nevoie...

VINOVAŢI DE ÎNALTA TRĂDARE. Sarcany avea nevoie de sprijinul bancherului spre a-i descoperi pe complotişti. Închipuiţi-vă reacţia bogatului său complice de altădată, când a văzut că reapare în biroul lui. Atât de furios era, încât voia să nu stea de vorbă cu el. Mirarea lui a crescut când a aflat că nu-i cere bani.

Îi propunea o afacere deosebită. I-a relatat despre importanta captură şi eventualele beneficii ce ar putea rezulta din denunţarea conjuraţilor. Vestea că milionarul transilvănean era amestecat într-o uneltire secretă îi convenea de minune lui Toronthal, care nu mai dispunea de banii tezaurizaţi cu încredere în instituţia sa. Pentru a căuta codul necesar descifrării mesajului trebuiau să găsească o modalitate ca Sarcany să se introducă în casa Zathmar. Sosirea contelui Sandorf le-a întrerupt uneltirile. Oaspetele l-a informat pe directorul băncii că va avea nevoie de suma

depusă peste 15 zile, când se va înapoia din Transilvania, unde urma să rezolve unele probleme personale. La plecare, i-a solicitat un funcţionar care să-l ajute la socoteli...

Ciudata cerere constituia, de fapt, o stratagemă a revoluţionarilor. Pentru a înlătura orice bănuială a poliţiei, voiau să folosească un slujbaş al financiarului. Aşa a pătruns Sarcany în bârlogul complotiştilor. Priceput în contabilitate, a fost lăsat adesea singur. După cinci zile de cercetări infructuoase, falsul contabil a forţat biroul din camera gazdei. Acolo a găsit grila mult căutată. Era un carton găurit, împărţit în 36 de porţiuni egale şi aşezate în rânduri orizontale şi verticale. L-a copiat, a pus originalul la loc şi a plecat satisfăcut. Reconstituirea textului din corespondenţa secretă s-a făcut cu destulă uşurinţă. Conţinea o înştiinţare din care reieşea clar activitatea revoluţionarilor; aşteptau semnalul declanşării acţiunii. Corpul delict a fost adus imediat la cunoştinţa guvernatorului oraşului, care a luat măsurile adecvate.

Ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, a doua zi Sarcany şi-a reluat ocupaţia la sediul conspiraţiei. A fost anunţat că va mai avea de lucru numai opt zile, termen interpretat de cei doi complici drept data începerii loviturii de stat. Într-adevăr, conjuraţia era hotărâtă pentru data de 8 iunie, dar, în ajun, poliţia i-a arestat pe toţi cei găsiţi în casa Zathmar. Au fost ridicaţi contele Sandorf, prietenii săi Zathmar şi Bathory, servitorul Borik şi chiar Sarcany. În afară de Borik, care a fost încarcerat în închisoarea din Triest, ceilalţi inculpaţi, urcaţi într-un poştalion escortat de jandarmi, erau duşi spre o direcţie necunoscută. După 15 ore de drum au ajuns în apropierea oraşului Pisino. Fosta capitală a Istriei avea un castel fortificat şi în celulele de la etajul bastionului au fost închişi complotiştii.

Prizonierii erau izolaţi unul de altul şi fiecare se întreba cum a reuşit poliţia să descopere conspiraţia. În cele din urmă au aflat despre interceptarea biletului cifrat şi găsirea grătarului ce a servit la decodificarea mesajelor. Autorităţile au încercat să afle numele complicilor, dar n-au reuşit. Un consiliu de război i-a judecat pe arestaţi. În faţa probelor

acuzării contele Sandorf n-a putut nega complotul. A arătat că era şeful mişcării şi l-a scos din cauză pe Sarcany, pe care îl considera nevinovat. Pentru înaltă trădare conjuraţii au fost condamnaţi la împuşcare, iar Sarcany achitat. Sentinţa hotăra, de asemenea, confiscarea averii celor ce urmau să fie executaţi.

După verdict osândiţii au fost închişi în aceeaşi celulă, la etajul al doilea al donjonului fortăreţei. Mai aveau puţin de trăit şi au scris celor dragi: Ştefan Bathory soţiei şi micului său fiu Petru, Mathias Sandorf copilei, care devenea orfană de ambii părinţi. Apoi şi-au depănat secvenţă cu secvenţă evenimentele petrecute în ultimele zile. Încercau să dezlege misterul trădării. O întâmplare bizară, un rar fenomen acustic, le-a demascat numele denunţătorilor. Aflat lângă uşa celulei, contele a avut senzaţia că aude vag o discuţie, – cineva îi pronunţa numele. Le-a făcut semn celorlalţi să se apropie şi cu toţii au înregistrat cu precizie un dialog ce se ducea la capătul celălalt al coridorului. Acolo Sarcany şi Toronthal vorbeau: aşteptau cu nerăbdare execuţia pentru a împărţi între ei averea bogatului transilvănean. Revelatoarea dezvăluire se datora manifestării unui punct focal de rezonanţă care transmitea cuvintele pronunţate la o distanţă destul de mare. Surpriza prizonierilor s-a transformat pe loc într-o dorinţă arzătoare de răzbunare. Dar cum s-o realizeze? N-aveau decât o singură cale: evadarea...

MIRACULOASA SALVARE. Donjonul fortăreţei din Pisino era situat pe marginea unei prăpăstii, la baza căreia curgea un torent vijelios înghiţit de galeriile subterane ale unei peşteri. Hăul înspăimântător ce se căsca dincolo de zidurile închisorii făcea aproape imposibilă evadarea. Dar situaţia disperată a deţinuţilor nu-i putea opri de la niciun fel de primejdie, deoarece ştiau bine că a doua zi vor fi împuşcaţi...

Odată cu venirea nopţii s-a dezlănţuit furtuna. Fulgerele împrăştiau bezna din jurul castelului arătându-le condamnaţilor un cablu de fier fixat de acoperiş, care cobora în adâncuri. Era conductorul paratrăsnetului, un fel

de lanţ ce le putea servi drept sprijin. Dar pentru a ajunge la el trebuiau să smulgă barele de fier ce străjuiau fereastra. Cu multă trudă au scos o lamă de metal dintr-un picior al patului şi au început să scobească locul unde erau fixate zăbrelele. Doi dintre ei stăteau lângă uşă spre a-l avertiza pe cel ce lucra de apropierea sentinelei, când au auzit din nou fenomenul acustic. De data aceasta au cunoscut numele unui alt trădător, un oarecare Zirone...

Eliberând drumul spre fereastră, contele s-a strecurat afară. A reuşit să prindă cablul şi a alunecat până la o ieşitură îngustă a zidului. Două minute după aceea, Bathory a atins şi el bancheta. Erau pe punctul să continue coborârea, când un strigăt scos de Zathmar a fost urmat de numeroase focuri de armă. Se descoperise evadarea şi nu mai aveau nicio clipă de pierdut, Mathias Sandorf s-a lansat vertiginos pe firul care se legăna sub rafalele vântului. Dar l-a scăpat din mână din cauza descărcărilor electrice şi a căzut în abis. La fel s-au petrecut lucrurile şi cu Bathory, în timp ce de la ferestrele etajelor inferioare ale închisorii se trăgea în fugari...

În vâltoarea din prăpastie doi oameni se luptau cu moartea. Scăpaţi ca prin minune de la înec sau strivirea de stânci, curentul apei îi ducea cu viteză spre cursul subteran. O puternică lovitură l-a făcut pe conte să-şi piardă cunoştinţa, nu înainte de a se prinde de rădăcinile unui copac. Revenindu-şi în simţiri l-a tras şi pe prietenul său lângă pom. Arborele parcurgea o galerie subpământeană şi în curând bolta peşterii s-a apropiat ameninţător de capetele naufragiaţilor. Trunchiul s-a lovit de o stâncă şi evadaţii s-au agăţat cu disperare de rădăcinile lui. Instinctiv şi-au oprit respiraţia, reuşind să străbată pe sub apă zona periculoasă. Câteva minute după aceea un fulger i-a înştiinţat că au ieşit la suprafaţa pământului. Străbăteau acum o vale cu pereţi înalţi. Se lumina de zi. Pe malurile stâncoase nu se vedea niciun om, iar râul se lărgea din ce în ce, până când s-a vărsat într-un fel de lac. Ivirea primelor bărci le-a semnalat că marea nu este departe. Un buştean le-a tăiat calea şi originala navă pe care pluteau s-a îndreptat spre ţărm. Au coborât şi la câţiva paşi au dat de o

colibă abandonată de pescari. S-au adăpostit, nebănuind că au fost observaţi de cineva. Şi-au uscat hainele, apoi au părăsit refugiul cu speranţa că vor ajunge la malul mării. Din cauza unui grup de jandarmi s-au ascuns într-o ferma părăsită. Spre a nu fi descoperiţi au intrat în cea mai întunecoasă încăpere şi au îngrămădit peste ei vreascuri uscate. Militarii au venit în faţa casei şi au început să stea da vorbă. Din discuţia lor fugarii au înţeles că toată coasta mării este supravegheată. Clipe de groază au urmat pentru cei doi evadaţi: un caporal a străpuns cu sabia orice obiect din fermă care i se părea suspect. Din fericire, au avut şansa să scape neatinşi, deşi a fost înţepată şi grămada de vreascuri sub care se ascundeau. Primejdia îi pândea la tot pasul. Şi-au dat seama de gravitatea situaţiei în care se aflau abia când s-au întors ostaşii plecaţi în recunoaştere. Aduceau un spaniol, care spunea că a zărit în dimineaţa aceea doi necunoscuţi ce veneau dinspre malul canalului Lemo. Bănuia că sunt prizonierii fugiţi, pe care i-ar recunoaşte după îmbrăcăminte. Se oferise un premiu de 5.000 de florini celui ce va ajuta la prinderea condamnaţilor, aşa că jandarmii l-au luat cu ei spre a da o declaraţie...

Când s-a întunecat cei doi prieteni au ieşit din casă cu speranţa că vor găsi o barcă spre a trece pe malul celălalt al Adriaticei. În apropierea ţărmului o patrulă a poliţiei le-a barat din nou calea. Spre a nu fi prinşi au intrat în prima curte întâlnită. Pescarul Andrea Ferrato, care a observat situaţia disperată a celor urmăriţi, le-a oferit adăpost.

Povestea vieţii celui ce-şi risca libertatea pentru a-i ajuta pe hăituiţi explică într-un anumit sens gestul său omenos. Originar din micul port corsican Santa Manza, pescarul se căsătorise în urmă cu 20 de ani. După naşterea primului său copil, Maria, s-a certat violent cu unul dintre vecini. În luptă, aflat în legitimă apărare, şi-a ucis rivalul. Urmărit nu numai de poliţie ci şi de familia celui mort, a fugit în taină, mai întâi pe coasta Sardiniei şi apoi în portul istrian Rovigno. Nouă ani după ce s-a stabilit acolo i-a murit soţia cu prilejul naşterii lui Luigi. Rămas văduv, trăia din pescuit împreună cu fiica şi fiul său, fata având acum 18 ani, iar fratele ei 8 ani. Deşi trecuse mult timp şi se considera nevinovat de

moartea celui ce-l atacase prin surprindere, Andrea Ferrato avea credinţa că nu va fi iertat de crimă decât atunci când va reuşi să salveze viaţa altui om, chiar cu riscul propriei sale existenţe.

Contele Sandorf şi Bathory au fost obligaţi să rămână peste noapte în casa generoasei lor gazde. Dimineaţa, pescarul a plecat în oraş spre a afla noutăţi. Când s-a întors le-a propus să-i treacă peste Adriatica cu barca lui, în seara aceea. Le-a dat 300 de florini pentru a se putea descurca în primele momente, dincolo. Discutau amănuntele planului, când un nou element a agravat situaţia fugarilor. Spaniolul Carpena, omul care-i zărise pe malul canalului Lemo, a venit să-i ceară lui Ferrato fata în căsătorie. Refuzat categoric, pretendentul a dorit să audă şi părerea tinerei. Enervat că nu i se acordă nici măcar o asemenea întrevedere, a plecat, ameninţându-l pe pescar că se va răzbuna cumplit.

Din clipă în clipă se putea ivi poliţia. Condamnaţii la moarte erau pe punctul de a sări pe fereastră, când micul Luigi i-a anunţat că agenţii au intrat în curte. În timpul urmăririi Bathory a fost grav rănit şi n-a mai putut să fugă. În schimb, contele a reuşit să atingă ţărmul şi s-a azvârlit în apele mării. Cu toate cercetările întreprinse nu i s-a găsit corpul, crezându-se că trupul lui a fost târât în larg...

A doua zi, Ştefan Bathory şi Ladislau Zathmar au fost împuşcaţi în curtea castelului Pisino. Andrea Ferrato a plătit cu viaţa ajutorul dat celor urmăriţi; judecat şi condamnat la ocnă, a murit după puţin timp.

MISTERIOSUL DOCTOR. După 15 ani de la întâmplările petrecute pe malul Adriaticei, la şantierul naval din portul dalmat Raguzza urma să fie lansată la apă o corabie. Evenimentul era în centrul atenţiei localnicilor care asistau de pe chei la pregătirile ce se făceau. Vasul era gata să pornească spre mare, când la orizont a apărut un iaht. Pentru a evita coliziunea s-au sistat operaţiile de pe cală. Se uitau cu toţii spre frumoasa goeletă ce se apropia, şi la un moment dat au izbucnit strigăte de groază. Nava scăpase din legăturile de pe mal, ciocnirea nemaiputând fi evitată.

Atunci, un om înalt şi cu o forţă herculeană a prins parâma şi a învârtit-o în jurul pilonului de pe mal. Deşi n-a rezistat uriaşei greutăţi, funia a încetinit totuşi mişcarea ambarcaţiunii, care a trecut la mai puţin de un picior de iahtul ce ancorase. O barcă l-a adus pe chei pe proprietarul goeletei „Savarina”, un om înalt, având în jur de 50 de ani. Avea barba tăiată după moda orientală, ochii neobişnuit de vioi, faţa arsă de soare şi încă frumoasă. Cunoscut prin ţările Orientului şi pe litoralul Mării Mediterane ca extrem de capabil în vindecarea unor maladii incurabile, doctorul Antekirtt era considerat un veritabil vrăjitor. În realitate, iscusinţa i se datora spiritului de observaţie şi studiilor îndelungate.

Venirea bogatului şi reputatului medic n-a trecut neobservată. Mai ales că presa a relatat pe larg despre accidentul prevenit de acrobatul Matifou. Drept mulţumire, el şi prietenul său Pescade au fost angajaţi ca membri ai echipajului de pe splendidul vas. În acest mod a aflat despre sosirea vestitului doctor în oraş şi văduva Bathory, care se mutase la Raguzza doi ani după executarea bărbatului ei. Solicitat s-o viziteze, întrevederea i-a reactualizat lui Antekirtt amintirea devotaţilor şi regretaţilor săi prieteni care şi-au sacrificat viaţa pentru libertate. Mama lui Petru Bathory avea acum aproape 60 de ani şi prima întrebare adresată oaspetelui s-a referit la motivul interesului manifestat pentru ea şi fiul ei. De ce i-a expediat 100.000 de florini în urmă cu câţiva ani, spre a o ajuta? Nevoit să-i explice, medicul a recunoscut că a fost prietenul lui Ştefan Bathory, ştia cum a fost prins datorită trădării şi cum s-a terminat nefericita evadare din fortăreaţa Pisino. Spre mirarea lui, femeia s-a îndreptat spre un scrin, a scos un plic ce conţinea banii trimişi şi i-a înapoiat, declarându-i că nu s-a folosit de ei deoarece s-a temut că ar putea proveni de la cineva care a luptat împotriva ideilor soţului său. A respins chiar orice încercare de a-i opri măcar acum şi n-a admis nici ca aceşti bani să-i fie dăruiţi fiului ei, deşi ştia că acesta n-are serviciu. A doua zi, presa a anunţat că un necunoscut a dăruit spitalelor din oraş 100.000 de florini...

Din succinta, relatare reiese clar că Mathias Sandorf şi doctorul Antekirtt erau una şi aceeaşi persoană, însă nu sosise încă momentul deconspirării adevăratei sale identităţi. Avea motive serioase care îl împiedicau să-şi desfăşoare pe faţă activitatea ce voia s-o ducă pentru realizarea obiectivului urmărit: pedepsirea trădătorilor. Acum căuta o cale pentru a-l ajuta pe inginerul Petru Bathory, care se zbătea în greutăţi. Printr-o scrisoare l-a invitat pe bordul goeletei.

Silas Toronthal, stabilit şi el în Raguzza, presimţea un pericol şi dorea să afle amănunte asupra ciudatului personaj apărut în oraş. Refuzat să fie primit pe iaht, a angajat un detectiv care i-a relatat despre vizita ilustrului străin la văduva lui Bathory. Neliniştit, s-a folosit de boala soţiei sale, o astenie nevindecabilă, dar cel solicitat n-a consimţit s-o trateze, declarând emisarului că nu practică medicina în Europa. Vestea l-a surprins şi mai mult pe bancher, a cărui conştiinţă era atât de încărcată. Însemna că doctorul a fost la familia Bathory cu alt scop...

O scenă dramatică s-a petrecut cu prilejul întrevederii dintre Petru şi Antekirtt. Tânărul i-a destăinuit că nu se poate angaja în alt oraş deoarece este îndrăgostit de fiica lui Toronthal. Declaraţia a avut efectul unui duş rece căzut pe neaşteptate asupra fostului evadat. Într-atât de uluit era încât cu mare greutate a putut să se stăpânească, să nu dezvăluie cine era tatăl celei pe care omul din faţa lui o îndrăgea. Hotărât să facă totul spre a opri o asemenea căsătorie monstruoasă, s-a gândit că singura soluţie era aceea de a-l convinge pe fiul fostului său prieten să plece cât mai departe de Raguzza. A dispus ca unul din vasele sale rapide, care datorită folosirii electricităţii atingea viteza de 50 de kilometri pe oră, să se deplaseze de la bază spre port.

Petru i-a mărturisit şi mamei sale puternicul sentiment ce-l lega de Sava Toronthal, principalul motiv care l-a făcut să refuze un serviciu în oraşul vecin. Îndrăgostitul devenea pe zi ce trece mai abătut, deoarece nu întrevedea nicio modalitate care să schimbe opinia părinţilor iubitei ce se opuneau cu înverşunare căsătoriei lor. Ultima speranţă şi-o

pusese în doctorul Antekirtt, însă acesta, după întrevedere, n-a mai dat niciun semn de viaţă. Mai mult, în dimineaţa zilei de 7 iunie a aflat cu deznădejde că vasul celui ce i-a promis sprijin a plecat într-o direcţie necunoscută.

Într-adevăr, proprietarul iahtului s-a stabilit în alt port dalmat, la Catlaro, unde voia să-l atragă pe fiul văduvei Bathory şi să-i divulge josnicul şi murdarul caracter al tatălui aceleia de care s-a îndrăgostit. Şi-a schimbat însă planul la apariţia trădătorului Sarcany în acel oraş şi mai ales datorită faptului că-i cunoştea acestuia intenţiile. Aventurierul voia să se căsătorească cu Sava pentru a-şi reface averea...

Dar ce căuta bancherul la Raguzza? După împuşcarea revoluţionarilor, castelul din Artenak, minele din apropierea lui, pădurile de pe versantul nordic al Carpaţilor meridionali, toate domeniile contelui Sandorf au fost împărţite de autorităţi în două. Jumătate a fost scoasă la licitaţie iar banii au fost daţi denunţătorilor, iar cealaltă parte, pusă sub sechestru, urma să fie acordată moştenitoarei contelui, dacă ea îşi va face apariţia cel mai târziu până în ziua când ar fi împlinit 18 ani. De ce s-a luat o asemenea măsură? Pentru că la câteva săptămâni după executarea conspiratorilor copila a dispărut fără urmă. Se juca pe malul pârâului ce curgea prin curtea castelului Artenak şi se credea că a căzut în apă şi a fost târâtă într-o vâltoare. Soţia intendentului a căutat-o pretutindeni, dar n-a reuşit să găsească decât pălăria fetiţei pe marginea apei. Nici o altă dovadă nu pleda pentru dispariţia micuţei şi, până la eventuale probe care să dezmintă înecul, jumătate din averea contelui rămânea sechestrată. Cei doi trădători, după ce au primit câte 1,5 milioane florini fiecare, s-au despărţit. Bancherul a încercat să şteargă din memoria oamenilor gestul său criminal şi s-a mutat la Raguzza, unde a cumpărat un palat. Dar nici aici n-a scăpat de remuşcări, deoarece, după cum am arătat, peste puţin timp s-a stabilit în aceeaşi localitate şi familia Bathory, situaţie care nu l-a bucurat deloc.

S-au scurs 15 ani. Fetiţa bogătaşului a crescut şi a devenit frumoasă. Era curtată de numeroşi tineri, însă

refuza cu încăpăţânare orice partidă, pentru că îşi dăruise inima unui june drăguţ, serios şi sărac. Soarta se amuza: punea faţă în faţă urmaşii teribilei drame petrecute la Triest. Dragostea Savei Toronthal pentru Petru Bathory era cunoscută şi de mama ei, care a încercat, fără succes, să-şi influenţeze soţul. În aceste împrejurări şi-a făcut din nou apariţia Sarcany, care pierduse toată averea. O scurtă convorbire între cei doi complici a fost destul pentru ca a doua zi să se răspândească vestea căsătoriei fiicei bancherului cu tripolitanul. Surprinsă, Sava i-a cerut explicaţii tatălui ei, care a respins orice împotrivire.

Nunta era fixată pentru data de 6 iulie şi, pe măsură ce se apropia, Petru era tot mai agitat. Tentativa lui de a vorbi cu părinţii iubitei s-a lovit de un refuz hotărât. Cu 48 de ore înainte de cununia proiectată, colinda străzile pustii. Nimeni n-a ştiut cu precizie ce s-a petrecut atunci, fapt este că a fost adus acasă cu plămânul stâng străpuns de un pumnal. Se credea că din cauza disperării s-a înjunghiat. Înştiinţat, doctorul Antekirtt a venit repede la Raguzza. Puternica hemoragie îl slăbise mult pe rănitul ce părea lipsit de viaţă. Medicul l-a ridicat, i-a şoptit ceva şi l-a privit stăruitor. Bolnavul şi-a deschis pentru câteva momente ochii, apoi capul i-a căzut brusc. Murise...

A doua zi urma să se celebreze cununia Savei cu Sarcany. În momentul când trăsurile nuntaşilor se pregăteau să iasă pe porţile palatului Toronthal şi-a făcut apariţia cortegiul funebru al sinucigaşului. Când bătrâna mamă a văzut-o pe fata din cauza căreia şi-a pierdut fiul, a scos un ţipăt sfâşietor şi a blestemat-o. Doliul doamnei Bathory i-a dat de înţeles Savei despre cele întâmplate şi a leşinat. N-a putut să fie readusă în simţiri şi s-a amânat căsătoria...

În aceeaşi seară, în cimitirul oraşului s-a petrecut o scenă care la prima vedere pare macabră. Doctorul Antekirtt însoţit de Matifou şi Pescade au scos din capelă proaspătul sicriu, l-au deschis şi apoi au transportat trupul tânărului pe bordul navei „Electric”. Cel considerat mort a fost întins pe o canapea dintr-o cabină. Stăpânul vasului l-a examinat puţin, s-a aplecat asupra lui şi i-a cerut imperios să se

trezească. Ca prin farmec Petru a deschis ochii, l-a recunoscut pe medic şi, deşi foarte slăbit, l-a rugat să-i spună cine este el cu adevărat. Răspunsul l-a cutremurat pe bolnav: „Sunt un mort ca şi tine, sunt contele Mathias Sandorf”...

Dus în insula Anterkirtta şi îngrijit meticulos, pacientul îşi recăpăta puterile. Cât despre doctor, acesta ştia acum că este singurul supravieţuitor al familiei Sandorf. Aflase despre moartea fetiţei sale şi din acel moment contele nu mai avea decât un singur ţel în viaţă: răzbunarea. Dar cum a devenit fostul evadat un medic atât de celebru şi atât de bogat? Iată ce s-a petrecut după aruncarea lui în valurile Adriaticei. A înotat ore întregi şi a avut norocul să întâlnească un vapor care se îndrepta spre coasta italiană. Agăţat de lanţurile elicei a călătorit până în portul Brindisi. De acolo, cu trenul, a pătruns la Otranto, punctul sudic al peninsulei. Un şebec, un tip de corabie care pleca spre Smirna, l-a dus în acea localitate din Asia Mică unde a început să practice medicina. Acolo s-a iniţiat în străvechea terapeutică maură şi indiană, după care a colindat toate oraşele Orientului Apropiat devenind cunoscut peste tot. Într-o zi, un mare bogătaş din Siria i-a oferit jumătate din averea lui dacă îl vindecă de o boală incurabilă. În câteva săptămâni a fost însănătoşit, dar doctorul n-a vrut să primească decât suma necesară tratamentului. Întâmplarea a făcut ca sirianul să moară într-un accident şi să-i lase moştenire fabuloasa sumă de 50 milioane florini. Cu o parte din aceşti bani a cumpărat o insulă situată la 30 de mile depărtare de coasta Mediteranei. A numit-o Antekirtta şi a populat-o cu diferiţi meşteşugari şi agricultori, în momentul relatării trăind acolo aproximativ 2000 de oameni. Deoarece exista pericolul unui atac din partea unor piraţi semnalaţi în vecinătatea litoralului african s-au luat măsuri de apărare. Celor mai mari şantiere din Anglia, Franţa şi America li s-au comandat numeroase vase care acum serveau şi pentru călătorii sau aprovizionare.

În mica colonie mediteraneană Petru s-a însănătoşit datorită tratamentului. În urma unei discuţii cu doctorul Antekirtt a aflat că lumea crede că s-ar fi sinucis şi atunci, el

a povestit cum s-a întâlnit pe stradă cu Sarcany şi acesta l-a înjunghiat. Destăinuirea tânărului l-a determinat pe confidentul său să considere că a sosit momentul demascării trădătorului Toronthal. I-a povestit momentele mai importante petrecute după arestarea revoluţionarilor şi cum aceştia au reuşit să afle numele denunţătorilor avizi de îmbogăţire. Dintre ei, cea mai hidoasă figură era aceea a tatălui iubitei sale, omul care a contribuit hotărâtor la împuşcarea lui Ştefan Bathory şi Ladislau Zathmar...

COPIII PESCARULUI FERRATO. După moartea prezumtivă a fiului ei, doamna Bathory s-a retras într-un sat, la locuinţa unui prieten al servitorului Borik. În ce o priveşte pe Sava Toronthal nunta a fost amânată, sănătatea fetei fiind puternic zdruncinată în urma morţii lui Petru. Când Sava şi-a revenit după groaznica lovitură primită, s-a îmbolnăvit grav aceea pe care o socotea mama ei. Într-o noapte, soţia bancherului presimţind că nu mai are multe clipe de trăit a cerut să fie lăsată singură. A alcătuit o scrisoare către văduva Bathory şi s-a dus s-o pună la prima cutie poştală pe care a găsit-o pe stradă. Cu greu a reuşit să se întoarcă acasă şi a leşinat în pragul porţii. Transportată în camera ei, după ce şi-a revenit în simţiri, i-a destăinuit Savei că nu este fiica ei. A vrut să-i mai spună ceva, dar a închis ochii pentru totdeauna...

Toronthal şi Sarcany erau neliniştiţi de cele petrecute. Aflaseră despre tainica deplasare a bolnavei şi le era teamă că ea ar fi putut să se adreseze autorităţilor. Suspiciunea lor s-a dovedit a avea un temei real când fata i-a declarat bancherului că n-o poate obliga să se căsătorească, deoarece nu este tatăl ei. În faţa noii situaţii singura cale de a realiza planul lor mârşav era acum să plece cât mai repede din Raguzza împreună cu moştenitoarea restului averii contelui Sandorf. Deci Sava era fiica contelui, răpită imediat după executarea complotiştilor...

Puţin timp după decesul doamnei Toronthal, mama lui Petru s-a înapoiat în oraş pentru a-şi lichida gospodăria. Intrând în casă a găsit scrisoarea muribundei, în care ea se destăinuia. Dezvăluia secretul Savei, considerată de toată

lumea drept fata ei. Revelaţia a impresionat-o profund pe sărmana şi bătrâna mamă. Iubita fiului ei, mort în împrejurări atât de tragice, nu era, deci, fiica lui Toronthal... Ar fi vrut să afle amănunte de la aceea care, prin tăcerea ei, a provocat drama. S-a dus repede spre palatul bogătaşului, dar n-a mai găsit pe nimeni. Extrem de tulburată de eşec, văduva a leşinat. Când Borik a venit, femeia îşi pierduse minţile...

Departe, în insula Antekirtta, Petru şi Mathias Sandorf aşteptau momentul potrivit ca să înceapă împreună căutarea şi pedepsirea trădătorilor. Înştiinţaţi de plecarea din Raguzza a celor doi complici şi a Savei s-au îmbarcat pe crucişătorul „Ferrato”. O puternică furtună i-a obligat să se apropie de insula Malta. Datorită unei defecţiuni la motoare, vaporul devenise o simplă jucărie în mijlocul valurilor. Au semnalat prin lovituri de tun celor de pe uscat pericolul în care se aflau, cerând în acest mod ajutor. Un marinar îndrăzneţ s-a avântat cu o barcă pe marea furioasă şi a reuşit să urce la bord. Era pilot şi cunoştea la perfecţie drumul. Datorită lui vasul a putut să ajungă în port. Se numea Luigi Ferrato...

O împrejurare providenţială a făcut ca băiatul pescarului din Rovigno să salveze echipajul navei ce purta tocmai numele familiei sale. Extrem de bucuros că l-a regăsit pe fiul celui ce şi-a sacrificat viaţa pentru a-i scăpa pe patrioţii urmăriţi de poliţie, stăpânul vaporului i-a mulţumit călduros. Aflând că cei de pe vas cunosc eroica comportare a tatălui său, Luigi le-a povestit cum a ajuns împreună cu sora sa Maria la Malta. După aceea au debarcat cu toţii în port şi s-au îndreptat spre căsuţa unde locuiau cei doi fraţi. Cu acest prilej Maria le-a comunicat că l-a văzut pe trădătorul Carpena în oraş. Trimis pe urmele spaniolului, Pescade s-a infiltrat în cercul prietenilor borfaşului care angaja răufăcători pentru alcătuirea unei bande. Ea trebuia să întărească efectivele din Sicilia conduse de Zirone, omul lui Sarcany.

CAPCANA. Pe coasta Siciliei, pe drumul ce leagă Siracuza de Messina, la câteva sute de metri de litoral, era o cale

ferată. În seara zilei de 29 august Carpena s-a întâlnit acolo cu Zirone şi i-a spus că a reuşit să racoleze în Malta încă 12 membri pentru banda lor. În timp ce vorbeau s-a apropiat un tren şi din ultimul vagon o femeie a aruncat o portocală. Era Namir, spioana marocană a lui Sarcany, care le transmitea dispoziţiile şefului. Îi anunţa că peste cinci sau şase zile vine la Nicolosi. Şi în acelaşi timp le atrăgea atenţia asupra unui doctor Antekirtt, de care trebuiau să se păzească. Complicele bancherului ştia că misteriosul personaj a fost de două ori în casa doamnei Bathory şi se temea de activitatea lui. Cei doi răufăcători s-au îndreptat apoi spre hanul unde erau cazaţi noii membri ai bandei. Acolo Zirone l-a remarcat imediat pe Pescade şi l-a întrebat dacă a auzit de doctorul Antekirtt. Acesta i-a spus că nu-l cunoaşte personal, dar ştie că este un multimilionar şi că vrea să plece spre Catania. I-a mai strecurat ideea că n-ar strica să pună mâna pe bogătaş şi să-l uşureze de câteva din milioanele sale. Omul de încredere al medicului şi-a jucat bine rolul şi, într-un anumit fel, nu l-a minţit pe Zirone, deoarece într-adevăr acela voia să vină în Sicilia cu speranţa că va reuşi să descopere locul unde au plecat Sarcany şi Toronthal. Sau va pune mâna măcar pe Zirone...

În tinereţe Mathias Sandorf a vizitat Sicilia şi cunoştea destul de bine regiunea Etnei. A parcurs atunci vestitul drum care trecea pe lângă adăpostul montan denumit „Casa Inglese”. Era un loc de popas turistic situat la mare altitudine şi i se spunea aşa pentru că a fost construit de englezi. Spre a-i atrage pe Zirone şi Carpena în cursa ce le-o pregătea, le-a spus tuturor celor întâlniţi intenţia lui de a urca pe Etna. Dar înainte de a începe ascensiunea 12 marinari bine înarmaţi trebuiau să ajungă în taină la cabană. A doua zi, contele însoţit de Luigi şi Petru au angajat o călăuză şi au pornit spre Catania. Erau aproape siguri că Zirone va încerca să-i captureze, crezând că are de a face numai cu câteva persoane. Banditul, atras de banii pe care-i putea lua pentru răscumpărarea medicului, ar fi trecut la acţiune imediat fără a mai aştepta restul complicilor, însă a vrut să se convingă de afirmaţiile lui Pescade. S-a dus în port spre a vedea dacă a sosit bogatul

personaj în Catania. Nava se zărea la 200 de metri de ţărm, deci putea să-şi pună planul în aplicare...

Micul grup a început ascensiunea pe o potecă îngustă şi întortocheată ce străbătea pădurea presărată cu măslini, portocali, frasini şi viţă de vie. „Muntele focului”, cum l-au denumit fenicienii, le oferea celor ce urcau o vastă panoramă. Erupţiile vulcanului au avut urmări catastrofale de-a lungul vremurilor. Ultima, aceea din anul 1669, a provocat 18.000 de victime, 14 oraşe şi sate fiind rase de pe suprafaţa pământului...

Pe la orele 8 seara excursioniştii au atins altitudinea de 3000 de metri. Zona era acoperită cu zăpadă şi respiraţia oamenilor devenea din ce în ce mai grea. Din craterul vulcanului izbucneau flăcări şi se auzea un vuiet continuu. Peste o oră au ajuns la „Casa Inglese” ridicată în anul 1811 pe platoul denumit Piano del Lago. În apropierea ei erau vestigiile romane ale aşa-numitului „Turn al filosofilor”, de unde, conform unei legende, s-ar fi aruncat în gura vulcanului filosoful antic Empedocle din Agrigent.

Luigi era acolo împreună cu detaşamentul său şi i-a anunţat că prezenţa lor era cunoscută, deoarece a observat că cineva îi urmăreşte. Se puteau aştepta la un atac al bandiţilor. Pericolul era iminent, le-a spus şi Pescade, care reuşise să se strecoare prin şirul răufăcătorilor. Zirone nu s-a lăsat înşelat de aparenţe şi venea împreună cu vreo 50 de tâlhari. Ştia că doctorul nu se putea baza decât pe cei 12 marinari şi micul grup ce li s-a adăugat. Erau deci 16 contra 50!

Pe la orele 11 noaptea uşa adăpostului montan a fost ciuruită de gloanţe şi numai îndârjita rezistenţă a celor asediaţi i-a făcut pe atacatori să se retragă. La miezul nopţii lupta s-a înteţit din nou, lipsa de cartuşe agravând situaţia celor baricadaţi. Atunci blocuri enorme de piatră au fost prăvălite peste răufăcători strivind câţiva dintre ei. Pescade şi Matifou căutau, o modalitate spre a anunţa detaşamentul de jandarmi aflat la o depărtare de o oră. Dar cum să se strecoare prin perdeaua de foc şi fier? Până la urmă, unul dintre ei a reuşit să-i înşele pe vrăjmaşi. Matifou a rostogolit un mare bloc de gheaţă, care s-a prăbuşit departe, într-o

groapă. Şi, fantastic, din el a ţâşnit un om care s-a depărtat cu viteză. Închis în carapacea de gheaţă, cu riscul de a se prăbuşi în prăpastie, Pescade a scăpat neatins şi acum alerga spre postul din Cassone. La orele 3 dimineaţa asediaţii au părăsit casa şi au urcat pe conul central al vulcanului. Se socoteau pierduţi, deoarece 30 de bandiţi erau pe urmele lor. Atunci au auzit împuşcături la poalele masivului: veneau jandarmii conduşi de Pescade. Recunoscându-l, Zirone a tras un glonte spre el şi l-a rănit. Iritat la culme, Matifou n-a mai ţinut cont de nimic, l-a prins din fugă pe răufăcător şi l-a aruncat cu putere în craterul de foc...

Doctorul şi prietenii lui au mai rămas opt zile în Sicilia cu speranţa că vor identifica unde s-a ascuns Sarcany, dar n-au izbutit. În schimb, un curier i-a informat despre arestarea lui Carpena. Pentru săvârşirea unei crime a fost condamnat la ocnă pe viaţă, pedeapsă pe care o executa la Ceuta, pe coasta Marocului.

HIPNOTIZATUL DIN CEUTA. Trei săptămâni după aceea contele Sandorf, Petru şi Luigi se îndreptau spre Ceuta pe bordul navei „Ferrato”. Cunoscut în toate ţările arabe, doctorul Antekirtt a fost primit cu entuziasm de populaţie. Pe drumul spre reşedinţa guvernatorului, printre deţinuţii care lucrau la pietruirea şoselei era şi Carpena. Medicul a coborât din trăsură, s-a apropiat şi l-a privit pătrunzător. Condamnatul a simţit că o voinţă străină pune stăpânire pe el şi brusc a căzut pe marginea şanţului, într-un somn hipnotic. Reîntors în caleaşcă, contele i-a spus lui Petru că ocnaşul s-a dovedit un bun medium şi va rămâne adormit atâta timp cât va dori el.

Guvernatorul l-a primit cu tot fastul pe vestitul om de ştiinţă, care i-a promis că va reveni peste câteva zile spre a vizita colonia. Când se reîntorceau în port, comandantul a fost înştiinţat că un deţinut nu poate fi trezit din somn cu toate că a fost înţepat şi s-a tras chiar un glonte lângă urechea lui. După ce i-a rugat pe toţi să se îndepărteze puţin de cel adormit, medicul i-a şoptit ordinul şi ocnaşul a început să se mişte, apoi a deschis ochii. Impresionat de

cele văzute, guvernatorul a cerut explicaţii. I s-a spus că era vorba despre un acces de somn magnetic şi o criză de somnambulism.

Obiectivul escalei următoare a grupului din Antekirtta era Gibraltarul, unde a fost semnalată prezenţa lui Sarcany. Într-adevăr, tripolitanul şi Namir puteau să fie interceptaţi acolo înainte cu două zile. S-au întâlnit într-o grădină de pe coasta muntelui şi au discutat, despre ultimele noutăţi intervenite. Cum le cunoaştem? Pentru un scriitor care relatează o povestire, – subliniază romancierul, – nu există secrete. Crescut şi îngrijit într-un sat din Tripolitania de către Namir, femeia îi îndeplinea toate misiunile, cu orice risc. Din convorbirea celor doi complici aflăm că Sava era ţinută prizonieră la Tetuan şi Sarcany a fost înştiinţat despre lupta de pe masivul Etna şi era mai mult decât uimit de apariţia doctorului Antekirtt peste tot unde avea el interese. Acum se temea că spaniolul Carpena ar putea face destăinuiri şi Namir s-a oferit să plece acolo unde era condamnatul pentru a-l otrăvi.

Nava „Ferrato” a acostat din nou în portul Ceuta şi cu acest prilej guvernatorul a fost invitat la bord oferindu-i-se un dejun. În timpul mesei doctorul a adus vorba despre ocnaşul pe care l-a trezit din somn şi oaspetele l-a informat că a fost internat la spital. După vizitarea coloniei comandantul i-a oprit la cină în palatul rezidenţial. Participau mai mulţi ofiţeri şi soţiile lor. Cu această ocazie medicul a povestit întâmplări petrecute în timpul călătoriilor sale, unele care păreau neobişnuite. Astfel a fost martor când un evadat a reuşit să dispară datorită influenţei unei sugestii străine. Mai mult, a subliniat faptul că un paznic ar putea deschide poarta la ora şi ziua indicate de cel care îi dă ordinele. Bineînţeles că toţi mesenii şi-au exprimat neîncrederea faţă de asemenea lucruri fantastice şi atunci şeful garnizoanei a propus realizarea unei experienţe convingătoare. Doctorul s-a declarat de acord şi a arătat că deţinutul pe care l-a trezit din somnul magnetic se află încă în stăpânirea voinţei sale, deşi nu este de faţă. Dacă se va da dispoziţie ca să fie lăsat liber şi se vor deschide porţile spitalului şi penitenciarului, ocnaşul va face ce-i va sugera.

A cerut chiar îngăduinţa să-i insufle ideea că guvernatorul ar fi regele Alfons al XII-lea, căruia îi va cere graţierea şi Ordinul Isabelei, imediat ce va veni în salon.

Conversaţia a continuat asupra fenomenelor de magnetism. La un moment dat asistenţa a fost anunţată că ocnaşul părăseşte spitalul şi se îndreaptă spre poarta penitenciarului. Într-adevăr, câteva minute mai târziu un ostaş a intrat în palat şi a spus că s-a prezentat un condamnat care cere insistent să fie primit. Uimirea a fost generală când spaniolul a îngenuncheat în faţa guvernatorului, i-a spus Sire şi a cerut graţierea. Numai după ce i s-a promis că i se va da şi Ordinul Isabelei, Carpena a ieşit din salon. Toţi erau dornici să vadă dacă deţinutul se va întoarce la spital. Urmărit de aproape s-a constatat că el şi-a schimbat brusc drumul îndreptându-se spre o grămadă de stânci de pe malul mării. Ostaşii, au vrut să-l oprească, dar au fost împiedicaţi de un gest al comandantului. Ocnaşul a stat câteva clipe pe vârful unui bloc de piatră şi apoi s-a aruncat în valuri. Paznicii au alergat spre acel loc prăpăstios, l-au căutat mult timp, dar nu i-au putut găsi nici cadavrul. Doctorul şi-a exprimat regretul pentru tragicul sfârşit al celui hipnotizat, care ar fi căzut în mare fie datorită ameţelii, fie slăbirii sugestiei...

Stratagema de a-l captura pe Carpena a reuşit. Reîntorşi pe vapor l-au găsit pe cel considerat înecat, închis într-o cabină a vasului. A fost pescuit de marinarii care urmăreau atenţi zona respectivă.

ULTIMA MIZĂ. Vestitul cazinou Monte-Carlo avea doi noi jucători pasionaţi. Silas Toronthal îndemnat de Sarcany voia să forţeze roata norocului pentru a-şi reface averea. Dar lovitura mult sperată se lăsa aşteptată, şi în seara aceea peste 400.000 de franci ieşiseră din buzunarele fostului bancher. Indispus de faptul că nu mai avea decât puţini bani a plecat împreună cu complicele său spre hotel. Acolo, tripolitanul primise veşti de la Namir. Era înştiinţat de înecul lui Carpena şi de noua apariţie a enigmaticului Antekirtt. Se gândea că nu mai poate să întârzie proiectata căsătorie cu Sava, totul depinzând de rezultatul ultimei încercări la

cazinou. În caz de eşec îl va sili pe Toronthal să-l urmeze la Tetuan şi acolo nu-i va fi prea greu să scape definitiv de el...

Sosise momentul hotărâtor. Amândoi au mizat la ruletă şi se părea că şansa le zâmbeşte: au câştigat 20.000 de napoleoni! Bucuroşi, s-au ridicat şi au pornit discutând spre casă. Pe drum şi în camera lor, Sarcany insista să nu abandoneze marea ocazie ce li se oferea. Să nu se mulţumească doar cu un acont. Dorinţa de câştig fabulos i-a readus spre seară în localul unde credeau că o baghetă magică ar putea să-i transforme din nou în bogătaşi. S-au aşezat să joace cărţi şi, în scurt timp, au pierdut nu numai suma obţinută la ruletă ci şi toţi banii pe care-i mai aveau.

Pe la ora 10 noaptea au părăsit sala ameţiţi şi extrem de îngrijoraţi. Au început să urce potecile masivului împodobit cu grădini veşnic înflorite. Nu bănuiau că sunt urmăriţi de oamenii de încredere ai lui Mathias Sandorf. Pescade şi Matifou aveau misiunea să observe orice mişcare a celor doi complici. Ei veniseră acolo cu o navă rapidă datorită declaraţiilor făcute de Carpena, care a divulgat unde sunt trădătorii. Pescade fusese salvat de medic datorită îngrijirilor iscusitului său protector.

În loc să se întoarcă la hotel, Toronthal voia cu orice chip să se despartă pentru totdeauna de temutul său sfătuitor. Furios că s-a ruinat urca râpele abrupte de pe marginea potecilor fără să ţină seama că s-ar putea prăvăli într-o prăpastie. Văzând că orice încercare de a-l convinge este respinsă, tripolitanul se gândea să-şi pună acolo planul în aplicare, să scape de fostul bancher. Locurile erau pustii şi întunecoase, trecuse de miezul nopţii şi împrejurările erau favorabile. Disperatul bogătaş de altădată, după ce a parcurs o cărare foarte apropiată de peretele înalt ce mărginea faleza, s-a urcat pe vârful unei stânci şi privea spre adâncuri voind să se sinucidă. În spatele lui reuşise să se caţere Matifou care a intervenit când Toronthal a vrut să se arunce în abis. Scena s-a petrecut cu viteză, dar n-a rămas neobservată de Sarcany, care a dispărut printre tufişuri. În acest mod a fost capturat şi transportat pe bordul „Electricului” unul dintre denunţătorii revoluţionarilor din Triest...

O VINDECARE IEŞITĂ DIN COMUN. În închisoarea din Antekirtta erau ţinuţi în celule separate Carpena şi Silas Toronthal. Primul interogatoriu luat celui nou adus n-a dat rezultate, deoarece prizonierul se temea să divulge unde se află complicele său. O altă problemă ciudată era dispariţia mamei lui Petru imediat după înmormântarea presupusului sinucigaş. Agenţii trimişi s-o caute n-au mai găsit-o la Raguzza şi nu se ştia ce s-a întâmplat cu ea. O scrisoare a servitorului Borik a lămurit în cele din urmă enigma. Bătrâna se refugiase la Cartagina, pe malul Mediteranei. A fost găsită în faţa unei colibe şi nu şi-a recunoscut fiul, atât de bolnavă era. În schimb, vârstnicul ei ocrotitor a leşinat revăzându-l pe Petru, pe care-l socotea mort. Borik le-a explicat cauzele stării deplorabile a nenorocitei mame, care nu mai recunoştea pe nimeni. După părerea lui, de vină era textul unei scrisori trimise de soţia bancherului, mesaj care ori a fost distrus chiar de văduvă, ori i l-a luat cineva...

Atât doamna Bathory cât şi îngrijitorul ei au fost aduşi pe insula Antekirtta şi medicul căuta mijloace pentru vindecarea pacientei. Fiul ei i-a propus să încerce metoda sugestiei, dar specialistul s-a opus, arătând că nu poate face o asemenea experienţă deoarece bolnava nu era conştientă. Numai un şoc puternic ar putea să-i provoace un licăr de conştiinţă. Aşa le-a venit ideea să reconstituie cât mai fidel locul unde a fost înmormântat la Raguzza iubitul ei fiu. S-a trecut de urgenţă la realizarea proiectului. Într-o seară, văduva a fost condusă în cimitirul improvizat. Într-adevăr, în ochii bolnavei s-a aprins o scânteie când a îngenuncheat în faţa capelei. Experienţa a continuat câteva zile şi au observat că în starea mintală a doamnei Bathory se petreceau schimbări importante. O dată a şoptit un nume, care i-a uluit pe toţi: era cel al fetei bancherului. Noaptea, pacienta a pronunţat în somn multe cuvinte neclare. Semnele vindecării erau evidente. Se apropia clipa hotărâtoare.

Torţe aprinse luminau din loc în loc insula iar clopotul bisericii trăgea ca la înmormântare. Bătrâna femeie a îngenuncheat în faţa capelei şi imediat a început să plângă.

Atunci grilajul s-a deschis şi Petru s-a arătat în plină lumină, înfăşurat într-un linţoliu alb, ca şi cum ar fi ieşit din mormânt. Mama l-a văzut, a întins braţele şi, după ce a strigat „Copilul meu... Copilul meu!”, a leşinat. Când s-a redeşteptat şi-a recunoscut fiul şi l-a sărutat. A urmat unul dintre dialogurile cele mai dramatice ale povestirii, dialog terminat cu o surpriză de mari proporţii. Era bucuroasă să-i spună lui Petru că merită s-o iubească pe Sava, deoarece ea nu era fiica celui ce i-a trădat tatăl ci moştenitoarea contelui Sandorf. Spre a le dovedi a scos repede din buzunar o scrisoare mototolită şi a întins-o doctorului. Conţinea ultimele gânduri ale doamnei Toronthal, scrise de mâna ei, în preajma morţii. Acum au aflat că Sava era fetiţa răpită în urmă cu 15 ani din curtea castelului situat în ţinutul Făgăraşului...

Vestea l-a emoţionat profund pe Mathias Sandorf. Atât de neaşteptată era, încât a reuşit cu greu să se stăpânească. Dacă n-ar fi ţinut cu orice preţ ca lumea din jurul lui să nu-i cunoască adevărata identitate, s-ar fi arătat în culmea bucuriei. Acum ştia ce s-a întâmplat după plecarea lui din Transilvania, când şi-a lăsat copila în grija soţiei intendentului. Fetiţa a fost răpită de oamenii bancherului, cu scopul de a pune mâna pe averea ei. Dusă la Raguzza a fost prezentată drept fiica lui Toronthal. Înţelegea acum şi uneltirile lui Sarcany, care ştia că se apropie termenul când Sava mai putea să moştenească o jumătate din averea tatălui ei şi dorea cu orice preţ s-o ia în căsătorie spre a se îmbogăţi. Nu mai erau decât câteva săptămâni până la limita stabilită de lege şi nu ştia încă unde se află draga lui fiică. Trebuia, deci, s-o găsească neapărat.

Petru era în culmea bucuriei; mama i se însănătoşise şi aştepta cu nerăbdare clipa când îşi va regăsi iubita. Doctorul, de asemenea, a considerat că poate să i se destăinuie doamnei Bathory. Voia s-o salveze pe Sava şi apoi să-i cunune pe cei doi îndrăgostiţi, atât de vitregiţi de soartă. Atunci a aflat bătrâna mamă că medicul nu era altul decât contele Mathias Sandorf...

RĂPIREA SAVEI. Supus unui nou interogatoriu, Toronthal

l-a recunoscut pe doctor şi a întrebat cu ce drept este ţinut arestat şi prizonier. La apariţia doamnei Bathory şi mai ales a fiului ei nu şi-a putut crede ochilor, deoarece îl considera mort. Cerându-i-se să spună unde a fost dusă Sava, s-a prefăcut că nu înţelege motivul deosebitului interes manifestat pentru fata lui. Atunci i-au adus la cunoştinţă că degeaba încearcă să joace teatru, pentru că există dovezi sigure că tânăra ţinută prizonieră este fiica contelui Mathias Sandorf, revoluţionarul trădat de el împreună cu complicele său Sarcany. Dezvăluirea faptelor sale criminale l-au făcut pe fostul bancher să înţeleagă că se apropia ora pedepsirii fărădelegilor săvârşite. Copleşit de acuzaţii şi-a dat seama că viaţa lui nu mai depindea decât de păstrarea secretului cu privire la locul ascunzătorii unde era Sava. A încercat, deci, să afirme că nu cunoaşte unde se află ea, dar Matifou l-a constrâns. În acest mod a divulgat singura taină ce o mai deţinea: fata contelui era la Tetuan, în casa Namirei.

Chiar în noaptea aceea o navă rapidă a ridicat ancora având la bordul ei pe contele Sandorf, Petru, Luigi, Pescade şi Matifou. Ajunşi la Tetuan au găsit casa Namirei goală. În urmă cu cinci săptămâni locatarii plecaseră într-o direcţie necunoscută. Câteva resturi de hârtie nearsă identificate în camera fetei le-au indicat direcţia. Era fragmentul unei scrisori pe care se vedea clar numele Tripolitania.

Au sosit acolo în ziua când populaţia sărbătorea o veche tradiţie legată de prezenţa berzelor pe acel teritoriu. Sarcany stătea la un şeic bogat, într-o mică fortăreaţă apărată de 50 de oameni înarmaţi. Când festivitatea era în toi, Matifou şi Pescade au început să facă acrobaţii în faţa zidului clădirii. O lovitură de tun a fost semnalul eliberării a sute de berze şi toate privirile erau îndreptate spre ele. Profitind de moment Pescade şi-a făcut vânt cu ajutorul unei prăjini peste zidul casei şeicului. Obişnuit cu salturile, a căzut uşor pe o terasă. A legat o frânghie de un crenel şi a lăsat-o să cadă dincolo spre a putea fugi în caz de pericol. După aceea s-a strecurat printr-o ferestruică, a coborât o scară în spirală şi a pătruns într-o curte interioară. Era într-un gang când a văzut-o pe Namir cu un felinar arab în mână. S-a căţărat iute pe firida unei arcade şi femeia a

trecut pe sub el fără să-l observe. În camera de unde ieşise Namir dormea Sava Sandorf. I-a comunicat că Petru trăieşte şi aşteaptă cu nerăbdare salvarea ei. Bucuroasă, fata voia să plece cât mai repede, dar au auzit paşi pe galerie. Înfăşurat într-un covor Pescade s-a rostogolit în colţul cel mai întunecos al încăperii. Au intrat Sarcany şi marocana, care au anunţat-o pe prizonieră că pregătirile pentru cununie erau terminate. Sava n-a vrut să meargă şi au încercat s-o forţeze; disperată, a cerut ajutor pomenind numele lui Petru. Surprins, tripolitanul i-a replicat că degeaba cheamă s-o salveze un mort, însă tânăra i-a replicat tăios că iubitul ei trăieşte. Tulburat de veste, Sarcany a ieşit enervat din cameră. Câteva momente după aceea Sava şi Pescade au deschis uşa înaintând până la terasă, unde au fost observaţi de un paznic, care a dat alarma, îngrozită că va fi din nou prinsă, fata n-a şovăit şi s-a aruncat din înaltul zidului. Ca prin minune, n-a păţit nimic, deoarece Matifou era dincolo şi i-a căzut drept în braţe. Pescade s-a salvat datorită frânghiei, după care întregul grup a fugit spre ţărm. 20 de oameni înarmaţi au ajuns la mal tocmai când cei urmăriţi se urcau pe bordul navei...

ATACUL PIRAŢILOR. La 30 de mile depărtare de Antekirtta câteva triburi războinice îşi concentrau forţele ameninţând mica colonie împrejmuită de ape. Ştirile parvenite de pe litoral arătau că se pregăteşte o expediţie împotriva insulei şi cum foarte aproape de Antekirrta era un ostrov s-a hotărât minarea acestuia şi aruncarea lui în aer în caz de forţă majoră. Măsurile de apărare s-au dovedit bine gândite, deoarece în noaptea de 3 spre 4 noiembrie o sonerie electrică a dat alarma. Se apropia o flotilă inamică. Puternice reflectoare au detectat circa 200 de vase. Tunurile de pe crucişătorul „Ferrato” au intrat imediat în acţiune; la fel au făcut şi bateriile de coastă. Din primele rafale au fost scufundate peste 20 de ambarcaţiuni duşmane. Cu toate acestea mai bine de o mie de piraţi au reuşit să debarce şi să distrugă o porţiune din zidul de apărare al oraşului. Organizatorul atacului era Sarcany, care încerca să se răzbune pe doctor şi s-o ia în captivitate din

nou pe Sava. În urma unei lupte corp la corp agresorii au fost respinşi. Când numărul lor mare aproape îi copleşise pe apărători, artileria de pe crucişător le-a tăiat orice cale de retragere. Prinşi între două focuri, tirul puternic al navei şi tunurile din oraş, piraţii au încercat să fugă spre puţinele vase rămase. Sarcany se credea salvat, deoarece se urcase la bordul unei corăbii, dar Matifou era la datorie. Acrobatul a tras un tun mic şi Pescade a ochit, atent nava lovind-o în plin. Tripolitanul a avut însă şi de astă dată noroc: a văzut la timp manevra şi a sărit în apă înainte ca încărcătura să explodeze. Dar încercarea lui de a fugi a dat greş pentru că Luigi a înotat spre el şi l-a capturat. A fost închis într-o celulă vecină cu ceilalţi prizonieri...

Crimele comise de trădători trebuiau pedepsite. Pentru aceasta s-a convocat Tribunalul din Antekirtta. Inculpaţilor li s-au făcut cunoscute gravele învinuiri. Luigi a luat primul cuvântul. S-a adresat lui Carpena, dezvăluindu-i că este fiul pescarului din Rovigno, mort în ocnă în urma denunţului său. Petru l-a acuzat pe Toronthal de trădarea revoluţionarului Ştefan Bathory şi de faptul că nu este străin de încercarea de asasinat comisă de Sarcany împotriva lui pe străzile Raguzzei. În acelaşi timp i-a adus la cunoştinţă că s-a logodit cu Sava, fiica contelui Mathias Sandorf, răpită de oamenii lui din parcul castelului din Artenak. Doctorul Antekirtt a arătat că este contele Mathias Sandorf, singurul dintre conjuraţi scăpat cu viaţă. Este tatăl copilei crescute de familia fostului bancher, care urmărea să pună mâna şi pe cealaltă jumătate a averii sale. În fine, preşedintele Tribunalului a subliniat că numeroasele victime provocate de atacul piraţilor se datoresc lui Sarcany, iniţiatorul şi răspunzătorul direct al acelui conflict. Acuzaţii au avut libertatea să se apere. După aceea s-a dat sentinţa prin care toţi inculpaţii au fost condamnaţi la moarte, urmând ca execuţia să aibă loc a doua zi. În seara aceea, osândiţii au fost transportaţi pe ostrov. Dar n-au mai fost împuşcaţi: în zori, o puternică explozie a aruncat în aer peticul de pământ. Din nebăgare de seamă, cineva a atins firele unei mine...

EPILOG. În mijlocul bucuriei generale a populaţiei din insula Antekirtta s-a celebrat cununia lui Petru Bathory cu Sava Sandorf. După 15 ani, contele Mathias Sandorf a semnat actele cu numele său real. Datorită scrisorii doamnei Toronthal şi a unei declaraţii obţinute în prealabil de la fostul bancher, Sava a fost recunoscută ca fiind moştenitoarea legală a averii tatălui ei. Insula din Mediterana a devenit apoi vestită în întreaga lume. În urma invitaţiilor adresate unor numeroşi savanţi şi inventatori s-au experimentat acolo descoperiri valoroase care au atras atenţia cercurilor ştiinţifice mondiale.

*
* *

NICIO LEGĂTURĂ CU FANTASTICUL. Într-o scrisoare expediată la 21 septembrie 1885 prietenului şi editorului său, Jules Verne îi sesizează, printre altele, că eroul principal din romanul *Mathias Sandorf* îl întruchipează chiar pe Hetzel. Gândindu-se că ilustrul director al casei de editură a fost exilat şi s-a remarcat printr-o înaltă moralitate şi patriotism, l-a transpus în naraţiune şi i-a scris următoarele: „Sandorf tânăr, sunteţi Dv. la 33 de ani”. Informaţia respectivă provine din volumul cu amintiri elaborat de nepotul scriitorului, Jean Jules Verne, ca şi alte amănunte referitoare la această povestire. Astfel, spre a dovedi că bunicul său se inspira pentru subiectele *Călătoriilor extraordinare* din întâmplările petrecute pe parcursul numeroaselor croaziere întreprinse, acesta arată că scena cu vasul „Ferrato” aflat în pericol de naufragiu în apropierea Maltei este asemănătoare cu secvenţa trăită pe iahtul său, care a fost ameninţat de furtună chiar în vecinătatea acelei insule. De asemenea, atacul piraţilor împotriva Antekirttei a fost imaginat în urma elementelor surprinse pe litoralul mediteranean în cursul voiajului din anul 1884.

În legătură cu afinitatea dintre marele scriitor Al. Dumas-tatăl şi Jules Verne nu există nicio îndoială. Este, de altfel, cunoscută strânsa prietenie a celor doi prozatori, autorul

celebrelor romane *Cei trei muşchetari* şi *Contele de Monte Cristo* încurajându-l şi chiar iubindu-l pe ucenicul său întru literatură. Fiind în apropierea celebrului său precursor, Jules Verne a încercat să aplice în romanul Mathias Sandorf multitudinea de „combinaţii" folosite în vestitul *Monte Cristo.* Bineînţeles, remarcă Jean Jules Verne, nu se poate face nicio confuzie între cei doi romancieri, deoarece scrierile fiecăruia aparţin unor genuri literare cu totul diferite. Bunicul său a elaborat acest roman geografic preluând de la Dumas-tatăl arta combinării acţiunii, în asemenea mod încât eroul principal, Mathias Sandorf, a înlocuit caii lui D'Artagnan cu nave perfecţionate, iar cadenţa povestirii este dusă, de asemenea, în maniera marelui său predecesor. Apărut în foileton, în anul 1885, în ziarul „Le Temps" şi apoi în volum, romanul poartă o dedicaţie către Al. Dumas-fiul, în memoida tatălui acestuia. Drept răspuns, urmaşul celui omagiat i-a trimis o emoţionantă scrisoare, în care sublinia că între cei doi scriitori a existat o înrudire atât de evidentă din punct de vedere literar încât, după părerea lui, Jules Verne a fost fiul marelui Dumas mai mult decât el însuşi. În finalul epistolei nota: „Vă iubesc de atâta timp, de parcă aş fi fratele Dv."

Precizarea făcută de autorul romanului atunci când relatează urmările experienţei de hipnotism este deosebit de interesantă. El sublinia că între fenomenele de hipnoză şi fantastic nu există nicio legătură, deoarece în vremea aceea metoda era studiată şi aplicată de numeroşi specialişti din întreaga lume, citând, în acest sens, lucrările savanţilor Charcot, Richet, Bernheim şi alţii. Se arăta apoi că doctorul Antekirtt a cercetat respectivele opere şi a aplicat, cu succes, hipnoza în mai multe cazuri. Considerând întâmplările survenite după folosirea sugestiei ca neobişnuite, ieşite din comun, am solicitat avizul unui specialist. La întrebarea dacă asemenea experienţe pot fi socotite credibile sau nu, a răspuns dr. Paul Popescu-Neveanu, profesor la catedra de psihologie a Universităţii din Bucureşti.

„Romanul *Mathias Sandorf* ilustrează faza de maturitate a creaţiei verniene, accentele sociale fiind mai pronunţate.

Se pare că schema povestirii este cea a lui Monte Cristo, aici însă substanţa de idei şi sentimente fiind mult mai consistentă. Personal, sunt bucuros de faptul că în această lucrare Jules Verne are şi un filon de anticipaţie psihologică. Dacă ne gândim la actualele lucrări ştiinţifico-fantastice, nu putem să nu recunoaştem că accentele încep să se deplaseze de la elementul tehnic la cel uman. Uneori, ţi se pare că potenţialul înfăptuirilor tehnice ajunge să-şi dea întreaga măsură, dar la ordinea zilei continuă să rămână eternul uman. Cum vor fi oamenii peste o mie sau zece mii de ani şi în ce măsură ştiinţa va fi pusă în beneficiul nemijlocit al vieţii omeneşti? În *Mathias Sandorf* Jules Verne dovedeşte că posedă unele cunoştinţe de yoga şi este la curent cu experimentele hipnologilor contemporani lui, îndeosebi cu cele ale lui Charcot. De la acesta porneşte o întreagă linie de interpretare în psihologie, linie legată de atestarea psihismului inconştient. Pierre Janet a continuat-o, iar Sigmund Freud a speculat-o copios. S-a dovedit că o bolnavă aflată în stări de hipnoză îşi amintea de la o şedinţă la alta cele ce i se comunicau, dar nu putea reproduce în stare de trezie cele ce se întâmplau cu ea în stările de somn hipnotic. Există, deci, o memorie a inconştientului, relativ deosebită de cea a conştiinţei. Totuşi, precum se ştie, subiecţii sugestionaţi prin hipnoză ajung ca în starea de trezie să înfăptuiască comenzile în chip spontan şi fără să-şi dea seama de originea ordinelor pe care le execută. Pe atunci era foarte la modă o teorie asupra dedublării personalităţii. Mai târziu, lucrurile s-au mai clarificat, în sensul acceptării a două nivele de activitate psihică în cadrul unui sistem unic.

Dacă noi vrem să extragem din paginile lui Jules Verne un instructaj exact de hipnologie, desigur nu vom avea succes. Detaliile sunt estompate şi absorbite în fantastic şi expresivitate artistică ca şi în ordinea tehnică sau maşinistă. Se ştie totuşi că în tehnică Jules Verne a fost un vizionar, întrucât a sugerat modele posibile, deplin confirmate ulterior. În materie de idei, paradoxal, Jules Verne este un realist. Deci dacă vom elimina detaliul sugestiei propagate pur ocular prin viguroase câmpuri

psihomagnetice de tip Mesmer şi ne vom referi la posibilitatea sugestionării verbale a unui subiect aflat pe punctul de a trece în moarte clinică, nu vom putea să aducem obiecţii serioase la ipoteza lui Jules Verne. În momentul de faţă fiind reconsiderate ştiinţific multe din practicile yoga, se admite că posibilităţile de autoreglaj ale organismului sunt prodigioase şi pot fi mereu extinse, aceasta mai ales la un tânăr interiorizat şi de o mare sensibilitate. Comanda hipnotică, a făcut ca Petru Bathory să nu depăşească stadiul morţii clinice menţinându-se, câteva zile, la un nivel minimal de funcţionare vegetativă a organismului. Ulterior, legătura fiind stabilită, devine plauzibilă şi posibilitatea trecerii la reanimare, care astăzi se înfăptuieşte curent cu ajutorul unor aparate foarte complicate de reactivare cardio-respiratorie. Repetăm, este o idee şi nu o tehnică, care să confere siguranţă rezolvării situaţiei. Să nu ne grăbim însă cu negaţiile, pentru că s-ar putea ca în viitorul apropiat ştiinţa tot mai practică şi clinică a sugestiologiei să ne pună în postura de dogmatici. Tot aşa, în relaţiile dintre dotatul hipnotezor şi borfaşul fricos şi slab de fixe nu pot fi excluse actele perfect normale ale inducţiei hipnotice, ca şi cele ale sugestiei de la distanţă (telepatie), de îndată ce contactele au fost stabilite. Ce-i drept, mai ales pentru această ultimă relaţie telepatică ar fi trebuit să existe o doză mai mare de exersare, pentru ca cel indus să devină un medium mai sigur. Dar atunci experimentul ar fi devenit plictisitor pentru cei ce parcurg paginile scrise de artistul ce adaptează ştiinţa la nevoile artei, fără a elimina orice grăunte de adevăr. În aceeaşi situaţie se află marii promotori contemporani de literatură ştiintifico-fantastică (science-fiction) când se ocupă mai puţin de detalii tehnologice şi mai mult de imagini şi idei ce ilustrează expansivitatea geniului uman.”

O EXPERIENŢĂ NEOBIŞNUITA. Concomitent cu interviul luat prof. univ. dr. Paul Popescu-Neveanu, un alt specialist, dr. Arcadie Percek, semnala un caz neobişnuit la prima vedere, care se baza pe practicile yoghiste. Se releva încă una din tainele inepuizabilelor forţe ale psihicului uman.

Deşi se cunoştea încă de multă vreme faptul că yoghiştii reuşesc să supravieţuiască aşa-numitei „îngropări de viu”, datorită unui îndelungat şi sistematic antrenament al forţelor interioare, senzaţionalele situaţii nu fuseseră încă analizate de pe serioase poziţii ştiinţifice. Acum prestigioasa revistă medicală „American Hearst Journal” relata cazul unui bătrân indian cu numele de Satyamurti care a fost îngropat de viu, la cererea sa, într-o groapă de un metru şi jumătate adâncime. După cum se preciza în datele experienţei, groapa a fost săpată chiar în curtea unui institut medical care şi-a asumat patronarea ştiinţifică a originalei cercetări. Ciudatul mormânt a fost acoperit cu pământ, peste care s-a pus un strat de cărămizi consolidate cu mortar. Indianul era îmbrăcat doar într-o cămaşă şi a stat în fundul gropii timp de 7 zile, după care a fost scos la suprafaţă viu şi nevătămat. În acest interval, datorită mijloacelor moderne de investigaţie şi control au fost ţinute sub o minuţioasă observaţie diversele funcţii ale organismului, în special cele care ţin de fiziologia inimii, encefalului şi plămânilor. Ce s-a constatat? Inima, în prima zi de la îngropare, a ajuns până la cifra incredibilă de 240 bătăi pe minut (în mod normal bate doar în jur de 75), pentru ca exact în a 29-a oră de la începutul experienţei să apară pe traseul electrocardiografic cifra zero, ceea ce înseamnă din punct de vedere medical moarte clinică. Şase zile activitatea motorului fundamental al corpului omenesc a fost întreruptă total şi ea a fost reluată numai cu o jumătate de oră înainte de expirarea ultimei zile de experimentare. De asemenea, în prima zi de la dezgropare inima indianului a reintrat progresiv în parametri normali de funcţionare, iar imediat după scoaterea la suprafaţă a individului, termometrul indica aproape 44 grade Celsius iar greutatea corpului prezenta un deficit de 4,5 kg. Oamenii de ştiinţă care au asistat la acest experiment singular au denumit cauza supravieţuirii sub pământ a celui îngropat de viu „stare de veghe hypometabolică a meditaţiei yoghiste”.

AVENTURILE UNUI BUCUREŞTEAN ÎNDRĂGOSTIT[20]

LADA MISTERIOASĂ. Pe la mijlocul lunii mai 1895 un corespondent al ziarului parizian „Secolul XX” lua primul contact cu frumosul oraş Tiflis. Venit pentru un voiaj de trei săptămâni în Georgia, Claudius Bombarnac plănuia să realizeze o serie de reportaje despre acel ţinut îndepărtat de patria sa. Chiar în ziua sosirii a avut însă deziluzia să primească din partea redacţiei o telegramă prin care era solicitat să-şi schimbe ruta. Trebuia să se îndrepte rapid spre portul Uzun-Ada, punct de plecare al noii căi de transport feroviar care lega Europa de Est cu Pekinul: „Marele transasiatic” inaugurat înainte cu şase săptămâni. Cotidianul solicita colaboratorului său reportaje, interviuri sau ştiri privitoare la întâmplările survenite pe parcursul îndelungatului traseu ce străbătea 6.000 de kilometri.

Cu regretul de a fi silit să-şi abandoneze proiectele, reporterul a luat primul tren ce se îndrepta spre Baku, important port la Marea Caspică. Popasul i-a permis vizitarea şi consemnarea monumentelor oraşului, semnalând cu acest prilej un fenomen considerat pe acele vremuri drept miraculos: erupţia gazelor naturale. „Doreşti un aparat de iluminat sau de încălzit instantaneu? – nota Bombarnac în însemnările sale – nimic mai simplu: faci o gaură în acest sol, gazul iese la suprafaţă şi ai lumina asigurată. Este un gazometru natural la îndemâna tuturor pungilor”. În legătură cu prezenţa hidrocarburilor în zonă va relata apoi un alt fapt ieşit din comun. De la Baku s-a îmbarcat pe pachebotul „Astara”, care urma să-l transporte pe malul celălalt al Caspicei. Negăsind loc nici în salon nici în cabine, se plimba pe covertă fumând. La un moment dat a aruncat peste bord restul ţigării aprinse. În aceeaşi clipă, valuri incandescente au înconjurat vasul. Ţiţeiul existent pe suprafaţa apei a luat foc şi numai datorită ingeniozităţii pilotului, – care a schimbat brusc direcţia, – nava a reuşit să

[20] În original: *Claudius Bombarnac.*

scape de incendiu...

Întrucât călătoria pe mare urma să dureze aproape 24 de ore, Bombarnac a căutat un loc mai adăpostit unde să se odihnească. Printre numeroasele bagaje îngrămădite pe punte a observat o ladă mare, care putea servi drept paravan împotriva vântului rece ce începuse să bată în rafale. Curios din fire, s-a apropiat de voluminosul colet şi a început să-l studieze. Era înalt de 1,80 m şi lat de un metru. Inscripţiile de pe pereţi informau că este vorba de un transport de oglinzi şi-i avertizau pe hamali să-l mânuiască cu grijă. Conform adresei scrise pe ambalaj, coletul trebuia să ajungă la domnişoara Zinca Klork, din Pekin, strada Cha-Coua. Numele destinatarei l-a îndemnat pe ziarist să presupună că este vorba de o româncă.

Seara, pe puntea pustie a „Astarei”, Bombarnac face o descoperire surprinzătoare. Sprijinit cu capul de un perete al balotului încerca să adoarmă. Un foşnet bizar l-a trezit din toropeală. A ascultat atent şi i s-a părut că aude un sforăit foarte aproape de el. La început a crezut că un alt pasager s-a introdus sub prelată, însă la lumina slabă de pe covertă n-a văzut pe nimeni. Bănuind că a visat, s-a culcat din nou. N-au trecut însă decât câteva clipe şi sforăitul a reînceput. Nu mai avea acum nicio îndoială că zgomotul provenea din interiorul lăzii destinate româncei. Un animal, desigur, se află în acel colet, şi-a spus reporterul. Dar ce fel de animal? Un câine, o pisică? Pentru ce s-ar ascunde astfel un patruped domestic? Mai degrabă vreun animal sălbatic, o panteră, un tigru sau un leu... Făcând şi alte presupuneri de acest fel, ziaristul îşi imagina cu plăcere articolul senzaţional pe care ar putea să-l trimită redacţiei dacă fiara ar izbuti să iasă din originala cuşcă. S-ar stârni o panică de nedescris şi ar avea un subiect cu adevărat „gras”, cum se spunea în argoul gazetăresc...

OMUL-COLET. Recitind adresa româncei, Claudius Bombarnac şi-a continuat monologul interior astfel: de ce i s-a trimis, oare, frumoasei domnişoare, pentru că trebuie să fie frumoasă acea româncă, un animal sălbatic închis într-o ladă cu oglinzi? Dar, fiara, indiferent ce era, avea nevoie de

mâncare şi băutură; or, pe parcursul celor 13 zile de drum ar fi murit de inaniţie, dacă nu ar fi alimentată, sau nu părăsea adăpostul... Toate acestea îi treceau prin cap şi tot gândindu-se, toropit de oboseală, s-a acoperit cu prelata şi a adormit profund. Spre orele 3 dimineaţa s-a trezit şi a observat că încă nu s-a luminat de zi. A început să se plimbe pe punte, apoi s-a întins din nou lângă ladă şi a încercat să adoarmă. Dar misterul ce plana asupra conţinutului coletului de lângă el nu-i dădea pace. Pe neaşteptate a auzit un strănut pe jumătate înăbuşit. Nu mai era niciun dubiu: un animal, oricare ar fi el, nu putea scoate un asemenea sunet... Deci o fiinţă umană era ascunsă acolo spre a fi transportată fraudulos? Bărbat, femeie?... Acum nu mai putea dormi deloc şi singura lui dorinţă era să găsească o modalitate pentru a comunica cu cel ce voia să-şi tăinuiască prezenţa...

În ziua următoare vaporul a ancorat la destinaţie şi reporterul a coborât pe mal. Marele transasiatic era în gară. Cu vagoanele sale noi, care sclipeau în bătaia soarelui. Avea restaurant şi două furgoane de bagaje, iar pasarelele înlesneau pasagerilor circulaţia pe toată lungimea trenului. Claudius Bombarnac s-a îndreptat spre chei, pentru a vedea ce s-a întâmplat cu lada. Era debarcată şi a putut s-o examineze din nou. Fiecare perete conţinea mici orificii pentru aerisire, iar unul era divizat în două panouri glisante, permiţând celui închis să părăsească la nevoie ascunzătoarea. Un grup de hamali au urcat coletul pe un căruţ şi apoi l-au aşezat cu multă grijă într-unul din vagoanele cu bagaje.

După ce ziaristul a făcut cunoştinţă cu noii săi tovarăşi de drum pe care îi va descrie în însemnările sale, garnitura feroviară şi-a început traseul cu viteza de 50 de kilometri pe oră străbătând zone pitoreşti, care vor permite lui Bombarnac nenumărate observaţii cu caracter istoric, geografic, arhitectonic sau etnografic.

Seara, toată lumea s-a culcat, numai reporterul a rămas, treaz dorind să aştepte momentul potrivit pentru a lua contact cu pasagerul clandestin. Şi-a amintit atunci de cazuri asemănătoare, care au făcut vâlvă în multe ţări

europene. Astfel, între anii 1889–1892 croitorul austriac Herman Zeitung a reuşit să parcurgă distanţele dintre Viena şi Paris, de la Amsterdam la Bruxelles şi de la Anvers la Cristiania ascuns într-o ladă, iar tinerii căsătoriţi Erres şi Flora Anglora au traversat în acelaşi mod Spania şi Franţa. Presa vremii a publicat numeroase reportaje despre ingeniozitatea originalilor călători care au reuşit să înşele vigilenţa organelor feroviare din ţările respective...

Pe la orele 11 noaptea, când mai erau două ceasuri până la oprirea trenului într-o staţie, Bombarnac a ieşit încet pe culoar şi s-a furişat spre furgon. A deschis cu precauţie uşa vagonului şi, cu toată obscuritatea din interior, s-a orientat căutând cu picioarele şi mâinile până când a identificat lada. S-a aplecat, a pus urechea pe peretele acesteia şi a încercat să audă respiraţia prizonierului. N-a recepţionat nimic şi l-a cuprins teama că toate speranţele lui se spulberau. Să fi visat, oare, sforăitul şi strănutul? Dacă nimeni nu se ascundea acolo şi nu erau decât oglinzile domnişoarei Zinca? Gândurile pesimiste s-au spulberat când a surprins o mişcare înăuntrul coletului. I-a ajuns la ureche o mică ţăcănituri şi imediat raze palide au răzbătut prin crăpăturile de aerisire. Dacă s-a putut înşela în primele momente, acum era sigur de existenţa unui om acolo. L-a cuprins o mare emoţie şi a aşteptat. S-a scurs un minut, dar nimic nu-l îndreptăţea să creadă că necunoscutul va încerca să iasă... Din precauţie, n-a intervenit. Apoi i-a venit ideea să profite de lumină. Şi-a pus ochiul la una din găurele... Un bărbat stătea ascuns. Un individ căruia îi distingea perfect trăsăturile. Să fi avut 25–26 de ani. Cu barba lui neagră, se dovedea a fi un adevărat tip de român, ceea ce îi confirma părerile despre corespondenta sa din Pekin. Avea o privire blândă, dar plină de energie, caracteristică ce explica temerara acţiune de a se lăsa expediat într-o ladă pe un asemenea traseu, în orice caz nu arăta ca un răufăcător. Bombarnac se gândi că nu are niciun interes să-l trădeze; îl va asigura de discreţia sa, ba mai mult, îl va ajuta în cazul când va fi descoperit!...

Dar ce făcea românul în acel moment? Ţinea pe genunchi o cutie de conserve şi mânca liniştit la lumina lămpii sale cu

petrol. Nu-i lipseau biscuiţii, iar într-un raft mic erau câteva sticle pline. O cuvertură şi o haină îmblănită atârnau pe pereţi. Stătea ca un melc în cochilia sa. În acest mod economisea mia de franci cât l-ar fi costat călătoria de la Tiflis la Pekin la clasa a doua; înşela Compania de cale ferată şi putea fi aspru pedepsit. Pe parcurs, desigur că ieşea din adăpost spre a se plimba prin interiorul furgonului sau se aventura noaptea pe culoarul trenului...

Gazetarul ezita. Nu ştia cum să procedeze spre a comunica într-un fel cu acel tânăr. Ar fi vrut să bată încet în perete, dar se temea că sărmanul băiat se va speria când îşi va da seama că secretul lui a fost descoperit. Dorea să-l întrebe cine este, de unde vine, pentru că ştia unde merge. O curiozitate de neînfrânt l-a cuprins şi trebuia neapărat să şi-o satisfacă. Se gândea să-i spună că este francez, *deoarece ştia că un român nu ignoră niciodată faptul că poate să aibă oricând încredere într-un francez.* (subl. n.) Îi va oferi serviciile sale şi-i va propune să-i îndulcească rigorile claustrării. De asemenea, i-ar putea completa insuficientele provizii prin alimente proaspete. Da! Captivul de bunăvoie nu va regreta vizitele lui şi nu trebuia să-i fie frică de o eventuală imprudenţă, încurajat de propriile reflexii, a bătut discret în perete. Lumina s-a stins brusc iar tânărul ascuns şi-a oprit respiraţia. Redactorul a încercat să-l liniştească şi l-a rugat să deschidă panoul. Ar fi vrut să-i mai spună ceva, însă puternice zguduituri ale trenului l-au obligat să-şi întrerupă intenţia. Vagoanele s-au oprit tamponându-se şi s-au auzit strigăte. Spre a nu fi surprins de cineva, Bombarnac a ieşit repede din furgon. Treziţi din somn, pasagerii au aflat că fusese călcată o cămilă...

ISTEŢUL BUCUREŞTEAN. Dacă n-ar fi fost nenorocita de cămilă, l-ar fi cunoscut pe ciudatul călător. Ar fi vorbit cu el, i-ar fi aflat povestea vieţii şi s-ar fi despărţit ca doi buni prieteni. Desigur că acum românul era îngrijorat pentru că se ştia descoperit de cineva care îi putea dezvălui secretul. Se aştepta să fie predat în gara următoare şi astfel domnişoara Zinca va avea o mare deziluzie... Da! Trebuia să-l liniştească chiar în noaptea aceea. Absorbit de gânduri

gazetarul a coborât pe peron la prima staţie, s-a plimbat prin faţa furgonului, dar n-a intrat spre a nu fi observat. Către orele 3 dimineaţa au ajuns la Aşkhabad. Ca de obicei, şeful de tren şi-a făcut rondul de control, iar Bombarnac îşi închipuia cât de speriat va fi românul în timpul deselor treceri pe lângă lada lui...

În localitatea Duhak, a fost ataşat la tren un vagon închis şi plumbuit escortat de şase soldaţi. Transporta spre Pekin rămăşiţele pământeşti ale unui important personaj, un mandarin. După ce garnitura feroviară a străbătut un şir de aşezări cu numeroase grădini în jurul caselor, cu multe turme de oi şi cirezi de boi, la orele 1 după-amiază erau la Merv, la 822 de kilometri depărtare de Uzun-Ada. Staţionarea îndelungată a permis călătorilor să viziteze oraşul, să admire străzi şi bulevarde frumoase, monumente şi magazine. În timpul mesei, Claudius Bombarnac a aflat numele mandarinului decedat şi a telegrafiat redacţiei vestea.

Din nou la drum. Seara era întunecoasă încât nu se putea zări aproape nimic prin ferestre. Încet-încet, pasagerii au adormit. Doar reporterul nu avea somn: medita din nou la situaţia românului. Dorea să-l revadă, nu numai pentru a-şi satisface curiozitatea, ci mai mult pentru a-i îndepărta temerile. Altfel risca să nu-l mai găsească. Terorizat de descoperirea ascunzătorii sale ar fi putut coborî într-o gară spre a i se pierde urma... Bombarnac aştepta cu nerăbdare ca trenul să oprească în staţia Thardjui, la orele 2 şi 27 de minute dimineaţa. Acolo Transasiaticul stătea 15 minute şi, după aceea, voia să se strecoare în vagonul de bagaje. Timpul trecea greu şi spre a nu adormi se plimba pe culoar. În fine, a coborât pe peron. A avut surpriza să vadă cum pe uşa furgonului ieşea un om care se îndrepta spre clădirea gării luminându-şi calea cu o mică lampă cu petrol. Nu putea fi decât românul, numai el! De ce făcea acea periculoasă escapadă? Poate pentru a-şi reînnoi proviziile... Nu cumva avea intenţia să fugă? Ar fi putut să-l împiedice, să-i promită ajutorul, i-ar fi vorbit în franceză, în engleză, în germană, în rusă spunându-i că-i este prieten şi că poate conta pe discreţia lui, că nu vrea să-l trădeze, că-i va aduce

alimente şi să nu uite că domnişoara Zinca, evident cea mai frumoasă românca, îl aşteaptă la Pekin... Dar, nu! Nu s-a îndepărtat prea mult. Românul voia, desigur, să-şi dezmorţească doar picioarele după prizonieratul de 60 de ore. Era un bărbat de talie mijlocie, cu mişcări sigure, îmbrăcat cu vestă, pantaloni strânşi cu o centură iar pe cap avea o caschetă. S-a plimbat puţin şi s-a urcat din nou în vagon. După această întâmplare reporterul şi-a amânat întâlnirea cu temerarul său erou pentru altă ocazie.

Către orele 5 dimineaţa, garnitura a traversat podul de peste fluviul Amu-Daria şi a intrat în Bukhara, prilej pentru descrierea pitorescului oras bogat în palate şi monumente. Bombarnac a participat, în continuare, la o discuţie interesantă cu privire la modul de călătorie al oamenilor în viitor. Dacă atunci se putea merge cu trenul de la Tiflis la Pekin, ziaristul îşi imagina că nepoţii celor de faţă vor putea voiaja direct din Asia până în sudul Africii, datorită racordării Transasiaticului cu Transafricanul. Când Asia va fi legată printr-o cale ferată cu Africa, voiajorii vor lua trenul din Rusia şi garniturile vor străbate Italia, Franţa şi Spania fără a schimba mijlocul de locomoţie. În ce priveşte strâmtoarea Gibraltar, un tunel lung de 15 kilometri o va lega de Africa, deoarece atunci nimeni nu se va opune, aşa cum se întâmpla cu tunelul proiectat între Calais şi Douvres... În acel fel oamenii se vor urca în vagon pe malul Caspicei, vor ajunge la Pekin şi de la Pekin vor coborî la Capul Bunei Speranţe fără transbordare...

SECRETUL CĂLĂTORULUI CLANDESTIN. Oprirea trenului la Samarkand a oferit pasagerilor un nou moment turistic. Bazarul, moscheile, mormântul lui Tamerlan, străzile comerciale ale vechiului oraş au fost descrise de Bombarnac cu vervă şi competenţă. Urcat în garnitura de tren reporterul considera că a sosit vremea să afle secretul „omului-colet”. Cerul era acoperit, luna nu se vedea, ploaia ameninţa să cadă. Deci avea toate condiţiile spre a intra nevăzut în vagonul de bagaje. Era curios să afle cât mai repede informaţii despre domnişoara Zinca, să ştie de unde vine românul, pentru ce pleacă la Pekin, cauzele care l-au

determinat să folosească acel mijloc de transport, vârsta şi profesiunea, locul de naştere, ce a făcut mai înainte, ce speră să facă în viitor... În sfârşit, tot ce putea fi necesar pentru a scrie un reportaj bun...

Aproape de miezul nopţii a pătruns în întunericul furgonului. Niciun jet de lumină nu se strecura prin pereţii lăzii. S-a apropiat încet, şi-a lipit urechea de balot şi a încercat să asculte. Nu se auzea respiraţia celui închis acolo. Să fi venit prea târziu? Dacă tânărul a coborât în vreo gară fără să-l fi observat? A tresărit bucuros când, în sfârşit, a perceput răsuflarea sacadată a unui om care dormea. A bătut uşor în perete, apoi mai tare, dar n-a primit niciun răspuns. În schimb, i s-a părut că uşorul zgomot din interior a devenit mai puţin accentuat decât înainte. A izbit din nou scândura. Ca ripostă, a urmat o mişcare de surpriză şi teamă a călătorului clandestin. I-a cerut imperios să deschidă, dar n-a observat nicio mişcare. A repetat rugămintea, adăugând că-i este prieten şi nu vrea să-i facă niciun rău. Speriat, probabil, de insistenţele lui Bombarnac, omul din colet a aprins un chibrit şi o lumină slabă radia din ladă. Acum redactorul îl putea privi prin găurelele din perete. Avea figura descompusă şi ochii înspăimântaţi. Era încă sub influenţa somnului şi nu ştia dacă doarme sau visează. Sărmanul stătea nemişcat, deşi avea aerul ceva mai puţin tulburat când a văzut că cel ce-i cunoaşte secretul îl asigura că va încerca să-i fie de folos şi nu-l va trăda. Situaţia s-a schimbat brusc când reporterul i-a spus că este francez şi ştie că vorbeşte cu un român... Vestea i-a dat curaj românului, care şi-a dezlegat limba. După ce i-a răspuns, tot în limba franceză, a împins panoul şi atunci s-a înfiripat prima conversaţie între cei doi proaspeţi cunoscuţi.

Când şi-a dat seama că e în siguranţă, că poate conta pe sprijinul celuilalt, românul i-a strâns mâinile cu putere şi l-a rugat din inimă să nu-i dezvăluie secretul. Reporterul i-a povestit că ziarele franceze au mai ajutat câţiva călători clandestini care, ca şi el, s-au ascuns într-o ladă. Mai mult, au deschis şi liste de subscripţie în favoarea lor. Cum şi el era gazetar francez, nu putea proceda altfel decât colegii săi. Relatarea ziaristului, care voiaja şi el spre Pekin şi se

oferea să-l ajute oricând, l-a impresionat pe cel ce se ascundea de feroviari şi pe figura lui a apărut, în sfârşit, zâmbetul. Se bucura de norocul avut şi a început să-i răspundă la toate întrebările. Se numea Kinko, era român, originar din Bucureşti şi vorbea bine franceza deoarece a locuit patru ani în Franţa, unde a fost ucenic la un tapiţer din Paris, în cartierul Saint-Antonie. Reîntors în capitala României, a stat acolo până în ziua când n-a mai putut rezista dorinţei de a-şi revedea iubita, pe logodnica lui, Zinca, care era la Pekin. O cunoscuse pe încântătoarea fată la Paris, unde era modistă. S-a bucurat enorm cu prilejul revenirii ei la Bucureşti, dar dragostea lor nu s-a putut împlini, pentru că peste puţin timp patronii au trimis-o în capitala Chinei spre a conduce acolo o casă de mode. Trecuse un an de la despărţire, dorul îl mistuia, nu mai ştia ce să mai facă. O veste primită în urmă cu trei săptămâni de la fiinţa dragă l-a înseninat. Îi sugera să vină şi el acolo, unde ar putea găsi de lucru şi s-ar căsători. Rândurile iubitei l-au hotărât să treacă la acţiune. N-avea decât puţini bani şi i-a venit ideea să călătorească în acel mod. A cumpărat o ladă, câteva provizii, iar un prieten l-a ajutat să expedieze coletul. Ştia că drumul costă o mie de franci şi voia să restituie suma Companiei căilor ferate, atunci când va avea bani. I-a scris logodnicei şi a prevenit-o că balotul va fi expediat pe adresa ei. Acum aştepta să ajungă mai repede la destinaţie şi s-o revadă pe scumpa lui Zinca...

Bombarnac era încântat de cele auzite. Reuşise în cele din urmă să intre în posesia tuturor informaţiilor despre senzaţionala călătorie. I-a promis lui Kinko că va face tot ce-i va sta în putinţă pentru ca el să izbutească să-şi îmbrăţişeze aleasa inimii. În faţa efuziunilor de mulţumire, a răspuns că, într-un fel, românul se achitase de orice obligaţie: datorită lui va putea povesti cititorilor despre omul transformat în colet pe ruta Tiflis – Pekin. I-a citat, chiar, câteva titluri la care se gândea pentru reportajele lui: „Un îndrăgostit ascuns într-o ladă”, „Zinca şi Kinko”, „1500 de leghe de-a lungul Asiei Centrale, într-un furgon de bagaje” etc. Românul, a zâmbit şi l-a rugat să nu se grăbească cu trimiterea veştilor despre el, lucru imediat

acceptat de reporter, deoarece nu avea încă interes să divulge inedita întâmplare. Discuţia a continuat vreme îndelungată, Kinko întrebându-l cum a descoperit ascunzătoarea lui. Aşa a aflat omul-colet că a fost „trădat” de sforăitul şi strănutul său încă de pe timpul când era pe pachebot. A râs când reporterul i-a recapitulat fantasticul său gând despre ascunderea în ladă a unui animal, poate chiar sălbatic. La rândul lui, excentricul călător i-a dezvăluit dificilele clipe prin care a trecut în ultimele două nopţi. Mai ales de atunci când a auzit lovitura în perete şi a înţeles că a fost descoperit de cineva. L-a cuprins o panică de nedescris; se vedea deja predat agenţilor poliţiei, închis în primul oraş unde va opri trenul, iar pe mica lui Zinca şi-o închipuia aşteptându-l în zadar... Dacă s-ar fi întâmplat aşa, niciodată n-ar mai fi putut s-o revadă; doar să fi întreprins lungul traseu pe jos... Dezolat de momentele de spaimă provocate, ziaristul l-a asigurat din nou că şansele de a ajunge la destinaţie au crescut, deoarece acum avea un bun prieten.

Venise clipa cunoaşterii modului scum era instalat în ladă românul. În interior era un scaun, sub el câteva modeste provizii închise într-o cutie, iar într-un cui se găseau cuvertura, haina şi mica lampă. A avut norocul ca balotul să fie plasat exact aşa cum indicau inscripţiile de pe el, altfel nu l-ar fi putut părăsi. În fiecare noapte se plimba prin interiorul vagonului. O singură dată s-a dat jos din tren pe peronul unei gări; era staţia unde a fost văzut de Bombarnac, care a crezut că vrea să fugă. Pe viitor, reporterul l-a avertizat asupra pericolului de a mai face o asemenea escapadă; putea fi oricând descoperit de agenţii poliţiei sau de cei de la căile ferate. În final, ca urmare a promisiunii de a-i reînnoi proviziile de câte ori va avea nevoie, drept mulţumire, românul l-a invitat la căsătoria sa cu frumoasa Zinca. Şi-au strâns amical mâinile şi în timp ce Bombarnac a plecat, tânărul a reintrat în adăpostul său şi a stins lumina...

TAINA VAGONULUI FUNERAR. Transasiaticul a făcut o escală de câteva ore la Taşkent, apoi şi-a continuat drumul

spre podişul Pamirului. Retras în compartimentul său, ziaristul se gândea mereu la romanul de dragoste al lui Kinko şi spera ca la noapte să-i poată duce alimente. La orele 3 după-amiază trenul intra în staţia Khodjent, într-o regiune fertilă, plină de verdeaţă. Timpul era foarte călduros, deşi oraşul era protejat de un masiv muntos. Până la Kokhan garnitura feroviară n-a mai oprit şi au ajuns acolo seara târziu. Majoritatea pasagerilor instalaţi în vagoanele de dormit n-au coborât. Bombarnac s-a dat jos, s-a îndreptat cu numeroase precauţii către bufetul din gară, nevoind să se întâlnească cu cineva cunoscut. Dacă l-ar fi văzut întorcându-se cu provizii s-ar fi mirat, deoarece în restaurantul trenului putea găsi de toate. A luat friptură, pâine şi o sticlă de votcă şi s-a urcat pe platforma furgonului. Bunătăţile aduse l-au bucurat, fireşte, pe captiv. Au discutat apoi îndelung despre viitoarele etape ale drumului şi, mai ales, despre clipa fericită când vor ajunge la destinaţie...

Apropierea de poalele platoului Pamir a prilejuit ziaristului o erudită descriere a „Acoperişului lumii”, una dintre cele mai interesante regiuni ale Asiei Centrale. Constructorii căii ferate au fost obligaţi să învingă numeroasele obstacole naturale ridicând un impresionant număr de viaducte, poduri şi tunele. Din fuga trenului se vedeau cabane, unde localnicii duceau o existenţă solitară împreună cu familiile lor. Erau crescători de animale: aveau cai, turme de iaci şi oi de rasă mică. În ceea ce priveşte fauna, aceasta era extrem de variată şi bogată, printre sălbăticiuni numărându-se panterele, urşii şi lupii. Atât de răspândite erau panterele încât într-o după-amiază unul din pasageri a împuşcat o asemenea fiară în momentul când aceasta se apropia de vagonul în care se afla el...

S-au scurs patru zile de la plecarea din Uzun-Ada şi trenul lăsase în urmă 2300 de kilometri. Pe la orele 1 dimineaţa cobora pantele unui platou, când ţipete violente i-au trezit din somn pe călători. Frânele au strâns roţile ca un cleşte şi s-au oprit. Ce se întâmplase? Din cauza unei bare care s-a rupt s-au desprins două vagoane: cel funerar şi un furgon. Alarma a fost dată de soldaţii care păzeau rămăşiţele

pământeşti ale mandarinului. Abia în zori, după multe manevre, au fost legate din nou de garnitură.

În oraşul Kachgar, important centru de trafic, pasagerii au fost obligaţi să prezinte actele de identitate. Astfel s-a aflat că cel care se numea Faruskiar era administratorul Companiei feroviare de care aparţinea Transasiaticul. Tot atunci a fost modificată alcătuirea trenului şi s-a făcut un control riguros. Asistând la aceste schimbări, Claudius Bombarnac se temea ca nu cumva să fi fost mutată lada unde era ascuns prietenul său român. Bănuia că n-a fost descoperit, – o asemenea noutate s-ar fi răspândit imediat, – dar nu ştia dacă coletul n-a fost întors, tăindu-i-se prizonierului orice posibilitate de a ieşi din el. I-a văzut pe funcţionari părăsind furgonul şi tare ar fi vrut să arunce măcar o privire în interiorul acestuia. Dar risca prea mult şi a renunţat. Esenţialul era că noul său amic n-a fost prins în flagrant delict... Înainte de a reintra în vagon a asistat la schimbarea gărzii onorifice pentru decedatul mandriar cu un grup de 20 de soldaţi conduşi de un ofiţer. Era un fapt semnificativ, mai ales că la festivitate a participat şi administratorul Faruskiar. După toate probabilităţile trebuia să fie vorba de un personaj marcant, dacă i se acorda asemenea cinstire..:

Retras în cuşeta sa ziaristul medita neliniştit. Timpul trecea şi în carnetul său de notiţe nu reuşise să consemneze niciun incident important pe care să-l aducă la cunoştinţa cititorilor „Secolului XX”. Chiar Kinko, în care îşi pusese atâtea speranţe, se părea că va ajunge la Pekin fără dificultăţi şi se va căsători cu Zinca. Trebuia să întreprindă ceva pentru a afla noutăţi. Se gândea să intre în relaţii de prietenie cu Faruskiar, mai ales că acesta l-ar fi putut ajuta, în cazul când frauda românului ar fi fost dezvăluită...

Trenul mergea cu viteză moderată. La orizont se profilau masivii platoului Pamir, priveliştile fiind din ce în ce mai interesante. Reporterul, trecea din vagon în vagon sau stătea pe culoare. Se uita pe fereastră şi privea înfricoşătoarea junglă prin care i s-a spus că mişună tigrii. Un atac al temutelor fiare i-ar fi oferit subiectul unor reportaje senzaţionale. Se închipuia scriind titlurile

foiletoanelor transmise ziarului: „Teribila catastrofă”, „Un tren atacat de tigri”, „Un copil devorat sub ochii mamei sale”. Dar sângeroasele feline nu numai că nu voiau să-i dea satisfacţie, dar nici nu se arătau...

Era noapte, mai aveau să parcurgă 350 de kilometri până în staţia Khotan, deci se putea strecura în furgonul de lângă locomotivă. Vizitând vagonul de bagaje a putut să constate că lada era în aceeaşi poziţie. N-a vrut să-l trezească pe Kinko şi l-a lăsat să viseze la adorabila lui blondă...

COMOARA DIN TREN. Străbăteau o zonă situată la altitudinea de 1200 de metri. Când au ajuns dimineaţa în gara amintită i s-a înmânat o telegramă din partea redacţiei. Scurtul mesaj conţinea o veste neaşteptată: o dezminţire şi în acelaşi timp o mustrare. I se comunica că vagonul plumbuit nu adăpostea osemintele unui mandarin ci aur şi pietre preţioase în valoare de 15 milioane de franci. Informaţia respectivă apăruse în ziarele pariziene încă în urmă cu o săptămână şi i se atrăgea atenţia ca pe viitor să nu mai transmită decât ştiri verificate. Lovitura primită pe plan profesional pentru gafa de a-şi fi dezinformat cititorii era umbrită de uluitoarea noutate: prezenţa unei comori în preajma lor. Lectura depeşei l-a surprins atât de mult încât, fără să-şi dea seama, a exclamat: „Milioane... În pretinsul vagon mortuar sunt închise milioane!” Imprudenta frază a dezvăluit tuturor celor de faţă secretul tezaurului şi faptul a dat loc la numeroase comentarii. De aceea era însoţit de atâţia oameni înarmaţi... Greşeala comisă, vestea incredibilă că ziarele din Paris cunoşteau mai bine situaţia decât el care călătorea cu Transasiaticul, erau umilitoare pentru amorul propriu al cronicarului. Acum şi-a dat seama de adevărata misiune a lui Faruskiar, administratorul Companiei. Înţelegea de ce acesta a fost atât de neliniştit când s-a rupt bara şi a insistat energic pentru readucerea urgentă a vagoanelor detaşate. De asemenea, îşi explica şi motivul întăririi gărzii. Urmau să străbată 2000 de kilometri prin deşertul Gobi şi se zvonea că în regiune şi-a făcut apariţia o temută căpetenie de bandiţi. Pe culoare călătorii discutau cu aprindere noua situaţie. Unii preferau să

voiajeze în tovărăşia unor milioane decât a unui cadavru, fie chiar acela al unui important personaj, alţii subliniau că transportul unei comori atrăgea primejdii pentru securitatea lor...

Din gara Keria se observau înălţimile masivului Karakorum, căruia cartografii îi atribuiau altitudinea de 8.000 de metri. La picioarele acestuia se întindea Kaşmirul. Acolo se detaşa din podişul Pamir enormul lanţ muntos al Himalaiei, care domina cu cele mai înalte piscuri din lume. Pe la orele 5 seara, în staţia Nia, corespondentul s-a aprovizionat la bufet. Urcat în tren, a fost surprins de rugămintea adresată de unul dintre pasageri. Cu aerul unui negustor care trata o afacere, i-a solicitat să devină martor la căsătoria sa. Ceremonia urma să se efectueze în vagonul-restaurant, a doua zi dimineaţă. Iată, deci, că şi un eveniment matrimonial se va petrece pe parcursul drumului!

În seara aceea Bombarnac şi-a făcut plimbarea obişnuită până la vagonul ce transporta tezaurul străjuit de soldaţi, apoi s-a dus să se culce. Spre ora 1 dimineaţa l-a vizitat pe Kinko şi i-a dat alimentele cumpărate. Prietenul său era vesel pentru că a străbătut o mare parte din drum fără neplăceri şi se apropia clipa mult dorită a întâlnirii cu iubita lui. Mai în glumă, mai în serios, i-a spus redactorului că de-abia aşteaptă să scape din acel prizonierat benevol, deoarece se gândeşte că dacă va mai sta mult timp în ladă se va îngrăşa. Francezul, la rândul lui, i-a povestit despre originalul mariaj care se va celebra în tren. Vestea a fost primită de Kinko cu suspine, – se gândea că mai sunt şi îndrăgostiţi norocoşi care nu mai trebuie să aştepte sosirea la Pekin.

ATACUL BANDIŢILOR. Reîntors în cuşeta lui, Bombarnac s-a culcat. Spre ziuă s-a trezit datorită unui coşmar. Se făcea că un grup de bandiţi ar fi atacat Transasiaticul pentru a pune mâna pe comoară. Vagonul a fost deschis şi jefuit, cu toate că aurul şi pietrele preţioase au fost apărate cu disperare de ostaşi. Cât despre călători, nu-şi mai aducea aminte ce s-a petrecut cu ei. De altfel, după puţin

timp a uitat aproape complet cele visate. Şi-a făcut turul obişnuit parcurgând platformele şi în jurul orei 9 s-a îndreptat spre vagonul-restaurant.

Majoritatea celor preveniţi despre ceremonie erau de acum prezenţi. Trenul înainta în plin deşert şi timp de 20 de leghe nu urma să întâlnească nicio gară. Se pregăteau de festivitate, când ţipete puternice s-au auzit din direcţia locomotivei. Frânele au intrat brusc în acţiune, vagoanele s-au tamponat şi s-au oprit în mijlocul unui nor de nisip. Oamenii şi întregul mobilier au fost răsturnaţi de şocurile zguduiturilor urmate de o zăpăceală indescriptibilă, însoţită de vaiete şi gemete. Pasagerii mai mult sau mai puţin răniţi au coborât în mare grabă. Fiecare vorbea în limba lui, fiecare era speriat. Priveliştea era dezolantă: traversele din faţa locomotivei fuseseră smulse pe o lungime de circa o sută de metri, iar maşina deraiase lângă o movilă de nisip. Faruskiar şi câţiva subalterni stăteau de pază cu un revolver într-o mână şi un pumnal în cealaltă, pregătiţi să răspundă oricărui atac. Pentru toţi era clar că s-a pus la cale o acţiune criminală care urmărea jefuirea tezaurului. Trebuiau să se pregătească pentru orice eventualitate. Alături de cei 20 de soldaţi care păzeau vagonul plumbuit li s-au distribuit arme la 30 de bărbaţi.

După o sută de paşi au apărut curând din hăţişurile din dreapta vreo 60 de bandiţi care scoteau strigăte înfiorătoare. Ah, se gândea ziaristul, căutam incidente, accidente, impresii de călătorie cât mai atractive! Iată că acum le am cu prisosinţă, Sper că spre onoarea reporterului şi gloria ziarului „Secolul XX” voi reuşi să descriu exact ce se va întâmpla aici, cu singura condiţie de a scăpa teafăr din această bătălie...

Într-adevăr, crâncena luptă a fost relatată cu lux de amănunte. Bandiţii şi-au descărcat armele şi apoi învârtindu-le deasupra capetelor s-au aruncat în înfruntare băgând groaza în toţi. În timp ce soldaţii, feroviarii şi pasagerii trăgeau din toate părţile împotriva asediatorilor, Faruskiar s-a precipitat spre ei înconjurat de oamenii săi. În ambele tabere erau morţi şi răniţi. Încleştarea dura de douăsprezece minute şi atacatorii întâmpinau o dârză

rezistenţă. Grupul condus de administratorul Companiei s-a îndreptat spre vagonul preţios, unde câţiva oşteni şi ofiţerul căzuseră la datorie. În situaţia grea în care s-au aflat cei ce apărau trenul, curajul lui Faruskiar a hotărât soarta luptei. Când a terminat gloanţele, s-a avântat cu pumnalul în mână printre răufăcători şi, ajuns în faţa căpeteniei acestora, l-a ucis. Lipsiţi de şeful lor, bandiţii au dat bir cu fugiţii...

Victoria i-a costat scump pe călători şi oamenii ce însoţeau garnitura feroviară: trei morţi şi numeroşi răniţi. Cei ce aveau leziuni au fost pansaţi de un medic, urmând ca morţii să fie înhumaţi în primul oraş întâlnit pe parcurs. Cât priveşte situaţia Transasiaticului, nu puteau primi ajutoare decât fie de la staţia de unde au plecat, fie de la cea care urma. Neavând posibilitate să înştiinţeze despre cele întâmplate, s-au sfătuit şi au hotărât să repună cu propriile lor forţe locomotiva pe şine. Din fericire, aveau uneltele necesare, astfel că după câteva ore de trudă tenderul şi maşina au revenit la locul lor. Apoi au aşezat în mod provizoriu traversele. Curios să afle dacă Kinko a scăpat teafăr, reporterul a profitat de faptul că toată lumea era ocupată şi a intrat în vagonul de bagaje. Prietenul lui era sănătos şi stătea cuminte în colet; îşi dăduse seama că altfel riscă să fie descoperit. Bombarnac i-a explicat cele petrecute şi i-a recomandat să nu părăsească câtva timp ascunzătoarea.

După o întârziere de 30 de ore trenul şi-a reluat traseul. Călătoria revenind la normal, şi-au adus aminte cu toţii de cununia întreruptă atât de dramatic. Originalul mariaj s-a desfăşurat tot dimineaţa, în plină fugă a garniturii..:

Atacul banditesc constituia subiectul preferat al tuturor. Într-un grup în care se afla şi Claudius Bombarnac a apărut şi eroul care hotărâse soarta bătăliei. Simpatizat de reporter, Faruskiar a fost descris ca un om încântător, instruit şi spiritual, – personajul cel mai nimerit pentru un interviu...

Ziua a trecut fără alte incidente. Doar un baron german, care făcea înconjurul lumii, s-a plâns de încetineala cu care înaintau. Se temea că va pierde vaporul care trebuia să-l ducă în Japonia, unul din punctele înscrise în traseu. Când

au ajuns în gara Su-Ciu ziaristul a fugit la poştă. În telegrama transmisă la Paris anunţa atacul banditesc săvârşit împotriva trenului în care călătorea, menţionând totodată eroismul pasagerilor şi, mai ales, curajul deosebit al lui Farusferar, omul care salvase comoara. De data aceasta Bombarnac era convins că nu va mai risca o admonestare; fusese doar martor ocular şi chiar participant la teribila luptă... După ce şi-a îndeplinit misiunea a plecat să viziteze oraşul, situat în preajma marelui zid chinezesc. A admirat gigantica operă arhitectonică ce depăşea toate fortificaţiile ridicate până atunci...

Cu prilejul unei noi întâlniri dintre reporter şi tânărul ascuns în ladă, Bombarnac i-a adus alte alimente iar românul s-a bucurat de vestea că peste două zile vor sosi la Pekin. Spre a se asigura că balotul în care era închis va ajunge cu bine la locuinţa logodnicei sale, l-a rugat pe amicul său francez să asiste la expedierea lui. Insista, mai ales pentru că îi ceruse iubitei să nu vină la gară, temându-se că s-ar putea da de gol. Ea ar fi dorit, cu siguranţă, să vadă furgonul în care a călătorit logodnicul ei sau ar fi cerut hamalilor să aibă grijă de colet, fapte ce puteau trezi bănuieli. Dându-i dreptate, Bombarnac i-a promis că-i va satisface dorinţa şi, în acest mod, o va cunoaşte şi pe domnişoara Zinca.

CU TOATĂ VITEZA SPRE PRĂPASTIE... În dimineaţa zilei de 26 mai Transasiaticul intra în oraşul Lan-Ceu situat pe malurile Fluviului Galben. Înştiinţat, guvernatorul a venit la gară şi a inspectat vagonul în care se afla tezaurul, conform unui ordin primit de la autorităţile superioare. Cu această ocazie l-a felicitat pe Faruskiar pentru aportul său hotărâtor la salvarea comorii. De la Lan-Ceu calea ferată trecea printr-o regiune brăzdată de numeroase cursuri de apă, poduri şi viaducte. Din cauza ceţii, mecanicii au încetinit mersul. Spre seară reporterul a coborât într-o staţie spre a cumpăra prăjituri şi o sticlă cu vin. Voia să-l viziteze pe Kinko pentru ultima oară în postura lui de călător clandestin. Să ciocnească cu el un pahar în sănătatea lui şi a apropiatei sale căsătorii cu frumoasa Zinca. Câteva ore

mai târziu a deschis uşa furgonului şi a intrat. Imediat lampa s-a aprins, panoul a alunecat şi românul a primit cu bucurie darurile. Le-a însoţit cu mulţumirile de rigoare. Era fericit că a doua zi îşi va revedea, în sfârşit, logodnica şi a băut cu prietenul său francez în cinstea evenimentului. Bombarnac era şi el vesel la gândul că în curând va face cunoştinţă cu drăgălaşa româncă. Ar fi stat poate mai mult timp să vorbească cu îndrăzneţul tânăr, dacă nu şi-ar fi amintit de ceva care l-a făcut să se uite la ceas. Era aproape ora unu şi peste 10 minute, după cum îi comunicase şeful de tren, locomotiva urma să depăşească punctul de racordare cu viitoarea linie în construcţie spre Nanking. Acolo era un branşament nou care ducea spre viaductul din valea Tju, lucrare de mare amploare, neterminată încă. Nu erau ridicaţi decât pilonii înalţi de aproximativ o sută de picioare. Pe traseul Transasiaticului era plasat în acel loc un macaz, care trebuia să dirijeze trenurile când viaductul va fi gata, spre marele oraş Nanking. Voia să-şi ia rămas bun, când a auzit paşi care se apropiau de vagonul lor. Spre a nu fi descoperiţi, i-a şoptit românului să stingă lampa şi au stat amândoi nemişcaţi. Într-adevăr, cineva încerca să deschidă uşa furgonului. Kinko s-a retras în ladă şi reporterul, rămas singur într-o obscuritate deplină, s-a ascuns între colete. Au intrat mai multe persoane care au trecut printre bagaje şi, după ce au parcurs încăperea, au ieşit pe uşa cealaltă.

Ce căutau acei oameni la o asemenea oră şi într-un astfel de loc? Ziaristul presimţea că se petrece ceva neobişnuit. S-a apropiat de peretele din fundul vagonului şi a distins vocea lui Faruskiar. Vorbea cu unul dintre subalternii săi. Stătea pe platforma de lângă tenderul locomotivei şi se interesa de momentul când vor ajunge la branşament. A fost informat că la macaz se afla un oarecare Kardek şi că acesta va anunţa printr-un semnal verde când l-a schimbat.

Claudius Bombarnac nu mai înţelegea nimic. De ce să se mute acul macazului? Era sigur acum că se petrecea un lucru necurat. Trebuia să-l prevină pe şeful de tren. Se pregătea să se îndrepte spre ieşire, când o exclamaţie l-a făcut să-şi dea seama că s-a dat semnalul convenit.

Faruskiar şoptea celor ce-l întovărăşeau că garnitura a fost dirijată pe linia spre Nanking. Vestea l-a tulburat puternic pe reporter. Dacă trenul mergea spre acel oraş însemna că toţi călătorii erau în pericol de moarte! Doar ştia bine că numai la 5–6 kilometri depărtare era viaductul neterminat. Se îndreptau, deci, cu viteză spre prăpastie!... Şi aceasta datorită acelor mizerabili. Acum i s-a dezvăluit adevăratul chip al administratorului, care nu era decât un răufăcător de cea mai temută speţă. Însoţise garnitura numai cu scopul de a pregăti o mare lovitură şi ocazia i s-a ivit odată cu milioanele transportate spre Pekin. Da! Era o maşinaţie diabolică. Dacă Faruskiar a apărat tezaurul împotriva bandiţilor, n-a făcut-o din eroism, ci pentru că voia să-l jefuiască. Iar el, sărmanul ziarist Claudius Bombarnac, se lăsase din nou dus de nas...

EROISMUL ROMÂNULUI. Creierul reporterului lucra cu ardoare. Ce să facă? Cum să-i împiedice pe criminali să-şi desăvârşească opera? Cum să salveze trenul şi pe călători, în acel moment când avansau rapid spre prăpastie? A încercat să facă o mişcare, dar parcă era ţintuit de podeaua vagonului. În clipa aceea s-au auzit strigăte disperate dinspre locomotivă. Era horcăitul unor oameni asasinaţi, îngrozitoarele ţipete ale celor ce se luptau cu ucigaşii. Atunci ziaristul şi-a revenit. A priceput planul diabolic: unul dintre oamenii lui Faruskiar schimbase direcţia garniturii iar încetinirea mersului acesteia trebuia să le permită celorlalţi complici să sară înainte de catastrofă... Poticnindu-se ca un om beat, a reuşit să atingă lada lui Kinko. În câteva cuvinte i-a relatat despre pericolul de moarte în care se găseau. Românul n-a stat deloc pe gânduri. A ieşit repede din ascunzătoare, s-a îndreptat spre uşa vagonului şi s-a căţărat pe tender chemându-l şi pe reporter. Acesta l-a urmat ca un somnambul şi amândoi au ajuns pe platforma locomotivei. În cabină picioarele li s-au năclăit în sângele fochistului şi mecanicului, ale căror corpuri fuseseră aruncate afară. Pentru a mări viteza unul din asasini, înainte de a fugi, a slăbit frânele, a lăsat larg deschise valvele de introducere a vaporilor şi a încărcat focarul cu cărbuni.

Energic şi hotărât, Kinko nu şi-a pierdut cumpătul. A încercat să manevreze manetele, să oprească aburii şi să încetinească mersul trenului prin strângerea frânelor. Dar, din păcate, nu ştia să mânuiască robinetele şi rotiţele din faţa lui. Văzând că nu mai există niciun mijloc de salvare s-a gândit la o încercare disperată. Va încărca supapele atât de mult până când maşina va sări în aer! Tânărul a trecut la umplerea cu cărbuni a focarului, presiunea a urcat imediat şi viteza s-a mărit. Apoi, pe un ton care nu admitea ripostă, i-a cerut lui Bombarnac să plece cât mai repede şi să anunţe pe toată lumea să se refugieze în ultimele vagoane. Când i-a strigat din nou să fugă, ziaristul l-a văzut cum strângea cu amândouă mâinile supapele şi apăsa cu întreaga lui greutate levierele...

Reporterul a escaladat tenderul, a alergat prin furgonul de bagaje, l-a trezit pe şeful de tren şi i-a avertizat pe călători să se îndepărteze de locomotivă. Un minut sau două după aceea s-a produs explozia care a scuturat violent întreaga garnitură. Vagoanele au continuat să înainteze vreo jumătate de kilometru, după care s-au oprit. Pasagerii au sărit speriaţi pe terasament şi la o mică depărtare, în obscuritate, au zărit o îngrămădire de schele. Erau pilonii destinaţi viaductului în construcţie. Încă 200 de paşi şi Marele transasiatic ar fi fost înghiţit de abis...

Uluit de cele întâmplate, ziaristului îi treceau prin cap fel de fel de gânduri. Iată că în locul unui voiaj monoton, pe parcursul căruia a crezut că nu va întâlni nimic deosebit, s-au petrecut atâtea evenimente. Iar unul dintre ele îi dovedea încă o dată că s-a pripit şi a comis o gravă eroare. Îl transformase pe Faruskiar, crudul ucigaş ascuns sub masca unui paşnic administrator, într-un erou legendar al cărui nume l-a răspândit în cele patru colţuri ale lumii...

Dacă trenul ar fi căzut în prăpastie niciun călător n-ar fi scăpat cu viaţă, – catastrofa ar fi provocat, aproape o sută de victime. Numai datorită sângelui rece, energiei şi devotamentului tânărului român, pasagerii au scăpat din acel sinistru. Dar sărmanul Kinko plătise cu viaţa temerara sa acţiune! Primul gând al reporterului, o speranţă iluzorie, l-a determinat să intre totuşi în furgonul de bagaje rămas

intact. Era sigur că dacă românul ar fi supravieţuit exploziei, printr-un miracol, ar fi reintrat în prizonieratul său şi l-ar fi aşteptat. Dar, vai! Lada era goală, dovadă că bunul său prieten devenise victima vitejiei sale. Dintre pasagerii acelui tren numai sărmanul român merita să fie numit erou. Acel tânăr umil şi sărac, logodnicul pe care iubita îl va aştepta în zadar, căci nu-l va revedea niciodată... Gestul lui atât de omenesc, sacrificiul lui cerea o răsplată. Trebuia să-i facă dreptate lui Kinko, să spună tuturor despre curajul lui ieşit din comun şi chiar să arate că numai datorită prezenţei sale în tren, chiar dacă a călătorit fraudulos, au fost salvaţi... Bombarnac a coborât din vagon cu ochii plini de lacrimi. Era cert că Faruskiar pregătise minuţios lovitura. Cât de abil şi-a alcătuit planul folosind macazul de la kilometrul 6, care ducea spre viaduct. Nimic n-a fost mai uşor decât să schimbe traseul garniturii îndreptând-o pe cealaltă linie. Fără îndoială că rechinii pândeau acum în valea Tju, unde credeau că se va răsturna trenul, pentru a jefui aurul şi pietrele preţioase.

Reporterul era singurul om care ştia precis cum s-au petrecut lucrurile, mai ales că bietul Kinko avusese un sfârşit atât de tragic. În plus, avea de îndeplinit o sarcină de onoare, o obligaţie pe care şi-o asumase faţă de prietenul său român: trebuia să se ducă a doua zi la locuinţa Zincăi şi să-i relateze dramatica moarte a iubitului ei...

Reconstituirea momentelor care au dus la oprirea trenului a scos în evidenţă faptul că numai datorită exploziei produse la partea superioară şi laterală a cazanului locomotivei garnitura nu a fost distrusă. Roţile maşinii au rezistat şi au continuat să meargă un timp, până când au încetat să se mai mişte. A fost un miracol că furgonul de bagaje n-a păţit nimic. Constatând cumplitele urmări ale exploziei, Bombarnac a înţeles că nu mai exista nicio şansă ca tânărul său prieten român să fi scăpat. Probabil că el a fost rupt în mii de bucăţi... A încercat să găsească vreo urmă de-a lungul celor o sută de metri, dar totul a fost în zadar. Le-a povestit apoi tuturor despre fapta bravului Kinko şi despre adevărata înfăţişare a lui Faruskiar, autorul atentatului.

Pentru a obţine o altă locomotivă călătorii au trimis o delegaţie formată din 12 oameni înarmaţi care au mers pe jos până la staţia cea mai apropiată. După o mare întârziere trenul a pornit din nou îndreptându-se spre Tien-Tsin.

Niciun incident ieşit din comun nu s-a mai petrecut în ultima parte a drumului şi Transasiaticul a ajuns la Pekin. Dar Bombarnac nu se putea bucura de reuşita călătoriei. Era îndurerat de dispariţia lui Kinko şi îl apăsa gândul că-i promisese să-i însoţească lada până la casa iubitei sale. Căuta mereu o idee care să-i faciliteze destăinuirea eroicei jertfe a tânărului. Ajuns în camera de hotel reportenului i-au trecut prin faţa ochilor scenele întâlnirilor cu Kinko. Îşi imagina cu ce explozii de bucurie ar fi ieşit bietul băiat din colet când ar fi sosit în casa domnişoarei Zinca şi cum ar fi îmbrăţişat-o pe frumoasa lui româncă... Dar acum, când prietenul lui nu mai exista şi lada era goală, goală ca o inimă din care s-a scurs tot sângele, nu mai avea niciun rost să asiste la încărcarea balotului.

A doua zi, pe la orele 11 dimineaţa, o trăsură l-a dus până la modesta casă unde locuia Zinca Klork. Era o tânără încântătoare, exact aşa cum i-o înfăţişase Kinko: o blondă de 22–23 de ani, cu ochii negri, cu talie agreabilă, fizionomie plăcută şi un zâmbet fermecător. Din felul cum a fost primit a înţeles că fata nu ştia despre sosirea trenului şi, firește, nici despre peripeţiile petrecute pe traseu. În orice caz nu se aştepta să-i apară logodnicul dintr-un moment în altul. Surprinsă că vede un străin în faţa uşii, n-a ezitat să recunoască în el un francez; doar trăise câţiva ani în Franţa. L-a întrebat cu ce scop a venit şi Bombarnac a înţeles că trebuie să-şi cântărească atent cuvintele, altfel risca s-o doboare. I-a pronunţat numele şi tânăra a fost mirată profund. Nevoit să-i spună de unde ştie cum o cheamă i-a declarat că a călătorit cu Marele transasiatic. La această veste Zinca a pălit, ochii ei frumoşi s-au tulburat. Era evident că se temea ca nu cumva Kinko să fi fost descoperit, arestat şi închis. Reporterul a completat informaţiile pe care le deţinea, arătându-i că unele circumstanţe l-au pus în curent cu voiajul românului. Când a auzit şi-a exprimat temerile şi cu o voce tremurătoare l-a

întrebat pe ziarist dacă sărmanul ei Kinko a fost identificat în ascunzătoarea sa. Bombarnac i-a răspuns că nimeni în afară de el n-a ştiut de existenţa lui. Îl vizita adeseori noaptea în vagonul de bagaje şi au devenit buni prieteni aducându-i din când în când alimente proaspete. O ploaie de mulţumiri a urmat şi un zâmbet a înseninat faţa domnişoarei Zinca. Atunci i-a spus aproape aceleaşi vorbe pe care reporterul i le adresase lui Kinko când au făcut cunoştinţă: ştia ea că un francez nu-l va trăda, ba chiar îl va ajuta...

Ziaristul era din ce în ce mai timorat datorită misiunii pe care o avea de îndeplinit. Tânăra i-a explicat că logodnicul ei a recurs la acel mod de călătorie din lipsă de bani şi se bucura mult că a ajuns la Pekin. Spera că va găsi imediat de lucru şi apoi se vor căsători, pentru că amândoi se iubeau mult de tot. Pentru sprijinul acordat lui Kinko, l-a invitat şi pe reporter să participe la nunta lor. Convorbirea a continuat, îndreptându-se încet-încet într-o direcţie mai delicată. Fata îi cerea amănunte şi interlocutorul şi-a dat seama că nu-i mai poate ascunde adevărul. Când Zinca a înţeles că logodnicul ei a murit, a început să plângă cu hohote. Era pe punctul de a leşina, când o întâmplare ieşită din comun le-a descreţit frunţile. În faţa casei au auzit un tumult şi din mijlocul strigătelor o voce cunoscută. Fata s-a ridicat ca împinsă de un resort, s-a dus repede la fereastră şi a deschis-o. Un camion era oprit lângă poartă şi pe stradă zăcea lada cu multe inscripţii pe ea. Căzuse din cauza ciocnirii maşinii cu o şaretă. Hamalii se îndreptau spre colet când dintre sfărâmături a ieşit... Kinko. Surpriza muncitorilor, dar şi a celor care priveau din apartament, a fost extraordinară. Nu le venea să-şi creadă ochilor. Realitatea i-a dovedit lui Bombarnac că tânărul român nu pierise în explozie. Sărise de pe locomotivă în momentul detonării şi a avut norocul să nu sufere decât câteva zgârieturi. Când a crezut că nu poate fi observat a reintrat în furgon, desigur la puţin timp după ce îl căutase prietenul lui francez...

Dar, ironie a soartei! Reuşise să parcurgă 6.000 de kilometri ascuns într-o ladă, scăpase de atacul bandiţilor şi

de explozia locomotivei şi un accident minor petrecut pe o stradă lăturalnică din Pekin îl făcea să piardă într-o clipă toate beneficiile originalului său voiaj. Când au văzut că cineva iese din colet, oamenii s-au speriat şi au început să ţipe. S-a strâns multă lume, inclusiv agenţi ai poliţiei, care l-au arestat. A îmbrăţişat-o pe Zinca şi l-a implorat pe ziarist să-l ajute, apoi a fost ridicat de reprezentanţii ordinei publice...

Bombarnac, Zinca şi prietenii lor au trecut prin multe peripeţii până ce l-au eliberat pe Kinko. Datorită unor pasageri din tren care aflaseră despre actul lui de eroism s-a intervenit pe lângă judecătorul ce urma să pronunţe pedeapsa în cazul respectiv. Cu toate acestea a fost condamnat la şase luni închisoare şi la plata biletului către Compania feroviară. Dar ziariştii din Pekin au intervenit în favoarea tânărului arestat, salvatorul marelui tezaur şi al Transasiaticului. Întreaga presă a cerut graţierea lui. Aşa a scăpat Kinko de detenţiune, spre bucuria logodnicei sale.

În ce-l priveşte pe Claudius Bombarnac, avea acum la dispoziţie un material vast şi interesant, pe care să-l transmită redacţiei. Mai ales că a asistat la ceremonia căsătoriei prietenilor săi, împreună cu numeroşi pasageri, care le-au făcut mirilor cadouri. Deci, totul s-a terminat cu bine, în spiritul celui mai clasic „hapy-end”...

*
* *

DESTĂINUIRI REVELATOARE. Apărut la Paris, în anul 1892, romanul *Claudius Bombarnac* face parte din operele verniene puţin cunoscute în ţara noastră. Nu numai că n-a fost tradus în limba română[21], dar nu figurează nici în fişierul marilor biblioteci. De altfel, n-aş fi avut prilejul să-l citesc, dacă nu mi l-ar fi împrumutat o cunoscută exploratoare a peşterilor româneşti, dr. docent Margareta Dumitrescu, care şi-a manifestat entuziasmul faţă de ineditul subiect.

[21] La momentul redactării acestei lucrări romanul *Claudius Bombarnac* nu fusese tradus şi publicat în România. (n. cor.)

Datorită subtitlului *Note de reporter,* cititorul are impresia că va urmări desfăşurarea unor secvenţe consemnate de-a lungul unei călătorii. Într-adevăr, primele 30 de pagini nu fac decât să confirme acest lucru. Făcând abstracţie de descrierile pasagerilor ce-l însoţeau pe reporter în voiajul proiectat, – caracterizaţi cu un umor acid, – sau de talentul deosebit care se remarcă în înfăţişarea unor localităţi pline de istorie, nimic nu te face să crezi în intervenţia unui fapt neobişnuit, care ar putea schimba cursul naraţiunii. Totuşi, la începutul capitolului IV, există un pasaj de-a dreptul revelator, o adevărată destăinuire a lui Jules Verne. Pentru a înţelege importanţa ei, în contextul întregii povestiri, o citǎm:

„De obicei desfid impresiile de călătorie. Ele sunt subiective – un cuvânt pe care-l folosesc pentru că este la modă (...). Un om vesel va vedea lucrurile în roz, un om trist le va relata în culori sumbre. Democrit a dat un aspect încântător malurilor Iordanului şi prundişului Mării Moarte. Heraclit a găsit neplăcute peisajele golfului Neapole şi plăjile Bosforului. Eu am avut fericirea – să mă scuzaţi dacă fac abuz de personalitate în această povestire, pentru că este rar ca personalitatea unui scriitor să nu fie amestecată în ceea ce povesteşte – să-i văd pe Hugo, Dumas, Lamartine şi atâţia alţii. Shakespeare este o excepţie, dar eu nu sunt Shakespeare – după cum, de altfel, nu sunt Lamartine, Dumas sau Hugo. În acest fel, atât de inamic cât sunt doctrinelor lui Shopenhauer şi Leopardi, mărturisesc că peisajele mi-au părut (...) melancolice şi triste”.

Din citatul de mai sus, două elemente par semnificative. Declaraţia aceasta *„...este rar ca personalitatea unui scriitor să nu fie amestecată în ceea ce povesteşte”,* făcută tocmai în romanul unde Jules Verne îşi exprimă sentimente de profundă stimă şi afecţiune pentru români, iar în al doilea rând, melancolia pe care o afişează şi care ar putea să fie strâns legată de unul dintre momentele tulburătoarei sale vieţi, poate chiar de reminiscenţele unei legături întrerupte brusc. Pentru a clarifica pe cât este posibil aceste secvenţe, să încercăm o succintă analiză.

Începând cu capitolul IV al volumului, acţiunea capătă,

cel puţin pentru noi, un interes deosebit. De ce? Pentru că sunt introduşi în scenă doi eroi principali, ambii români. Bărbatul care are această naţionalitate este plasat într-o situaţie neobişnuită, demnă de aventurile relatate de marele scriitor francez; prozatorul îşi manifestă încă de la început simpatia pentru cel obligat să parcurgă 6.000 de kilometri ascuns într-o ladă. Dar ataşamentul său devine şi mai evident din momentul când îşi dă seama că pasagerul clandestin este român. Citind rezumatul povestirii, se observă interesul şi dragostea pe care le acordă celor două personaje originare din România, reporterul Bombarnac, care nu este altcineva decât romancierul. Atunci când aflăm că Zinca şi Kinko sunt din Bucureşti, atenţia noastră creşte şi mai mult, urmărind capitol după capitol extraordinarele peripeţii care scot în relief caracteristicile atât de bine cunoscute ale poporului nostru: curaj, modestie, spirit de abnegaţie.

Dacă în celelalte opere verniene, unde naraţiunile se desfăşoară pe pământul patriei sau au eroi români, se observă afinitatea prozatorului pentru poporul dintre Dunăre, Carpaţi şi mare, de data aceasta avem bucuria să constatăm sentimente mai mult decât prieteneşti pentru oamenii meleagurilor româneşti. Titlul dat rezumatului exprimă, după opinia celui care l-a realizat, exact conţinutul povestirii, deoarece este singurul roman al lui Jules Verne care are ca eroi principali doi bucureşteni, fiind în acelaşi timp prima scriere literară franceză cu asemenea subiect. Împletirea acţiunii între Bucureşti şi Paris merită şi ea subliniată, mai ales dacă ne gândim la prietenia dintre autor şi Luiza... Pentru a demonstra concret cele arătate, iată câteva momente sugestive. Când reporterul citeşte adresa de pe ciudatul balot, exclamă: „Această Zinca Klork – numele ei o indică – trebuie să fie o româncă...” Iar când crede că acolo ar putea fi ascuns un animal sălbatic repetă ideea anterioară, întărind-o cu nuanţe şi mai amicale: „...de ce această frumoasă domnişoară Zinca Klork, pentru că trebuie să fie frumoasă această româncă, pentru că este sigur româncă, şi-a expediat un animal sălbatic în ladă...” De altfel, despre Zinca, scriitorul va aminti adesea pe

parcursul povestirii, pentru ca atunci când o va întâlni, s-o descrie astfel: „...o tânără încântătoare, o blondă cu ochii negri, tipici româneşti, o talie agreabilă, o fizionomie graţioasă...” Urmărind modul cum este înfăţişată Zinca suntem frapaţi de concepţia povestitorului despre atracţia deosebită pe care o exercită femeile române, despre drăgălăşenia chipului şi supleţea trupului lor, fapt ce ne duce la concluzia: numai cine a văzut frumuseţea lor, a conversat cu ele, a trăit în preajma lor, deci se presupune că ne-a vizitat ţara, putea să le descrie cu atâta certitudine. Ampla efusiune sentimentală a romancierului atunci când vorbeşte despre omul-colet. Accentuează la tot pasul ideea prieteniei dintre români şi francezi. Revelatoare în acest sens este prima descriere a celui ascuns în ladă, descriere care reliefează simpatia sa: „Acest om ale cărui trăsături le disting perfect pare în vârstă de 25–26 ani. Poartă o barbă neagră şi este un adevărat tip de român – ceea ce îmi confirmă ideile despre corespondenta sa româncă (...). Nu-l voi trăda pe românul meu, nu-l voi denunţa nimănui. N-are de ce să se teamă de discreţia mea şi poate conta pe ajutorul meu...” Iar atunci când reporterul vrea să intre în contact cu cel descoperit, îşi consemnează astfel gândurile: „Cum va primi aceasta bietul băiat? Sunt sigur că bine. Îi voi spune că sunt francez şi un român ştie că poate oricând să aibă încredere într-un francez...”

De o rară frumuseţe este dialogul care are loc cu ocazia primei întrevederi dintre Bombarnac şi călătorul clandestin; din discuţia aceasta aflăm toate datele referitoare la cei doi bucureşteni îndrăgostiţi, precum şi motivul bizarului voiaj. Dar „cheia” întregii naraţiuni se află în pasajul care relatează despre atentatul comis asupra trenului care transporta o comoară. Salvat datorită curajului deosebit al prietenului său Kinko, scriitorul notează cu acest prilej: „Graţie sângelui rece, energiei, devotamentului tânărului român am fost scăpaţi din groaznicul sinistru (...). Kinko a plătit cu viaţa salvarea călătorilor (...). Kinko a fost victima sacrificiului său...” Bineînţeles, că eroul favorit n-a murit, el va reapare vesel şi sănătos, datorită uneia dintre acele întâmplări neobişnuite, caracteristice finalurilor romanelor

de aventuri...

Maestru în redarea aventurilor dramatice, a întâmplărilor neaşteptate şi a previziunilor, Jules Verne se dovedeşte şi în acest volum demn de celebritatea sa. Caracterizat printr-un stil alert, bogat în dialoguri presărate cu vervă şi umor, textul acestui roman ne înfăţişează un Jules Verne înzestrat cu toate calităţile tinereţii, chiar dacă fizicul său nu-l mai arată deloc aşa.

Itinerarul „Marelui transasiatic" este o altă problemă demnă de menţionat. Cercetând harta constataţi imediat că în mare parte traseul este imaginar, mai ales acolo unde ar străbate platoul Pamir cu altitudini de 2000 de metri. De altfel, nici până astăzi nu există o cale ferată care traversează „Acoperişul lumii". În amintirile lui, Jean Jules Verne, nepotul scriitorului, dezvăluie sursa care i-a sugerat bunicului său ideea unei asemenea călătorii. Prin anii 1880–1886 cercurile ştiinţifice din Franţa au fost informate despre un tronson al Transcaucazianului construit într-un timp record.

Dacă ne referim la viziunea unui voiaj direct între malurile Caspicei şi sudul Africii, posibil doar datorită Transafricanului, deşi nu s-a realizat încă un asemenea drum de fier, este interesant de ştiut că în continentul african se lucrează acum asiduu la terminarea aşa-numitului Transsaharian, o cale de transport rutier prin Sahara, lungă de circa 4000 de kilometri şi destinată să lege Algerul cu portul Lagos. Pentru viitorul apropiat se preconizează amenajarea unei reţele transafricane care va avea 30.000 de kilometri; aceste două artere vor uni principalele capitale ale ţărilor din Africa. Şi, pentru că acţiunea romanului se desfăşoară între Europa şi Asia, o veste de ultimă oră anunţă intrarea în funcţiune a unui tronson al Transsiberianului care face legătura dintre lacul Baikal şi fluviul Amur.

Mai pot fi făcute, încă, destule consideraţii pe marginea volumului *Claudius Bombarnac;* dar, ceea ce trebuie remarcat neapărat este originala tehnică a autorului de a nota numele personajelor. Folosind procedeul anagramelor dar şi alte modalităţi de înlocuire a literelor, a încercat să

facă aproape necunoscute persoanele la care se referea. Deşi este firesc să credem că atunci când s-a gândit la români, caracterizându-i atât de plastic, nu se putea să nu aibă în faţa ochilor imaginile celor pe care voia să-i transpună în acţiunea cărţii sale, constatăm cu surpriză că onomastica folosită pentru cei doi bucureşteni este ieşită din comun. Dacă în ceea ce priveşte numele Zincăi provenienţa este certă, Klork şi Kinko sunt, probabil, reminiscenţe din alte regiuni. Orice încercare de a descoperi şi alte denumiri asemănătoare n-au dus la niciun rezultat concludent, secretul lui Jules Verne în acest domeniu dovedându-se imbatabil.

CU DILIGENTA
PRIN DELTA DUNĂRII[22]

2.800 DE KILOMETRI PENTRU... 10 PARALE! În acea zi a anului 1892, Constantinopolul părea total lipsit de viaţă. Frumoasele artere şi pieţe ale metropolei, pline de obicei de forfotă şi vacarm, erau pustii. Singurele personaje prezente erau doi străini, doi olandezi veniţi pentru prima dată în marele oraş de pe malurile Bosforului: negustorul Jan Van Mitten din Rotterdam şi valetul său Bruno. Mai aveau câteva ore până la întâlnirea cu Kéraban, un vechi furnizor de tutunuri aromate din Asia Mică şi, spre a trece timpul, se plimbau admirând vestitele moschei şi fântâni în stil arab din cartierele Pera şi Galata. Obosiţi, au luat loc la o masă într-un local. Voiau să bea o cafea. Spre surpriza şi neplăcerea lor, au fost refuzaţi categoric: nimeriseră în plină sărbătoare a Ramazanului şi, conform dispoziţiilor, orice consumaţie în timpul zilei era interzisă. Aceasta explica, de altfel, şi pustietatea străzilor.

În acelaşi timp, într-un loc apropiat, doi răufăcători puneau la cale un odios complot: răpirea drăgălaşei Amasia, fiica bancherului Selim din Odesa. Yarhud, căpitanul unei tartane, – o corabie de aproximativ o sută de tone, – de curând venit de la Odesa îl informa pe complicele său Scarpante, administratorul moşierului Saffar din Trebizonda, că tânăra atât de dorită de stăpânul lor se va mărita în curând cu nepotul unui bogătaş din Constantinopol. Deci trebuiau să se grăbească...

Olandezii şi-au petrecut timpul până la apusul soarelui comentând curiozităţile gazdelor. Ca prin farmec, o lovitură de tun a înviat oraşul. Mii şi mii de oameni invadau pur şi simplu străzile şi magazinele. Printre ei se afla şi prietenul comerciantului din Ţara lalelelor, Kéraban. S-au întâlnit pe cheiul Galatei şi s-au îmbrăţişat călduros. Fără a sta mult pe gânduri, negustorul turc şi-a invitat oaspetele la nunta nepotului său, care trebuia să se celebreze cel mai târziu

[22] În original: *Kéraban le Têtu.*

peste şase săptămâni, conform clauzelor unei moşteniri. O mătuşă a fiicei bancherului Selim îi lăsase o sută de mii de lire, cu condiţia ca fata să se mărite înainte de a împlini 17 ani.

Cei doi amici se îndreptau spre debarcader urmând să cineze în frumoasa vilă din Scutari a lui Kéraban. Un caiac îi aştepta pentru a-i duce de pe malul european al Bosforului pe cel asiatic. Voiau să se urce pe vas, când s-a petrecut un incident care a schimbat complet firul acţiunii. Şeful poliţiei din Galata i-a înştiinţat că s-a instituit o taxă de 10 parale pentru toţi acei ce vor trece strâmtoarea cu orice tip de ambarcaţiune. Deşi pentru buzunarul lui suma era infimă, profund indignat, Kéraban a socotit noua dispoziţie drept o jignire personală. Conservatorismul şi încăpăţânarea, trăsăturile sale de caracter cele mai izbitoare, s-au făcut acum simţite din plin. Rămas fidel vechilor obiceiuri era adversar al oricăror tendinţe de modernizare. De aceea, spre deosebire de „junii turci”, care purtau redingotă albastră şi fes roşu, el era adeptul consecvent al vestimentaţiei tradiţionale, – caftanul şi turbanul. În acelaşi timp refuza folosirea noilor mijloace de transport: calea ferată sau vaporul. Nevoind să achite niciun ban, nu se dezminţea nici de data aceasta. Argumentele, rugăminţile celor din jur, n-au reuşit să-i clintească decizia.

Ce era de făcut în această situaţie? Cum să ajungă la Scutari, eludând ordinul autorităţilor? Un gând, cu totul ieşit din comun, i-a venit încăpăţânatului: va face ocolul Mării Negre şi va ajunge la vila lui fără a plăti taxa! Deoarece peste 45 de zile era ultimul termen pentru căsătoria amintită, fantastica călătorie preconizată trebuia să înceapă imediat...

Pretextul originalului voiaj i-a oferit romancierului posibilitatea descrierii ţărmurilor europene şi asiatice ale „Pontului Euxin” şi, totodată, găsim aici prima referire la teritoriul ţării noastre făcută la sfârşitul secolului trecut. În legătură cu aceasta, scriitorul arată că după tratatul din 1878 statul român a fost declarat independent şi el cuprindea Moldova, Valahia şi Dobrogea.

Perimetrul Mării Negre era de 2.800 de kilometri,

începând cu litoralurile Rumeliei, Bulgariei şi României, continuând prin sudul Basarabiei, cu regiunile Kersonului, Tauridei, Caucazului şi Transcaucazului, pentru ca apoi să urmeze coasta Anatoliei până la Scutari. Dacă Kéraban n-ar fi fost atât de încăpăţânat, ar fi putut lua trenul. Pe atunci exista linia ferată dintre Constantinopol, prin Adrianopole, spre Ianboli, după care călătorul avea o legătură prin Vama cu Rusciucul. Folosind căile feroviare din România el putea ajunge prin Iaşi, Chişinău, Harcov, Taganrog până la lanţurile Caucazului, iar tronsonul Tiflis – Poti îl apropia de Turcia, unde pe atunci nu exista decât drumul de fier dintre Brusa şi Scutari. Dar conservatorul nabab turc nici nu voia să audă de un asemenea mijloc de transport, la fel ca şi de o eventuală traversare a Mării Negre cu vaporul. Drept urmare, a doua zi dimineaţă, o diligenţă pornea din Constantinopol spre nord, ducându-i pe Kéraban şi prietenii lui în lungul periplu spre vila de pe malul estic al Bosforului...

DOBROGEA LA SFÂRŞITUL SECOLULUI TRECUT. Grupul celor cinci călători a străbătut fără probleme teritoriile Turciei europene şi Bulgariei ajungând la graniţa românească. Capitolul următor al romanului este cel mai interesant, din punctul nostru de vedere, deoarece înfăţişează Dobrogea la puţin timp după cucerirea Independenţei de Stat a României. De aceea vor fi relatate cât mai pe larg întâmplările care s-au petrecut pe teritoriul dintre Dunăre şi Mare.

Această regiune – notează Jules Verne – este ca o peninsulă formată de un mare cot al Dunării care, după ce se îndreaptă în nord spre Galaţi, se reîntoarce spre est către Marea Neagră, în care fluviul se varsă prin mai multe guri. De fapt, respectivul istm este circumscris de o parte a zonei cuprinse între Cernavodă şi Kiustenge (vechea denumire turcească a Constanţei), pe unde trece linia unei mici căi ferate de 15–16 leghe, care porneşte de la Cernavodă. Turcii numeau Dobrogea „Ţara cea bună”, datorită pământului ei fertil, iar ca băştinaşi sunt menţionaţi valahii. Referindu-se la relieful provinciei, autorul arată că văile abia

brăzdau terenul, formând o succesiune de platouri care se întindeau până la gurile Dunării. Pe solul cu drumuri fără povârnişuri abrupte sau pante bruşte, diligenţa a mers mai repede. Primul popas a fost făcut la Bazargic, iar a doua zi, la 22 august, s-au îndreptat spre lacul Carasu „un fel de pâlnie mare cu ape alimentate din izvoare subterane, care se vărsau în fluviu, mai ales în perioadele de secetă". În 12 ore au parcurs 80 de leghe şi spre seară au atins calea ferată din apropierea Medgidiei, aşezare urbană nou construită, care număra 20.000 de suflete şi promitea să se dezvolte şi mai mult. Noaptea au dormit la un han, iar spre dimineaţă şi-au continuat voiajul trecând prin Babadag, până la Tulcea, una din aşezările cele mai însemnate ale Dobrogei. Cu o populaţie de 30 până la 40.000 de locuitori, oraşul cuprindea un amfiteatru foarte pitoresc pe versantul nordic al unui şir de dealuri mici, în fundul unui golf format de un cot larg al Dunării. Acolo au traversat fluviul şi s-au aventurat în deltă. Uriaşa întindere de apă era străpunsă din loc în loc de înguste terenuri, aşa-numitele grinduri, situate pe marginea căilor navigabile. Vapoare cu aburi parcurgeau braţul care se desprindea de la Tulcea spre Sulina, iar mai la nord o altă ramificaţie a Danubiului trecea prin Ismail şi Chilia şi ajungea tot la mare. Cu privire la geneza cuvântului Dunăre aflăm că în vremea lui Hesiod grecii îi spuneau Ister sau Hister, tracii i-au dat semnificaţia de „noros", iar numele de Danuvius provine de la împăratul roman Cezar.

Temerarii călători au pătruns într-un ţinut mocirlos în care înotau nenumărate raţe, gâşte sălbatice, ibişi, bâtlani, lebede şi pelicani. Sfidând sfaturile date de colăcari, – oameni care cunoşteau pericolele la care se expuneau cei ce îndrăzneau să parcurgă îngustele limbi de pământ în sezonul ploios, – Kéraban a încercat să înainteze. Caii, nefiind obişnuiţi cu solurile înmuiate de ape şi, în acelaşi timp extrem de obosiţi, n-au mai putut, la un moment dat, să urnească din loc poştalionul împotmolit. Pentru a-l scoate de acolo au recurs la singura soluţie posibilă: s-au gândit să ceară ajutor de la sătenii din comuna cea mai apropiată. Au fost trimişi cu această misiune valetul Nizib şi surugiul, în

timp ce ceilalţi au rămas în mijlocul pământurilor mocirloase „la fel de singuri ca şi cum ar fi fost în cel mai îndepărtat pustiu al Australiei centrale”..: Noaptea, norii groşi împrăştiaţi de vânturile venite dinspre mare formau o pâclă deasă care înconjura trăsura. După cină, când drumeţii s-au hotărât să se culce, au simţit pe obrajii lor atacul unor insecte lacome, atrase de razele felinarelor. Erau vestiţii ţânţari anofeli, care zburau în roiuri compacte. Pentru a scăpa de dureroasele înţepături au închis orice comunicaţie a diligenţei cu exteriorul. Rămas de veghe, valetul Bruno a dat un ocol, a privit caii întinşi pe pământ şi apoi s-a urcat în cuşeta surugiului. Tot felul de idei treceau prin mintea olandezului aflat într-o situaţie atât de neplăcută. El, copilul vechii Batavii, un gură-cască al străzilor Rotterdamului, obişnuitul cheiurilor Meusei, pescar vestit, cunoscător al canalurilor ce străbăteau oraşul său natal fusese adus de împrejurări la celălalt capăt al Europei. Din Olanda până în imperiul otoman a făcut un pas uriaş şi de-abia debarcat la Constantinopol fatalitatea l-a aruncat de-a lungul stepelor Dunării inferioare! Se găsea acum cocoţat într-un poştalion, în mijlocul mlaştinilor dobrogene, pierdut în noaptea întunecoasă şi mai înrădăcinat în acel pământ decât turnul gotic din Zuiderek! Şi toate acestea pentru că era obligat să-şi asculte stăpânul... Iată-l făcând înconjurul Mării Negre, dacă-l va face vreodată, şi asta numai pentru a economisi 10 parale, pe care le-ar fi dat bucuros din buzunarul lui dacă ar fi fost destul de inteligent pentru a o face pe ascuns faţă de îndărătnicul turc...

ATACUL MISTREŢILOR. Trecuse de miezul nopţii şi Bruno încerca din răsputeri să alunge ţânţarii pufăind de zor din pipa sa de porţelan. Din când în când scruta întunericul şi aşa a observat că la o distanţă de circa 60 de paşi se mişcau din loc în loc ciudate sclipiri. Poate că n-ar fi dat prea mare atenţie luminiţelor dacă n-ar fi auzit sforăitul neobişnuit al cailor neliniştiţi. Să fie vorba de lupi? – se întreba valetul. N-ar fi fost imposibil ca o haită înfometată să fi fost atrasă de mirosul blândelor animale. Auzise de altfel de la localnici că asemenea fiare erau numeroase în

Delta Dunării. Caii încercau să zvârle din picioare în noroiul adânc, se cabrau, mişcau diligenţa. Punctele strălucitoare păreau că s-au apropiat, când un grohăit înăbuşit s-a amestecat cu şuieratul brizei. Era clar pentru el că lupi sau alte sălbăticiuni erau în preajma lor şi Bruno s-a gândit să-i trezească pe cei ce dormeau fără grijă. A coborât încet, a deschis portiera trăsurii şi cu mare greutate i-a sculat din somn pe Van Mitten şi Kéraban. Era şi timpul. O ceată de mistreţi, vreo 20, îi înconjuraseră. Erau animale mari, de dimensiunile unui măgar, foarte periculoase datorită colţilor impresionanţi. La început au atacat caii, care nu se puteau apăra decât cu lovituri de picioare şi se zbateau cu eforturi teribile încercând să rupă hamurile. Dar funiile groase rezistau, în timp ce diligenţa era puternic zguduită, pe cale să se rupă în două sau să fie smulsă din groapa adâncă în care se găsea înglodată până la butucul roţilor. Alte fiare împungeau cu colţii trăsura şi nu se îndepărtau de ea decât atunci când erau rănite de focurile de revolver trase de cei trei oameni asediaţi. Până la urmă, înnebuniţi de groază, telegarii au săltat vehiculul şi au pornit în galop. Bruno a încercat să prindă hăţurile, dar n-a reuşit. Voiajorii erau aruncaţi unii peste alţii sau trântiţi dintr-un colţ în celălalt. În acele momente cumplite Kéraban şi-a amintit de o întâmplare asemănătoare. Era vorba despre un bogătaş urmărit de o haită de lupi, care a fost salvat datorită devotamentului „sublim” al servitorului său. Acela şi-a îmbrăţişat stăpânul şi s-a aruncat pradă fiarelor înfometate. În acel mod nababul a reuşit să se îndepărteze şi să scape. Bruno, care ascultase povestirea, i-a dat replica cuvenită. Putea să facă şi el la fel cu Nizib, numai că, din fericire, acela nu era acolo...

Mistreţii n-au abandonat lupta; timp de peste o oră caleaşca şi fioroşii ei urmăritori alergau în beznă şi numai datorită instinctului cailor, călătorii au putut să se salveze. Când prima geană de lumină s-a arătat la orizont se apropiau de postul de poştă iar ceata sălbăticiunilor se rărise. Echipajul nu şi-a încetinit goana nicio clipă şi nu s-a oprit decât în faţa adăpostului. Acolo Nizib şi surugiul erau gata de plecare. Au înlocuit animalele obosite şi fără a mai

face popas s-au îndreptat spre Chilia, port pe braţul cu acelaşi nume al Dunării. De-abia într-un hotel al acelui oraş, olandezii şi cei doi turci extenuaţi şi speriaţi de peripeţiile prin care au trecut au rămas să se odihnească peste noapte. A doua zi, la 26 august, au depăşit frontiera românească...

O RĂPIRE CA ÎN FILME. Secvenţa următoare a povestirii se desfăşoară pe alt plan. Ni se înfăţişează vila bancherului Selim din Odesa, situată în cadrul unei frumoase grădini de pe malul mării. O corabie ancorase în apropierea somptuoasei locuinţe. Era tartana „Guidare”, comandată de periculosul contrabandist şi negustor de sclavi Yarhud, venit să-şi pună în aplicare planurile mârşave. Străduindu-se să ajungă înaintea lui Kéraban, – ceea ce nu i-a fost deloc greu dat fiind mijlocul de locomoţie folosit de acesta, – a pus la cale un truc pentru a o răpi pe Amasia, fără a recurge la violenţă. Bănuind că tânăra era amatoare de podoabe vestimentare, piratul voia s-o invite pe vas şi, odată urcată la bord, să plece cu ea în larg. S-a prezentat ca un neguţător onest care avea pe navă numeroase stofe, mătăsuri şi bijuterii minunate, demne de bogăţia viitoarei mirese. Luase cu el mai multe mostre ispititoare pe care le-a arătat logodnicilor. Stratagema părea că reuşeşte. Atraşi de frumuseţea exponatelor aduse, tinerii se pregăteau să viziteze promiţătoarea ambarcaţie, când servitorii i-au anunţat neaşteptata apariţie-a lui Kéraban. Bineînţeles că sosirea acestuia i-a surprins, dar i-a şi bucurat; credeau că unchiul lui Ahmed s-a hotărât să le grăbească căsătoria. Veselia s-a risipit însă repede când au aflat că negustorul cel plin de capricii era numai în trecere prin Odesa. Tristeţea fetei s-a accentuat şi mai mult la vestea că Ahmed, somat de unchiul lui, era nevoit să-l însoţească în bizarul voiaj de-a lungul întregului litoral.

Odată cu despărţirea neconsolatei fete de dragul ei ocrotitor, evenimentele s-au precipitat. Stătea împreună cu prietena ei Nedjeb în galeria care se deschidea spre mare şi discutau despre prelungirea termenului mariajului. Tartana era tot acolo. Odiosul căpitan aştepta momentul potrivit

pentru realizarea proiectelor sale. Temându-se de servitorii vilei, a încercat mai întâi să recurgă din nou la viclenie. A apărut în faţa Amasiei şi a vrut s-o convingă să vină împreună cu Nedjeb pe corabie spre a-şi alege mărfurile ce-i vor place. Dar ea a refuzat hotărât: atâta timp cât logodnicul plecase nu o mai interesau niciun fel de podoabe. Atunci Yarhud i-a făcut o propunere şi mai tentantă. Îndrăgostita putea să-şi mai vadă iubitul dacă se îmbarca pe vasul său, care se va îndrepta cu viteză în direcţia luată de diligenţă. Tânăra a reflectat puţin, dar a respins şi această sugestie. Eşecurile l-au înfuriat pe bandit care a înţeles că nu mai poate recurge la stratageme. S-a urcat pe puntea navei sale şi s-a îndepărtat de coastă, cu gândul să revină spre seară. Într-adevăr, în timp ce noaptea cobora, oamenii lui Yarhud au schimbat direcţia corabiei îndreptând-o spre grădina de pe malul mării. Ajunşi acolo, patru marinari s-au furişat până lângă terasa vilei unde Amasia aştepta întoarcerea tatălui de la bancă. Luată cu forţa, prin surprindere, fata a început să ţipe după ajutor. Strigătele au fost auzite de Nedjeb, care a alergat s-o scape. Prinse de puternicele braţe ale mateloţilor, amândouă au fost duse pe bordul tartanei. Răpirea n-a rămas neobservată de oamenii care lucrau prin apropiere: au dat alarma tocmai când bancherul se întorcea acasă. Sperând că vor mai putea interveni, au fugit spre faleză. Dar un foc de armă tras de la bordul navei „Guidare” l-a rănit la umăr pe Selim, în timp ce răpitorii se îndepărtau de ţărm...

„RĂZBOIUL” LALELELOR. Dramatica răpire a logodnicei lui Ahmed va fi cunoscută mult mai târziu de membrii echipajului diligenţei care parcurgea litoralul, deoarece nu puteau primi veşti ci numai să trimită scrisori celor de acasă. După ce au trecut prin Kerson s-au îndreptat către istmul Perekop, care leagă Crimeea de mal. Un episod hazliu, intervenit în această perioadă, merită să fie relatat. Este mărturisirea liniştitului olandez Van Mitten despre adevăratul motiv al plecării sale precipitate din Rotterdam. Soţia lui, care de la o vreme îi făcea traiul imposibil, l-a

obligat să ia neaşteptata hotărâre. De câţiva ani provoca discuţii interminabile despre probleme minore, cotidiene, survenite în gospodărie. Ultima dispută a avut urmări grave mai ales pentru valoroasa lor colecţie de lalele. Enervat peste măsură de interminabilele contraziceri, Van Mitten nu mai voia să cedeze deciziilor nevestei. Din păcate, de data aceasta pretextul înfierbântatei certe se referea la splendidele lalele denumite „Genners”, care costau fiecare aproximativ o mie de florini. Când doamna Mitten a încercat să smulgă o „Valencia” spre a o înlocui cu un „Ochi de Soare”, intenţia i s-a părut soţului că depăşeşte orice putere de înţelegere şi s-a opus. Dar n-a putut s-o oprească şi plăpânda floare a fost scoasă de la locul ei, fapt care l-a înfuriat cumplit pe negustorul olandez. Pe scurt, ceea ce a urmat, a fost o adevărată ploaie cu flori, întreaga colecţie de lalele, care valora 25.000 de florini, a fost distrusă. Supărat de marea pagubă, Van Mitten şi-a făcut bagajele şi a plecat spre Constantinopol...

STEPA ÎN FLĂCĂRI. După episodul tragi-comic petrecut în Olanda revenim la peripeţiile călătoriei de-a lungul Mării Negre. Se aflau în Crimeea, când într-o seară s-au oprit într-o mică staţiune pentru a schimba caii obosiţi. Şeful postului nu le-a putut satisface dorinţa, deoarece un senior turc le-o luase înainte. Neavând altă posibilitate de a continua voiajul, au recurs la o pereche de cămile pe care le-au înhămat la trăsură. Timp de câteva zile ciudatele patrupede au tras vehiculul, spre curiozitatea trecătorilor. La Kerci au vizitat oraşul, portul şi monumentele, după care s-au îmbarcat pe un bac pentru a traversa strâmtoarea Ienikale către peninsula Taman. Au pătruns într-un teritoriu plin cu păsări de tot felul, o splendidă ţară a vânătorii. Pelicani, cormorani, scufundători, dropii se vedeau la tot pasul. Drumeţii înaintau rapid şi în noaptea următoare atenţia le-a fost atrasă de un şuierat asemănător cu cel produs de ţâşnirea vaporilor comprimaţi. Curioşi să vadă de unde proveneau puternicele vibraţii, au constatat că ele erau emise de vulcani noroioşi. Din mici conuri izbucnea, sub presiunea hidrogenului şi uneori a fosforului, un amestec de

ghips, calcar, pirită şi petrol. Aflaţi în mare număr în peninsula Taman, vulcanii îşi datorau existenţa zăcământului petrolifer din regiune. Mergând prin mijlocul lor. Trecătorii inhalau emanaţiile cu un miros asemănător cu cel al gazometrului unei uzine. Când au depăşit zona, o lumină puternică, un incendiu spectaculos, provocat de aprinderea gazelor, dădea stepei un aspect fantastic. Flăcările şi pocnetele intermitente sugerau un grandios foc de artificii, mai ales datorită diferitelor nuanţe provocate de pucioasă, pirită şi carbonatul de fier. Părea un crater din care se scurgea lava. Instinctiv, călătorii au început să meargă mai repede ca să treacă de periculoasa stepă în flăcări. O nouă explozie l-a înconjurat cu un jet incandescent pe Kéraban şi emanaţiile de hidrogen aproape l-au sufocat. Nepotul i-a sărit în ajutor şi încet, încet l-a readus la viaţă. N-a trecut mult timp şi s-a aşternut o întunecime profundă. Simultan toate conurile vulcanilor s-au stins, de parcă brusc ar fi căzut cortina pe scena unui teatru! Totul a devenit foarte negru, deşi pe retine se mai păstrau impresiile scânteilor strălucitoare izbucnite din adâncuri...

ACCIDENTUL. Ajunşi la poalele Caucazului, în momentul când se îndreptau spre Poti, au întâlnit în drum o barieră de cale ferată. L-au rugat pe acar să le permită să treacă, însă tocmai când voiau să pornească, din capătul opus au apărut patru cavaleri care escortau un senior. Spaţiul era îngust şi nimeni nu voia să cedeze prioritatea. S-a declanşat un violent schimb de cuvinte. Fiecare afirma că a venit primul şi are deci dreptul să treacă întâi. În toiul gâlcevii, Kéraban a aflat că numele căpeteniei celor ce-l înfruntau era Saffar, latifundiarul care le luase caii atunci când au fost obligaţi să înhame cămile la trăsură. Nici când acarul i-a anunţat că vine trenul, negustorul din Constantinopol, enervat, n-a vrut să se dea la o parte şi, drept urmare, garnitura feroviară a surprins poştalionul, sfărâmându-l. Din fericire, pasagerii au scăpat neatinşi, sărind la timp...

Ca şi cum nu erau destul de supăraţi de pericolul prin care au trecut şi de faptul că nu mai aveau cu ce să

călătorească, drumeţii au avut încă o surpriză neplăcută: un grup de cazaci l-au arestat pe Kéraban. În ciuda protestelor sale, a fost dus la cea mai apropiată staţie şi după aproximativ 20 de minute Ahmed şi olandezii au văzut figura contractată de furie a bogătaşului turc la fereastra unui compartiment al trenului ce se îndrepta spre Poti. Pentru a-l elibera, prietenii lui au plecat pe jos în direcţia oraşului şi după două ore erau la sediul poliţiei. Aici li s-a comunicat că cel reţinut a fost obligat să plătească o amendă substanţială pentru contravenţie, după care l-au expulzat. Pentru a-l ajunge pe cel escortat, întregul grup a început să caute un mijloc de transport...

UN PLAN NEREUŞIT. Partea a doua a naraţiunii începe cu relatarea decepţiei lui Van Mitten că nu poate vizita cele mai interesante localităţi pe unde trece, datorită deselor întâmplări care le provoca mereu alte şi alte probleme. Ar fi dorit să se aventureze pe urmele legendarului Jason şi ale Argonauţilor, să străbată locurile unde temerarii fii ai lui Jason au luat Lâna de Aur. Şi cum să nu fie dezamăgit, când era obligat să parcurgă ţinuturile acelea încărcate de mitologie fără a avea timpul necesar să le cerceteze pe îndelete? Din motivele cunoscute, la Poti n-a putut să vadă decât grădina publică, unde se aflau ruinele unei fortăreţe şi portul...

Ahmed căuta cu înfrigurare o altă diligenţă, dar în mica aşezare de pe malul mării n-a găsit decât cai. În scurtul popas a scris bancherului Selim şi mai ales iubitei sale Amasia, relatându-le peripeţiile prin care trecuseră. De asemenea, l-a rugat pe viitorul socru să fie la Scutari la data fixată, pentru a nu întârzia celebrarea cununiei.

Pe alt plan, servitorul olandezului, îngrijorat de greutăţile voiajului, dar mai ales de nemaipomenita irascibilitate şi încăpăţânare a lui Kéraban încerca să-şi convingă stăpânul să se întoarcă amândoi în Europa, fără a mai continua drumul. Ideea i-a surâs lui Van Mitten, mai ales că şi el dorea acelaşi lucru.

În apropierea unui han l-au întâlnit pe Kéraban şi după ce s-au îmbrăţişat şi-au povestit ultimele întâmplări prin care

au trecut. Apoi, în primul orăşel întâlnit au cumpărat o şaretă cu două roţi. Kéraban, Van Mitten şi Bruno s-au urcat în ea, iar Ahmed şi celălalt servitor mergeau călare. Chiar şi în aceste condiţii traseul ar fi fost suportabil dacă timpul era frumos. Dar pe creasta bătută de vânturile ce veneau din largul mării, echipajul înainta cu greu. Au ales, de aceea, un drum de pădure prin care au mers până a doua zi după-amiază. Nori negri prevesteau furtuna. Spre seară întunericul era greu de străpuns. La lumina fulgerelor încercau să urmeze şoseaua, dar caii erau atât de obosiţi încât abia se mai mişcau. Când s-a dezlănţuit uraganul, spre bucuria lor au zărit farul Atinei ridicat pe faleză, într-un golf. Uzi de ploaia torenţială s-au îndreptat spre micul adăpost al paznicilor.

Van Mitten i-a destăinuit lui Kéraban intenţia sa de a rămâne la Atina pentru a se îmbarca pe un vas cu destinaţia Constantinopol. Îşi asigura prietenul că-l va aştepta acolo, şi va participa la căsătoria nepotului său. Propunerea lui n-a reuşit însă decât să-l enerveze pe îndărătnicul turc, care susţinea cu înverşunare că olandezul trebuie să-l urmeze până la capăt. În cele din urmă, extrem de supărat, i-a refuzat orice împrumut bănesc. Or, Van Mitten nu avea la el banii necesari pentru a continua singur călătoria. Forţat de împrejurări, a fost nevoit să se împace cu ideea de a-şi urma prietenul în aventurosul său drum.

MIRACULOASA SALVARE A AMASIEI. O căsuţă din lemn alcătuită din două camere care dădeau spre mare, o sală comună şi un dormitor servea drept locuinţă gardienilor farului. Pe un pilon se înălţa un mecanism format dintr-un felinar şi un reflector care lumina strâmtoarea Atina. Paznicii le-au oferit ospitalitate, mai ales că hanul cel mai apropiat era la o depărtare de mai bine de jumătate de leghe. Au mâncat, s-au încălzit şi apoi s-au culcat pe băncile de lemn, dar nu puteau dormi din cauza furtunii. Clădirea gemea sub loviturile vântului, uşile şi ferestrele se zguduiau datorită teribilei încleştări a naturii. Spre orele două dimineaţa au auzit zgomotul produs de o ghiulea trasă de un tun, şi datorită fulgerelor care brăzdau orizontul, Ahmed

a identificat un punct care apărea şi dispărea. Să fie, oare, o navă? – se întrebau îngrijoraţi. Un gardian împreună cu nepotul lui Kéraban s-au urcat pe platforma superioară şi de acolo au văzut un spectacol pe cât de emoţionant, pe atât de înfricoşător. Marea părea că fierbe într-un cazan uriaş, iar pe cerul negru fugeau, cu viteză enormă, norii. Păsările surprinse de vijelie loveau grilajul de fier ce proteja reflectorul, scoţând strigăte asurzitoare. Natura dezlănţuită făcea ca partea superioară; a pilonului să oscileze cu o amplitudine înspăimântătoare. Privind imaginile apocaliptice, tânărul a observat contururile unei ambarcaţiuni, un vas de mic tonaj, care lupta împotriva uraganului. O tartană era dusă ca o nucă de furia valurilor, spre stâncile coastei. În acel moment pilonul a fost zguduit atât de puternic încât cei doi oameni aflaţi pe platforma lui au fost obligaţi să coboare repede la adăpost. Nici n-au intrat bine şi o lumină intensă a inundat clădirea, un trăsnet căzând în apropiere, urmat de un bubuit infernal. Pereţii s-au cutremurat atât de tare încât toţi au ieşit fugind pe malul mării. Atins de fulger, farul nu mai arunca niciun fascicul de raze şi corabia, chiar dacă scăpase din mijlocul trombelor de apă, era ameninţată să se zdrobească de recifele din calea ei. Catastrofa nu mai putea fi evitată. Au zărit coca vasului când urcată pe înălţimea valurilor, când înghiţită de ape. Generoasa sumă de 100.000 de piaştri oferită de Kéraban celui ce s-ar încumeta să încerce salvarea naufragiaţilor n-a convins pe niciunul dintre pescarii veniţi acolo, spre a porni în larg. În timp ce fiecare se gândea cum să împiedice teribila pieire a oamenilor de pe mare, s-a auzit un strigăt. Ahmed a tresărit; o presimţire făcea ca inima să-i bată cu putere. Şi-a dat seama că nava se asemăna cu corabia care acostase lângă grădina viitorului său socru. Atunci un alt ţipăt disperat a pornit dinspre vasul ce ardea ca o torţă în mijlocul rafalelor. Pe covertă două femei cereau deznădăjduite ajutor. Când a înţeles că iubita sa este în primejdie, Ahmed n-a mai stat pe gânduri şi s-a aruncat în valurile furioase. Kéraban a vrut să-l urmeze, dar a fost oprit cu mare greutate de însoţitorii săi. Au urmat clipe emoţionante pentru cei de pe faleză. O trombă a

cuprins corabia, a antrenat-o într-un vârtej şi a aruncat-o pe stânci, unde s-a sfărâmat. Nepotul lui Kéraban, îngrozit de cele văzute, s-a îndreptat spre locul naufragiului. Din fericire, cele două fete au scăpat numai cu mici zgârieturi şi stăteau agăţate de un bloc de piatră. Se părea că numai ele mai trăiau din tot echipajul, deoarece nimeni nu se vedea în împrejurimi. Cu Amasia în braţe şi Nedjeb înotând lângă ei, au reuşit să străpungă munţii de apă până la mal. Un pescar le-a oferit găzduire şi, după ce cele două prietene şi-au revenit din coşmar, au povestit dramatica istorie a răpirii lor. Tartan a a navigat mai bine de două săptămâni, când a fost surprinsă de furtună. Cârma s-a rupt şi vasul a fost dus în extremitatea opusă a Mării Negre. Ascultând relatarea peripeţiilor, cei de faţă făceau diverse presupuneri asupra mobilului urmărit de piraţi. Vorbeau destul de tare, fără a se gândi că îi ascultă cineva. Un alt supravieţuitor, căpitanul vasului, se furişase până la uşă şi aşa a aflat despre salvarea Amasiei, pe care a crezut-o înecată. În ciuda celor întâmplate, era hotărât mai mult ca oricând să-şi îndeplinească misiunea...

PĂŢANIA OLANDEZULUI. În noaptea aceea, Ahmed n-a putut să doarmă. Se întreba dacă pericolul pentru Amasia lui dragă a trecut definitiv odată cu distrugerea vasului şi dispariţia echipajului acestuia. Ştia că mai aveau de parcurs o regiune aproape pustie din Anatolia şi se puteau aştepta la orice din partea acelora care au plănuit răpirea. Şi-a pus în gând s-o supravegheze pe fată şi să-i înştiinţeze tatăl despre cele petrecute. I-a scris că vor fi la Scutari în maximum 15 zile şi că n-ar fi rău dacă ar veni să-i întâmpine, pentru că n-ar fi excluse noi primejdii.

Trăsura a fost rezervată tinerelor, ceilalţi urmând-o călare. Spre seară au dormit într-un mic han, iar Ahmed a vegheat înarmat, fiind atent la orice mişcare ciudată. Şi avea de ce, pentru că Yarhud îi urmărea. Banditul îi scrisese complicelui său Scarpante, dându-i întâlnire la caravanseraiul din Rissar. Localul din apropierea oraşului Trebizonda avea o vastă curte interioară şi în seara când Kéraban şi grupul său se îndrepta spre el, doi oameni

îmbrăcaţi simplu se plimbau prin incintă şi discutau. Era moşierul Saffar şi intendentul său Scarpante, care îl aşteptau pe Yarhud. Nu puteau să înţeleagă motivele ce l-au silit pe căpitanul tartanei să-i anunţe că vine acolo şi de ce n-a dus-o pe fata răpită la locul stabilit. În cele din urmă a apărut şi piratul, care le-a povestit despre naufragiul navei, înecarea întregului echipaj şi salvarea tinerelor de către nepotul negustorului Kéraban. Le propunea un nou şiretlic, care trebuia să ducă, în final, la acelaşi rezultat. Tocmai voia să le explice cum va proceda, când în curte au intrat două persoane. Unul era patronul hanului, celălalt un senior curd, pe nume Yanar. Cei trei complici s-au retras într-un colţ întunecos de unde puteau auzi ce vorbeau noii veniţi. Seniorul şi sora sa, Sarabul, plecaseră în călătorie de agrement din oraşul Mossul către Trebizonda, unde voiau să stea câteva săptămâni. Femeia, o văduvă în vârstă de 30–32 de ani, bogată şi de origine nobilă, avea un temperament atât de violent încât speria pe oricine ar fi dorit să-i ceară mâna. Fratele ei o sfătuise să voiajeze, cu gândul că ar putea întâlni un eventual soţ. Discuţia era aprinsă. Despre ce era vorba? În noaptea trecută, văduva, care mai fusese căsătorită de trei ori, a fost trezită din somn de cineva care intrase în camera ei. Speriată, a apelat la ajutorul fratelui, care dormea într-o încăpere alăturată. Deşi nu dispăruse nimic, totuşi, considerând că onoarea surorii sale era în joc, seniorul cerea insistent prinderea, judecarea şi condamnarea vinovatului. Hangiul l-a informat că a doua zi dimineaţa judecătorul va proceda la cercetări în vederea descoperirii vinovatului.

Atunci şi-a făcut apariţia grupul lui Kéraban. Celor două prietene li s-a indicat camera pe care urmau s-o ocupe, servitorii au fost cazaţi în exteriorul clădirii centrale, iar ceilalţi trei bărbaţi aşteptau să li se rezerve şi lor un loc de odihnă. Simulând că ar face parte din personalul caravanseraiului, Scarpante i-a condus spre uşa unui apartament. Fără să bănuiască nimic, Kéraban, Van Mitten şi Ahmed au nimerit astfel în încăperea ocupată de impulsiva Sarabul. A urmat un scandal de nedescris. S-au deschis toate uşile şi cei doi fraţi au cerut anchetarea noului

„atentat”. Sosirea judecătorului i-a calmat puţin pe reclamanţi, care cereau pedepsirea celor ce încercaseră să-i dezonoreze. Din fericire, din cauza întunericului, eroii povestirii n-au putut fi identificaţi. Dar iată că datorită unei bizare metode folosite de magistrat, lucrurile au luat o întorsătură tragi-comică. Pentru depistarea vinovaţilor a fost adusă o capră şi toţi cei prezenţi erau obligaţi s-o mângâie. Kéraban, simţind că se petrece ceva neobişnuit, le-a propus prietenilor săi o stratagemă: să se prefacă doar că ating capra. Au procedat aşa şi blândul patruped n-a reacţionat în niciun fel. Se părea că nimeni nu este culpabil şi întreaga asistenţă a scos exclamaţii de satisfacţie. Dar, la lumina torţelor, li s-a cerut să ridice mâna dreaptă. S-a observat atunci că toate erau pătate cu negru, cu excepţia celor ale lui Kéraban şi prietenilor săi. Blana fusese unsă cu funingine şi cei ce n-au luat contact cu ea s-au acuzat singuri. Un murmur general a flatat „ingeniozitatea” împărţitorului dreptăţii, care la instigarea văduvei şi a fratelui ei era foarte dispus să-i bage pe toţi trei la închisoare. Faptul ar fi dus însă la amânarea la nesfârşit a călătoriei şi implicit la periclitarea căsătoriei dintre Ahmed şi Amasia. În timp ce fiecare dintre cei trei prieteni se gândea la gravele consecinţe ale întâmplării, Sarabul le-a oferit o portiţă de scăpare. Cerea fie pedepsirea tuturor, fie numai a aceluia care-şi va recunoaşte singur vina. Kéraban a prins din zbor ideea şi a cerut permisiunea să poată vorbi cu ceilalţi doi într-un colţ retras. Acolo le-a şoptit că unul dintre ei trebuie să se sacrifice. Având în vedere că prezenţa lui şi a lui Ahmed erau necesare la Scutari pentru efectuarea cununiei, i-au solicitat insistent lui Van Mitten să-i salveze, deoarece nu ar risca decât câteva zile de închisoare, iar după aceea ar putea veni pe urmele lor. La rugăminţile celor doi logodnici olandezul a acceptat cu multă strângere de inimă să-şi sacrifice libertatea. Când fratele văduvei a aflat că Van Mitten era cel care intrase în camera surorii sale a pus mâna pe iatagan şi i-a cerut negustorului din Rotterdam, ca satisfacţie pentru afrontul suferit, să se căsătorească cu Sarabul. A urmat o scenă hazlie. Uimit de întorsătura neaşteptată, Van Mitten a

declarat că este căsătorit şi că nu are de gând să devină bigam. Dar, Kéraban prevăzuse această reacţie şi a găsit imediat soluţia: l-a sfătuit să nu refuze „pentru că în Turcia de atunci bigam, trigam, cvadrigam era ceva obişnuit”. Spre a-l convinge, i-a subliniat că în acel mod va scăpa de închisoare şi vor putea să voiajeze împreună iar atunci când vor ajunge la Scutari va renunţa uşor la a doua soţie... Încă o dată olandezul s-a jertfit pe altarul prieteniei şi Yanar a anunţat tuturor fericitul eveniment al logodnei pe care voia să o celebreze în antica Trebizondă...

ATACUL BANDITESC DIN DEFILEUL MUNŢILOR. În ultima etapă a traseului echipajul se îmbogăţise cu încă doi călători: cei doi fraţi curzi. Ştiind că drumul pe care-l mai aveau de parcurs nu era prea sigur au luat cu ei puşti şi revolvere. Conduşi de un ghid bun cunoscător al porţiunii septentrionale a Anatoliei, majoritatea voiajorilor s-a instalat în două trăsuri confortabile, numai Ahmed şi călăuza mergând călare. Primul popas l-au făcut la Tireboli, iar în ziua următoare, favorizaţi de timp, au înaintat până la liziera unei păduri etajate pe coline, unde abundau esenţe variate de arbori. Seara s-au culcat la Fatisa. Mereu atent, Ahmed, care avea unele bănuieli în legătură cu identitatea ghidului şi-l urmărea îndeaproape, n-a surprins nimic suspect. În continuare, caravana a trecut prin Sinope, port aşezat pe un istm a cărui făurire era atribuită Argonauţilor. Până în ziua de 28 septembrie totul a decurs normal. Nu mai erau decât 60 de leghe până la Scutari, distanţă pe care trebuiau s-o străbată în 48 de ore. În acest moment călăuza, profitând de încrederea pe care i-o acordase Kéraban, a abandonat coasta mării. Spre seară erau adăpostiţi sub acoperişul unei clădiri ruinate, când Ahmed a observat curioasa dispariţie a celui ce-i conducea. L-a căutat asiduu şi l-a găsit urcat pe o colină de unde privea spre o lumină ce licărea la scurte intervale. Era evident un semnal... Au mers apoi toată ziua şi când s-a întunecat s-au oprit într-un loc situat numai la 5–6 leghe depărtare de malul Bosforului. Erau într-un defileu, în apropierea gurii unei peşteri. La câteva sute de paşi era iarbă bună pentru

păşune şi acolo au fost duşi caii şi lăsaţi în paza lui Nizib. Ceilalţi membri ai echipajului au intrat în grotă şi s-au culcat. Spre orele 3 dimineaţa au aflat că mai mulţi indivizi le-au furat caii. Kéraban şi Ahmed privind spre creasta văii au zărit pe cineva care se căţăra. Imediat, tânărul a ocolit stânca şi a început să urce pe porţiunea opusă. Spionul, întins pe burtă, atinsese unghiul extrem al rocii. La lumina lunii încerca să vadă intrarea în peşteră. O jumătate de minut mai târziu nepotul lui Kéraban a apărut pe platoul superior şi târându-se cu precauţiuni avansa spre cel care nu putea să-l vadă. Atunci a ieşit din adăpost Amasia şi când şi-a văzut logodnicul sus pe stâncă i-a scăpat un strigăt. Iscoada s-a întors rapid, l-a observat pe Ahmed şi scoţându-şi cuţitul s-a aruncat asupra lui. Kéraban a fost mai repede de mână, deoarece l-a ţintit şi a tras. Atins mortal, acesta a căzut de la înălţime. Privindu-l, Amasia şi Nedjeb l-au recunoscut imediat: era Yarhud, fostul căpitan al tartanei, omul care le răpise. Cercetându-i-se hainele s-a găsit un mesaj semnat de Saffar către un oarecare Scarpante. Din text reieşea că acela trebuia să fure caii în timp ce Kéraban şi însoţitorii lui vor dormi. După aceea urma să semnalizeze cu o torţă oamenilor aflaţi la pândă pe cheile Nerissei. Acum se lămurea cine era autorul direct al răpirii Amasiei: insolentul personaj întâlnit la Poti, seniorul din cauza căruia li s-a distrus diligenţa. Dar cine era Scarpante? Au găsit imediat şi dezlegarea acestei enigme: Bruno i-a informat despre dispariţia ghidului...

Acum pericolul era iminent. Puteau fi atacaţi din moment în moment şi Ahmed a propus părăsirea strâmtorii. Erau pe cale să se îndepărteze, când la extremitatea trecătorii şi-au făcut apariţia bandiţii. Au pus femeile la mijloc, – în jurul Amasiei, al lui Sarabul şi Nedjeb stăteau de pază şase bărbaţi, gata să le apere cu orice preţ. Lupta inegală a început. Mercenarii lui Saffar încercau să folosească numai cuţitele, deoarece aveau ordin s-o prindă vie pe Amasia. Din această cauză câţiva dintre atacatori au căzut de la primele focuri de armă. Totuşi, grupul lui Kéraban era în inferioritate şi dacă nu le venea un ajutor neaşteptat încleştarea nu putea duce decât la un deznodământ tragic. Când

Scarpante, care apăruse în mijlocul bandiţilor, a încercat s-o ia în braţe pe Amasia, Kéraban l-a împuşcat. Turbaţi de furie, complicii lui s-au aruncat cu şi mai mare înverşunare împotriva asediaţilor. Ameninţaţi din toate direcţiile, ei nu mai puteau face uz de arme. În această situaţie disperată Ahmed a încercat să-i vină în ajutor logodnicei sale luate cu forţa de Saffar. Atunci a apărut un sprijin care i-a uimit pe toţi. 20 de călăreţi şi-au făcut apariţia pe crestele stâncilor şi trăgeau fără milă în bandiţi. Surprins, moşierul Saffar şi-a eliberat prizoniera, dar când a văzut că noii veniţi îl aveau în frunte pe bancherul Selim, a vrut s-o înjunghie. Ahmed, care a observat mişcarea, era pe punctul de a fi ucis dacă unchiul lui n-ar fi parat lovitura înfigând pumnalul în inima ticălosului.

Au urmat clipe de mare bucurie. Amasia şi-a îmbrăţişat cu duioşie tatăl, care la rândul lui a strâns puternic mâna vechiului său prieten Kéraban. Iar când Ahmed l-a întrebat prin ce fericită întâmplare a ajuns acolo în acele clipe grele pentru ei, Selim i-a răspuns că începuse să-şi caute fiica imediat după răpirea ei, iar scrisoarea trimisă din Trebizonda l-a făcut să adune oameni, să se ducă la Scutari şi apoi să supravegheze zona din apropiere.

Un splendid fenomen natural a însoţit veselia tuturor. Printr-un efect de refracţie ţărmul mării se putea vedea la orizont. Pe măsură ce se lumina de zi mirajul ridica încet, încet imaginile obiectelor situate pe faleză. Era o fermecătoare pictură multicoloră a peisajului atât de îndrăgit. Au avut chiar surpriza să vadă siluetele unor vile din Scutari şi împrejurimile lor...

După 45 de zile de călătorie eroii noştri au ajuns pe ţărmul asiatic al Bosforului. În acest mod Kéraban şi-a realizat ambiţia de a nu plăti cele 10 parale pentru traversarea strâmtorii...

ACROBAŢIE PESTE BOSFOR. Instalaţi în vila din Scutari oaspeţii lui Kéraban priveau cu admiraţie spre partea asiatică a Constantinopolului cu frumoasele sale grădini terasate şi moscheile suflate cu aur. Dintre toţi, Van Mitten era cel mai năpăstuit. Căuta un prilej pentru a lămuri

încâlcita lui situaţie matrimonială. Negustorul din Rotterdam nu ştia cum să înceapă discuţia asupra problemei ce-l frământa de atâta vreme. Forţat de împrejurări, a încercat să-i explice proaspetei sale logodnice că dintr-o simplă eroare a intrat în camera ei din caravanserai. De asemenea, a invocat motivul cel mai puternic care-l oprea să meargă la Mossul: era căsătorit şi tot ce a făcut a fost numai pentru a-şi salva prietenii. Refuzul olandezului i-a înfuriat atât pe Sarabul cât şi pe Yanar, care au declarat că se vor adresa judecătorilor din Constantinopol. În acel moment i s-a înmânat lui Van Mitten o telegramă expediată din Rotterdam. Emoţionat, a citit-o, fără să vrea, cu glas tare: „Doamna Van Mitten... de cinci săptămâni... decedată...” S-a oprit brusc şi ochii i s-au umplut de lacrimi, când a aflat că i-a murit soţia. Atât a aşteptat vicleana Sarabul: fiind şi el văduv, nu mai exista nicio piedică pentru cununia lor...

În ce priveşte mult aşteptata căsătorie a tinerilor logodnici s-a ivit un alt obstacol neprevăzut. Tatăl Amasiei a anunţat că judecătorul din Scutari refuza să înregistreze actele sub pretextul că domiciliul oficial al lui Kéraban şi deci şi cel al lui Ahmed era la Constantinopol. Nu mai puteau pierde niciun minut. Dar Kéraban trebuia să treacă Bosforul cu un vas şi în acest caz era obligat să achite taxa cuvenită. Din nou încăpăţânarea nababului s-a manifestat din plin. Cu toate insistenţele nepotului şi ale prietenilor, repeta aceleaşi cuvinte: „Mai bine fac din nou înconjurul Mării Negre decât să accept dispoziţia autorităţilor”. Prefera să-şi ruineze nepotul, să se certe cu toţi, dar nu voia să-şi încalce mândria şi cumplita îndărătnicie. Rămas singur după plecarea furioasă a Amasiei şi a lui Ahmed, Kéraban se gândea să vândă casa din Galata, să înceteze afacerile şi să doneze toată averea nepotului, în schimbul moştenirii pierdute...

Ahmed, Amasia şi Selim au debarcat la cheiul din Top’hané iar Van Mitten se plimba cu noua sa familie în mijlocul mulţimii care asista la un mare spectacol popular. Ahmed era hotărât ca după căsătorie să se retragă la Odesa şi să rupă definitiv relaţiile cu unchiul său. Îngândurat, nu se interesa deloc de cele ce se petreceau în jur. Un murmur al

publicului i-a atras atenţia. Numeroşi oameni gesticulau şi se uitau la ceva ce le stârnea curiozitatea. De vârful unui turn din Scutari era întinsă o coardă lungă de 1.300 de metri care se lega de un pilon de lemn ridicat între cheiul Galata şi piaţa Top'hané din Constantinopol. La aproximativ 600 de picioare deasupra apelor Bosforului, pe frânghie înainta un cunoscut acrobat însoţit de încă o persoană. Ieşit din comun era faptul că-l trăgea pe celălalt, care stătea într-o roabă a cărei roată crestată era fixată pe funie. Când au atins mijlocul traseului dificultăţile au devenit mai mari, dar muşchii gimnastului au învins toate piedicile. Însoţiţi de strigăte de admiraţie cei doi acrobaţi temerari au coborât chiar în apropierea locului unde stătea Ahmed. Vă închipuiţi uluirea tânărului când a constatat că însoţitorul curajosului echilibrist era unchiul său Kéraban. Bogatul negustor turc descoperise încă o modalitate de a trece Bosforul fără să plătească cele 10 parale, chiar dacă pentru aceasta cheltuise de mii de ori mai mult. Până la urmă, singulara călătorie în jurul Mării Negre a avut un deznodământ fericit. Cu toţii s-au îndreptat spre judecătorie şi după aceea veselul grup a ajuns la vila din Galata, unde a început petrecerea.

În aceeaşi seară Van Mitten se pregătea să-şi ia rămas bun de la prietenii săi, deoarece trebuia să plece spre Mossul împreună cu Sarabul şi Yanar. Olandezul regreta că numai din cauza unei telegrame era obligat să-şi schimbe viaţa. A scos-o maşinal din buzunar şi a recitit-o. Acum un cuvânt i s-a părut neclar. Kéraban, care era lângă el, i-a smuls epistola din mâini. Sesizase şi el ceva ciudat. Textul complet era: „Doamna Van Mitten de cinci săptămâni decedată să-şi revadă soţul a plecat spre Constantinopol". Cum *„decedată... a plecat?"* – a strigat negustorul turc. Greşeala este evidentă. Nu vezi că în loc de *decisă* s-a trecut *decedată*? Ceilalţi au fost de aceeaşi părere, toată lumea subliniind că era vorba evident despre o eroare stupidă a telegrafului. Foarte bucuros că îşi va revedea soţia, Van Mitten i-a înştiinţat pe cei ce voiau să-l ducă la Mossul că nici nu-i trece prin gând să se mai deplaseze până acolo. A urmat un schimb violent de cuvinte şi cei doi

fraţi curzi, supăraţi, s-au retras, reîntorcându-se în patria lor. În ce-l priveşte pe Kéraban, ştiţi cum a rezolvat el problema taxei de 10 parale? Foarte simplu: a concesionat traversarea strâmtorii...

*
* *

O AVENTURĂ ÎN JURUL MĂRII NEGRE. Sub acest titlu a apărut în anul 1937 traducerea romanului *Kéraban le Têtu* şi el cuprinde surprizele unei călătorii cu diligenţa de-a lungul întregului perimetru al acestei mări. Este prima relatare făcută de un scriitor francez despre Dobrogea ultimelor decenii ale secolului trecut, la puţin timp după realipirea ei la România, în urma proclamării Independenţei de Stat a ţării noastre. Deşi subiectul acestei povestiri este mult mai vast, interesează, în mod deosebit, acţiunea care se desfăşoară de-a lungul teritoriului dintre Dunăre şi mare. Originalul voiaj efectuat în 45 de zile de eroii naraţiunii conţine nenumărate scene ce se pot asemăna cu un pasionant western din zilele noastre şi nu este deloc o exagerare, ca Jules Verne să fie considerat un deschizător de drumuri în acest domeniu al cinematografiei.

După ce descrie cu lux de amănunte înfăţişarea, calităţile sau defectele personajelor, ironicul şi umoristul prozator imaginează o istorioară ieşită din comun, aproape imposibilă. Este, de altfel, un pretext literar demn de viziunea fantastică a acestui scriitor, care-şi îndrepta eroii spre itinerarii necunoscute marelui public, spre ţinuturi îndepărtate de patria sa. Povestirea devine extraordinară prin noutatea şi inventivitatea amănuntului, care-i schimbă din temelii firul; este banalul, accidentalul, care atrage după sine o întorsătură neprevăzută a subiectului. Procedeul este specific genialului romancier, care-şi căuta cu mult înainte de a începe să scrie o modalitate cât mai neaşteptată care să-i surprindă pe cititori prin îndrăzneala ei, prin ineditul situaţiei create.

Kéraban le Têtu a apărut în anul 1883 şi Jean Jules Verne, făcând o succintă analiză a romanului, arată că în

anturajului bunicului său existau destui cunoscuţi care aveau caractere recalcitrante, modele care i-au servit la conturarea personajului acesta, atât de încăpăţânat. Şi unul dintre oamenii aceştia, – foarte apropiaţi de romancier, – a fost chiar fiul său, Michel.

Conţinând numeroase dialoguri vii şi replici pline de haz, textul dă impresia că a fost scris în mod special pentru a fi transpus pe scenă. Într-adevăr, în acelaşi an când a figurat în librării, romanul a fost transformat într-un scenariu de Adolphe d'Ennery, dar prezentarea lui a suferit un eşec, spre deosebire de celelalte piese inspirate din naraţiunile verniene, care s-au bucurat de afluenţă de public. Într-o scrisoare din acele vremuri, Jules Verne constata cu melancolie că insuccesul s-a datorat neacceptării distribuţiei propuse de el: piesa să fie jucată de actori comici şi nu dramatici.

Din acţiunea povestirii, care se desfăşoară în Dobrogea, reiese faptul că ilustrul scriitor a avut o preocupare permanentă pentru teritoriul ţării noastre şi români. Descrierea Tulcei, a Deltei Dunării, a caracteristicelor geologice sau ale faunei străvechii provincii româneşti într-o perioadă în care ea era foarte puţin cunoscută peste hotare, trebuie apreciată. Dacă previziunea autorului în legătură cu numărul locuitorilor oraşului Medgidia s-a adeverit în anii noştri, inadvertenţele referitoare la unele puncte geografice probabil că au fost lăsate astfel pentru că erau necesare firului epic al istorisirii, sau datorită intenţiei de a tăinui vizita sa prin această regiune. În ceea ce priveşte existenţa, încă din acea perioadă a unei rute carosabile între Tulcea şi Deltă, drum puţin cunoscut şi astăzi, trebuie precizat că nu este vorba de nicio eroare, deoarece ghidul *Dobrogea,* apărut în 1964, îl prefigurează astfel: „La Chilia Veche se poate ajunge şi pe un drum carosabil care pleacă de la Tudor Vladimirescu, o aşezare pe malul stâng al Dunării, în faţa Tulcei şi înglobată oraşului. Traseul urmează paralel firul apei şi străbate satele Pătlăgeanca, Ceatalchioi, Pardina şi Tatanir, sate care se înşiră pe mai mulţi kilometri fiecare. Urmând această rută, turistul poate vedea cu adevărat Delta, unde numai trei la sută din suprafaţa ei

conţine terenuri neinundabile”.

Deoarece în roman este descris un atac al mistreţilor în Deltă, redăm un fragment dintr-un studiu al cunoscutului geograf şi naturalist Ion Simioneseu: „O adevărată corabie a lui Noe este pământul dobrogean. Mai ales primăvara şi toamna, când apele sunt împânzite de puzderia păsărilor călătoare, furnicarul cel mai bogat în animale se află în Dobrogea. De la mistreţii cărora le place desişul umbros al plaurului, până la helghea ca ninsă, lungă de o şchioapă; de la vulturul măreţ şi pajura voinică, până la auşelul ce-şi ţese din pâslă cuibul ca o pungă, aninându-l de vârful ramurilor de salcie, ori pescăruşul albastru numai smaragde şi topaze; de la şarpele lui Aesculap, gros şi lung, până la şopârliţa cu bumbi de sidef; de la lenevosul somn şi gustosul morun, până la zvârluga cât un vierme; de la lăcusta pustiitoare până la ţânţarul aducător de friguri, – tot noianul animalelor felurite mişună prin iarbă, pe sub pământ, în ape ca şi în aer. Unele au venit de departe; altele, musafiri vremelnici, dau un colorit exotic. Flamingii din delta Nilului fac uneori vizită neamurilor lor de la gurile Dunării, iar vestitul şarpe boa îşi are drept reprezentant pe Eryx Jaculus, care stă toată ziua ascuns în nisip.” (Din *Analele Dobrogei,* anul I, nr. 3, 1928).

TREI MII DE KILOMETRI CU BARCA PE DUNĂRE[23]

LAUREATUL LIGII DANUBIENE. Într-un cabaret din micul port Sigmaringen peste o sută de membri ai Ligii Danubiene aşteptau rezultatele concursului. Erau pescari amatori din Baden, Wurtenberg, Bavaria, Austria, Ungaria, Serbia, România şi Bulgaria. Surpriza a fost mare când preşedintele Miclescu a anunţat că ambele premii, în valoare de 200 florini, au fost cucerite de un pescar înscris recent care se numea Ilia Bruş. Câştigătorul, după ce a mulţumit prezidiului, a înştiinţat auditoriul despre intenţia sa de a străbate cu barca cursul Dunării de la izvoare până la vărsarea în mare, pe o distanţă de aproximativ 3.000 de kilometri. Temerara expediţie urma să înceapă peste cinci zile, adică la 10 august 1876.

Veştile despre formidabila lovitură de teatru de la Sigmaringen şi ineditul periplu care urma să aibă loc au fost comentate de presa din toate ţările pe unde trebuia să treacă curajosul pescar. Astfel, cotidianul „Neue Freie Press" din Viena arăta că proiectul laureatului a provocat senzaţie şi ziarul va încerca să-şi ţină la curent cititorii cu peripeţiile originalei expediţii. Informaţii asemănătoare au fost inserate de „Pester Lloyd" din Budapesta, „Srbské Novine" din Belgrad şi „Românul" din Bucureşti.

Cu două zile înainte de interesantul start, în acelaşi local se discuta cu aprindere despre o serie de evenimente neobişnuite care au provocat panică printre meseni. De câteva luni malurile Dunării deveniseră câmpul de activitate al unor răufăcători, care jefuiau magazine şi locuinţe, mulţi oameni pierzându-şi chiar viaţa. O aură de mister înconjura jafurile sau crimele comise la sute de kilometri una de alta, făptaşii nelăsând nicio urmă. În seara aceea se anunţase crearea unei poliţii internaţionale pentru lichidarea bandei. Guvernele ţărilor dunărene au hotărât supravegherea întregului curs al fluviului, în fruntea brigăzii de poliţie fiind

[23] În original: *Le Pilote du Danube.*

numit abilul detectiv Karl Dragoş. Locuia la Budapesta, avea în jur de 45 de ani şi cunoştea perfect limbile popoarelor din zonă.

Cel mai mare fluviu din Europa începe de la punctul de confluenţă al pârâurilor Brege şi Brigach, care izvorăsc din munţii Pădurea Neagră. Apele lor se amestecă la Donaueschingen, în apropiere de Sigmaringen. Spre acel loc s-au îndreptat membrii Ligii în dimineaţa anunţată şi au asistat la plecarea colegului lor în frumoasa şi interesanta călătorie.

PASAGERUL NECUNOSCUT. Barca lui Ilia Bruş era dotată cu o cabină care putea adăposti doi oameni şi, conform proiectului, excentricul navigator trebuia să trăiască pe tot parcursul îndelungatului voiaj exclusiv din pescuit. Ciudat, însă, pescarul amator nu părea deloc pasionat de capturarea vietăţilor acvatice, fiind preocupat în special de mărirea vitezei vasului. Antrenat şi de curentul fluviului, pe la orele 4 după-amiază străbătuse 48 de kilometri. Un public entuziast îl aştepta la Fridingen, unde a vândut peştele prins în momentele de odihnă activă.

A doua zi n-a mai oprit până la Ulm, putând să viziteze liniştit oraşul, deoarece nu-l mai deranja nimeni. Credea că a scăpat de admiratori. Cu toate acestea, după plecarea lui, un necunoscut s-a urcat în barcă şi şi-a pus valiza în cabină. Când s-a întors, Bruş a fost foarte surprins să-l găsească acolo. Îi propunea o afacere excelentă, după părerea lui. L-a întrebat la cât estimează valoarea peştilor prinşi pe parcursul călătoriei şi i-a oferit, de cinci ori pe atâta, banii înainte. Nici nu l-a lăsat să se gândească, şi a dublat suma. Tentanta propunere i s-a părut foarte curioasă şi a respins-o categoric, mai ales că dorea să fie singur. Totuşi, vizitatorul a insistat. Tocmai când i-a cerut iritat să părăsească ambarcaţiunea, s-a apropiat de ei un poliţist, care le-a cerut actele. Pescarul n-a putut să prezinte organului de control decât câteva chitanţe din care rezulta că locuia în orăşelul Szalka şi i s-a cerut paşaportul şi foaia de circulaţie. Neavându-le, a fost invitat la comisariat. În acel moment dificil a intervenit necunoscutul. S-a adresat

reprezentantului autorităţilor, declarându-i că-l ia pe răspunderea sa pe proprietarul bărcii şi i-a întins legitimaţia. Atunci, s-a petrecut o schimbare totală în atitudinea agentului: a salutat respectuos, le-a urat drum bun şi s-a retras. În faţa noii situaţii, Bruş nu mai putea să-l refuze pe cel care-l salvase de la atâtea neplăceri. Era limpede că dispunea de influenţă şi prin prezenţa lui putea evita eventualele controale de-a lungul călătoriei. Mai mult, a fost informat că preşedintele Ligii Danubiene îl recomanda călduros. A luat banii oferiţi şi, în schimbul lor, i-a dat o chitanţă, reuşind astfel să afle numele celui ce-l va însoţi. Îl chema Jaeger şi era negustor din Viena...

REVOLUŢIONARUL DIN RUSCIUC. Evenimentele desfăşurate în perioada în care se petrece acţiunea romanului sunt foarte pe scurt explicate şi au, de fapt, o strânsă legătură cu expansiunea otomană în Europa. În ianuarie 1876, în urma unei înfrângeri a trupelor turceşti, poporul bulgar subjugat avea o singură dorinţă arzătoare – eliberarea ţării. Patrioţii din această ţară, mai ales tinerii, se pregăteau de acţiune. În fiecare oraş erau organizaţii clandestine care militau pentru răscoală. La Rusciuc, important centru aşezat pe malul Dunării, în faţa oraşului românesc Giurgiu, şeful tineretului revoluţionar era Sergiu Ladko. În vârstă de aproape 30 de ani, înalt, blond şi cu o forţă herculeană, practica meseria de pilot pe nave. Obligat să-şi petreacă patru cincimi din viaţă pe fluviu, traversarea Dunării „care la Rusciuc era largă cât un braţ de mare” nu era o problemă pentru el. În aceeaşi localitate trăia Ivan Striga, caracterizat printr-o cruzime nestăpânită şi, după cum se zvonea, autor de tâlhării şi crime. De aceeaşi vârstă şi cu o înfăţişare asemănătoare cu a lui Ladko, se spunea că se angajaze spion la asupritorii turci şi aducea, prin contrabandă, mărfuri de pe malul românesc. Cei doi oameni, atât de diferiţi, s-au cunoscut şi au devenit duşmani înrăiţi datorită unei fete, numită în mod frecvent de localnici „Frumuseţea Rusciucului”.

Natşa Grigorevici avea 20 de ani. Locuia în vecinătatea casei lui Sergiu, pe care l-a cunoscut de când era mică. Cu

15 ani înainte de începutul acestei povestiri, tatăl ei fusese ucis de turci iar mama – nevoită să lucreze dantele şi broderii pentru a se putea întreţine. După moartea doamnei Grigorevici, între cei doi tineri s-a înfiripat dragostea. Totul ar fi decurs normal dacă Ivan Striga nu s-ar fi îndrăgostit şi el de Natşa. A cerut-o în căsătorie de câteva ori, dar a fost refuzat. Când a aflat că iubita lui s-a logodit cu Ladko a hotărât să se răzbune crunt. Împreună cu mai mulţi prieteni l-a aşteptat într-o seară pe malul fluviului ca să-l ucidă. Atunci Sergiu a scăpat numai datorită vâslei, pe care a mânuit-o ca pe o măciucă şi duşmanul său de moarte n-a mai apărut în calea lui...

Natşa şi Sergiu s-au căsătorit. Au dus o viaţă fericită până în primele luni ale anului 1876, când soţul a fost obligat de împrejurări să participe la lupta împotriva asupritorilor. Pentru a obţine armele necesare numeroşi patrioţi bulgari treceau fluviul în România, unii ajungând chiar până în Rusia. Sergiu a plecat şi el, deşi se temea că Natşa va fi expusă la grave pericole, pentru că autorităţile ştiau că era nevasta unei căpetenii a partizanilor. S-a reîntors, dar n-a stat prea mult, fiind trimis într-o nouă misiune. Revoluţionarii l-au desemnat pentru dirijarea transporturilor de arme pe Dunăre. Se pregătea să traverseze fluviul pentru a ajunge cât mai repede, prin România, în capitala Ungariei. Era la 50 de metri de malul bulgar, când un glonţ de revolver i-a şuierat pe la ureche. S-a prefăcut că este lovit, dar după puţin timp s-a ridicat şi a vâslit spre oraşul românesc Giurgiu. Pilotul a avut impresia că-l recunoaşte pe Striga în trăgătorul întrezărit în lumina slabă a apusului. Ajuns la destinaţie şi-a îndeplinit sarcina câtva timp. Natşa îi scria pe un nume convenit. Dintr-o scrisoare a aflat că temutul său duşman l-a denunţat autorităţilor turceşti, iar poliţia a făcut o percheziţie în casa lui. Deci, reîntoarcerea în ţară ar fi fost atunci o adevărată sinucidere...

În curând evenimentele au luat întorsătura dorită de el: se declanşase revolta. Dar, pe când era la Zambor, un oraş unguresc din apropierea Dunării, a fost înştiinţat că acţiunea patriotică fusese înăbuşită. Sergiu s-a reîntors în localitatea unde se stabilise provizoriu. A găsit un mesaj al

Natşei care-l informa că gospodăria lor era supravegheată zi şi noapte şi trebuia să se abţină de la orice acţiune imprudentă...

La 1 iulie 1876 Serbia a declarat oficial război Turciei şi, în consecinţă, regiunea Dunării era străbătută de trupe otomane care săvârşeau excese teribile mai ales în Bulgaria. Vestea despre faptele de cruzime ale turcilor a ajuns până la cel expatriat, care se temea că soţia lui a căzut printre victime sau a fost închisă ca ostatecă. După o lună de tăcere s-a hotărât să se întoarcă în ţară pentru a afla adevărul. Şi-a alcătuit un ingenios plan pentru a reveni acasă fără a-şi periclita viaţa sau libertatea...

În dimineaţa zilei de 28 iulie vecinii pilotului au văzut căsuţa acestuia ferecată. Locatarul ei plecase într-o direcţie necunoscută.

Ce urmărea Ladko, care era legătura dintre evenimentele din Bulgaria şi concursul de pescuit de la Sigmaringen, vom afla pe parcursul naraţiunii „deloc imaginare”, – aşa cum subliniază romancierul, – ai cărei eroi principali trăiau în acele zile pe malul Dunării...

DETECTIVUL DEGHIZAT. După ce au părăsit Ulmul, Ilia Bruş a început să pescuiască. Au mers apoi până la orele 5 după-amiază când au ajuns la Neustadt, unde aproximativ 25 de persoane îi aşteptau. A vândut peştele şi când s-a înapoiat la barcă a găsit un bilet prin care Jaeger îl anunţa că are treburi în oraş şi revine spre seară. Detectivul plecase la poştă unde primise mai multe mesaje. S-a întâlnit acolo cu agentul Friedrick Ulhmann, căruia i-a expus planul pentru prinderea bandiţilor. Bănuia că sediul lor era între Viena şi Budapesta, deoarece ultima crimă a fost comisă între cele două capitale. Revenit pe mal contempla priveliştea, când Bruş s-a apropiat şi i-a spus că peisajul era mult mai fermecător la Porţile de Fier. „Acolo veţi vedea că nu există pe lume un fluviu mai frumos ca Dunărea, că nu există pe tot cursul lui un loc mai încântător.”

Treceau pe lângă diverse porturi mai mari sau mai mici şi barcagiul nu gusta deloc frumuseţea traseului, care îşi schimba mereu aspectul. Era preocupat fie să imprime

vasului o viteză mai mare, fie să ocolească cu abilitate bancurile de nisip. Curiozitatea l-a făcut, totuşi, ca la un moment dat să-şi întrebe însoţitorul de ce ori de câte ori cobora undeva, stătea de vorbă cu anumiţi oameni ce-l aşteptau şi Dragoş i-a răspuns că era normal să se întâlnească cu ei pentru că era reprezentantul unei case de comerţ din Budapesta...

În seara zilei de 24 august trebuiau să sosească la Viena. Mai aveau puţin de mers până acolo şi pescarul era preocupat de prinderea unei cantităţi mai mari de peşte. O ştiucă de 20 de livre a fost capturată şi, încurajat de succes, voia să-şi încerce din nou norocul. Din nebăgare de seamă a provocat un incident, în urma căruia detectivul a făcut o constatare care l-a pus pe gânduri. Undiţa a fost lansată greşit şi l-a zgâriat pe faţă, în timp ce cârligul s-a agăţat de ochelarii pe care-i purta Bruş zi şi noapte. Deşi secvenţa n-a durat decât câteva secunde, Dragoş a văzut ochii albaştri şi privirea lor prea puţin compatibilă cu aceea a unui om care are neapărată nevoie de un dispozitiv optic. Întrebat de ce poartă lentile negre, răspunsul a fost că lumina îl supără din cauza vederii sale slabe...

Printre curioşii atraşi de sosirea laureatului Ligii Danubiene se aflau şi doi membri ai bandei de piraţi. Unul dintre ei l-a recunoscut pe şeful brigăzii de poliţie şi s-au hotărât să-l urmărească. Dimineaţa, pescarul i-a spus colegului său de drum că rămâne pe mal pentru a face curăţenie iar detectivul a plecat în oraş. Era pe terasa unei cafenele împreună cu subalternul său Ulhmann când l-a observat pe Bruş traversând strada. S-a luat după el şi a văzut că a intrat într-o dugheană, a stat puţin şi după aceea s-a îndreptat spre fluviu. Întors în local, Dragoş l-a întrebat pe agent dacă-l cunoaşte pe un oarecare Simon Klein. Era un negustor de antichităţi, cămătar şi gazdă de hoţi... Mirat de escapada secretă a lui Bruş, poliţistul a încercat să vadă cum va reacţiona când îl va întreba despre vizită. Nu recunoştea că a fost plecat, declarând că nu cunoaşte pe nimeni la Viena. S-o fi făcut, oare, numai dintr-un capriciu?...

După încă 12 ore, pe când navigau, detectivul a făcut o

altă remarcă tulburătoare. Privea atent la omul care vâslea cu soarele în faţă. Din cauza căldurii îşi scosese cascheta, dând la iveală un păr abundent şi negru. Atunci, l-a frapat un amănunt: dacă Bruş era brun, de ce firele sale capilare erau la bază blonde? Nu cumva diversitatea de culori provenea dintr-o vopsire reînnoită? Spre a-şi confirma ipoteza, l-a privit a doua zi şi a constatat că părul îşi pierduse dubla coloraţie, fapt care demonstra o remediere efectuată, probabil, din timpul nopţii...

Lentilele impenetrabile care disimulau o vedere slabă, intenţionată născocire privitoare la escapada de la Viena, graba incompatibilă cu scopul călătoriei, părul blond vopsit în negru, toate aceste amănunte constituiau dovezi concludente care-l făceau să creadă că sub hainele pescarului se ascundea un temut bandit. Continuându-şi supoziţiile, detectivul a început să zâmbească numai la gândul că o banală coincidenţă putea transforma voiajul său într-o aventură amuzantă, dacă era adevărat că în aceeaşi barcă au mers atâţia kilometri un şef de piraţi şi omul ce dorea să-l prindă...

Preocupat de dezvăluirea tainei, Dragoş s-a mirat de ce treceau fără să ancoreze în unele oraşe şi din discuţia avută şi-a dat seama, cu uimire, că pescarul nu ştia nimic despre banda de răufăcători. Voind să vadă cum va riposta interlocutorul său când îi va înfăţişa unele deducţii, mai bine spus curiozităţi, i-a declarat că era foarte ciudat că semnalmentele căpeteniei piraţilor se asemănau cu cele ale lui Bruş, având aceeaşi talie, ochi albaştri şi barbă blondă. Mai mult, se credea că amândoi ar fi de naţionalitate bulgară, pentru că şi pescarul vorbea cu accentul caracteristic respectivului popor. În final, poliţistul i-a explicat că oamenii care trăiau pe malurile fluviului vorbeau despre un oarecare Ladko, care ar fi şeful bandiţilor... Veştile nu l-au bucurat deloc pe adevăratul Ladko şi dacă atunci când şi-a dat seama că i se cunoaşte naţionalitatea a tresărit, o puternică emoţie l-a cuprins auzind că temutul pirat nu numai că semăna cu el, dar se şi ascundea sub numele lui.

Sosiţi la Gran, Bruş a sărit pe mal declarându-i lui Dragoş

că are treabă într-o localitate apropiată, Szalka, şi se va înapoia spre dimineaţă. Detectivul a luat din nou legătura cu Ulhmann cerându-i să supravegheze malurile pe o anumită distanţă. A doua zi pescarul a venit pe o ploaie torenţială. A îndreptat barca spre centrul fluviului, dar furtuna luase proporţii şi voia să se refugieze undeva. Vântul sufla cu atâta violenţă încât scotea arborii din rădăcini. În acel moment s-a petrecut un fenomen natural înfricoşător: o trombă alerga rapid pe suprafaţa apei ridicând-o cu o forţă neobişnuită. Au ocolit muntele lichid şi, păreau salvaţi, când un nou pericol s-a ivit în faţa lor. Unul din pomii smulşi de uragan se îndrepta cu viteză spre navă. Dacă o atingea erau pierduţi. Fără să ezite, detectivul a încercat să împingă rădăcinile şi barca a deviat puţin. Lovit în faţă de o ramură, Dragoş n-a putut rezista şocului. Şi-a pierdut echilibrul căzând în apele ce fierbeau ca un cazan. Imediat, Bruş s-a aruncat în vâltoare, l-a ajuns cu mare greutate şi a reuşit să-l tragă pe vas. În cabină l-a frecţionat energic, şi l-a readus la viaţă. Situaţia lui Dragoş fiind încă destul de critică, Bruş a tras la mal şi s-a dus să caute puţin alcool, între timp. Detectivul şi-a revenit. A observat un cufăr deschis şi un portmoneu care conţinea acte şi scrisori. Din ele reieşea că pescarul se numea Ilia Bruş, din Szalka. Tot acolo era şi fotografia unei tinere, pe care scria în limba bulgară: „Dragului meu bărbat, Natşa Ladko”. Documentul îi adeverea lui Dragoş că cel cu care călătorise atâtea zile nu era altul decât periculosul pirat Ladko!... Zgomotul unor paşi care se apropiau l-au făcut să arunce portmoneul în fundul cufărului. Cel ce venise era Ulhmann, care îl informa despre un nou jaf petrecut noaptea trecută. A fost prădată o vilă şi paznicul ei, grav rănit. Coincidenţa, dacă era vorba de aşa ceva, demonstra că timpul când a fost comisă spargerea corespundea cu perioada lipsei lui Bruş...

Ce va urma acum? – se întreba Dragoş. Să-l aştepte pe Bruş alias Ladko şi să-l aresteze? I se părea lucrul cel mai bun, deoarece nu mai avea niciun dubiu asupra vinovăţiei acestuia. Misterul de care se înconjura, modul cum şi-a ascuns identitatea, numele său aidoma cu acela al şefului bandiţilor, absenţa din noaptea trecută care coincidea cu

săvârşirea unui nou jaf, toate demonstrau că aşa-zisul pescar amator era, de fapt, răufăcătorul căutat. Da, dar acest om i-a salvat viaţa! Putea răspunde la un act de sacrificiu altfel decât printr-un gest asemănător? Faptele complicau situaţia. Nu putea înţelege de ce nu l-a lăsat să se înece? Cum se poate ca un hoţ, mai mult, un asasin, să-şi rişte viaţa pentru a o scăpa pe a aceluia ce-l urmărea? Timp de cinci minute detectivul a analizat până la cele mai neînsemnate detalii aceste fapte care-i dădeau de gândit. În cele din urmă, s-a decis să uite tot ce ştia. Numai dacă rezultatele anchetei întreprinse la locul spargerii îl vor indica pe Bruş drept făptaş, dacă obligaţiile profesionale îl vor sili să-şi trateze salvatorul ca pe un inamic, va face acest lucru atunci când acela va fi de faţă şi va avea posibilitatea să se apere. I-a lăsat câteva cuvinte prin care îl anunţa că trebuie să plece neapărat şi că-l roagă să-l aştepte 24 de ore...

EŞECURILE DETECTIVULUI. La doi kilometri depărtare de Gran, cu câteva ore înainte de convorbirea dintre detectiv şi subalternul său, o şaretă încărcată s-a oprit la un mic han. Surugiii l-au sculat din somn pe stăpânul localului, au dus caii în grajd, au mâncat şi apoi s-au culcat. A doua zi, călătorii veniţi acolo vorbeau despre spargerea comisă în timpul nopţii în frumoasa vilă din apropiere, a contelui Haghenau. Spre seară, oamenii cu trăsura, care făceau parte din banda piraţilor, l-au anunţat pe hangiu că vor pleca în noaptea aceea. Aflaseră că s-a descoperit ultima lor lovitură şi că sunt urmăriţi de poliţie. Pentru a-i deruta pe investigatori, după 500 de metri şi-au schimbat ruta. Într-o poiană îi aşteptau opt complici şi tot acolo a sosit căpetenia lor, însoţită de încă zece oameni. Titşa, ajutorul şefului piraţilor, l-a informat că „pasărea” a fost prinsă şi depusă în ascunzătoarea din fundul şalandei. Socoteau că l-au scos pe detectiv din acţiune... Când se pregăteau să plece, o iscoadă i-a anunţat că se îndreaptă spre ei o trupă în marş. Au rămas pe loc, în întunericul ce-i înconjura, pregătindu-se de luptă.

Erau cei zece poliţişti chemaţi de Karl Dragoş. Cititorii

rămân nedumeriţi în acest moment al povestirii, unde pe de o parte li se relatează că detectivul a fost luat prizonier şi, pe de altă parte, apare liber şi nevătămat. Pe parcursul naraţiunii se va explica ciudăţenia. Aşadar, Dragoş se întorcea de la vila jefuită. Acolo a constatat că răufăcătorii au forţat poarta casei şi l-au rănit grav pe paznic cu o lovitură de pumnal. Înainte de a-şi pierde cunoştinţa, victima îi auzise pe agresori pronunţând numele lui Ladko şi văzuse un hoţ mascat care era înalt şi purta barbă blondă. Contele Haghenau avea locuinţa plină cu mobilă de lux, bijuterii, argintărie şi tablouri de mare valoare. Un cufăr golit dovedea că multe dintre obiectele preţioase au fost furate. Presupunând că spărgătorii au folosit un vehicul pentru transportarea lucrurilor, agenţii au găsit în curte urme de roţi. Erau de la un gen de trăsură trasă de doi cai, dintre care unul şchiopăta. S-au luat după amprente şi aşa au ajuns la han. De acolo au reuşit să reconstituie traseul urmat de jefuitori şi după vreo trei kilometri o voce imperioasă i-a somat să se oprească. La mică depărtare se zărea o şaretă, în jurul căreia erau grupaţi numeroşi oameni înarmaţi. Un bandit, care a spus că se numeşte Titşa, anunţa plecarea trăsurii. Atunci a început schimbul de focuri. Câţiva poliţişti au fost atinşi de gloanţe şi detectivul dându-şi seama că grupul lui este în inferioritate numerică a ordonat retragerea. Suferise un eşec, dar pentru el nu mai exista nicio îndoială că Bruş şi celebrul Ladko erau aceeaşi persoană. Era convins că atacul răufăcătorilor a fost condus de acesta...

Ajuns la locul unde trebuia să fie barca, n-a mai găsit-o. Enervat, a transmis telegrame către autorităţile din toate localităţile situate de-a lungul fluviului. Le solicita un control riguros al tuturor navelor şi arestarea individului Ladko, care îşi mai spunea Ilia Bruş şi se pretindea laureat al ultimului concurs din Sigmaringen. Era acuzat de crime, furturi şi alte fărădelegi...

ÎNTRE CER ŞI APĂ. Ipotezele lui Dragoş conţineau un singur punct care nu era eronat. Bruş şi Ladko erau aceeaşi persoană! Dar se înşela grav când îi atribuia furturile şi

crimele săvârşite în urmă cu luni de zile în zona Dunării şi mai ales spargerea de la vila contelui Haghenau. Pescarul ştia acum că numele lui servea drept paravan unui fioros criminal şi era incapabil să înţeleagă cu ce scop a creat acela confuzia. Absentase noaptea trecută spre a merge la Szalka, unde aştepta veşti de la Natşa. Dar n-a găsit nicio scrisoare. De altfel, tocmai faptul că soţia sa nu-i mai trimitea demult ştiri l-a hotărât să caute un mijloc spre a intra incognito în Bulgaria. Într-o zi, citind ziarul „Pester Lloyd" a aflat despre concursul de pescuit. Aşa i-a venit ideea să conceapă excentrica sa călătorie pe Dunăre. După ce i-a dat numelui său de împrumut o oarecare celebritate şi-a anunţat intenţia în faţa tuturor pescarilor amatori. Voia să ajungă astfel la Rusciuc şi şi-a jucat bine rolul până atunci, mai ales că se deghizase. Şi-a ras barba, şi-a vopsit părul iar ochii şi i-a ascuns sub ochelari cu lentile negre. Am văzut din ce cauză a fost obligat de împrejurări să-l accepte pe acel pasager care poseda acte în regulă şi s-a dovedit respectat de autorităţi. Se gândea că ajuns acasă, prezenţa lui Jaeger putea să-i aducă inconveniente, dar spera că va avea cu el o explicaţie şi lucrurile se vor lămuri. Când a înţeles că poartă acelaşi nume cu cel al unui fioros bandit care era de naţionalitate bulgară şi-a dat seama că un asemenea lucru era în măsură să-i provoace grave complicaţii. Sosit la Szalka, după apusul soarelui, a stat în casă atât cât era necesar spre a constata dacă-l aşteaptă o scrisoare. Era deosebit de tulburat de îndelungata tăcere a soţiei dar şi din cauza sângeroaselor evenimente ce se petreceau în ţara sa. Se temea că ar putea debarca la Rusciuc prea târziu; totuşi era hotărât să facă orice spre a-şi îndeplini dorinţa. A plecat din locuinţă fără a fi văzut de cineva şi a fost extrem de surprins când a găsit barca goală. Ce motiv imperios l-a decis pe cel salvat de la înec să părăsească adăpostul, în ciuda stării sale fizice? Cum era posibil să aibă afaceri atât de presante în locuri îndepărtate, de centrele urbane? – se întreba Bruş. Dacă n-ar avea obligaţii faţă de el, ar pleca imediat în larg. A început să facă curăţenie, să repare stricăciunile provocate de furtună. Ajungând la cufăr, l-a văzut deschis şi privirea i s-a oprit pe

portmoneu. A scos fotografia Natşei şi a contemplat-o îndelung. A suspinat şi a pus-o la loc, închizând lada. Nu mai avea chef de lucru şi s-a aşezat pe o scândură, cu spatele la mal. Prin faţa ochilor minţii îi treceau imagini din frumoasa sa patrie care gemea sub jugul asupritorilor otomani. Uitase complet unde se afla şi n-a observat că trei oameni se apropiau tiptil. Crezând că în barcă este detectivul, bandiţii l-au atacat prin surprindere pe pescar, l-au legat şi, când a încercat să se apere, i-au dat o puternică lovitură în cap...

Prima senzaţie avută de Sergiu când şi-a revenit era aceea a uluirii. Ce însemna inexplicabila acţiune violentă şi ce voiau de la el agresorii? Dacă aveau intenţia să-l omoare, de ce l-au lăsat în viaţă? Era, probabil, o eroare, deoarece nu credea că are acolo inamici. Singurii lui duşmani erau turcii, care nu aveau de unde să ştie că un patriot bulgar se ascundea sub numele unui pescar şi, chiar dacă ar fi fost informaţi, nu era un personaj atât de important încât să fie atacat la o asemenea depărtare, în inima imperiului austro-ungar. Iar otomanii l-ar fi suprimat cu siguranţă. Misterul era de nedezlegat şi a început să se gândească cum şi-ar putea recăpăta libertatea. Era înfăşurat cu o funie groasă, încât nu putea face nicio mişcare, iar o bandă neagră aplicată pe ochi îl împiedica să deosebească dacă e zi sau noapte. Primul lucru recunoscut a fost că se află pe fundul unei ambarcaţiuni. Călătoria dura de aproape o oră, când a simţit că numeroase mâini l-au ridicat şi transportat ca un balot pe bordul altui vas. Au coborât cu el pe o scară şi l-au aruncat într-o încăpere, după care a auzit zgomotul unei trape care se închidea. Revenindu-şi din căzătura provocată, nu vedea nimic în jurul lui din cauza întunericului. Era clar că a fost închis în cala unui vapor. Mai târziu a auzit colete grele trase pe podeaua de deasupra, apoi vorbele hamalilor. După aceea a adormit...

ÎN PUTEREA DUMANULUI. Când Dragoş şi oamenii lui s-au retras din lupta cu bandiţii, şareta acestora s-a îndreptat spre Dunăre, până acolo unde acosta un gen de corabie, denumită de ei şalandă. Odată încărcătura din trăsură mutată pe vas, acesta a dispărut în noapte. În realitate,

faimoşii hoţi şi criminali erau numai opt şi s-au îmbarcat cu toţii, ceilalţi fiind plătiţi doar pentru a-i ajuta. Răufăcătorii se opreau unde voiau să dea lovitura, recrutau personalul auxiliar necesar şi treceau la fapte. Încărcată cu lucruri furate, nava se îndrepta spre Marea Neagră unde un vapor o aştepta la o dată fixată dinainte. Acolo, în largul mării, se făcea transbordarea obiectelor preţioase, care urmau să vie vândute în centre îndepărtate ale lumii.

Explicaţia capturării pescarului amator ni se relevă acum. Ilia Bruş a fost văzut la Viena de căpetenia piraţilor, iar Titşa, ajutorul său, l-a confundat cu Dragoş, eroare care a dus la luarea în prizonierat a revoluţionarului bulgar. Ei voiau să-l îndepărteze pe şeful poliţiei de acele locuri şi credeau că fiind în puterea lor vor trata cu el de la egal la egal.

Pentru a ascunde obiectele furate din vila contelui Haghenau, a fost ridicată o supapă din cala şalandei deschizându-se astfel compartimentul secret subacvatic. Era un fund dublu al vasului, bine mascat, imposibil de observat de poliţia fluvială. În schimb, corabia se adâncea în apă mai mult decât una obişnuită şi de aceea avea nevoie de un pilot bun care să cunoască cu mare precizie configuraţia bancurilor de nisip. Acesta era Iacub Ogul, originar tot din Rusciuc. Ca proprietari ai navei, în actele prezentate autorităţilor figurau comercianţii Constantinescu şi Wenzel Meyer, unul din Galaţi, altul din Viena. În realitate, stăpânul era Ivan Striga, individul care odinioară a vrut să împiedice cu orice preţ căsătoria dintre Sergiu şi Natşa. Urmărit pentru numeroase crime, a plecat atunci din ţară şi a format o bandă de piraţi. Fiind convins că duşmanul său a murit împuşcat, i-a luat numele, încercând în acest mod să deruteze pe cei ce ar fi vrut să-l prindă...

Se crease o situaţie de-a dreptul bizară. Poliţia îl căuta pe Bruş, în timp ce la sute de kilometri cel care-i furase numele circula liber pe Dunăre. Întâmplarea făcea ca adevăratul Ladko să fie închis în cala submarină a aceluiaşi vas la bordul căruia stătea liniştit criminalul...

Şalanda se apropia de Budapesta şi, deoarece încărcătura depăşea 200 de tone, conducerea ei necesita

mare atenţie, mai ales că pe fluviu era multă circulaţie. La un semn al lui Striga, doi bandiţi au scos din cabină o tânără cu mâinile legate la spate şi au obligat-o să coboare în compartimentul secret. Când au intrat în apele metropolei, câţiva agenţi ai poliţiei au urcat la bord pentru a controla actele. Au intrat şi în cală, dar nu şi-au dat seama că sub picioarele lor exista o despărţitură secretă în care erau ţinuţi prizonieri doi oameni. Înşelaţi de aparenţe, au plecat fără a constata vreo neregulă. Trecând de marele port, femeia a fost readusă în cabină, la fel ca şi Sergiu.

La 31 august, căpitanul şalandei a acostat cu barca lui Bruş în apropierea unui sat, unde s-a prezentat tuturor drept vestitul pescar. Cinci zile mai târziu a coborât din nou pe mal, în localitatea Szuszek. Observase un mic magazin al cărui patron plecase prin împrejurimi. Banditul a furat toţi banii găsiţi într-un sipet. Corabia a străbătut apoi pusta ungară. La circa o sută de kilometri de munţii Carpaţi, fluviul căpăta o lărgime considerabilă şi era presărat cu numeroase insule. Lângă Karlovitz au făcut un popas spre a-l aştepta pe Striga, care plecase pe uscat în urmă cu câteva zile voind să afle noutăţi. N-a văzut niciun agent, nimeni nu amintea de supravegherea Dunării, deci avea toate şansele să ajungă la timp în Marea Neagră, îşi spunea că autorităţile din Semlin şi Belgrad, pe lângă care trebuiau să treacă în curând, vor fi preocupate de războiul ce izbucnise împotriva turcilor şi nu vor avea timp să se ocupe de ei. Se întorcea cu barca lui Bruş, când a observat cuferele. A dat peste portmoneul cu acte şi s-a mirat că pe niciunul nu figura numele lui Dragoş. Să-l fi dublat poliţistul pe Bruş? Dar de ce era acolo portretul logodnicei lui Ladko? Cine era, de fapt, proprietarul bărcii şi cui îi aparţinea acea fotografie? Lui Bruş, Dragoş sau Sergiu Ladko? Şi cine era prizonierul? Pe ultimul îl credea ucis de un foc de revolver la Rusciuc... Dacă a scăpat, dacă era deţinutul lui, îl va îneca... Nu şi-a mai continuat gândurile şi s-a întors pe şalandă.

EVADAREA. Lui Sergiu misterul răpirii sale i se părea de nedezlegat. Ţinut mai mult de 24 de ore fără hrană a încercat să strige, dar nimeni nu-l auzea din închisoarea

situată sub nivelul apei. Exasperat, a vrut să-şi rupă legăturile, dar s-au dovedit a fi prea solide. Mai târziu a observat o bucată de pâine şi puţină slănină agăţate de un fir. Cu greu a reuşit să ajungă la ele. Câteva zile după aceea a fost urcat la bord şi aruncat pe podeaua unei încăperi. Printr-o fereastră mică vedea soarele, deoarece bandiţii îi smulseseră cârpa de pe ochi. Dincolo era libertatea... S-a gândit să evadeze. A descoperit o bucăţică de fier înfiptă în perete. Târându-se până la ea a încercat să-şi rupă legăturile de la mâini. Din cinci în cinci minute se oprea obosit şi de două ori pe zi întrerupea munca, deoarece la ore fixe un om mascat venea să-i aducă mâncare. Din apropiere se auzea o discuţie violentă dintre o femeie şi un bărbat. Vocile i se păreau cunoscute... În fine, şi-a eliberat mâinile. Prin ochiul îngust al deschizăturii zărea apele Dunării. Noaptea, cu mari eforturi şi-a strecurat un braţ, apoi cu celălalt a smuls o grindă. Era cu o parte a trupului afară şi strânsoarea îl ţinea ca într-un cleşte. Nu putea avansa, dar nici să se retragă. În acel moment critic cineva încerca să deschidă uşa camerei. Disperat, s-a zbătut din toate puterile să-şi facă loc pentru a scăpa din strâmtoare...

ÎN NUMELE LEGII... Cel care intrase era Striga. În obscuritate nu putea distinge decât pătratul de umbră decupat de fereastră. Ştia că într-un colţ se află prizonierul, dar nu-l vedea. I-a spus lui Titşa să aducă o torţă. Când acesta s-a întors cu ea, au constatat uluiţi că în încăpere nu mai era nimeni. Veşmintele deţinutului erau pe podea, iar pe marginea ferestrei se vedeau urme de sânge proaspăt, fapt ce denota că evadatul fugise cu puţin timp înainte. O ceartă violentă a izbucnit între cei doi tâlhari. Aşa a aflat căpetenia piraţilor despre adevărata înfăţişare a celui încarcerat: înalt, brun, fără barbă şi cu ochelari. Deci, cu siguranţă nu era detectivul, ci, probabil, Bruş. Bănuia că nu putuse ajunge prea departe, dar noaptea fiind întunecoasă n-aveau şanse să-l prindă...

Căzut în apele Dunării, Sergiu şi-a găsit barca legată cu o funie de corabie. S-a urcat în ea, a tăiat legătura cu un cuţit, şi-a scos haine dintr-un cufăr şi s-a îmbrăcat. Deşi nu ştia

unde se află, vâslea repede, când un strigăt de femeie l-a ţintuit pe loc. Putea jura că a fost glasul Natşei. A aşteptat repetarea vocii ce-i amintea de vremuri fericite, dar spre regretul lui tăcerea n-a mai fost tulburată de niciun sunet. Dimineaţa şi-a refăcut deghizarea care era deteriorată în urma îndelungatei captivităţi: în câteva minute părul i-a redevenit negru; apoi s-a bărbierit şi şi-a schimbat lentilele. Trecea pe lângă portul Semlin, după care urma Belgradul, capitala Serbiei. Deci călătorise mai bine de 500 de kilometri în timpul prizonieratului. Ce să facă? Să povestească autorităţilor ciudata lui aventură? Să ceară protecţie? În acest caz, nu se va deschide o anchetă în urma căreia va deveni iar victimă? Nu se va descoperi adevăratul său nume?...

Pe la orele şapte şi jumătate a legat barca de mal. S-a decis să nu spună nimănui nimic şi s-a culcat, voind ca după aceea să plece neobservat. Atunci patru oameni s-au oprit în faţa ambarcaţiunii. Unul dintre ei l-a întrebat dacă este Ilia Bruş. Individul şi-a deschis puţin haina şi i-a arătat însemnul agentului de poliţie. Era declarat arestat...

DIN NOU PRIZONIER. În toată cariera sa detectivul Dragoş nu se ocupase de o afacere atât de complicată, în care apăreau incidente atât de neprevăzute şi încărcate de mister. Necrezuta mobilitate a piraţilor, prezenţa lor peste tot, dezlănţuirea bruscă a loviturilor, erau de-a dreptul uimitoare. Tocmai în momentul în care fusese depistat şeful, acesta dispăruse şi era foarte probabil că râdea de mandatele de arestare lansate împotriva lui. Poliţia din Budapesta, în ciuda unei supravegheri minuţioase, nu semnalase nimic. Cu siguranţă că banditul depăşise metropola, deoarece la 31 august a fost văzut la 90 de kilometri depărtare. Apoi i-a fost semnalată prezenţa în alta localităţi dar, lucru inexplicabil, Ilia Bruş nu se temea să-şi spună numele celor întâlniţi. Aşa-zisul pescar se dovedea de o infernală abilitate. Agenţii ajungeau totdeauna după plecarea lui, iar detectivul era disperat din cauza eşecurilor succesive. A dat dispoziţii în sensul dublării controlului; mai mult de 30 de ambarcaţiuni patrulau zi şi noapte pe fluviu.

În sfârşit, la 7 septembrie, cel atât de căutat a fost prins şi încarcerat la Semlin. Vestea despre arestarea fiorosului Ladko s-a răspândit ca fulgerul în port...

Chiar în după-amiaza acelei zile şalanda bandiţilor trecea prin faţa Semlinului. Striga s-a uitat cu un binoclu şi i s-a părut că vede barca fostului său prizonier. Voind să verifice a coborât, dar nu înainte de a-şi schimba complet fizionomia. Şi-a ras barba, şi-a ascuns părul sub o perucă, iar un ochi şi l-a acoperit cu un petic negru. Pe toate străzile lumea vorbea de Ladko şi nu de Dragoş sau Bruş. Nu cumva era vorba de pilotul din Rusciuc al cărui nume îl luase? – se întreba piratul. Dacă poliţia a arestat un inocent, n-avea nimic de pierdut. După toate aparenţele încarceratul era stăpânul bărcii, dar cine a fost cu adevărat omul pe care l-a ţinut închis opt zile?...

Judecătorul care se ocupa de rezolvarea acestui caz avea ciudăţeniile sale. L-a lăsat pe inculpat în singurătate timp de trei zile şi apoi l-a chemat la interogatoriu. Sergiu bănuia că la mijloc este o eroare, pe care spera s-o îndepărteze cu prilejul întrevederii cu anchetatorul. A declarat că este Ilia Bruş, domiciliază la Szalka şi profesează pescuitul. A fost întrerupt, atrăgându-i-se atenţia că ascunde adevărul. Se ştia că numele lui este Ladko şi locuia la Rusciuc! În continuare, i s-a comunicat că ar fi autorul a trei furturi simple, 19 furturi cu circumstanţe agravate de escaladare şi efracţie, 3 asasinate şi 6 tentative de crime, toate premeditate!

Deţinutul asculta stupefiat groaznicele învinuiri. Cum să dovedească confuzia? N-avea altă soluţie decât să susţină cu tărie că este Ilia Bruş, n-are de a face nimic cu acel Ladko şi că a stat la Szalka, fapt ce poate fi controlat. Declaraţia nu l-a impresionat pe magistrat, care l-a acuzat şi de substituirea sa cu pescarul Bruş, pe care l-ar fi ucis în timp ce mergea pe Dunăre. De asemenea, l-a întrebat ce a făcut la Viena în ziua de 26 august, când a mers la Simon Klein? Vă închipuiţi emoţia inculpatului când a aflat că se cunoştea şi acel amănunt. În final, judecătorul i-a cerut să răspundă la următoarele întrebări: de ce-şi ascundea ochii şi culoarea părului, dacă era om cinstit?; de ce a dispărut

imediat după jaful de la vila Haghenau, dacă nu se numea Sergiu Ladko?; de ce avea în barca lui portretul Natşei Ladko şi de ce a dispărut fotografia din cufărul lui, dacă nu era Ladko?

Ultimele dezvăluiri l-au copleşit pe acuzat, aşa încât îi era imposibil să mai spună ceva. Înainte de a fi trimis spre celulă, anchetatorul i-a rezumat concluziile interogatoriului: 1. Pretindea că se numeşte Ilia Bruş; 2. Că locuia la Szalka; 3. Că a fost acasă în noaptea de 28–29 august. Opiniile magistrului erau cu totul altele şi se refereau la următoarele date: 1. Numele lui era Ladko; 2. Domicilia la Rusciuc; 3. În noaptea de 28–29 august, cu ajutorul a numeroşi complici a jefuit vila contelui Haghenau şi s-a făcut vinovat de un atac armat asupra gardianului Cristian Hoël; 4. Un furt comis în noaptea de 5–6 septembrie, la un anume Kellerman, din Szuszek, era pus tot pe seama lui; 5. Numeroase alte furturi şi crime comise în regiunea Dunării îi erau atribuite...

Păzit de ostaşi înarmaţi, acuzatul a ieşit din cabinetul judecătorului. În stradă îl aşteptau numeroşi oameni care doreau să-şi manifeste ura faţă de criminal. Printre ei se strecurase şi Ivan Striga. Sergiu a trecut la doi metri depărtare de pirat şi banditul l-a putut vedea bine. Nu era nici Dragoş, dar nu semăna nici cu Ladko, deoarece avea păr negru şi purta ochelari. A doua zi a cumpărat un ziar şi a aflat amănunte din cadrul anchetei. Autorul articolului era uimit de declaraţia deţinutului că ar fi Ilia Bruş şi locuia la Szalka. Ce interes avea să facă o asemenea afirmaţie fragilă? – se întreba el. Mai ales că peste puţin timp un magistrat urma să se deplaseze acolo spre a face cercetări şi, desigur, se va lămuri totul. Atunci căpeteniei răufăcătorilor i-a venit în gând să furnizeze justiţiei un alt Ilia Bruş, fapt ce ar fi dus la condamnarea sigură a acelui arestat.

După o săptămână de la primul interogatoriu Sergiu a fost dus din nou în cabinetul judecătorului de instrucţie. Cu acest prilej i s-a comunicat că un anchetator s-a deplasat la Szalka şi acolo a stat de vorbă personal cu Ilia Bruş. Deci, el era altă persoană...

ÎNTRE CER ŞI PĂMÂNT. Sărmanul pilot al Dunării era îngrozit de neaşteptatul curs al anchetei. Ridicat cu forţa şi încarcerat la bordul şalandei de nişte duşmani misterioşi, nu-şi cucerise libertatea decât pentru a o pierde din nou. Acum apărea la Szalka, în propria lui casă, un alt om care se dădea drept Ilia Bruş. Era o adevărată ironie a soartei! Înspăimântat de succesiunea aceasta de evenimente inexplicabile a căror victimă era, avea senzaţia că puteri supranaturale şi ostile se jucau cu viaţa lui, că este antrenat fără scăpare în angrenajul formidabilei maşinării a justiţiei din acele vremuri. Depresiunea în care se afla i se oglindea pe figură. Faptul acesta l-a influenţat pe gardian, care i-a lăsat un ziar. Avea un text tipărit cu litere groase care anunţa masacrele din Bulgaria. A început să urmărească, surescitat, amănuntele referitoare la sângeroasele evenimente petrecute în ţară şi dezaprobate de întreaga Europă. Multe sate şi oraşe incendiate, femei şi copii ucişi; se considera că numărul victimelor se apropia de 30.000. Sergiu se gândea la iubita lui Natşa şi, cuprins de un acces de disperare, se plimba furios prin celulă. La un moment dat s-a calmat: a luat o hotărâre de neclintit. Trebuia să-şi recucerească libertatea, prin orice mijloace. Ce şansă ar fi avut dacă-i spunea judecătorului adevărul? Să implore un om care continua să creadă în astfel de aberaţii? Era, oare, în puterea lui să înlăture suspiciunile care existau în legătură cu Ladko, să facă să dispară învinuirile care-l apăsau? Nu! Ar fi fost necesară o anchetă, care ar fi durat săptămâni, poate luni de zile... Pentru prima dată şi-a examinat celula. Voia să fugă cu orice preţ!...

Uşorul ferestrei atingea plafonul, însă partea ei inferioară era inaccesibilă din cauza unor bare groase. Dacă învingea obstacolul, coşul nu lăsa vizibilă decât o mică porţie de cer. Urma să forţeze gratiile, să se urce pe vârful coşului şi de acolo să arunce o privire afară. Judecând după scara pe care a coborât-o când a fost dus la magistrat, bănuia că era închis la etajul patru al clădirii, deci îl despărţeau de pământ 12–14 metri. Pentru a-şi începe activitatea avea nevoie de un instrument tăios; or, i se luase toată îmbrăcămintea. În încăpere era numai o masă, un scaun şi

un pat cu o saltea de paie. A început să-şi cerceteze hainele de deţinut şi a găsit o cataramă metalică la pantalon. A scos-o şi cu ajutorul ei a trecut la zgârierea peretelui de la capătul unei bare.

Era o muncă lentă şi de durată, mai ales că era întreruptă de supravegherea neîncetată la care era supus. Nu trecea nicio oră fără ca un gardian să privească prin portieră. De aceea trebuia să fie atent la orice zgomot, pentru a nu fi surprins. Întrerupea lucrul şi făcea să dispară orice urmă, folosind bucăţele de pâine pe care le amesteca cu praful căzut. Ele luau culoarea pietrei, transformându-se într-un fel de chit care astupa găurile. După 12 ore de efort bara era curăţată pe o înălţime de 3 centimetri. Din armătură a scos două fragmente pe care le-a folosit apoi ca unelte. Înainta însă prea încet. S-a gândit puţin şi i-a venit o idee. Când i s-a adus hrana a păstrat un cuţit de tablă şi a avut norocul să nu se observe. La fel a făcut şi în ziua următoare. Avea acum două unelte mult mai serioase şi avansa mai repede.

Între timp interogatoriile au continuat. De fiecare dată veneau martori care nu spuneau nimic nou. Unii îi găseau asemănări cu câte un bandit, alţii negau categoric. Judecătorul aştepta venirea gardianului rănit la vila contelui Haghenau, iar Sergiu era obligat să facă tot ce dorea anchetatorul. Îşi punea perucă şi bărbi false, îşi scotea ochelarii...

Patru zile i-au fost necesare deţinutului pentru a atinge extremitatea inferioară a grilajului şi, după aceea, a trecut la tăierea părţii opuse. Suspendat cu o mână de restul barei, acţiona cu cealaltă. Lama cuţitului înainta greu şi munca era obositoare. La 29 septembrie bucata de fier era spintecată, iar a doua zi a reuşit s-o îndoaie. Prin deschiderea făcută a putut să atingă vârful coşului şi să privească afară. Distanţa nu era imposibil de escaladat dacă ar fi avut o coardă de lungime suficientă. Privind în stânga a văzut fluviul, pe care pluteau numeroase vase şi printre ele a recunoscut, cu bucurie, barca lui. Dacă ar ajunge până la ea, în mai puţin de o oră ar putea trece dincolo de teritoriul austro-ungar... Şi-a îndreptat din nou privirea spre dreapta şi a remarcat un amănunt: din loc în loc crampoane solide

fixau o tijă de metal ce cobora dinspre acoperiş. Era probabil firul unui paratrăsnet, care trecea prin apropierea ferestrei şi atingea pământul. De asemenea, dedesubtul celulei se afla o bandă de piatră care ornamenta edificiul cu diverse motive arhitectonice. Forma astfel o ieşitură de 20–25 de centimetri şi, cu sânge rece şi energie, deţinutul putea să se sprijine de ea şi apoi să încerce să prindă firul observat...

S-a retras în cameră, a aşteptat trecerea rondului următor şi după aceea a început pregătirile. Din veşminte a tăiat vreo 50 de benzi, din care a împletit o coardă solidă şi lungă de 14–15 metri, pe care a ascuns-o sub pat. Voia să încerce evadarea în seara aceea. În timpul care-i mai rămăsese examina atent cele mai mici detalii ale temerarei sale acţiuni. Ce şansă va avea? Libertatea sau moartea? Soarta va decide...

Restul zilei a trecut în linişte. Noaptea, nori groşi pluteau pe cer mărind obscuritatea. Când gardianul s-a uitat pe portieră l-a văzut pe deţinut dormind. Sosise momentul evadării. A scos coarda şi s-a urcat pe coş. A legat funia de o bară de fier şi a alunecat ţinând strâns fâşia de pânză până ce a atins prima proeminenţă a zidului. Acolo s-a odihnit puţin. Prudent, a prins cu mâna dreaptă coarda iar cu stânga pipăia peretele. Aşa a întâlnit un obstacol: era o priză oferită de un piron, însă firul paratrăsnetului se afla la aproximativ doi metri depărtare. Ca să ajungă la el a abandonat suportul şi a făcut un salt spre dreapta. În căzătură s-a izbit cu umărul de ieşitura zidului, în schimb a prins cu mâinile ţinta. După aceea a coborât pe firul metalic până la un crampon. Sub el a observat o sentinelă care se îndrepta spre cealaltă faţadă a închisorii. Se bizuia pe absenţa gardianului timp de 3–4 minute, interval pe care voia să-l folosească. S-a oprit pe alt piron şi a încercat să agaţe funia de o altă ieşitură care se afla în partea opusă a peretelui. Încercarea i-a reuşit şi, suspendat între cer şi pământ, a înaintat până la un punct de unde a putut să coboare încet pe pământ. Trecuseră doar zece minute de când a părăsit celula, dar avea impresia c-au trecut ore întregi. Mergea acum pe strada din jurul penitenciarului, ca

să ajungă la barcă, când o voce l-a oprit. Speriat, a rămas ţintuit locului. Credea că este un paznic, dar era prietenul lui, Jaeger, care bănuise că prizonierul va recurge la un asemenea gest disperat...

APROAPE DE REALIZAREA ŢINTEI. După opt zile barca se apropia de Rusciuc. Manevrând zi şi noapte, Sergiu neglijase cele mai elementare precauţii. A renunţat la ochelari, nu s-a mai ras şi nu şi-a mai vopsit părul. Barba lui blondă avea o lungime considerabilă, iar culoarea închisă a părului începuse să pălească. Era firesc ca Dragoş să manifeste o oarecare mirare observând transformarea, dar n-a spus nimic. Îşi schimbase opiniile, fiind mai puţin convins de vinovăţia curajosului său tovarăş de drum. Modificarea atitudinii sale se datora în primul rând cercetărilor întreprinse personal la Szalka, unde a înţeles că cineva a avut interes să arunce vina asupra lui Bruş. În al doilea rând, la convingerile lui s-a adăugat şi faptul că afacerea Ladko n-a înaintat deloc. Nu s-a descoperit niciun complice, niciun martor nu l-a recunoscut pe deţinut. Nu exista decât acuzaţia că şi-a modificat înfăţişarea şi că ar fi avut fotografia unei femei pe care figura numele de Ladko. Fantastica lui evadare şi modul cum l-a salvat de la înec l-au determinat pe detectiv ca în loc să-l predea autorităţilor, să plece mai departe cu el.

În zilele petrecute împreună în barcă pescarul i-a relatat inexplicabilele întâmplări prin care a trecut. În afară de lunga lui detenţiune la Semlin a intervenit şi acea ciudată sechestrare la bordul unei şalande necunoscute. Iar cei ce pretindeau că l-au văzut atunci în porturile dintre Budapesta şi Semlin se înşelau, deoarece în acel timp el zăcea închis în fundul unei corăbii. Ascultând aceste peripeţii detectivul a înţeles că prezenţa lui Bruş incomoda pe cineva. Încet, încet, se apropia de adevăr. Constatând că vechile presupuneri erau false, s-a hotărât să nu părăsească barca, flerul lui de poliţist spunându-i că omul de lângă el era nevinovat, iar pista pe care o urmărea acum era cea bună. Probele demonstrau că succesiunea crimelor era opera unor piraţi care au coborât pe fluviu şi şi-au continuat drumul în

timpul arestării lui Bruş. Într-adevăr, detectivul nu se înşela. Ivan Striga continua să se propie de Marea Neagră având 12 zile avans asupra bărcii. Dar distanţa se reducea mereu, deoarece mica navă plutea cu o viteză mai mare.

Sergiu nu mai avea decât un scop: să ajungă la Rusciuc şi s-o găsească pe Natşa. De aceea neglija acum precauţiunile luate altădată pentru a-şi păstra incognito-ul. După evadarea din Semlin atât numele de împrumut cât şi cel real îl puteau compromite. Oricum, nu mai avea posibilitatea să intre decât în mod secret în oraşul natal. Absorbit de aceste gânduri, n-a mai acordat atenţie malurilor fluviului. A trecut repede prin faţa Belgradului, – Oraşul Alb, etajat pe o colină, – apoi pe lângă clădirile din Simendria, vechea capitală a Serbiei. Nu s-a oprit nici la gura peşterii Colomba, unde, după cum spune legenda, Sfântul Gheorghe a depus corpul dragonului ucis. A străbătut faimosul defileu de la Porţile de Fier, unde fluviul se precipită şi se aruncă cu furie împotriva stâncilor. Numai în vecinătatea Orşovei a fost obligat să stea pe loc. Un vas al poliţiei i-a ordonat să oprească. Strâmtoarea facilita în acel punct supravegherea navelor; când agenţii le-au cerut actele, Dragoş a intervenit din nou. Atunci unul dintre grăniceri l-a informat pe detectiv despre o nouă spargere comisă cu două zile în urmă, fapt ce dovedea că piraţii au reuşit să scape de autorităţi.

Dacă la început pilotul a preferat să meargă de-a lungul malului sârbesc, acum s-a apropiat de ţărmul românesc, deoarece în apele bulgăreşti manevrau şalupe cu motor, torpiloare şi canoniere cu pavilion turcesc. Cu un an înainte de războiul ce va izbucni în această regiune, otomanii supravegheau Dunărea cu o flotilă impresionantă.

La 10 octombrie, pe la orele 4 după-amiază, când Rusciucul se distingea confuz, Sergiu a îndreptat barca spre mijlocul fluviului şi acolo a încetat să vâslească. I-a spuş lui Dragoş că a atins punctul unde dorea demult să ajungă şi nu avea deloc intenţia să meargă mai departe. Voia să intre noaptea în oraş, căci altfel risca să fie arestat de la primul pas. Observând mirarea şi dezamăgirea celuilalt, l-a asigurat că, în ciuda aparenţelor, este un om cinstit, însă

nu-i poate dezvălui motivul care-l obligă să acţioneze aşa. Întrebat cât va sta acolo, i-a răspuns că speră să revină în zorii zilei următoare, dacă lucrurile vor decurge bine. Detectivul a stat puţin pe gânduri şi s-a hotărât să-l urmeze. Au acostat puţin mai departe de ultimele case ale localităţii. Sergiu în frunte şi Dragoş după el, deghizat în ţăran, au pornit spre oraş...

CASA GOALĂ. Rusciucul nu avea pe atunci niciun fel de iluminaţie publică. La un moment dat s-au întâlnit cu doi oameni care veneau dintr-o stradă pe care o traversau. La despărţire, trecătorii şi-au luat la revedere în limba bulgară. Poliţistul, care avea o extraordinară memorie auditivă, a recunoscut că unul dintre glasuri aparţinea acelui bandit pe care l-a auzit vorbind înaintea luptei din apropierea vilei contelui Haghenau. L-a părăsit repede pe pilot, l-a ajuns pe individ şi l-a oprit. I-a apus că este din Gran, că au participat împreună la marea lovitură de acolo şi vrea să stea de vorbă cu Ladko. Titşa, căci el era, i-a propus să intre într-un local, deoarece puteau fi oricând arestaţi de patrulele turceşti dacă vor mai pronunţa numele lui Ladko. Într-o bodegă, au reluat discuţia. Ca să-l convingă că nu încearcă să-l inducă în eroare, detectivul i-a dat numele câtorva complici ai piratului care au participat la jefuirea vilei. Şi astfel Titşa a căzut în plasă. Mai târziu, sub efectul alcoolului şi-a dezlegat limba, răspunzându-i lui Dragoş la toate întrebările. Aşa a aflat că Ladko, şeful bandei, înainta spre mare cu şalanda şi urma să se întoarcă peste 15 zile. Cu el erau numai vreo cinci oameni şi, ajunşi la mare, voiau să transbordeze prada. Un singur punct rămânea neclar. Profitând de beţia banditului a reuşit să dezlege şi această enigmă. De fapt, numele şefului său era Striga. Şi-l schimbase pentru că Ladko era pe altă baricadă politică şi, mai ales, deoarece îi luase iubita, pe frumoasa Natşa. Cât despre adevăratul Ladko, acesta era un pilot patriot care s-a ridicat împotriva guvernului său care asculta de turci. Căpetenia piraţilor spunea despre el că a murit; la fel îi spunea şi soţiei acestuia, pe care o ţinea prizonieră la bordul corabiei. Destăinuirile răufăcătorului l-au lămurit

complet pe detectiv. Ştia acum că n-a mers atâta vreme alături de un tâlhar, ci împreună cu un patriot exilat. Următorul obiectiv era să pună mâna pe întreaga bandă şi să-i ajute lui Sergiu să-şi scape soţia din detenţiune.

Ieşind din local, Dragoş l-a rugat pe Titşa să-i arate unde stătea adevăratul Ladko, deoarece era curios să-i vadă casa. Când au ajuns în faţa locuinţei au observat o lumină în interiorul ei. Însoţitorul său s-a îndepărtat repede anunţându-l că se duce să comunice lucrul acesta poliţiştilor turci. Dându-şi seama de pericol, detectivul i-a relatat lui Sergiu cele întâmplate şi au fugit...

ÎNOTUL. La plecarea din Rusciuc, Dragoş i-a dat pilotului toate explicaţiile necesare. Mai întâi şi-a dezvăluit adevărata identitate. Pe urmă, în câteva cuvinte, i-a expus motivele care l-au determinat să întreprindă călătoria împreună cu el: pentru a-i putea prinde pe bandiţi. După aceea, i-a povestit ce a aflat de la Titşa, mai ales faptul că Natşa era deţinută la bordul şalandei comandate de Striga. Auzind vestea, pilotul a scos un strigăt violent de mânie. Şi-a adus aminte de vocea auzită pe corabie şi de ţipătul din noaptea când a reuşit să fugă. Regreta că nu s-a întors ca s-o salveze...

Ambarcaţiunea parcă zbura pe apele Dunării. Pradă furiei oarbe, Sergiu apăsa pe vâsle mai viguros ca oricând. Numai noaptea îşi acorda câteva clipe de odihnă şi atunci cădea într-un somn de plumb, din care se trezea brusc pentru a-şi relua truda. În dreptul Rusciucului, Dunărea era imensă. Provoca mlaştini foarte întinse pe malul stâng, albia ei depăşind două leghe. În aval era şi mai mare, iar între Silistra şi Brăila atingea uneori până la 20 de kilometri lăţime. Vasta întindere de apă era bântuită de furtuni şi din această cauză şlepurile ezitau să se aventureze pe ea. Observând raritatea navelor, Dragoş se temea că Titşa l-a îndreptat pe un drum greşit. În schimb, pilotul era liniştit. I-a explicat că fluviul are două braţe principale: Chilia la nord şi, cel mai important, Sulina mai la sud. Cei ce voiau să se ascundă n-aveau niciun interes să navigheze pe braţul Sulina, deoarece ar fi fost obligaţi să descarce în portul cu

acelaşi nume de la confluenţa Dunării cu marea. Pe când dincolo de braţul Chilia exista un golfuleţ unde o corabie putea efectua o transbordare pe alt vas. Fluviul mai avea un braţ, mai larg, care curgea mai la sud, dar era mai puţin navigabil. În concluzie, după părerea lui, nu se puteau înşela... În dimineaţa zilei de 14 octombrie au ajuns în Deltă. Lăsând în dreapta braţul Sulina s-au angajat pe drumul Chiliei şi la prânz treceau prin faţa oraşului Ismail, ultima localitate mai mare de pe acea rută. Singurătatea devenise completă, nicio pânză, nicio dâră de fum la orizont. Spre orele 5 după-amiază au zărit o corabie situată la aproximativ 12 kilometri în aval de cetatea Chilia. Uitându-se printr-o lunetă, pilotul l-a recunoscut pe Iacub Ogul. Atunci s-au sfătuit cum să acţioneze. Detectivul propunea să se întoarcă la Chilia sau chiar la Ismail spre a cere ajutoare, dar Sergiu n-a fost de acord, deoarece ar fi trebuit să împingă barca împotriva curentului, lucru care i-ar fi întârziat mult. Se temea că vasul pirat ar putea pătrunde în acest timp în mare. Ideea lui era să rămână acolo până noaptea, să urmărească şlepul şi, când vor cunoaşte locul unde a ancorat, să meargă la Sulina.

La orele 8 seara, când s-a făcut întuneric, s-au apropiat până la 200 de metri de şalandă. Curajosul barcagiu s-a dezbrăcat şi s-a aruncat în apă. După ce a depăşit vasul pirat, a înotat înapoi şi s-a agăţat de cârma lui. S-a ridicat încet pe cârmă şi a constatat că echipajul era lungit pe covertă; numai pilotul stătea lângă piesa ce dirija direcţia navei şi fredona un cântec. Deodată, două mâini puternice i-au strâns gâtul cântăreţului, care n-a mai putut să scoată vreun sunet, s-a zbătut puţin şi a căzut peste bara de siguranţă în apă. Sergiu s-a aruncat după el şi l-a tras cu greutate până la barcă. Captivul, deşi părea inert, totuşi nu murise. L-au legat bine şi când au ajuns la mal au depus corpul prizonierului. Apoi cei doi prieteni s-au despărţit. Pilotul voia să se întoarcă în apropierea şalandei, pentru ca atunci când se va lumina să se urce pe bordul ei şi să-i împiedice cu orice preţ pe bandiţi să ajungă la mare. Detectivul trebuia să aducă grabnic ajutoare, cel mai târziu până a doua zi către orele 4 după-amiază...

PILOTUL DUNĂRII. Barca dispăruse în întuneric lăsându-l pe Dragoş singur alături de corpul lui Ogul. Legat fedeleş, acesta nu-şi revenise încă. Fiind sigur că nu va putea fugi, detectivul a pornit pe marginea fluviului. După puţin timp a întâlnit o casă şi a reuşit să împrumute o şaretă de la gospodar. S-a întors la locul unde zăcea cârmaciul vasului pirat. L-a găsit în aceeaşi stare şi l-a urcat în trăsură, îndreptându-se spre Chilia. Era trecut de miezul nopţii când a intrat în orăşelul unde toţi locuitorii dormeau. A descoperit casa şefului poliţiei, care era român. Amabil, acesta s-a oferit să-l ajute. Captivul a fost dus într-un loc sigur, după care Dragoş a încercat să obţină sprijin pentru prinderea întregii bande şi salvarea soţiei lui Sergiu. Dar niciun vapor nu era ancorat la Chilia iar reprezentantul ordinei publice refuza să-şi trimită agenţii pe fluviu. Se temea ca intervenţia lor să nu provoace reclamaţii din partea turcilor, în acel moment când ameninţările de război se făceau tot mai auzite. „Dacă funcţionarul român ar fi putut să răsfoiască Cartea destinului – subliniază romancierul – ar fi văzut că acest război va izbucni oricum peste câteva luni şi faptul l-ar fi făcut, fără îndoială, mai puţin timid; însă, în ignoranţa lui în ceea ce priveşte viitorul, tremura la gândul de a fi amestecat într-un fel sau altul în nişte complicaţii diplomatice şi se conforma preceptului: «Niciun amestec», care este, după cum se ştie, deviza funcţionarilor din toate ţările”.

Şeful poliţiei din Chilia l-a sfătuit pe detectiv să meargă la Sulina şi să-l caute pe un anumit căpitan de vas care-l putea ajuta în dificila misiune din Delta Dunării. Pe la prânz a ajuns acolo. Nu mai avea la dispoziţie decât câteva ore până la timpul fixat de Sergiu, însă, din nefericire, şalupa rapidă a vămii era pe mare, la mică distanţă de coastă. În această situaţie a închiriat o barcă de pescuit, a găsit nava şi la orele unu şi jumătate după-amiază a pornit cu toată viteza spre şalandă...

Dar ce a făcut pilotul în acest timp? A stat dimineaţa la pândă, cu barca ascunsă în stufăriş pentru a fi sigur că vasul piraţilor nu va pleca. De altfel, scopul răpirii lui Ogul

era tocmai acela de a-l împiedica să se aventureze într-o călătorie extrem de grea datorită bancurilor de nisip. Ştia foarte bine că Striga nu va avea curaj să înainteze fără cârmaci. La orele 11 s-a apropiat de corabie şi s-a adresat celor de pe bord întrebându-i dacă n-au nevoie de un bun cunoscător al drumului spre mare. Şeful bandei l-a recunoscut şi a fost mirat de apariţia duşmanului său. Se temea că vrea să-i întindă o cursă, dar avea absolută nevoie de serviciile lui. I-a acceptat oferta, cu gândul că un singur om nu putea fi periculos pentru echipajul vasului şi, odată efectuată transbordarea încărcăturii, va avea grijă să scape de el pentru totdeauna.

Urcat pe puntea şalandei Sergiu a fost supus unui adevărat interogatoriu. Căpitanul nu putea să înţeleagă cum a ajuns soţul Natşei la gurile Dunării şi cum a scăpat de la moarte atunci. Din răspunsurile primite reieşea că Sergiu a trăit în preajma mării, unde şi-a făcut meseria. Dar când Striga a văzut barca şi şi-a dat seama că era a fostului său deţinut care evadase, a bănuit că a fost minţit. Pilotul a reuşit totuşi să-i adoarmă neîncrederea, spunându-i că a cumpărat-o recent de la un pescar brunet, cu ochelari, care venea de la Viena. Chiar dacă nu-i adevărat, se gândea piratul, vechiul său adversar se aruncase singur în gura lupului. Venit pe vasul bandiţilor nu-l va mai părăsi în viaţă. Aşa se vor adeveri şi cele declarate Natşei, că soţul ei a murit demult. I-a dat ordin să pună în mişcare corabia, deoarece voia să intre în mare înainte de lăsarea nopţii...

Striga s-a dus spre partea dinainte a vasului. Întâlnirea cu cel pe care-l considera mort îl punea pe gânduri, mai ales pentru că nu reuşise să-şi convingă prizoniera de dispariţia bărbatului ei. Tare ar fi vrut să ştie dacă Sergiu aflase ce s-a întâmplat cu Natşa şi, brusc, s-a întors să-l întrebe. Sergiu i-a răspuns că n-a mai auzit despre ea de când a plecat din Rusciuc.

Imediat după ora douăsprezece ancora a fost ridicată şi pilotul a luat în primire cârma şalandei. Medita cum să facă să întârzie cât mai mult plecarea, când şeful bandiţilor s-a apropiat din nou şi i-a destăinuit un secret al navei, pe care trebuia neapărat să-l cunoască. Pentru a nu se împotmoli,

şalanda avea nevoie de o adâncime a apei de cel puţin şapte picioare, din cauza unei cuşete submarine. Acum s-a lămurit Ladko de ce au scăpat răufăcătorii până atunci de riguroasele investigaţii ale poliţiei şi, în acelaşi timp, a aflat unde a fost închis atâtea zile...

În primele clipe după plecarea corabiei, căpitanul nu-l slăbea din ochi pe Sergiu, însă calmul şi atenţia ce o acorda conducerii, dibăcia cu care se strecura printre bancurile de nisip, au făcut să-i dispară temerile. Pe la orele 4 după-amiază marea a apărut la orizont şi după ultimul cot al fluviului cerul şi apa se contopeau. Pe măsură ce se apropiau de confluenţa cu marea, o vastă întindere lichidă se oferea privirilor. Cu ajutorul unei lunete Striga a zărit în depărtare un vapor. A ridicat imediat un pavilion în vârful catargului şi de la bordul celeilalte nave i s-a răspuns printr-un semnal asemănător. Pilotul, care a observat mesajele, a schimbat imediat direcţia, îndreptând şalanda spre sud-est, către malul drept. Căpetenia piraţilor crezând că în faţă era un banc de nisip n-a spus nimic. Într-adevăr, în albia Dunării era un asemenea obstacol, însă nu în partea dinspre mare şi spre el mergea acum vasul. Peste câteva minute un şoc formidabil a zguduit din toate încheieturile ambarcaţiunea, catargul s-a prăbuşit şi pânzele au acoperit oamenii ce se găseau în partea din faţă a covertei. Striga a alergat spre pilot, care nu părea deloc emoţionat de accident. Dăduse drumul cârmei şi cu mâinile înfundate în buzunare îşi supraveghea duşmanul cu atenţie. Nebun de furie, piratul a vrut să-l ucidă trăgând un glonte spre el. Observându-i mişcarea, Sergiu s-a ferit şi forţat de împrejurări şi-a lovit cu repeziciune adversarul cu un cuţit. Totul s-a petrecut atât de repede încât ceilalţi cinci oameni din echipaj, încurcaţi în vela prăbuşită, n-au avut timp să intervină. Apoi, cu revolverul lui Striga în mână, pilotul le-a ieşit în întâmpinare, ameninţându-i. Le-a cerut să i se supună zicând că altfel trage. La un gest de protest a apăsat pe trăgaci şi în timp ce unul dintre bandiţi a căzut la pământ, ceilalţi au fugit...

Fără a părăsi postul său de observaţie, Sergiu a văzut că vaporul ajuns la câteva sute de metri depărtare şi-a

schimbat direcţia descriind un cerc mare şi îndepărtându-se spre largul mării. Ce l-a obligat să-şi modifice traseul? Apăruse o altă navă dinspre sud, care se îndrepta către şalandă. Privind cu luneta, pe faţa lui Ladko a apărut pentru prima oară un zâmbet. L-a recunoscut la prova pe detectiv. Peste o jumătate de oră s-a urcat la bord un grup de poliţişti care au arestat echipajul. Atunci Sergiu s-a repezit spre cabina de pe punte, a forţat uşa acesteia şi în interiorul încăperii a găsit-o pe Natşa...

EPILOG. Procesul bandei piraţilor a trecut atunci neobservat datorită războiului din anii 1877–1878. Răufăcătorii, inclusiv Titşa, prins cu uşurinţă la Rusciuc, au fost condamnaţi la moarte şi executaţi. Dezbaterile din timpul procesului au oferit principalilor interesaţi explicaţia unor întâmplări, până atunci de neînţeles pentru ei. Sergiu Ladko a aflat de ce a fost închis pe şalandă; pentru că l-au luat drept Karl Dragoş. De asemenea, cel care a vorbit cu magistratul venit special la Szalka şi s-a dat drept Ilia Bruş a fost Striga. Şi tot piratul o răpise pe Natşa încercând s-o convingă că este văduvă, ca dovadă arătându-i fotografia pe care o luase de la Ladko din portmoneu. Atunci a scos ea. Acel strigăt de ajutor, pe care fugarul l-a auzit în noapte...

Totul a devenit o poveste veche şi uitată. Sergiu Ladko nu se mai gândea la acele zile întunecate din viaţa lui, mai ales de când a avut fericirea s-o regăsească pe-Natşa. S-au stabilit în orăşelul românesc Giurgiu, unde au stat până în luna mai a anului 1877, când a izbucnit războiul împotriva turcilor. Pilotul s-a înrolat printre primii şi, fiind un bun cunoscător al cursului fluviului, a adus mari servicii patriei sale. După terminarea luptelor, cei doi soţi s-au reîntors în casa din Rusciuc, Sergiu reluându-şi meseria. Karl Dragoş a rămas prietenul lor. Cobora cu regularitate pe Dunăre, venind cel puţin o dată pe an la Rusciuc, iar Sergiu îi întorcea adesea vizitele la Budapesta. Dintre cei trei băieţi ai lui, mezinul, după ce a făcut o severă ucenicie sub ordinele lui Dragoş, era pe cale să urce cele mai înalte trepte în administraţia ţării sale. Fiul mijlociu, ca un brav

moştenitor al laureatului Ligii Danubiene, s-a consacrat pescuitului. A perfecţionat uneltele şi a reuşit, datorită capturării sturionilor, să devină vestit şi bogat. În ceea ce-l priveşte pe băiatul cel mare, el urma să ia locul tatălui său, când acesta se va retrage la pensie. Atunci va putea conduce şalupele şi şlepurile de la Viena spre mare, prin locurile de trecere primejdioase şi printre bancurile de nisip înşelătoare ale marelui fluviu. Prin el se va perpetua familia piloţilor Dunării.

*
* *

O EXPEDIŢIE INEDITĂ. *Pilotul Dunării* face parte din operele verniene postume. După moartea scriitorului, fiul său a găsit manuscrisul într-un sertar al biroului. Se afla în prima formă de elaborare, scris cu creionul şi intitulat *Frumoasa Dunăre galbenă.* Transcris şi corectat de Michel Verne, volumul a apărut în 1908. Deşi subiectul povestirii nu se desfăşoară pe teritoriul românesc decât în zona Dunării şi a Deltei, mi s-a părut că ineditul romanului constă în descrierea interesantului periplu de-a lungul fluviului, de la izvoare până la vărsarea în mare. Deoarece eroii principali ai povestirii participă la o acţiune plasată în contextul evenimentelor care au declanşat izbucnirea războiului din anii 1877–1878, autorul are prilejul să prezinte situaţia ţărilor din regiunea Dunării în preajma importantului act istoric care a dus la proclamarea Independenţei de Stat a României.

Un cititor neavizat are impresia că tema cărţii se referă numai la acţiunea revoluţionară a tineretului bulgar din acea epocă, însă pe parcurs sunt reliefate o serie de evenimente petrecute atât pe malul bulgar cât şi pe cel românesc. De altfel, chiar din primele pagini avem plăcuta surpriză să găsim câteva nume tipice româneşti, deşi scriitorul, conform obiceiului său de a-şi travesti personajele, le prezintă ca aparţinând altor naţionalităţi. Un Mihăilescu, un Dragoş, chiar dacă în mod intenţionat, se pare, li se atribuie o altă naţionalitate, nu pot fi decât

originari din Transilvania. La un moment dat este amintit şi pescarul român amator Piscea, despre care Jules Verne menţionează că ar fi „un nume românesc predestinat unui pescar”. De asemenea, când vorbeşte despre presa din capitalele ţărilor riverane, autorul nu uită să amintească şi ziarul „Românul” din Bucureşti, la fel cum pe parcursul traseului dintre Orşova şi mare figurează oraşul Giurgiu şi alte localităţi româneşti. Frumuseţea deosebită a regiunii Porţilor de Fier este notată cu entuziasm iar descrierea fluviului de la Rusciuc până la Deltă conţine unele amănunte ce par fabuloase mai ales pentru cei tineri, datorită transformărilor survenite.

O problemă relevată de nepotul romancierului în valoroasa lucrare citată adesea în acest volum se referă la sursa care a constituit pentru Jules Verne punctul de plecare în elaborarea povestirii. S-ar părea că ideea periplului de-a lungul Dunării este în strânsă legătură cu călătoriile lui Michel Verne în ţara noastră, perioadă în care acesta a navigat şi pe fluviu. Dar geneza romanelor a căror acţiune se desfăşoară pe teritoriul românesc poate fi explicată mult mai simplu dacă se ţine seama de croaziera efectuată de romancier în anul 1884 prin Mediterana şi, foarte probabil, prin Marea Neagră, fapt amintit indirect de biografia sa Allotte de la Fuye, la care se pot adăuga încă una sau mai multe călătorii, neatestate încă documentar. Numai aşa s-ar putea justifica precizarea prozatorului, în sensul că nu este vorba de ceva imaginar, ci de întâmplări petrecute aievea.

Spre a înviora textul *Pilotului Dunării,* care ar fi devenit monoton dacă cuprindea doar descrierea simplei traversări a fluviului, autorul a introdus numeroase episoade dramatice pe itinerarul celor aproape 3000 de kilometri. În acest mod el a realizat un bun roman poliţist, în care pot fi găsite preţioase informaţii geografice şi istorice, dar, din nefericire, această lucrare nu conţine nicio urmă de umor, aşa cum ne-a obişnuit prozatorul în celelalte povestiri.

Este uşor de remarcat că *Pilotul Dunării* reprezintă al doilea subiect vernian care ne introduce în minunatul peisaj al Deltei. Alături de *Kéraban încăpăţânatul,* romanul acesta poate fi considerat ca o operă singulară şi cu o semnificaţie

deosebită pentru subiectul abordat, pentru că nici un alt prozator francez sau de altă naţionalitate nu s-a inspirat din splendidele privelişti ale străvechiului teritoriu românesc dintre Dunăre şi mare. Dacă pentru *Pilotul Dunării* a putut verifica unele detalii de la fiul său, Michel, sau aceste detalii au putut fi modificate de cel ce a găsit manuscrisul după moartea prozatorului, întrebarea este de unde şi-a extras Jules Verne documentaţia pentru celălalt roman apărut cu 15 ani înainte de călătoria lui Michel Verne în ţara noastră? Un răspuns ar fi acela că s-a informat de la românii refugiaţi în Franţa în preajma anului 1843 sau pur şi simplu, din diverse lucrări publicate de oamenii de ştiinţă şi de artă care ne-au vizitat ţara. Dar cea mai sigură sursă ar fi putut-o constitui călătoriile sale incognito întreprinse în Dobrogea, călătorii care i-au pus la dispoziţie materialul de care avea nevoie.

Trebuie remarcată observaţia făcută şi de editorul Hetzel pe parcursul apariţiei volumelor din ciclul *Călătorii extraordinare.* Este vorba de similitudinea unor capitole din două povestiri verniene. Aceasta dacă se face o comparaţie între momentele evadării lui Mathias Sandorf din închisoarea unde urma să fie executat şi fuga lui Sergiu Ladko din prizonieratul său de la Semlin. Amândoi eroii reuşeau să se elibereze din captivitate ooborând de la mari altitudini datorită firului paratrăsnetului ce trecea pe lângă fereastra celulei unde se aflau deţinuţii.

Analizând unele descrieri înglobate în *Pilotul Dunării* şi *Kéraban încăpăţânatul,* mai ales acelea referitoare la Deltă şi Dobrogea, se observă că scriitorul, în interesul declanşării unei aventuri dramatice, a deplasat în mod intenţionat obiectivele descrise, aşa încât numai cineva care cunoaşte bine regiunea îşi poate da seama. Aşa poate fi interpretată schimbarea denumirii unor localităţi sau transferarea altora la depărtări de zeci de kilometri, căci este greu de imaginat că autorul *Geografiei Franţei* sau al *Istoriei marilor descoperiri* nu a cunoscut, măcar din documentaţia existentă pe acele vremuri, cum se prezenta ţinutul românesc dintre fluviu şi mare.

BANCNOTA ÎNSÂNGERATĂ[24]

EVADATUL DIN SIBERIA. Amprentele ierni erau însă puternice în vecinătatea ţărmurilor Mării Baltice, deşi calendarul anului 1876 indica începutul lui aprilie. Marele lac Peipus părea un deşert brăzdat de forme curioase, modelate în gheaţă. Pe carapacea solidificată, în obscuritatea serii, se furişa un om. Călătorul solitar ar fi trebuit să se bucure de revederea locurilor natale, mai ales că lipsise mult timp. Se apropia de casă, de oraşul copilăriei, de familie şi prieteni, dar nu îndrăznea să se aventureze pe acolo nici măcar pentru o clipă. Toate eforturile sale s-ar fi irosit în zadar. Ştia că ar fi fost prins ca într-o capcană. De aceea dorea să ajungă cât mai repede într-un port, de unde să se îmbarce pe un vapor şi să treacă frontiera...

Fugarul venea de foarte departe, de la mii de verste, parcurse numai noaptea prin imensa taiga siberiană. (O verstă = 1,067 kilometri). Evadarea din deportare, străpungerea numeroaselor curse întinse de poterele ce-l căutau asiduu, constituiau un adevărat miracol. Înalt, viguros, în vârstă de 34 ani, îmbrăcat eu o manta încinsă cu o centură lată, proscrisul nu mai avea în portmoneu decât câteva ruble. Raniţa conţinea un rest de provizii iar revolverul, cuţitul şi bastonul îi serveau ca arme de apărare.

În zorii zilei a fost observat de un jandarm. Un glonte l-ar fi lovit drept în faţă, dacă zgomotul provocat de mânuirea armei nu l-ar fi ajutat să sesizeze primejdia. Datorită ceţei i s-a pierdut urma şi a reuşit să se adăpostească într-o colibă abandonată. Spre seară şi-a reluat călătoria. Un urlet prelung i-a semnalat prezenţa lupilor. Cu revolverul într-o mână şi bastonul în cealaltă, căuta cu disperare un mijloc prin care să se salveze. Departe, se zărea ceva asemănător unei scări, dar pentru a fugi spre ea trebuia să scape de asediul urmăritorilor săi. A tras unul după altul patru focuri de armă şi fiarele împuşcate au oprit atacul haitei care s-a

[24] În original: *Un drame en Livonie.*(n. cor.)

năpustit să devoreze cu lăcomie cadavrele celor uciși. Răgazul salutar i-a permis să alerge din răsputeri și să urce câteva trepte. Reușise să se agațe de o bârnă și stătea acum atârnat chiar deasupra sălbăticiunilor lihnite de foame, ce-și căscau gurile lacome. Cu un efort supraomenesc a escaladat o ferestruică și a pătruns într-o încăpere întunecoasă, plină cu saci. Se afla într-o moară de vânt. Acolo a căzut într-un somn adânc. Târziu, niște glasuri care veneau dintr-o cameră situată la un nivel inferior au ajuns până la el. Îl căutau agenții poliției. Spre seară a încercat să se strecoare din nou pe unde a intrat. Dar, a avut o surpriză: morarul știa de prezența lui. I-a spus cu blândețe să coboare liniștit, deoarece nu-l va trăda...

În noaptea de 11 aprilie proscrisul mai avea cinci verste de mers până la orașul Pernau. Primăvara își anunța sosirea prin începerea dezghețului. Trecea pe malul unui râu când un fluierat i-a dat de înțeles că este încercuit. Fără să stea pe gânduri a sărit pe primul sloi ce plutea pe apă. Polițiștii s-au urcat și ei pe o asemenea platformă și au continuat să-l urmărească, până când s-a auzit un trosnet violent. Datorită ciocnirii ghețurilor nimeni nu l-a mai văzut pe evadat. Dispăruse în întunericul nopții.

O DATORIE DE ONOARE. Povestea vieții celui hăituit ne este dezvăluită prin prezentarea altor eroi ai narațiunii, în seara următoare celor petrecute în apropierea localității Pernau, profesorul Dimitri Nicolef era așteptat în salonul casei sale din Riga de doi buni prieteni: doctorul Hamine și consulul Delaporte. Oficiul de gazdă îl făcea Ilka, fiica lui Dimitri. Amicii casei cunoșteau tristul ei roman de dragoste și încercau adesea să-i întărească speranțele în reîntoarcerea celui iubit. Înainte cu patru ani l-a cunoscut pe avocatul Vladimir Yanof și între cei doi tineri s-a înfiripat o dragoste sinceră. S-au logodit și așteptau termenul oficierii căsătoriei. Dar o nenorocire a întunecat seninul lor viitor: Vladimir a fost arestat și deportat în Siberia. Se descoperise că activa într-o asociație secretă care lupta împotriva țarismului...

La șase luni după surghiunirea fiului său, Mihail Yanof s-a

îmbolnăvit. Presimţind că nu mai are multe zile de trăit şi-a vândut toate bunurile pentru 20.000 de ruble, bani pe care i-a depus la Dimitri Nicolef, cu rugămintea de a-i fi daţi lui Vladimir când se va elibera. A fost, de fapt, ultima lui dorinţă, deoarece peste puţin timp a murit. Totul ar fi decurs normal dacă nu s-ar fi întâmplat ca şi tatăl profesorului Nicolef să moară brusc lăsând o datorie de peste 25.000 de ruble. Pentru a nu-i compromite memoria Dimitri şi-a asumat obligaţia să achite suma respectivă. A vândut toate obiectele rămase în casa părintească pentru 7.000 de ruble pe care le-a dat creditorului, banca Johausen. Restul sumei urma s-o plătească în decurs de cinci săptămâni, până la data de 15 mai. Era conştient că nu va putea să-şi procure acei bani şi neliniştea lui sporea la gândul că bancherul n-avea niciun interes să-l păsuiască, deoarece era rivalul lui cel mai periculos în apropiatele alegeri municipale.

Rămas văduv în urmă cu un deceniu, Dimitri Nicolef preda lecţii particulare elevilor din oraş. În acest mod îşi asigura existenţa sa şi a celor doi copii, Ilka şi Jean. Deşi nu avea decât 47 de ani, părea mai în vârstă. De talie peste mijlocie, cu barba încărunţită şi fruntea brăzdată de riduri, îşi păstrase din tinereţe privirea pătrunzătoare şi vocea plină şi energică. Foarte puţin comunicativ, nu voia să destăinuie nimănui precara lui situaţie materială.

CĂLĂTORUL NECUNOSCUT. Evenimentele s-au precipitat. Forţat de împrejurări, profesorul a luat o hotărâre bruscă. A plecat de acasă în dimineaţa zilei de 13 aprilie fără să-şi înştiinţeze fiica unde merge şi când se reîntoarce. Secvenţele următoare se desfăşoară ca într-un pasionant roman poliţist. Subiectul: un oribil asasinat în care sunt implicaţi un nevinovat şi un criminal extraordinar de inventiv. Acţiunea: foarte palpitantă cu peripeţii dramatice, care intervin pe parcursul căutării ucigaşului. Finalul: o surprinzătoare descoperire. Iată, acum, pe scurt, cu câtă pricepere şi meticulozitate a fost brodată această captivantă naraţiune, presărată cu elemente neprevăzute la tot pasul.

Poştalionul spre Revel era gata să pornească în ruta sa obişnuită. În acel moment şi-a făcut apariţia un călător a cărui figură nu se vedea din cauza glugii sale îmblănite. S-a urcat în trăsură alături de un funcţionar al băncii Johausen, care avea misiunea de a transporta spre sucursala din oraşul vecin 15.000 de ruble în bancnote. Guralivul slujbaş ţinea sub braţ servieta doldora de bani şi era extrem de mirat văzând că taciturnul său tovarăş de drum stătea tot timpul retras într-un colţ şi părea că doarme. Nici atunci când au fost înlocuiţi caii sau când au intrat în vreo cârciumă ca să mănânce, necunoscutul nu a scos niciun cuvânt.

Pe la orele 6 după-amiază vremea s-a schimbat brusc. Vântul bătea în rafale şi caii înaintau foarte greu. Deodată, o zguduitură puternică a oprit trăsura, şocul aruncându-i pe pasageri afară. Nu mai puteau merge mai departe, deoarece o roată a vehiculului se rupsese. Lovit la un genunchi, curierul Poch şchiopăta. Erau obligaţi să caute un adăpost prin împrejurimi. La o mică distanţă au văzut o lumină şi s-au îndreptat spre ea. Era o cârciumă aşezată în acea pustietate unde pe o rază de câteva verste nu se vedea altă casă.

Kroff, patronul localului, un bărbat în jur de 40–45 de ani, n-avea familie. Îşi servea singur clienţii: sătenii din vecinătate, tăietorii de lemne şi rarii drumeţi ce se abăteau prin acel loc retras. Dormea într-o anexă improvizată a clădirii, care comunica şi cu bucătăria. Înconjurată de o grădină, casa se compunea dintr-o sală de mese, care avea la dreapta şi la stânga câte o cameră.

În seara aceea erau ocupate doar două mese. La una stăteau câţiva săteni, la cealaltă doi agenţi de poliţie. Aceştia din urmă discutau despre încercarea nereuşită de a-l prinde pe fugar; dispăruse odată cu ciocnirea gheţurilor care pluteau pe râul în clocot. Îşi exprimau nemulţumirea că n-au putut să-l mai urmărească; de altfel, erau siguri că s-a înecat. Erau pe punctul de a pleca, când uşa cârciumii s-a deschis şi şi-a făcut intrarea curierul bancar Poch, pe care-l cunoşteau, sprijinit de un bărbat voinic cu faţa acoperită în parte de o glugă. Necunoscutul s-a apropiat de hangiu şi şi-

a exprimat dorinţa de a dormi în noaptea aceea acolo. I-a spus despre accidentarea poştalionului şi despre plecarea spre Pernau a conductorului, care voia să repare roata trăsurii.

Vocea celui care-l însoţea pe funcţionarul băncii i-a atras atenţia brigadierului Eck. Era aproape sigur c-o mai auzise undeva. Dar, spre a identifica persoana trebuia neapărat să-i vadă obrazul. Momentul s-a ivit când ciudatul călător a cerut să fie condus spre încăperea unde urma să doarmă în noaptea aceea, deoarece voia să se scoale la orele 4 dimineaţa. În timp ce vorbea, capişonul i s-a ridicat puţin şi agentul a putut să-l privească. Da! Nu s-a înşelat! Acum ştia sigur cine era acel om. Reuşise să-şi satisfacă curiozitatea, deci putea să se ducă la treburile lui...

A doua zi, puţin înainte de ora fixată, grăbitul călător s-a trezit şi i-a cerut lui Kroff să-i deschidă poarta străjuită de puternice bare de lemn. A plătit o rublă pentru cazare şi s-a îndepărtat în noapte. Cârciumarul a barat din nou uşa şi s-a culcat.

O CRIMĂ PERFECTĂ. Chiar în aceeaşi zi o telegramă anunţa prefectura de poliţie din Riga că la hanul lui Kroff s-a comis o crimă. Victima: Poch, funcţionarul băncii Johausen. Mobilul: furtul... Dispăruse întreaga sumă aflată în servieta celui ucis.

Înştiinţat, bancherul s-a deplasat împreună cu organele anchetatoare la faţa locului. Primele investigaţii au dus la concluzia că Poch a murit din cauza rănii provocate de un cuţit cu o formă aparte, care i-a perforat inima. Dacă în legătură cu scopul urmărit de ucigaş nu existau dubii, mai erau totuşi de lămurit două necunoscute: cine putea fi autorul asasinatului şi cum a pătruns el în local? Un răspuns era acela că ferestrele prezentau urme de forţare, iar în încăperea călătorului grăbit s-au remarcat şi zgârieturi pe pereţi. Interogat, Kroff bănuia că numai cel ce se sculase atât de devreme putea fi făptaşul. Se bizuia şi pe mărturia vizitiului caleştii care, revenit la han pe la orele 7 dimineaţa, s-a mirat de somnul îndelungat al curierului. Aşa au descoperit groaznica nelegiuire...

Urmărind acest fir, anchetatorii s-au deplasat din nou în camera unde a stat cel suspectat şi au găsit în cenuşa vetrei un cleşte deformat, unealtă pe care ar fi putut-o folosi infractorul. Acum se contura următoarea linie de desfăşurare a secvenţelor crimei: călătorul a împins oblonul, s-a strecurat în cealaltă încăpere, l-a omorât pe Poch şi apoi a revenit în odaia lui, i-a şoptit magistratului că din precauţie a păstrat o copie a seriilor banilor furaţi, astfel că inculpatul va fi prins cu siguranţă când va încerca să-i cheltuiască.

BĂNUIT DE ASASINAT. Universitatea din Dorpat era pe vremea aceea una dintre cele mai importante din Europa. Coincidenţa a făcut ca acolo să studieze atât fiul bancherului Johausen, Karl, cât şi Jean, băiatul profesorului Nicolef. Rivalitatea dintre părinţii celor doi tineri se manifesta şi în cadrul institutului superior de învăţământ, fiecare din ei fiind conducătorul a două grupuri deosebite prin concepţie. Cu prilejul unui festival, colectivul condus de Karl a eliminat de pe lista invitaţilor pe toţi prietenii lui Jean. Pentru a nu da naştere la tulburări, datorită animozităţii create, Jean şi-a provocat adversarul la duel. Atunci îngâmfata progenitură a bogătaşului a socotit că era momentul prielnic pentru a-şi nimici adversarul. Faţă de toţi colegii, a declarat că ar accepta cu plăcere să se dueleze, dar este împiedicat de toate legile onoarei de a se bate cu... „fiul unui asasin”. Înveninatele cuvinte au stârnit rumoare: bucuria şi aplauzele prietenilor celui ce aruncase o asemenea blasfemie, uimirea lui Jean şi a membrilor grupului său...

Dar cum a ajuns atât de repede la Dorpat ştirea că tatăl amintitului student era bănuit de crimă? Iată care sunt căile întortocheate parcurse de ancheta asasinării lui Poch. Doctorul Hamine, după ce a cercetat cadavrul celui ucis, a luat amprentele cuţitului. Şeful poliţiei informat de rezultatele investigaţiilor a dat dispoziţii pentru căutarea călătorului necunoscut care a dormit la han. În acelaşi timp, familia şi prietenii lui Dimitri erau neliniştiţi de ciudata lui dispariţie. O adevărată lovitură de teatru s-a produs când

anchetatorii au aflat numele celui care a poposit în noaptea crimei la han. Brigadierul Eck a declarat că a fost în ajunul groaznicei fapte la cârciuma lui Kroff. Era sigur că însoţitorul victimei era profesorul Dimitri Nicolef. Noutatea confirma, în parte, ipotezele cercetătorilor. Bancherul Johausen se bucura de neaşteptata întorsătură a lucrurilor, care ducea nu numai la descoperirea făptaşului ci şi la îndepărtarea definitivă din alegeri a rivalului său. Un agent trimis acasă la cel bănuit anunţa că acesta plecase din Riga chiar în dimineaţa zilei de 13 aprilie şi nu se întorsese încă. Faptul confirma, şi de data aceasta, declaraţia lui Eck. Vestea a ajuns la studentul Karl în după-amiaza zilei de 16 aprilie şi el s-a hotărât s-o aducă la cunoştinţa tuturor colegilor.

INTEROGATORIUL. În cea de-a patra noapte de la dispariţia sa, Dimitri s-a înapoiat acasă. Ilka i-a înmânat telegrama lui Jean, care îi înştiinţa că se întoarce la Riga, fără să precizeze de ce a luat această hotărâre. Profesorul s-a mirat, dar nu i-a spus nimic fetei în legătură cu îndelungata sa absenţă. Stătea în birou, când a fost invitat de urgenţă la Palatul de justiţie. Acolo, spre marea lui surpriză, a fost supus unui sever interogatoriu. Primele sale reacţii au fost vehemente, de ripostă mânioasă, până în clipa când şi-a dat seama că nu era chemat ca simplu martor.

Dimitri a recunoscut că lipsise din Riga timp de trei zile. A plecat în dimineaţa de 13 aprilie la ora 6 cu poştalionul care se îndrepta spre Revel. În trăsură era şi un alt călător pe care nu-l cunoştea. Pe drum a aflat că se numea Poch şi era funcţionar al casei Johausen. N-a vorbit cu el decât silit de accidentarea vehiculului. N-a remarcat servieta plină cu bani şi nu s-a gândit niciun moment să-şi ascundă faţa. A intrat pentru prima oară în viaţa lui în cârciuma lui Kroff şi a rămas să doarmă acolo, deoarece timpul era nefavorabil. Nu ştia cum erau împărţite camerele în hanul acela mizerabil, a intrat pe întuneric în odaia sa şi a părăsit-o înainte de a se lumina de zi. Cu privire la motivul voiajului, afirma că fiind obligat de afaceri personale a plecat la Revel. Despre ele nu dorea să dea niciun amănunt. Cu toate

insistenţele judecătorului de instrucţie a refuzat să-şi schimbe atitudinea. Când i s-au cerut explicaţii asupra timpului petrecut la han, extrem de mirat i-a răspuns magistratului că nu înţelege motivul acestui interes deosebit. Ar fi putut să nege că a dormit acolo, mai ales că nimeni nu-l cunoştea...

Partea a doua a interogatoriului s-a desfăşurat în prezenţa brigadierului Eck. Cu acest prilej cel suspectat a aflat cum a fost identificat de agent şi că funcţionarul băncii a fost ucis în noaptea când el a dormit într-o cameră învecinată. Astfel a înţeles Dimitri că era considerat autorul crimei. Cu toate acestea nu şi-a pierdut cumpătul. A cerut să i se precizeze elementele care i-au determinat pe anchetatorii cazului să ajungă la concluzia că el ar putea fi ucigaşul. Aflând că suspiciunile porniseră de la urmele găsite pe ferestre şi de la vătraiul din camera locuită de el, în culmea enervării, Dimitri nu s-a sfiit să arate că ar trebui să fie ultimul bănuit de o asemenea faptă înfiorătoare. De ce nu putea un răufăcător să se introducă în cârciumă, sau de ce a fost ocolit hangiul de o aşa acuzaţie?

În final, judecătorul i-a cerut să răspundă clar la următoarele întrebări: Care a fost motivul călătoriei?; De ce a părăsit hanul lui Kroff la orele 4 dimineaţa şi unde a mers de acolo?

Inculpatul n-a acceptat să dea explicaţiile respective şi atunci magistratul şi-a formulat ipotezele sale care cuprindeau patru puncte şi care-l vizau direct pe cel interogat: 1. Ştia că funcţionarul Poch avea o mare sumă de bani; 2. După accidentarea trăsurii i-a venit ideea furtului; 3. Când i s-a părut momentul favorabil a intrat în camera unde dormea Poch şi l-a ucis pentru a-i fura banii; 4. Dimineaţa la orele 4 a plecat spre a ascunde bancnotele...

Acuzatul a respins toate învinuirile care i se aduceau şi, în final, a cerut să fie arestat, dacă probele erau destul de concludente şi îi dovedeau vinovăţia. Impresionat de fermitatea celui bănuit, mai ales de faptul că nega orice implicaţie în săvârşirea omorului, judecătorul era descumpănit. Nici el nu era pe deplin convins de justeţea logicii inculpării unui om onest şi care se bucura de

popularitate. L-a lăsat liber, cu condiţia de a fi oricând la dispoziţia autorităţilor.

UN GEST NOBIL. Guvernatorul oraşului şi şeful poliţiei nu puteau să înţeleagă motivele care-l împiedicau pe Dimitri Nicolef să dezvăluie cauza plecării sale precipitate din hanul lui Kroff şi unde a fost în timpul celor trei zile de când şi-a părăsit locuinţa. Cu toate acestea, nu le venea să creadă că un om atât de stimat de public putea deveni criminal şi, de altfel, nu existau probe incontestabile în sprijinul acuzaţiei care i se aducea. Apoi, se punea întrebarea, de unde putea el să ştie că va călători împreună cu funcţionarul băncii?

Vestea despre interogatoriu s-a răspândit în oraş şi populaţia era agitată. Mulţi dintre partizanii bancherului se aşteptau ca profesorul să fie arestat şi au fost surprinşi de faptul că totuşi fusese lăsat liber. Noutatea i-a impresionat profund pe copiii acestuia, care erau convinşi de nevinovăţia tatălui lor, la fel ca şi prietenii lui. În schimb, familia Johausen, sprijinită de reprezentanţii burgheziei şi nobilimii, acuza autorităţile că sunt de partea celui bănuit şi cerea arestarea lui. În faţa valului de proteste, guvernatorul a dispus o percheziţie în casa lui Dimitri Nicolef. Locuinţa a fost cercetată amănunţit, fără rezultate...

Două zile la rând profesorul a aşteptat cu nerăbdare sosirea unei scrisori importante, dar n-a primit nimic. Era tulburat şi mâhnit de acest lucru, când a auzit din stradă strigăte furioase. Proveneau de la cei ce participau la cortegiul funerar al victimei. Vrând să braveze, a deschis fereastra, gest care a fost interpretat ca o sfidare. Revoltaţi de îndrăzneala lui, cei care l-au văzut au cerut cu violenţă condamnarea lui la moarte. În fruntea manifestanţilor era bancherul Johausen, înconjurat de prieteni şi simpatizanţi. Şeful poliţiei şi numeroşi agenţi încercau să menţină ordinea. O busculadă s-a produs în momentul în care un grup voia să se îndrepte spre casă. Atunci un necunoscut şi-a croit drum prin mulţime şi, ajungând în faţă, a cerut să se facă linişte. Voia să declare ceva foarte important. Toţi s-au oprit şi-l priveau pe cel ce dorea să le vorbească. Era un evadat căutat de poliţie, un om care reuşise să fugă din

îndepărtata Siberie. Venise acolo pentru a dezvălui adevărul. Ştia că-şi riscă libertatea de atâta timp aşteptată şi chiar viaţa, dacă se predă autorităţilor, dar n-a stat nicio clipă pe gânduri pentru a arăta că profesorul Dimitri Nicolef era nevinovat. Binefăcătorul său n-avea nicio legătură cu crima săvârşită la cârciuma lui Kroff. El n-a divulgat motivul călătoriei sale, numai pentru că ar fi dat în vileag prezenţa fugarului la Pernau. Se numea Vladimir Yanof...

Cum a ajuns proscrisul pe străzile oraşului Riga? Refugiat sub un nume fals la un hotel din portul amintit, aştepta redeschiderea navigaţiei. Rămas fără bani, i-a scris prietenului tatălui său să-l ajute. În cea mai mare taină Dimitri s-a grăbit să se îndrepte spre Pernau. L-a căutat pe Vladimir şi i-a dat suma lăsată de părintele său. Revederea a fost dramatică. Dimitri părea un tată ce şi-a regăsit fiul, după mulţi ani de încercări şi pericole. Au stat două zile împreună, profesorul dorind să asiste la îmbarcarea celui drag. Dar întârzierea plecării vaporului l-a silit să se întoarcă la Riga. Conform înţelegerii, aştepta cu îndreptăţită nerăbdare vestea că evadatul a reuşit să treacă frontiera. Primirea unui asemenea mesaj i-ar fi schimbat total starea de spirit, dar mai ales, l-ar fi ajutat să înlăture nedreptele bănuieli ale anchetatorilor; atunci ar fi putut spune fără teamă unde a fost în cele trei zile. Acum, în locul scrisorii, venise personal cel ce trebuia s-o expedieze. Era în faţa lui şi relata cauzele ce l-au silit să revină la Riga. Aflând din ziare despre îngrozitoarea acuzaţie ce plana asupra lui Dimitri, de refuzul acestuia de a destăinui adevăratul motiv al deplasării sale la Pernau, Vladimir a înţeles că nu poate rămâne insensibil la un asemenea sacrificiu. Adresându-i-se profesorului, i-a spus, cu înflăcărare: „Ceea ce ai vrut să faci pentru mine, tu, prietenul tatălui meu, tu, al doilea tată, am vrut şi eu să fac pentru tine”...

Închis, până la noi ordine, Vladimir urma să-şi cunoască soarta după ce soseau instrucţiunile de la Petersburg. Gestul ieşit din comun al deţinutului a stârnit în opinia publică comentarii favorabile lui. În presă au apărut articole despre îndrăzneala deportatului din Siberia, care ajuns în pragul libertăţii s-a jertfit pentru salvarea prietenului său.

Odată cunoscut şi romanul de dragoste dintre prizonier şi fiica lui Dimitri, femeile au creat în jurul tânărului o aureolă de stimă şi preţuire. În cele din urmă, cercurile din preajma ţarului, influenţate de generozitatea gestului spontan al lui Vladimir, au intervenit pentru eliberarea lui. Fericiţi, Vladimir şi Ilka s-au decis să se cunune peste şase săptămâni, iar Jean a plecat la Dorpat. Dorea să spele ruşinoasa calomnie, să se răzbune pe colegul său care s-a dovedit atât de lipsit de scrupule. Cu prima ocazie i-a cerut satisfacţie lui Karl şi l-a provocat la duel. Fiul bancherului a fost grav rănit şi transportat urgent acasă...

CORPUL DELICT. Ancheta îşi continua cursul. Scoţându-l din cauză pe Dimitri Nicolef, judecătorul şi-a îndreptat cercetările din nou spre locul crimei. A decis explorarea minuţioasă a tuturor încăperilor cârciumei. Şi a avut surpriza să descopere un obiect extrem de valoros. În cenuşa vetrei din camera unde a dormit Nicolef s-a găsit o bucată de hârtie pe jumătate arsă. Era un fragment dintr-o bancnotă de o sută de ruble, îmbibată cu sânge. Din păcate, nu i se vedea seria, dar nu exista îndoială că ucigaşul a ţinut-o în mâini şi că tot el a ars-o după aceea. Existenţa acestui corp delict agrava situaţia profesorului.

Chemat în cabinetul magistratului, Dimitri a fost din nou acuzat de omor. Fragmentul de bancnotă însângerată era, după părerea judecătorului de instrucţie, proba sigură a vinovăţiei acestuia. Dar inculpatul, revoltat de obtuzitatea prezumţiei, de lipsa de temei a unei asemenea bănuieli nejustificate, a ripostat cu vehemenţă. Cum îşi explicau anchetatorii apariţia restului de hârtie, dacă ea n-a fost identificată acolo la prima percheziţie? Cum a apărut acel corp delict, dacă încăperea a fost închisă şi păzită de poliţie? Cum poate să fie acuzat, dacă nu se ştie precis când s-a comis crima: înainte, sau după plecarea lui? Se poate afirma hotărât că ucigaşul n-a luat toate măsurile pentru a arunca bănuielile asupra celui ce a părăsit hanul? Puteau fi investigatorii atât de lipsiţi de experienţă încât să accepte ideea că asasinul, după ce a comis mârşava lui faptă, a aruncat cleştele şi bancnota în vatră şi apoi a zgâriat

marginile ferestrei? Nu! Dovezile pe care le deţineau indicau o altă procedură. Era foarte plauzibil ca hangiul să fi avut interesul şi toate mijloacele la îndemână pentru a elimina orice pistă care s-ar fi îndreptat spre el. Ştia despre suma măre pe care o avea Poch la el, ca şi despre faptul că celălalt călător va pleca în zori. Înainte sau după ce a părăsit el cârciuma, l-a ucis pe nefericitul curier şi apoi a intrat în camera voiajorului unde a pus vătraiul şi bancnota. Dacă mai există vreo suspiciune în legătură cu el, a declarat în final Dimitri, atunci să fie arestat. Dar, adus în faţa juraţilor, îl va acuza pe Kroff şi dezbaterile vor arăta cine este adevăratul vinovat. Magistratul şi-a dat seama că omul din faţa lui avea dreptate şi l-a lăsat liber...

Mai erau opt zile până la scadenţa celor 18.000 de ruble şi profesorul nu dispunea de aceşti bani. Bancherul cunoştea situaţia financiară a datornicului său şi aştepta nerăbdător să vadă ce se va întâmpla. Dacă i-ar aduce suma respectivă, ar confrunta seriile bancnotelor cu cele furate de la victimă. Deci, în cazul când el era criminalul, s-ar fi denunţat singur şi ar fi fost iremediabil pierdut.

Dimineaţa zilei de 14 mai, termenul limită al datoriei s-a scurs fără ca Dimitri să se prezinte la casieria băncii. Către orele 4 după-amiază i-a fost trimisă o înştiinţare că trebuie să achite banii chiar în ziua aceea. Nenorocirea a făcut ca adresa să fie primită de Vladimir. În acest mod a aflat el că viitorul său socru îi datora bancherului o sumă considerabilă. Indignat de atitudinea bogătaşului, logodnicul lui Ilka nu putea rămâne indiferent la dezastrul financiar al celui iubit, mai ales că dispunea de banii necesari. Fără să spună nimănui a depus suma cerând în schimb poliţa. Bancherul a cercetat bancnotele aduse şi i-a declarat că fac parte din banii furaţi din servieta funcţionarului său Poch. Ca dovadă i-a arătat copia seriilor care coincideau cu cele ale biletelor prezentate. Îngrozit, tânărul şi-a dat seama că în loc să-i facă un bine, i-a provocat lui Dimitri pieirea. Disperat, a fugit spre casă, neputând să creadă, în pofida oricărei probe, că omul acela blând şi onorabil ar fi putut comite o faptă atât de odioasă. Trebuia să aibă neapărat, o explicaţie cu el. L-a găsit în birou şi, forţat de împrejurări, i-

a relatat cele petrecute. Când a aflat că banii predaţi băncii aparţineau victimei de la cârciumă, profesorul a scos un strigăt înfiorător şi a fugit din casă...

Despre neaşteptata şi inexplicabila întâmplare au aflat în cele din urmă şi Ilka şi Jean, care plângeau disperaţi. În deznădejdea lor, tinerii au ieşit în stradă şi au pornit în căutarea tatălui lor. Târziu, pe şoseaua care ducea la Pernau au zărit de departe un om întins pe jos. Era Dimitri, care nu mai dădea niciun semn de viaţă. Alături se afla cuţitul însângerat care-i străpunsese inima. Venit la faţa locului, doctorul Hamine a examinat atent obiectul tăios. După toate aparenţele, sărmanul profesor se sinucisese.

DESTĂINUIREA. Moartea lui Dimitri i-a redat lui Kroff deplina securitate, iar bancherului satisfacţia realizării ţelurilor sale josnice. În schimb, în familia Nicolef domnea consternarea. Lumea credea că într-un acces de alienare mintală, tatăl celor doi tineri s-a sinucis. Numai doctorul Hamine respingea ipoteza sinuciderii şi susţinea cu tărie nevinovăţia prietenului său. Considera că a fost ucis cu aceeaşi armă folosită la asasinarea lui Poch. Afirmaţia medicului se baza şi pe faptul că nimeni din casa lui Dimitri nu ştia de existenţa unui asemenea cuţit. Dar cum putea dovedi nevinovăţia unui mort, dacă nimeni nu era interesat de acest lucru?

Dramatica întâmplare a lăsat urme adânci. Între îndrăgostiţii de odinioară s-a creat acum o adevărată prăpastie. Ilka nu mai voia să se mărite cu Vladimir. „Fiica unui asasin, spunea ea, nu poate deveni soţia unui om cinstit!” Cu toate insistenţele, n-a renunţat la hotărârea luată. La 17 septembrie s-a petrecut, însă, un fapt care a schimbat întru totul situaţia. Atât copiii profesorului cât şi Vladimir au fost invitaţi la o ceremonie care urma să aibă loc în cimitirul oraşului. La orele 5 după-amiază erau cu toţii lângă mormântul regretatului dispărut. Cel ce-i chemase, părintele Axiof, a oficiat pomenirea celui dispărut şi apoi i-a rugat pe Vladimir şi Ilka să îngenuncheze. Lângă rămăşiţele părinteşti le-a cerut să-şi dea mâna şi i-a declarat cununaţi. Când fata a încercat să se opună, bătrânul preot i-a spus că

nu trebuie să aibă nicio reţinere, deoarece este fiica unui om care nu s-a făcut vinovat nici măcar de moartea lui. Nespus de mirat, Jean Nicolef l-a întrebat: „Cum, nu tata este asasinul?” Şi răspunsul a fost: „Adevăratul criminal este cârciumarul Kroff”. Părintele le-a citit apoi textul declaraţiei semnate de hangiu cu puţin timp înainte de a muri. Torturat de remuşcări, i s-a spovedit preotului chiar în ajunul trimiterii invitaţiilor pentru membrii familiei Nicolef. Atins de o congestie pulmonară şi ştiind că nu mai are decât câteva ore de trăit, muribundul şi-a dezvăluit crimele comise. Iată conţinutul destăinuirii:

„În noaptea de 13 spre 14 aprilie Dimitri Nicolef şi Poch au venit în cârciuma mea. Văzând servieta plină cu bani a funcţionarului băncii mi-a venit ideea să fur, mai ales că afacerile îmi mergeau prost de mult timp. Prudenţa mă făcea să acţionez după plecarea celuilalt călător, care mă anunţase că nu va aştepta întoarcerea conducătorului poştalionului. Dar n-am putut dormi şi către orele două dimineaţa am intrat în camera lui Poch, care s-a trezit când am luminat încăperea cu felinarul. Descoperit, l-am lovit cu un cuţit suedez pe care-l aveam la centură şi apoi am golit servieta. Erau 15.000 de ruble în bancnote de câte o sută şi un bilet din care reieşea că seriile lor au fost copiate şi sunt păstrate în casa băncii. Deci nu-i puteam cheltui sub pericolul de a fi prins. Ce să fac cu suma furată? Mai aveam o singură şansă: celălalt voiajor să aibă şi el mulţi bani. Dacă avea, puteam să-i schimb. Şi aşa am făcut. În timp ce dormea profund, am intrat în camera lui şi am găsit într-o pungă 20.000 de ruble. Pentru a arunca vina pe el am scos numai 15.000 şi le-am substituit cu cele luate de la cel ucis. Apoi, după plecarea necunoscutului, am îngropat banii şi cuţitul la rădăcina unui brad din grădină. Când am auzit că toate bănuielile împotriva lui Nicolef au fost îndepărtate, am imaginat o nouă dovadă care să-i îndrepte pe anchetatori tot spre călătorul venit împreună cu cel omorât. Am ars o bancnotă plină cu sânge şi am pus-o în cenuşa vetrei unde a dormit el. Dacă aş fi ştiut că acei bani vor fi prezentaţi bancherului, n-aş fi recurs la o nouă crimă. Ziarele însă m-au informat că profesorul m-a acuzat direct şi mă socoteam

încolţit. Am plecat spre Riga şi am ajuns în apropierea casei acestuia cu gândul să-l ucid şi să creez aparenţele că s-ar fi sinucis. L-am văzut ieşind din imobil şi când se afla pe o stradă lăturalnică i-am înfipt cuţitul în inimă, uitând unealta crimei acolo. Într-adevăr, toată lumea a crezut că profesorul şi-a luat singur viaţa. În acest fel eu am putut să-mi văd în linişte de treburi...”

Aşa a fost cunoscut tristul adevăr: uciderea unui nevinovat şi nepedepsirea criminalului. Memoria profesorului Dimitri Nicolef a fost reabilitată, iar cei doi tineri şi-au putut continua fericiţi drumul în viaţă. O viaţă totuşi umbrită de amintirea sacrificiului unui om drag...

*
* *

UN ROMAN AUTOBIOGRAFIC? Urmărind textul de mai sus cititorii au putut constata că au parcurs un palpitant roman poliţist cu o acţiune condusă cu abilitate şi numeroase întorsături neprevăzute conform tuturor regulilor genului literar respectiv. Apărută în 1904, cu un an înaintea morţii marelui scriitor, O *dramă în Livonia* este una dintre puţinele opere verniene care are o temă total diferită în raport cu majoritatea celor înglobate în cunoscuta serie de *Călătorii extraordinare.* Publicarea rezumatului acestei povestiri în cadrul volumului de faţă se datoreşte interesantelor ipoteze lansate de criticul literar francez Marcel Moré, care a ajuns la concluzia că Jules Verne a turnat în tipare ardente propria lui tragedie, transpunând-o însă pe malurile Mării Baltice. Cu alte cuvinte, momentele de tulburătoare agitaţie sufletească ale eroilor din naraţiune ar fi, de fapt, secvenţe din viaţa romancierului şi a unor membri ai familiei sale.

Ideea că *O dramă în Livonia* este un roman autobiografic se bazează pe descoperirea a numeroase coincidenţe frapante, care ar putea arunca o lumină nouă asupra ultimelor două decenii din existenţa prozatorului, epocă, în mare parte necunoscută încă, mai ales datorită strădaniei romancierului de a distruge corespondenţa sa din acea vreme.

Conform afirmaţiei lui Marcel Moré, genialul scriitor s-a inspirat din romanele lui Dostoievski *Crimă şi pedeapsă* şi *Fraţii Karamazov,* între acţiunea din Livonia şi ceea ce se întâmplă în cele două romane dostoievskiene existând unele asemănări frapante. În acest sens, criticul consemna: „Dacă Dimitri vernian nu reuşeşte mai bine decât Dimitri dostoievskian să-şi dovedească nevinovăţia, aceasta se întâmplă pentru că şi el este legat de un secret, care priveşte în ambele cazuri o sumă de bani”. De asemenea, finalurile sunt aproape identice. Dacă în O *dramă în Livonia* autorul notează: „Astfel s-a terminat această dramă senzaţională care a avut un *aşa de mare răsunet* în analele judiciare ale provinciilor baltice” în *Fraţii Karamazov* notaţia este: „Aşa după cum afacerea Karamazov a avut *un mare răsunet* în toată Rusia”. O altă coincidenţă este aceea care se referă la numele asasinului Kroff. Pe bună dreptate, Marcel Moré se întreabă dacă Jules Verne n-a eliminat jumătate din literere numelui K-a-R-amaz-OFF, dând de K-R-OFF. La fel se pare că şi numele lui YAN-of ar fi o deformare a lui I-v-AN.

Seria asemănărilor remarcate continuă. Se arată că acţiunea romanului O *dramă în Livonia* se desfăşoară cu un deceniu în urma atentatului comis de nepot asupra scriitorului, iar vârsta lui Dimitri Nicolef diferă numai cu un an de aceea a lui Jules Verne, dacă se ţine seama că eroul părea cu un deceniu mai mare decât arăta. După părerea criticului, descrierea acestui personaj, cu trăsăturile lui fizice şi morale, cu felul lui de a fi taciturn reprezintă, de fapt, autoportretul prozatorului din epoca în care avea aproape 60 de ani. Iată pasajul din care reiese acest lucru: „Deşi nu avea decât 47 de ani, Dimitri Nicolef părea cu zece ani mai în vârstă. De statură mai mare decât mijlocie, barba argintie, figura destul de dură, fruntea traversată de riduri ca nişte brazde din care nu pot ieşi decât idei triste şi griji tulburătoare, de o constituţie viguroasă, aşa se prezenta el. Dar din tinereţe păstrase o privire pătrunzătoare, o voce plină şi ironică...” Profilul lui moral este zugrăvit astfel: „De câtva timp Dimitri Nicolef părea să aibă preocupări grave. Dar, foarte închis în sine, puţin comunicativ, nu se

destăinuia nimănui, nici măcar copiilor sau vechiului său prieten Hamine. Se refugia în muncă, într-o muncă înverşunată, cu speranţa de a uita". Iată cum a comentat un moment dificil din viaţa ilustrei sale rude, Marguerite Allotte de la Fuye, biografa lui Jules Verne: „...el luptă împotriva unei deznădejdi pe care n-o poate risipi atitudinea afectuoasă a celor din anturajul său. În afara casei se preface vesel; acasă devine mut, se închide în neliniştile sale secrete". Puţin mai departe, se notează: „În ciuda unei munci înverşunate, tristeţea lui persistă, cei din jurul său îşi fac gânduri". Curios, dar caracterizarea lui Dimitri este aproape identică cu aceea făcută de nepoata scriitorului francez: „Mai puţin comunicativ, îşi petrecea lungile ore ale zilei în cabinetul său de lucru. Taciturn, neplăcându-i să i se vorbească (...) se petrecuse în starea lui morală o foarte vizibilă schimbare care-i îngrijora pe copii şi prietenii săi".

O altă similitudine este aceea legată de un moment important din viaţa lui Jules Verne şi anume alegerea sa în consiliul municipal din Amiens, moment interpretat astăzi din diverse unghiuri de vedere de cei care îi cercetează activitatea. Să fie, oare, numai o simplă întâmplare faptul că şi tatăl logodnicei lui Vladimir s-a bucurat de o stimă deosebită printre cetăţenii din Riga şi a fost propus candidat la primărie? – se întreabă Marcel Moré.

O scenă care aminteşte de fotografia scriitorului pe când avea 24 de ani şi care-l înfăţişa cu braţele încrucişate, poziţie caracteristică atitudinii sale de sfidare a tuturor greutăţilor vieţii, este prezentă şi în acest roman, unde Dimitri bravează situaţia extrem de critică în care se afla. Când mulţimea din cortegiul funerar al victimei cerea pedepsirea lui cu moartea, profesorul a deschis fereastra şi a înfruntat-o „cu braţele încrucişate, ţinând cu mândrie capul sus, nemişcat ca o statuie, o statuie a dispreţului, nepronunţând niciun cuvânt". Interesant este că Jules Verne îi va înfăţişa pe mulţi dintre eroii săi într-o astfel de atitudine de nepăsare totală atunci când evenimentele atingeau punctul culminant, când se aflau într-o situaţie-limită.

Marcel Moré insistă asupra ideii că autorul povestirii

despre drama de pe malurile Balticei a schimbat în mod voit înrudirea dintre personajele sale pentru a nu da de bănuit că şi-a transpus în subiectul acestui roman propria sa viaţă. Mai ales încercarea de asasinat a nepotului său; În acest sens, dacă Vladimir nu este în povestire nepotul lui Dimitri, pentru că aluzia ar fi fost prea evidentă, – scrie criticul –, totuşi cele două figuri importante ale acţiunii sunt legate printr-o puternică afecţiune, la fel cum a existat între scriitor şi Gaston Verne. De asemenea, dacă fiul lui Jean Yanof pentru a evada din Siberia şi a avea o întrevedere cu Dimitri la Pernau a trebuit să scape de urmăritori, tot aşa Gaston s-a sustras supravegherii familiei, pentru a se duce la Amiens şi a-l întâlni pe Jules Verne. În ambele cazuri oprirea la Pernau sau Amiens nu era decât provizorie, căci amândoi erau hotărâţi să plece în străinătate. La fel cum asasinul Kroff voind să-l ucidă pe profesorul Nicolef îl aştepta „dând târcoale după căderea nopţii în jurul casei sale”, Gaston şi-a pândit unchiul stând în întuneric în apropierea locuinţei acestuia. Fără îndoială, nu Vladimir este în roman ucigaşul lui Dimitri, pentru că atunci ar fi fost mult prea evidentă transpunerea acelui eveniment dramatic din viaţa prozatorului, din planul real în planul naraţiunii, totuşi reiese pregnant că tânărul a provocat, în mod indirect, moartea profesorului.

În finalul analizei sale, Marcel Moré se întreabă: „Să fie, oare, numai simple coincidenţe între drama imaginară din Livonia şi drama reală din Picardia?” Şi tot el dă răspunsul, socotind că sunt prea asemănătoare secvenţele, ba, mai mult, s-ar putea ca şi alte detalii ale romanului să dezvăluie noi amănunte ale tragediei trăite de scriitor, pe care biografii lui le-au trecut sub tăcere. În acest sens, se pune întrebarea dacă atentatul din 1886 n-a fost precedat şi el de o întrevedere între unchi şi nepot în ziua de 9 martie, aşa cum Nicolef l-a întâlnit pe ascuns pe Vladimir, într-un hotel din Pernau? Sau, este sigur că în decursul acelei convorbiri n-a avut loc „o scenă teribilă”, expresie întrebuinţată de scriitor de două ori în legătură cu Nicolef şi Vladimir, în momente nejustificate de acţiune? Nu s-ar putea presupune că „fugarul fără bani” a venit la unchiul său „atât de bun cu

el” spre a-i solicita un nou ajutor bănesc, care să-i permită să trăiască în Anglia fără a avea nevoie să recurgă la ajutorul părinţilor? Dacă din subiectul romanului reiese că Vladimir venea de departe, de la mii de verste şi nu avea asupra lui decât câteva ruble, că ajungea într-o ţară unde-l aşteptau prietenii, schimbăm câteva cuvinte din aceste fraze disparate, mii de verste în câteva sute de kilometri, ruble în franci, prieteni în unchi etc. nu s-ar putea explica motivul opririi lui Gaston la Amiens?...

Mă opresc aici cu redarea ipotezelor extrase din volumul *Le très curieux Jules Verne (Foarte ciudatul Jules Verne),* prezumţii care dau de gândit oricărui cititor al romanului *O dramă în Livonia.* Într-adevăr cunoscând cele întâmplate la Amiens în anul 1886, n-ar fi deloc exclus ca Jules Verne să fi înglobat în această povestire drama sufletească petrecută atunci când şi-a dat seama că cel ce a vrut să-l ucidă a fost propriul său nepot, La care ţinea foarte mult.

*

Pe urmele lui Jules Verne în România *a încercat să vă prezinte tot ce autorul acestei cărţi a reuşit să identifice în legătură cu foarte probabilele peripluri româneşti ale unuia dintre cei mai citiţi şi mai editaţi scriitori din toate timpurile. Acum se cunosc motivele care l-au determinat pe prozator să călătorească incognito, acum ştim precis că fiul său a locuit mai mulţi ani în ţara noastră şi nu este deloc exclus să fi luat legătura cu prietenii tatălui său din România. Deşi au trecut trei sferturi de secol*[25] *de la moartea ilustrului povestitor, viaţa lui mai conţine încă întâmplări tăinuite, una dintre enigme referindu-se la ciudata dispariţie a corespondenţei dintre Amiens şi Bucureşti sau a aceleia dintre Amiens şi Iscroni. Totuşi, datorită descoperirilor din ultimul timp, avem astăzi viziunea unui Jules Verne inedit, a unici om care a reuşit, cu toate vicisitudinile vieţii, să elaboreze uriaşa şi geniala sa creaţie.*

Constatând o serioasă penurie de informaţii faţă de

[25] Afirmaţie valabilă la momentul publicării cărţii. Jules Verne a decedat la 24 martie 1905.

inserarea titlurilor operei verniene atât de enciclopediile franceze cât şi în cele româneşti, am alcătuit un tabel cronologic care ilustrează vastele resurse literare ale celui care a scris pe lângă vestitul ciclu de romane ştiinţifico-fantastice şi peste 30 de comedii, piese de teatru şi librete pentru opere şi operete. Fişierele marilor biblioteci din ţara noastră au relevat şi faptul că publicul românesc a putut citi aproape toate povestirile genialului anticipator ştiinţific, multe dintre ele fiind traduse la puţin timp după apariţia lor în Franţa. Reeditate în tiraje de largă popularizare, ele sunt şi astăzi urmărite cu interes.

Încheind, îmi exprim, şi pe această cale, gratitudinea faţă de toţi aceia care m-au sprijinit la apariţia volumului, cu speranţa că am pus la îndemâna cititorilor o lucrare pe care am dorit-o cât mai atractivă şi interesantă.

S. SĂVEANU

I. OPERELE LUI JULES VERNE

A. SCRIERI ÎN LIMBA FRANCEZA

1. Lucrări dramatice

1847 *Alexandre VI,* tragedie în cinci acte, în versuri.

1848 *La Conspiration des Poudres,* tragedie în cinci acte, în versuri.

Une Promenade en Mer, vodevil într-un act.

Le *Coq de bruyère,* comedie.

Don Galaor, comedie.

Le Quart d'Heure de Rabelais, comedie într-un act.

1849 *Un drame sous Louis XV,* tragedie în cinci acte.

Abdallah, vodevil în două acte.

Les Pailles rompues, comedie într-un act, în versuri.

1850 *Les Savants,* comedie în trei acte, în versuri.

Qui me rit, vodevil.

La Guimard, comedie în două acte, în proză.

La Mille et deuxième Nuit, libretul operetei.

1851 *Quiridine et Quidinerit,* comedie.

De Charybde en Scylla, comedie în versuri.

1852 *Les Chateaux en Californie ou Pierre qui roule n'amasse pas mousse,* comedie, în colaborare cu Pitre

Chevalier.

La Tour de Montlhéry, dramă în cinci acte, în colaborare cu Charles Wallut.

1853 *Colin Maillard,* libretul operetei într-un act, în colaborare cu Michel Carre.

Les Heureux du Jour, comedie în cinci acte, în versuri.

1853 *Les Compagnons de la Marjolaine,* libret de operetă, în colaborare cu Michel Carré.

Mona Lisa, comedie într-un act, în versuri.

Un Fils adoptif, comedie, în colaborare cu Charles Wallut.

Au Bord de l'Adour, comedie.

Guerre aux Tyrans, comedie în versuri.

1857 *M. de Chimpanzé,* libret de operetă, în colaborare cu Michel Carré.

Les Sabines, libret de operetă, în colaborare cu Charles Wallut.

1860 *L'Auberge des Ardennes,* libret de operă comică, într-un act, în colaborare cu Michel Carre.

1861 *Onze jours de siège,* comedie în trei acte, în proză, în colaborare cu Charles Wallut.

Un neveu d'Amérique ou les deux Frontignac, comedie în trei acte.

1882 *Un voyage à travers l'Impossible,* piesă de teatru.

2. Ciclul Călătorii extraordinare

1863 *Cinq semaines en ballon.*

1864 *Voyage au centre de la Terre.*

1865 *De la Terre à la Lune.*

1866 *Les aventures du Capitaine Hatteras.*

1867 *Les enfants du Capitaine Grant.*

1870 *Vingt mille lieues sous les Mers.*

Autour de la Lune.

1871 *Une ville flottante.*

1872 *Aventures de trois Russes et de trois Anglais dans l'Afrique australe.*

1873 *Le Pays des fourrures.*

Le tour du monde en quatre-vingts jours.

1874 *Le docteur Ox.*

1875 *L'Ile mysterieuse.*

Le Chancelor.

1876 *Michel Strogoff.*

1877 *Hector Servadac.*

Les Indes Noires.

1878 *Un capitaine de quinze ans.*

1879 *Les tribulations d'un chinois en Chine.*

Les cinq cents millions de la Begum.

1880 *La maison a vapeur.*

1881 *La Jangada.*

1882 L'Ile des Robinsons.

Le rayon v*ert.*

1883 *Kéraban le Têtu.*

1884 *L'Étoile du Sud.*

L’Archipel en feu.

1885 *L’Epave du Cynthia,* în colaborare cu Grousset-Laurie.

Mathias Sandorf.

1888 *Un billet de loterie.*

Robur le Conquérant.

1887 *Le chemin de France.*

Nord contre Sud.

1888 *Deux ans de vacances.*

1889 *Sans dessus dessous.*

Familie sans nom.

1890 *Cesar Cascabel.*

1891 *Mistress Branican.*

1892 *Le château des Carpathes.*

Claudius Bombarnac.

1893 *P’tit Bonhomme.*

1894 Les *mirifyques aventures de Mattre Antifer*

1895 *L’Ile à helice.*

1896 *Face au drapeau.*

Clovis Dardentor.

1897 *Le Sphinx des Glaces.*

1898 *Le superbe Orenoque.*

1899 *Le testament d’un excentrique.*

1900 *Seconde Patrie.*

1901 *Le village aérien.*

Le grand serpent de mer.

1902 *Le Frères Kip.*

1903 *Bourses de voyages.*

1904 *Maître du monde.*

Un drame en Livonie.

1905 *L'Invasion de la mer.*

Le Phare du bout du monde.

1906 *Le Volcan d'or.*

1907 *L'Agence Thomson and Co.*

1908 *La Chasse au météore.*

Le Pilote du Danube.

1909 Les *Naufragés du Jonathan.*

1910 *Le secret de Wilhelm Storitz.*

1919 *L'étonnante aventure de la Mission Barsac.*

3. Nuvele şi alte lucrări

1851 *Les premiers navires de la marine mexicane.*

Un voyage en ballon.

1802 *Martin Paz.*

1854 *Ma]tre Zacharius ou l'Horloger qui a perdu son âme.*

1855 *Un hivernage dans les glaces.*

1864 *Etude sur Poe.*

Le Compte de Chantelaine.

1865 *Les Forceurs de blocus.*

1868 *Géographie illustré de la France.*

1878 *L'Histoire des grands voyages et grands voyageur.*

1879 *Les Révoltés de la Bounty.*

1881 *Voyages au théatre,* în colaborare cu A. Ennery.

1883 *Cristophor Columb.*

1884 *Frrit-Flac*

1836 *Gil Braltar.*

1888 *La Journée d'un Journaliste americain,* în colaborare cu Michel Verne.

1801 *La Famille Raton.*

1893 *M. Ré Diéze et Mlle Si Bemol.*

1910 *Hier et demain* – culegere de nuvele care cuprinde: *L'Eternei Adam, L'Histoire de Jean Morénas, Le Humbug. M. Ré Diéze et Mlle Si Bemol, La Familie Raton.*

4. Romane transpuse în piese dramatice

Le tour du monde en quatre-vingts jours

Les enfants du Capitaine Grant.

Le Pays des fourrures.

Le docteur Ox.

Michel Strogoff.

Voyages et aventurez du Capitaine Hatteras

Les tribulations d'un chinois en Chine.

Kéraban le Têtu.

Le chemin de France.

Mathias Sandorf.

B. SELECŢIUNI DIN TRADUCERILE ÎN LIMBA ROMANA

Castelul din Carpaţi, în româneşte de Victor Onişor, Sibiu, 1897. Reeditări: Bucureşti, Edit. Cugetarea, 1929, în româneşte de Ion Pas; Bucureşti, Edit. Tineretului, 1967, în româneşte de Vladimir Colin.

Insula misterioasă, Bucureşti, suplimentul revistei „Progresele ştiinţei", 1904. Reeditări: Bucureşti, Edit. Tineretului, 1953, 1958, 1959; Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1979, în româneşte de Veronica Mihăileanu şi Ion Mihăileanu.

Minunile şi *grozăviile Indiei,* în româneşte de Sofia Nădejde, Bucureşti, 1908. Reeditări: Bucureşti, Edit. Cugetarea, 1939; Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1979.

Împrejurul lunei, Bucureşti, Edit. Cugetarea, 1921.

Lupta pentru milioane, Bucureşti, Edit. Socec, 1923.

Elefantul de oţel, în româneşte de Maria G. Botez, Bucureşti, 1923.

Uzina fermecată, Bucureşti, 1924.

Răzbunarea marinarului, în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti, 1924.

Vaporul misterios, în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti, 1924.

Logodnica indianului, în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti, 1924.

Noul Cain, în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti, 1924.

Aventurile familiei Guzgănescu, în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti, 1925.

Drumul gloriei, în româneşte de Constantin Ghica,

Bucureşti, 1925.

Salvarea misterioasă, în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti, 1925.

Arhipelagul în flăcări, în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti, Edit. Cultura românească, 1930. Reeditări: Bucureşti, Edit. Tineretului, 1957, în româneşte de Radu Tudoran.

Cinci săptămânl în balon, în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti, Edit. Cultura românească, 1930. Reeditări: Bucureşti, Edit, Cugetarea, f.a.; Edit, Tineretului, 1951, 1955, 1958; Edit. Ion Creangă, 1972, 1978, în româneşte de Radu Tudoran.

Printre gheţurile eterne, Bucureşti, Edit. Cultura românească, 1930. Reeditări: Bucureşti, Edit. Tineretului, 1949, în româneşte de Octavian Nistor; Bucureşti, Edit. Tineretului, 1958, în româneşte de Claudia Fischer şi Vasile Chiriţă; Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1973.

Ocolul pământului în 80 de zile, Bucureşti, Edit. Cugetarea, 1931. Reeditări: Bucureşti, Edit. Cultura românească, 1934; Bucureşti, Edit. Tineretului, 1956, şi Edit. Ion Creangă, 1971, în româneşte de Radu Tudoran.

În faţa steagului, Bucureşti, Edit. Cultura românească, 1933. Reeditări: Bucureşti, Edit. Tineretului, 1965, în româneşte de Iulia Soare.

Aventurile a trei ruşi şi trei englezi în Africa australă, în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti, Edit. Cultura românească, 1933. Reeditări: Bucureşti, Edit. Cugetarea, 1938.

800 de leghe de-a lungul Amazonei, în româneşte de Ion Pas, Bucureşti, Edit. Cugetarea, 1935. Reeditări: Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1974, în româneşte de Paula Găzdaru.

Nord contra sud, Bucureşti, Edit. Cugetarea, 1985.

Mihail Strogoff, în româneşte de Ion Pas şi Sarina Cassvan, Bucureşti, Edit. Cugetarea, f.a.

O aventură în jurul Mării Negre, Bucureşti, f.a.

Testamentul unui excentric, în româneşte de Th. Roman, Bucureşti, Edit. Cugetarea, f.a. Reeditări: Bucureşti, Edit. Cugetarea, 1941; Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1974.

Naufragiaţii de pe „Jonathan", Bucureşti, Edit. Cugetarea, f.a.

Interesantele aventuri ale unui chinez, Bucureşti, Edit. Cugetarea, f.a.

Şcoala de Robinsoni, Bucureşti, Edit. Socec. Reeditări: Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1975.

Un bilet de loterie, în româneşte de Ion Pas, Bucureşti. Edit. Cugetarea, 1936. Reeditări: Bucureşti, Edit. Ion Creangă.

De la pământ la lună, în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti, 1942. Reeditări: Bucureşti, Edit. Tineretului, 1958, 1960, în româneşte de Dorina Ghinea; Bucureşti, Edif. Pentru Literatulă, 1963, în româneşte, prefaţă şi Tabel cronologic de Val. Panaitescu; Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1977, în româneşte de Aurora Gheorghiţă.

Bolidul de aur, în româneşte de Jean Popescu, Bucureşti, 1943.

Fraţii Kip, în româneşte de N. Săftoiu, Bucureşti, 1944.

Steaua sudului, în româneşte de Ion Pas, Bucureşti, f.a. Reeditări: Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1973.

Uimitoarele peripeţii ale domnului Antifer, în româneşte de Ion Pas, Bucureşti, f.a. Reeditări: Bucureşti, Edit. Tineretului, 1959; Bucureşti, Edit. Albatros, 1970; Bucureşti, Edit. Ion

Creangă, 1979.

Mathias Sandorf, în româneşte de Ion Pas şi Sarina Cassvan, Bucureşti, f.a. Reeditări: Bucureşti, Edit. Tineretului, 1957, 1959, 1961, în româneşte de Ovidiu Drîmba.

Un căpitan de 15 ani, Bucureşti, Edit. Tineretului, 1949. Reeditări: Bucureşti, Edit. Tineretului, 1954, 1960, în româneşte de Simona Schileru şi A. Ghiţulescu.

20000 de leghe sub mări, în româneşte de Lucia Donea Sadoveanu, Bucureşti, Edit. de Stat, 1949. Reeditări: Bucureşti, Edit. Tineretului, 1955, 1959, 1963, în româneşte de Lucia Donea Sadoveanu şi Gellu Naum; Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1977.

Copiii căpitanului Grant, în româneşte de M. Petroveanu, Bucureşti, Edit. Tineretului 1950, 1955, 1958. Reeditări: Bucureşti, Edit Ion Creangă, 1972, în româneşte de M. Petroveanu şi C. Toescu.

Întâmplări neobişnuite, în româneşte de A. Ghiţulescu, Bucureşti, Edit. Tineretului, 1955.

O *călătorie spre centrul pământului,* în româneşte de Dan Faur, Bucureşti, Edit. Tineretului, 1958. Reeditări: Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1971, 1977.

Robur cuceritorul, în româneşte de Ovid Constantinescu, Bucureşti, Edit. Tineretului, 1958, 1964. Reeditări: Bucureşti, Edit. Albatros, 1970.

Insula cu elice, în româneşte, cuvânt înainte şi note de Ion Hobana, Bucureşti, colecţia „Povestiri ştiinţifico-fantastice” nr. 100–104, 1959. Reeditări: Bucureşti, Edit. Tineretului, 1962; Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1978.

În secolul XXIX. O zi din viaţa unui ziarist american în anul 2889. În româneşte, cuvânt înainte şi note de Ion Hobana. Bucureşti, colecţia „Povestiri ştiinţifico-fantastice” nr. 150,

1961.

Doi ani de vacanţă, în româneşte, de Laura M. Dragomirescu, Bucureşti, Edit. Tineretului, 1962, 1966. Reeditări: Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1975.

Goana după meteor, în româneşte de Gellu Naum, prefaţă de Modest Morariu, Bucureşti, Edit. Tineretului, 1963.

Istoria marilor descoperiri, în româneşte de G. Nicolae şi I. Peltz. Cuvânt înainte de Ion Hobana, Bucureşti, Edit. Ştiinţifică, 1963.

Hector Servadac, în româneşte de Teodora Cristea, Bucureşti, Edit. Tineretului, 1966.

Uimitoarea aventură a misiunii Barsac, în româneşte de Gellu Naum, Bucureşti, Edit. Tineretului, 1967. Reeditări: Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1976.;

Cele 500 de milioane ale Begumei, în româneşte, cuvânt înainte şi note de Ion Hobana, Bucureşti, Edit. Tineretului, 1968. Reeditări: Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1976.

Ţara blănurilor, în româneşte de Horia Vasilescu, Iaşi, Edit. Junimea, 1975.

Şarpele de mare, în româneşte de Ion Hobana, Bucureşti, Edit. Tineretului, 1969. Reeditări: Bucureşti, Edit. Ion Creangă.

Vulcanul de aur, în româneşte de Iosif Catz, Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1976.

Căpitanul Hatteras, Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1973.

Burse de călătorie. Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1978.

Casa cu aburi, Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1979.

II. LUCRĂRI CERCETATE

Abraham, Pierre: *Jules Verne*? În „Europe”, aprilie 1955.

Allotte de la Fuye, Marguerite: *Jules Verne, sa vie, son oeuvre,* Paris, Krà, 1928.

Allotte de la Fuye, Marguerite: Prefaţa la *Le livre de Jules Verne,* Librairie Hachette, Paris, 1928.

Allotte de la Fuye, Roger: *Le paysage dans l'oeuvre de Jules Verne.* În „Europe”, aprilie 1955.

Amicis, Edmondo de: *Una visita a Jules Verne e a Victorien Sardou.* În „Nuova Antologia”, 1 noiembrie 1896.

Andreev, Cyrille: *Préface aux oeuvres complètes en U.R.S.S.* În „Europe”, aprilie 1955.

Balotă, Nicolae: *Jules Verne, vizionarul,* în „România literară”, 6 septembrie 1973.

Belloc, Marie A.: *Acasă la Jules Verne.* În „Strand Magazine”, februarie 1895. În româneşte de Horia Florian Popescu, „Secolul XX” nr. 4, 1978.

Brăescu, Maria: Prefaţa la volumul Le *tour du monde en quatre-vingts jours,* Bucureşti, Edit. Didactică şi Pedagogică, 1968.

Bulletin de la Société Jules Verne, prima serie, noiembrie 1935-decembrie 1938.

Casteix, Pierre: *Jules Verne acest necunoscut.* În „Parallele 50”, 24 ianuarie 1952,

Călinescu, George: *Jules Verne şi literatura pentru copii,* în „Contemporanul”, 14 noiembrie 1958.

Chendi, Ilarie: *Castelul din Carpaţi,* recenzie la roman, în „Familia”, nr. 46, 1897.

Chesneaux, Jean: *Une lecture politique de Jules Verne,* Paris, Maspero, 1971.

Cocteau, Jean: *Le tour du monde en quatre-vingts jours,* în româneşte de Tea Preda, în „Secolul XX”, nr. 4, 1978.

Coşbuc, George: Adnotări manuscrise la romanele verniene traduse în limba germană: *Die Reise um den Mond (Călătorie în jurul lumii), Die Reise zum Mitlelpunkt der Erde (Călătorie spre centrul pământului), Zwanzigtausend Meilen unter den Meere (20000 de leghe sub mări).*

Culcer, Alexandru: *Jules Verne la Homorod.* În „Făclia”, 5 noiembrie 1961.

Dobran, Horia: *Vizitele lui Cuza la Ploieşti şi construcţia Cavalului de Suez.* În „Flamura Prahovei”, 1971.

Drăguţ, Vasile: O *localizare în spaţiul transilvan.* În „Secolul XX”, nr. 4, 1978.

Drîmba, Ovidiu: *Jules Verne.* În „Viaţa Românească”, nr. 11, 1955.

Dumas, Al.-tatăl: *Strigoiul Carpaţilor.* În româneşte de Dumitru Anghel şi Şt. O. Iosif, Biblioteca Minerva, nr. 38, 1909.

Eliade, Mircea: *Fragment dintr-un „Jurnal”,* Ascona, 1957. În „Secolul XX”, nr. 4, 1978.

Escaich, René: *Voyage au monde de Jules Verne,* Paris, Edit. Plantin, 1955.

Floca, Octavian: *Ghidul regiunii Hunedoara,* Bucureşti, 1957.

Frank, Bernard: *Jules Verne et ses voyages,* Paris, Flammarion, 1942.

Gamara, Pierre: *Jules Verne ou le printemps.* În „Europe”, aprilie 1955.

Georgescu, Emil: *Honoré de Balzac la Ploieşti.* În „Flamura Prahovei”, 1973.

Gérando, Augustin: *La Transylvanie et ses habitants,* Paris, 1845.

Grand Larousse Encyclopedique: *Jules Verne.* În volumul 10, Paris, 1964.

Hobana, Ion: *Viitorul a început ieri,* Bucureşti, Edit. Tineretului, 1966.

Hobana, Ion: *Cele 9 erori ale lui Jules Verne.* În „România literară", 9 octombrie 1969.

Hobana, Ion: *Odiseea marţiană. Maeştrii anticipaţiei clasice,* Biblioteca pentru toţi, Edit. Minerva, 1975.

Hobana, Ion: *Jules Verne, acest necunoscut.* În „Secolul XX", nr. 4, 1975.

Hobana, Ion: *Intangibila tinereţe.* În „România literară", 9 februarie 1978.

Hobana, Ion: *Castelul din Carpaţi.* În „Secolul XX", nr. 4, 1978.

Hobana, Ion: *À la recherche de Jules Verne.* În „Cahiers roumains d'études litteraires", 1, 1978.

Hobana, Ion: *Jules Verne et la Roumanie*. În „Roumanie d'aujourd'hui", nr. 4, 1978.

Hobana, Ion: *20000 de pagini în căutarea lui Jules Verne,* Bucureşti, Edit. Univers, 1979.

Isac, Emil: *Necrolog la moartea lui Jules Verne.* În „Familia", nr. 13, 9 aprilie 1905.

Lemire, Charles: *Jules Verne,* Paris, Berger-Levrault, 1908.

Liu, Nicolae: *Jules Verne, autograf pentru o admiratoare.* În „Manuscriptum", nr. 2 (19), 1975.

Massoff, Iosif: *Teatrul românesc,* volumul III, E.P.L.. 1909,

Marcenac, Jean: *Un professeur d'optimisme.* În „L'Avantgarde", 9 martie 1955.

Mîrza, Iacob: *Augustin de Gérando despre Alba Iulia.* În „Apulum" nr. 8, 1970. Alba Iulia.

Moldovan, Samson: *Oraviţa de altădată şi teatrul cel mai vechi din România,* Oraviţa, 1938.

Moré, Marcel: *Le très curieux Jules Verne.* Paris, Gallimard, 1960.

Moré, Marcel: *Nouvelles explorations de Jules Verne.* Paris, Gallimard. 1963.

Moroianu, Dinu: *Jules Verne.* Bucureşti, Edit. Tineretului, 1962.

Muscan, Catinca: *Nautilus la Bucureşti.* În „Magazin", nr. 319, 16 noiembrie 1963.

Olchanski, J.: *Léon Tolstoi, ilustrateur.* În „Études soviétique", nr. 98, 1956.

Parménie, A. et C. Bonnier de la Chapelle: *Histoire d'un editeur et de ses auteurs, P. J. Hetzel (Stahl),* Paris, Albin Michel, 1953.

Percek, Arcadie: *Nebănuitele forţe ale psihicului uman.* În „Magazin", nr. 1088, 12 august 1978.

Popa, Radu: *Cnezii din Haţeg.* În „Magazin istoric", nr. 11 (68), noiembrie 1972.

Ralea. Mihai: *Actualitatea lui Jules Verne.* În volumul „Portrete cărţi, idei", Edit. Pentru literatură universală, 1966.

Reclus, Élisée. *Nouvelle géographie universelle,* vol. III, 1884.

Reclus, Élisée: *Voyage aux regions minieres de la*

Transylvanie occidentale. În „Le Tour du Monde”, 1878.

Săveanu, Simion: *Jules Verne a vizitat şi ţara noastră.* În „Magazin”, nr. 82, 1 aprilie 1961.

Săveanu, Simion: *Secretele lui Jules Verne.* În „Magazin”, nr. 427, 11 decembrie 1965.

Săveanu, Simion: *Documente inedite cu privire la adevăratul atentator la viaţa lui Jules Verne.* În „Magazin”, nr. 526, 4 noiembrie 1967

Săveanu, Simion: *Pe urmele lui Jules Verne... în Ţara Haţegului,* în „Magazin”, nr. 668, 25 iulie 1970.

Săveanu, Simion: *Destăinuirile lui Jules Verne.* În „Almanahul Magazin”, 1972.

Săveanu, Simion: *Castelul din Carpaţi...* în „Almanah estival”, Bucureşti, Edit. Sport-Turism, 1976.

Săveanu, Simion: *Jules Verne a fost la Bucureşti?* În „Informaţia Bucureştiului”, 24 februarie 1979.

Săveanu. Simion: *Farmacie de 157 de ani...* În „Informaţia Bucureştiului”, 31 martie 1979.

Săveanu, Simion: *Un roman autobiografic al lui Jules Verne.* În „Informaţia Bucureştiului”, 14 aprilie 1979.

Sebastian, Stanca: *Monografia istorică a Văii Jiului,* 1933,

Soriano, Marc: *Qui était le vrai Jules Verne?* În „L’Express”, nr. 1402, 22 mai 1978.

Stoian, Mihai: *Jules Verne şi lupta românilor transilvăneni pentru unire cu ţara.* În „Luceafărul”, 18 februarie 1978.

Vajda, Ludovic: *Prima cale ferată din Transilvania.* În „Acta Musei Napocensis”, tom VIII, 1971.

Velescu, Oliver şi Camelia Surdulescu: *Program de lansare a noului produs turistic Castelul din Carpati.* În „Buletinul

Centrului de cercetări economice pentru promovarea turismului internaţional”. Bucureşti. 1974.

Verne, Jean Jules: *Bunicul a avut dreptate!* în „Paris Match”, 4 ianuarie 1989.

Verne, Jean Jules: *Jules Verne,* Paris, Hachette, 1973.

Voiculeţ, Pompiliu: *Jules Verne prin Dobrogea.* În „Tomis”, nr. 8, 1969.

Vulcan, Iosif: *Prefaţă la „Călătorie de la pământ la lună”.* În „Familia”, nr. 4, 25 ianuarie 1876.

Ziegler, Gilette: *Jules Verne.* În „Europe”, aprilie 1955.

* * * *Sur les traces des heros de Jules Verne en Roumanie.* În „Vacances-circuit en România”, Bucureşti, 1977.

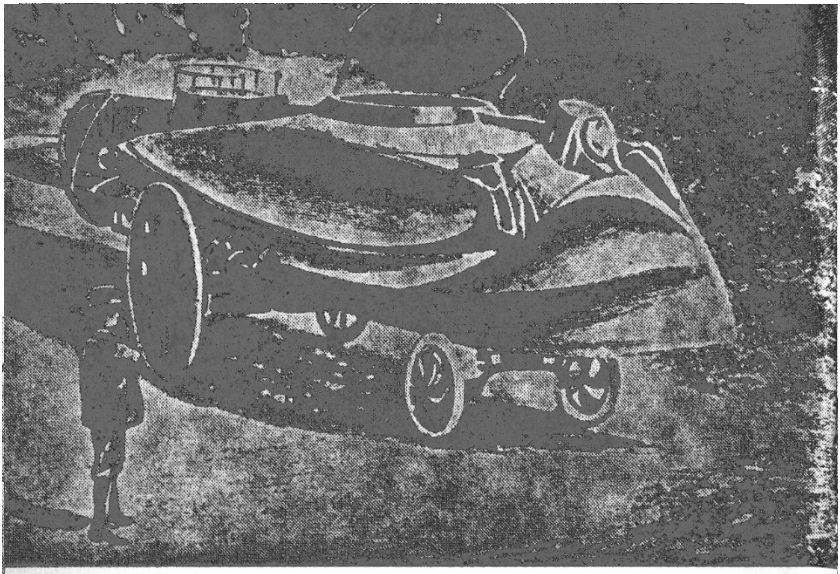

Aparatul fantastic denumit ortopter, imaginat în romanul *Stăpînul lumii*, era o combinație între avion, automobil și o navă submarină, putîndu-se deplasa în toate mediile fără obstacol.

Imaginea celebrului submarin „Nautilus" care l-a inspirat pe Gustave Zédé, prietenul lui Jules Verne, să construiască primul submarin francez „La Gymnote", la 29 de ani după apariția romanului *20 000 de leghe sub mări.*

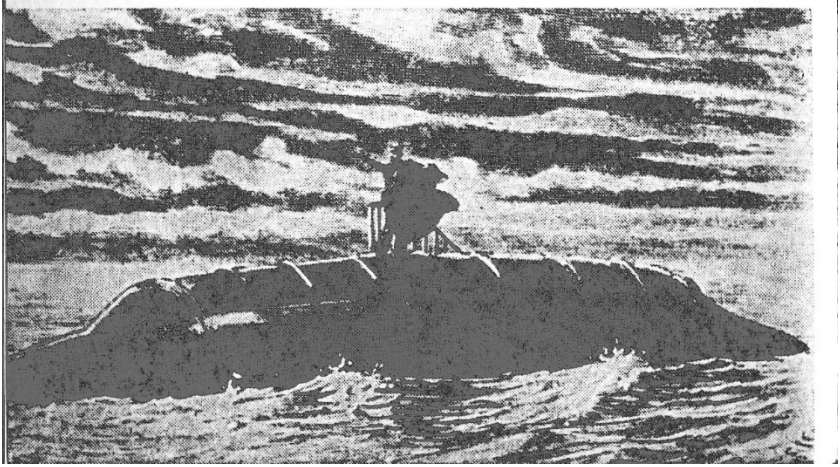

La trei sferturi de veac de la dispariția lui Jules Verne apare acest volum dedicat memoriei marelui prozator francez, ca un omagiu postum adus aceluia care la sfîrșitul secolului trecut a manifestat o deosebită afecțiune pentru România și români.

Pe urmele lui Jules Verne în România și-a propus limpezirea unor secvențe mai puțin cunoscute din viața celebrului anticipator științific, la loc de frunte situîndu-se episodul vizitei în țara noastră și motivele ce l-au determinat să tăinuiască periplul românesc. Subiectul cărții se axează pe destăinuirile nepoatei unei românce care a locuit cîțiva ani la Amiens și s-a împrietenit cu Jules Verne.